

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE ȘI RELAȚII
INTERNAȚIONALE

TEZĂ DE DOCTORAT ÎN DREPT

Autor:

Loghinescu Petru

Conducător de doctorat:

Dorul Olga, doctor în drept,
conferențiar universitar

CHIȘINĂU, 2024

UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE ȘI RELAȚII
INTERNAȚIONALE

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: [341.645(4):341.231.14]:347.23(043.2)

LOGHINESCU Petru

PROTECȚIA PROPRIETĂȚII ÎN SISTEMUL CONVENȚIEI
EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Teză de doctorat în drept

Specialitatea 552.08 Drept internațional și european public

Autor:

Loghinescu Petru

Conducător de doctorat:
conferențiar universitar

Dorul Olga, doctor în drept,

CHIȘINĂU, 2024

© Loghinescu Petru, 2024

CUPRINS:

ADNOTARE (rom, en, rus)	5
LISTA	
ABREVIERILOR.....	8
INTRODUCERE.....	9
1. CADRUL DOCTRINAR ȘI NORMATIV ÎN MATERIA PROTECȚIEI PROPRIETĂȚII	
1.1. Analiza concepțiilor doctrinare privind protecția proprietății în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului.....	16
1.2. Cadrul normativ în materia protecției proprietății	
1.2.1. Cadrul normativ internațional privind protecția proprietății.....	22
1.2.2. Evoluția cadrului normativ național în domeniul protecției proprietății.....	36
1.3. Concluzii la Capitolul 1.....	55
2. CONȚINUTUL PROTECȚIEI PROPRIETĂȚII ÎN SISTEMUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI	
2.1. Înțelesul noțiunii de ”bun” în sensul Convenției Europene a Drepturilor Omului.....	54
2.2. Obligațiile statelor în temeiul articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului.....	63
2.3. Garanții în caz de privare de proprietate.....	69
2.4. Concluzii la Capitolul 2.....	82
3. ASPECTE PARTICULARE PRIVIND PROTECȚIA PROPRIETĂȚII ÎN SISTEMUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI	
3.1. Standarde în materia protecției proprietății degajate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauzele versus Republica Moldova.....	84
3.2. Protecția proprietății private în conflictele armate.....	118
3.3. Concluzii la Capitolul 3.....	141
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	143
BIBLIOGRAFIE.....	146
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	169
CV-UL AUTORULUI.....	170

ADNOTARE

”Protecția proprietății în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului”, Teză de doctor în drept la specialitatea 552.08 Drept Internațional și European Public, Școala Doctorală Științe Juridice și Relații Internaționale a Universității de Studii Europene din Moldova, Chișinău, 2024

Structura tezei: Introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 213 titluri, 150 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 9 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: bun, expropriere, patrimoniu, proprietate, protecția proprietății, Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Domeniul de studiu: Lucrarea a fost elaborată în domeniul Dreptului internațional public, Dreptului Convenției Europene a Drepturilor Omului,

Scopul și obiectivele lucrării rezidă în cercetarea multiaspectuală a protecției proprietății în sistemul CEDO, cuprinzând o analiză detaliată a conținutului dreptului fundamental în contextul jurisprudenței CtEDO și înaintarea propunerilor, în vederea elaborării recomandărilor *de lege ferenda* pentru asigurarea compatibilității legislației naționale cu standardele CEDO. Prezentul studiu este centrat pe analiza cadrului normativ în materie de protecție internațională a dreptului de proprietate, conturând în acest sens și mecanismele de realizare a acestui drept fundamental. În vederea realizării scopului indicat, ne propunem realizarea următoarelor obiective: definirea ”bunului” în sensul CEDO; determinarea conținutului dreptului fiecărei persoane la respectarea bunurilor sale; cercetarea jurisprudenței pertinente a CEDO, inclusiv cauzele vs. RM; elaborarea propunerilor de *lege ferenda* în vederea asigurării compatibilității legislației naționale cu practica forului jurisdicțional de la Strasbourg.

Noutatea și originalitatea științifică: Prezenta lucrare devine prima investigație științifică în doctrina autohtonă ce conține o analiză juridică profundă a conținutului art. 1 din Protocolul 1 la CEDO. În baza respectivului demers științific, în urma consolidării teoretice a instituției protecției proprietății prin exemplificare practică, după elucidarea tuturor garanțiilor în vederea asigurării protecției proprietății, vor fi propuse soluții efective întru realizarea compatibilității legislației naționale în materie cu prevederile CEDO și jurisprudența CtEDO.

Semnificația teoretică rezultă din analiza complexă a suportului normativ național și internațional, a materialului doctrinar realizată cu privire la obiectul prezentei cercetări: protecția proprietății în sistemul CEDO. Fiind identificate aspectele problematice, au fost înaintate recomandări practice, ale căror realizare va contribui la valorificarea de către particulari a prerogativelor în domeniul protecției proprietății.

Valoarea aplicativă a lucrării: Lucrarea urmează să complinească suporturile curriculare ale cursurilor universitare, cursurile de formare inițială, continuă a profesioniștilor în domeniul dreptului: ”Protecția internațională a drepturilor omului”, ”Dreptul Convenției Europene a Drepturilor Omului”. Grație materialului științific valoros expus în vederea validării ipotezelor cercetării, lucrarea poate servi drept lucrare de referință pentru cercetătorii din domeniul științelor juridice.

ANNOTATION

„Protection of property in the system of the European Convention on Human Rights”. Doctoral thesis in law, specialty 552.08 – Public International and European law. Doctoral school of Legal Sciences and International Relations of the University of European Studies of Moldova. Chişinău 2024

Thesis structure: Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 213 titles, 150 pages of basic text. The obtained results are published in 9 scientific papers.

Key – words: goods, expropriation, patrimony, property, protection of property, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights.

The domain of study: The work was developed in the field of Public international law, Law of the European Convention on Human Rights.

The purpose and the objectives of the thesis involve multi-aspect research of the protection of property in the system of the European Convention of Human Rights, including a detailed analysis of the content of the fundamental right in the context of the jurisprudence of the European Court of Human Rights and the submission of proposals, in order to elaborate the recommendations of the law *ferenda* to ensure the compatibility of the national legislation with ECHR standards. The present study is dedicated to the normative framework in terms of international protection of property rights, outlining, in this context, the mechanisms for realizing this fundamental right. In order to achieve the indicated goal, we propose to achieve the following objectives: the definition of "goods" in the sense of the ECHR; determining the content of the right to property; the research of the relevant jurisprudence of the European Court of Human Rights, including the cases vs. Republic of Moldova; the elaboration of *lege ferenda* proposals in order to ensure the compatibility of national legislation with the practice of the jurisdictional forum in Strasbourg.

Scientific novelty and originality of the obtained results: This paper becomes the first scientific investigation in the autochthonous doctrine that contains a deep legal analysis of the content of art. 1 of Protocol I to the ECHR. Based on the respective scientific approach, following the theoretical consolidation of the institution of property protection through practical exemplification, after the elucidation of all guarantees in order to ensure the protection of property, effective solutions will be proposed to achieve the compatibility of the national legislation in the matter with the provisions of the ECHR and the jurisprudence of the ECHR.

The theoretical importance results from the complex analysis of the national and international normative support, of the doctrinal material made regarding the object of this research: the protection of property in the ECHR system. As a result, having noticed the problematic aspects, we consider it appropriate to formulate practical recommendations, the realization of which will contribute to the capitalization by individuals of the prerogatives in the field of property protection and will increase the quality of the judicial act.

Implementation of scientific results: The work is to fulfill the curricular supports of the university courses, the initial and continuous training courses for professionals in the field of law: "International protection of human rights", "Law of the European Convention on Human Rights". Thanks to the valuable scientific material presented in order to validate the research hypotheses, the paper can serve as a reference work for researchers in the field of legal sciences.

АННОТАЦИЯ

«Защита собственности в системе Европейской Конвенции по правам человека», докторская диссертация, специальность 552.08 Международное и европейское публичное право, Европейский Университет Молдовы, Кишинев, 2024 г.

Структура диссертации: Введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 213 наименований, 150 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 9 научных работах.

Ключевые слова: имущество, экспроприация, собственность, защита собственности, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, Европейский суд по правам человека.

Область исследования: Работа разработана в области Международного публичного права и Права Европейской Конвенции по Правам Человека.

Цель и задачи исследования заключаются в многоаспектном исследовании защиты собственности в системе Европейской конвенции по правам человека, включая детальный анализ содержания данного основного права в контексте судебной практики Европейского Суда по правам человека и разработка предложений *de lege ferenda* для обеспечения совместимости национального законодательства со стандартами ЕСПЧ. Настоящее исследование посвящено нормативной базе международной защиты прав собственности, очерчивая в этом смысле механизмы реализации этого фундаментального права. Для достижения указанной цели мы предлагаем решить следующие задачи: определение понятия «имущество» в понимании ЕКПЧ; анализ содержания права собственности; исследование соответствующей судебной практики Европейского суда по правам человека, в том числе дел против Республики Молдова; разработка предложений *de lege ferenda* с целью обеспечения совместимости национального законодательства с практикой Страсбургского юрисдикционного форума.

Научная новизна и оригинальность исследования: Данная работа становится первым научным исследованием в отечественной доктрине, содержащим глубокий правовой анализ содержания ст. 1-го Протокола 1 к ЕКПЧ. На основе соответствующего научного подхода, после теоретического закрепления института защиты собственности посредством практических примеров, после выяснения всех гарантий обеспечения защиты собственности, будут предложены эффективные решения для достижения совместимости национального законодательства с положениями ЕКПЧ и судебной практикой ЕСПЧ.

Теоретическая значимость вытекает из комплексного анализа национального и международного регулирования, научного материала, проведенного относительно объекта данного исследования: защиты собственности в системе ЕСПЧ. В результате, отметив проблемные моменты, считаем целесообразным сформулировать практические рекомендации, реализация которых будет способствовать эффективному осуществлению физическими лицами прерогатив в сфере защиты собственности и повысит качество судебного акта.

Прикладное значение работы: Диссертация может служить научным материалом для литературного обеспечения университетских курсов, курсов начальной и непрерывной подготовки специалистов в области права: «Международная защита прав человека», «Право Европейской Конвенции о Правах Человека». Благодаря ценному научному материалу, представленному с целью проверки гипотез исследования, работа может служить отсылочным изданием для исследователей в области юридических наук.

LISTA ABREVIERILOR

art.	articol
alin.	alineat
c.	contra
cap.	capitol
CEDO	Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CoE	Consiliul Europei
Declarație	Declarația Universală a Drepturilor Omului
etc.	etcetera
ex.	exemplu
nr.	număr
p.	pagină
par.	paragraf
pct.	punct
RM	Republica Moldova
ș.a.	și altele
UE	Uniunea Europeană
vs.	versus

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei propuse spre cercetare. Schimbările sociale, economice, politice în perioada postbelică au avut un impact substanțial asupra conceptului și conținutului drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Evoluția calitativă și cantitativă a drepturilor omului a fost resimțită atât la nivel universal, cât și la scară regională.

Ratificând instrumente internaționale în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, statul nostru și-a asumat angajamente importante în vederea realizării lor efective și eficiente. Convenția Europeană a Drepturilor Omului este primul tratat regional care proclamă o listă de drepturi și libertăți fundamentale și un mecanism eficient de realizare a acestor drepturi. Totodată, datorită realității perioadei postbelice, la fel ca și în cazul instrumentelor universale de protecție a drepturilor omului, autorii textului nu au reușit să ajungă la un compromis în vederea includerii tuturor drepturilor și libertăților fundamentale aparținând generațiilor I și II în conținutul tratatului regional. Astfel, astăzi în CEDO regăsim o gamă largă de drepturi și libertăți civile, mai puțin din cele economice și sociale. Cunoașterea conținutului drepturilor și libertăților fundamentale, dar și limitelor acestora este importantă atât pentru state, cât și pentru însăși Curtea Europeană a Drepturilor Omului, ineditul garant al respectării de către Înaltele părți semnatare a Convenției, a cărei creație jurisprudențială deseori dă impuls cercetărilor dar și inovațiilor legislative în statele membre ale Consiliului Europei și a Uniunii Europene.

Instituind un sistem de protecție dinamic, Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, și în special dezvoltările jurisprudențiale recente au îmbogățit esențial conținutul protecției proprietății. Cunoașterea principiilor de organizare și a materiei generate de sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului este extrem de importantă atât pentru legiuitorul național, cât și pentru instanțele de judecată din Republica Moldova ori de câte ori se invocă compatibilitatea prevederilor normative cu standardele internaționale în materia protecției proprietății.

Subiectul abordat în prezentul demers științific este actual atât pentru doctrinari cât și pentru practicienii din Republica Moldova, or până la momentul de față Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat mai mult de 100 hotărâri pe marginea alegerii reclamanților

din Republica Moldova pe terenul protecției proprietății. Subsecvent, în teză, vom elucida cauzele condamnărilor, relevând soluții întru evitarea unor asemenea încălcări pe viitor, fapt ce va conferi cercetării caracter aplicativ prezentei lucrări științifice.

Scopul și obiectivele tezei rezidă în cercetarea multiaspectuală a protecției proprietății în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului, cuprinzând o analiză detaliată a conținutului dreptului fundamental în contextul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și înaintarea propunerilor, inclusiv recomandărilor *de lege ferenda*, pentru asigurarea compatibilității legislației naționale cu standardele CEDO. În vederea realizării scopului indicat, ne propunem realizarea următoarelor **obiective**:

- definirea ”bunului” în sensul CEDO;
- cercetarea conținutului dreptului persoanei fizice sau juridice la respectarea bunurilor sale în sensul CEDO și jurisprudenței CtEDO;
- analiza jurisprudenței pertinente a Curții Europene a Drepturilor Omului, inclusiv cauzele *versus* Republica Moldova;
- stabilirea compatibilității legislației Republicii Moldova cu standardele CEDO;
- elaborarea propunerilor *de lege ferenda* în vederea asigurării compatibilității legislației naționale cu practica judiciară a forului jurisdicțional de la Strasbourg.

Prezentarea metodologiei de cercetare În vederea determinării conținutului și dezvoltării doctrinei a instituției protecției proprietății în sistemul CEDO în calitate de suport metodologic am apelat la metode relevante de cercetare științifică cum sunt:

- *analiza logică (deductivă, inductivă, generalizare, specificare)* aplicată pe întreg parcursul lucrării în vederea identificării conținutului juridic al dreptului, ce constituie obiect al prezentei investigații științifice, și principiilor mecanismului de protecție a acestui drept analizate în lucrarea de doctorat;

- *analiza comparată*, or, anume această metodă ne permite să realizăm un studiu comparativ cu respectarea indicatorilor cantitativi și celor calitativi și să observăm diferența dintre conținutul și procesul de aplicare a normelor legislative în materia protecției proprietății elaborate de mai multe state. Ca rezultat, pot fi degajate bunele practici ce ne vor fundamenta, parțial, propunerile *de lege ferenda* formulate la finele lucrării. La fel, analiza comparativă

ne-a permis să relieăm aspecte privind compatibilitatea legislației naționale în materia protecției proprietății cu standardele Convenției Europene a Drepturilor Omului;

- *metoda istorică* inerentă unei cercetări în domeniul științelor juridice permite cercetarea factorilor care au condiționat apariția normelor juridice în materia protecției proprietății. Aceasta permite identificarea izvorului juridic material important în vederea înțelegerii evoluției codificării instituției protecției proprietății. Protecția proprietății, în termenii Convenției Europene a Drepturilor Omului, urmează a fi cercetată în condiții istorice concrete. Or, după cum vom observa în prezenta lucrare, Curtea Europeană deseori recurge la incursiune istorică desfășurată atunci când își întemeiază hotărârile în special în cazurile de naționalizare a proprietății private.

- *analiza sistemică* utilizată în vederea stabilirii originii, locului și rolului dreptului de protecție a proprietății în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului, cât și în teoria Dreptului Internațional al Drepturilor Omului;

- *analiza dinamică (în perspectivă)* pentru a proiecta modificările ce urmează a fi operate în legislația națională în urma studiului realizat și identificării curențelor sistemului de drept al Republicii Moldova.

Descrierea situației în domeniul de cercetare. Lucrările elaborate la subiectul protecției proprietății în sistemul CEDO de savanții autohtoni și cei străini au constituit baza teoretică a prezentului studiu. O primă particularitate a materialului bibliografic utilizat în vederea elaborării prezentei lucrări este că acesta datează începând cu anii 50 ai secolului XX, deoarece după adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului au demarat codificările neoficiale și adoptarea cadrului normativ conform în majoritatea statelor lumii în materia dreptului de proprietate. O altă particularitate a suportului bibliografic al prezentei teze de doctorat ține de tratarea insuficientă a tematicii vizate în lucrările doctrinarilor autohtoni. Astfel, în doctrina autohtonă de Drept internațional public, Drept internațional al drepturilor omului și cea a Dreptului Convenției Europene a Drepturilor Omului protecția proprietății în sistemul CEDO a fost tratată tangențial de către Poalelungi M., Sârcu D., Dorul O., Morărescu A., Nica A. ș.a.

În vederea elaborării conținuturilor capitolelor II și III ale prezentei lucrări au fost consultate în special opiniile doctrinarilor străini cum sunt: Bîrsan C., Renucci Fr., Adam I., Klatt M., Van der Molen P., Gomien D., Krieger H., Molango M., Loucaides G.L. ș.a.

Noutatea științifică. Prezenta lucrare devine prima investigație științifică în doctrina autohtonă ce conține o analiză complexă și temeinică a conținutului dreptului fundamental reglementat de articolul 1 din Protocolul 1 la CEDO. În baza respectivului demers științific, în urma consolidării teoretice a instituției protecției proprietății, după elucidarea tuturor garanțiilor în vederea asigurării protecției proprietății, vor fi propuse soluții efective întru asigurarea compatibilității legislației naționale în materie cu prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

- stabilirea genezei și evoluției instituției protecției proprietății în Sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului;
- determinarea perspectivelor în eventualitatea extinderii sferei de aplicare a prevederilor art. 1 al Protocolului nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului în lumina evoluției tehnologiilor și a științelor;
- deducerea și conceptualizarea raționamentelor hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului în cauzele de nerespectare a proprietății în condițiile conflictelor armate;
- formularea recomandărilor în vederea asigurării compatibilității legislației naționale a Republicii Moldova cu standardele CEDO în materia protecției proprietății.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării rezultă din analiza complexă a cadrului normativ național și internațional, a suportului doctrinar realizată cu privire la obiectul prezentei cercetări: protecția proprietății în sistemul CEDO. Drept urmare, fiind sesizate aspectele problematice, considerăm necesar să formulăm recomandări practice, ale căror realizare va contribui la valorificarea de către particulari a potențialului lor și va eficientiza procesul de aplicare a legii.

Aprobarea rezultatelor Concluziile formulate în urma prezentului demers științific și-au găsit reflectare în următoarele prezentări și publicații ale autorului la tema tezei:

- ”*Cadrul normativ internațional în materia protecției proprietății*” prezentată la Conferința Științifică a Tinerilor Cercetători cu genericul ”Interacțiunea dreptului național și internațional în realizarea protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”, Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova, Chișinău, 7 decembrie 2017;

- *"Tipurile proprietății în legislația Republicii Moldova"* prezentată în cadrul Conferinței internaționale a doctoranzilor "Promoting social values in the context of EU integration", organizată de Universitatea de Studii Europene din Moldova și Universitatea Danubius din Galați, 4 mai 2018;
- *"Cadrul normativ internațional în domeniul proprietății"* prezentată în cadrul Mesei rotunde cu participare internațională consacrată Zilei internaționale a drepturilor omului, Academia de Administrare Publică, Chișinău, 6 decembrie 2017. Publicat în: Materiale ale mesei rotunde. Chișinău, 2018. P. 376-388;
- *"Înțelesul noțiunii "bun" în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului"* In: Revista Institutului Național al Justiției nr. 1 (44), 2018. P. 47-51;
- *"Tipurile proprietății în legislația Republicii Moldova"* In: Culegerea "Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere", vol. XXXII, Performantica, Iași, 2018. P. 292-296;
- *"Cadrul normativ național privind dreptul de proprietate"* prezentat la Conferința științifico-practică cu participare internațională "Teoria și practica administrării publice". In: Materiale ale Conferinței, Academia de Administrare Publică, Chișinău, 2019. P. 414-418;
- *"Obligația negativă a statului în materia protecției proprietății. Interpretarea jurisprudențială a Curții Europene a Drepturilor Omului"* la Conferința științifică națională cu participare internațională "Integrare prin cercetare și inovare", 7-8 noiembrie 2019. In: Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice și economice. Chișinău, 2019. P. 339-342;
- *„Стандарты Европейской Конвенции по Правам Человека в делах о лишении имущества. Становление и основные определения"* prezentată la Conferința Internațională științifico-practică "Молодежь и наука: реальность и будущее", Невинномысский институт экономики, управления и права, 1 aprilie 2020. In: Материалы XIII Международной научно-практической конференции, 2020 г с. 313-315
- *"Protecția proprietății în timpul conflictelor armate"* In: Revista Universul Juridic. In: Revista Universul Juridic (Revistă lunară de doctrină și jurisprudență (România) | ISSN 2393-3445) octombrie, 2023

Sumarul capitolelor tezei

Introducerea este elementul indispensabil într-o lucrare de doctorat. În respectivul compartiment am argumentat temeinic actualitatea și importanța problemei propuse spre cercetare. În introducere sunt fixate scopurile și obiectivele cercetării, ce ne permite să

urmărim expunerea ideilor, ipotezelor de cercetare pe tot parcursul lucrării, iar la final să realizăm dacă acestea au fost atinse. La fel, au fost explicit tratată metodologia cercetării, descrierea situației în domeniul de cercetare, noutatea științifică, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor.

Capitolul I "Cadrul doctrinar și normativ în materia protecției proprietății" conține o abordare dihotomică a subiectului protecției proprietății în sistemul CEDO. În vederea redactării conținutului Capitolului I am urmat modelul clasic al abordării tematicilor în lucrările de doctorat la specialitatea drept internațional public. Astfel, după o trecere în revistă a principalelor lucrări doctrinare reprezentate de manuale, lucrări monografice, articole de sinteză publicate la subiectul protecției proprietății în sistemul CEDO semnate de doctrinari străini și autohtoni, capitolul I conține un repertoriu ale tuturor actelor internaționale universale și regionale în materia protecției dreptului la proprietate. Suplimentar, la acest compartiment a fost expusă evoluția reglementărilor naționale la capitolul protecției dreptului de proprietate. Am evitat absolut conștient să expunem la acest capitol jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, aceasta urmând a fi analizată în capitolul II când ne-am propus să reliefăm principiile generale pe terenul art. 1 al Protocolului nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, cât și atunci când ne propunem să analizăm practica instanței de la Strasbourg în situații particulare: în conflictele armate și pe cauzele versus Republica Moldova.

Capitolul II "Conținutul protecției proprietății în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului" conține o abordare deductivă a conceptelor esențiale a lucrării de doctorat. În conținutul acestui capitol vom deduce faptul că termenul „bun”, argumentat prin practica Curții Europene a Drepturilor Omului, are un domeniului larg și autonom de aplicare, iar protecția oferită de art. 1 al Protocolului nr.1 se extinde și asupra drepturile reale, cât și cele de creață. La acest capitol vom analiza provocările apărute în practica CtEDO pe terenul protecției proprietății. La fel, în acest compartiment al lucrării de doctorat am analizat obligațiile ce revin statelor în materia protecției proprietății. Capitolul conține o analiză a garanțiilor de protecție împotriva formelor arbitrare sau disproporționate de imixtiune în exercitarea acestui drept fundamental al persoanei.

Capitolul III "Aspecte particulare privind protecția proprietății în Sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului " conține o analiză complexă a anumitor categorii de cauze în care reclamanții invocă nerespectarea garanțiilor prevăzute la art. 1 Protocolul nr. 1 la

Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În acest sens au fost selectate materii ce constituie obiect de interes major pentru comunitatea internațională, dar și pentru Republica Moldova, stat membru al acestei comunități. Am estimat oportun să analizăm la acest capitol cauzele privind protecția proprietății inițiate în fața CtEDO de cetățenii Republicii Moldova pornind de la faptul că începând cu 18 mai 2004, ziua când a fost adoptată prima hotărâre (hotărârea CtEDO pe cauza *Prodan c. Republica Moldova* 18.05.2004) pe terenul articolului 1 Protocolul 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, până în prezent nerespectarea proprietății de către autoritățile moldovenești a devenit obiectul expunerii Curții Europene a Drepturilor Omului în mai mult de 100 de cauze.

De asemenea, la acest capitol am analizat modul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului examinează cererile pe terenul art.1 Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului atunci când reclamanții invocă pierderi, deteriorări, distrugerii cauzate de conflicte armate. Am demarat analiza în cadrul acestui paragraf prin precizarea faptului că protecția proprietății în condițiile conflictelor armate este guvernată de *lex specialis* – dreptul conflictelor armate și dreptul internațional umanitar. Acest fapt poate fi constatat atât în urma consultării surselor doctrinare și legale în domeniu, cât și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului.

Concluziile generale și recomandările prezintă o sinteză a rezultatelor investigației științifice realizate. La acest compartiment au fost înaintate recomandări ce oferă studiului caracter aplicativ. La fel, am estimat binevenit să trasăm ipoteze pentru viitoare cercetări conexe domeniului de cercetare al prezentei teze de doctorat.

1. CADRUL DOCTRINAR ȘI NORMATIV ÎN MATERIA PROTECȚIEI PROPRIETĂȚII

1.1. Analiza concepțiilor doctrinare privind protecția proprietății în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului

Aristotel susținea că omul are două mobiluri puternice – de atențiune și iubire: proprietatea și dorul. Aceste mobiluri ”au un rol hotărâtor în opțiunile și acțiunile umane”. Pentru Aristotel, familia ”este un nucleu elementar al societății”, având o funcție economică importantă. Familia este cea care contribuie la dezvoltarea proprietății private. Interesul familiei în prosperitatea ei o determină, în concepția lui Aristotel, să caute mijloacele necesare pentru consolidarea proprietății. Relevând rolul individului în societate, Aristotel arată că ”individul este o unitate” și că ”familia, Cetatea, Statul constituie pluralitatea”, ceea ce demonstrează, în optica marelui gânditor, că ”desființarea familiei, a proprietății private”; ar fi împotriva tendințelor naturale, fiind dăunătoare.¹

Din timpurile în care a trăit marele gânditor Aristotel numeroși doctrinari au dezvoltat conceptul de proprietate privată și mecanisme de protecție a proprietății, considerând absolut justificat că aceasta, împreună cu libertățile fundamentale cu caracter civil ale persoanei constituie garanții a bunăstării și permite valorificarea plenară a demnității, valoare protejată la scară universală, regională și națională începând cu anul 1948.

În cele ce urmează ne propunem să prezentăm succint principalele teze ce rezultă din lucrările savanților autohtoni și străini care s-au expus direct sau tangențial asupra aspectelor legate de protecția proprietății în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului.

În lucrarea sa ”*Introduction générale à la Convention Européenne des Droits de l'Homme*” autorul J.F. Renucci își expune părerea la care ne raliem și noi: în pofida faptului că în Convenția Europeană a Drepturilor Omului drepturile economice sunt consacrate într-un mod marginalizat, totuși ele nu pot fi ignorate, deoarece deseori ele prelungesc drepturile

---

¹ MAZILU, D. *Dreptul internațional public*. Ediția a ii-a. Lumina Lex. București, 2005 p. 312-313. 606 p. ISBN 973-588-398-8.

civile și politice.² În respectiva lucrare, autorul vine cu o sinteză a jurisprudenței CtEDO degajând totodată aspecte privind: noțiunea de ”bun”, efectul vertical și efectul orizontal al dreptului la proprietate, garanțiile limitării dreptului la respectarea bunurilor.

Lucrarea ”*Housing, Land, and Property Restitution Rights of Refugees and Displaced Persons*”³ semnată de Scott Leckie conține 240 din cele mai importante standarde internaționale, regionale și naționale, hotărâri judecătorești prin care au fost recunoscute și soluționate aspecte privind restituirea terenurilor, locuințelor, bunurilor ce aparțin refugiaților și persoanelor deplasate. La capitolul legislație națională, lucrarea indicată nu pretinde să fie exhaustivă, autorul selectând doar anumite exemple de acte normative naționale ale fostelor state comuniste privind restituirea bunurilor. Totodată, lucrarea nu conține o analiză a variatelor standarde, nu explică natura lor, nici fundamentul legal. Conținutul lucrării ne-a permis, însă, să identificăm jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului în momentul în care ne-am propus să cercetăm cazuri particulare ce țin de protecția proprietății în sistemul CEDO.

În lucrarea ”*Protection of Property Rights Within the European Convention on Human Rights*”⁴ semnată de Ali Riza Coban este analizat dreptul la proprietate garantat de CEDO. Lucrarea conține două compartimente în care autorul își propune o analiză teoretică a conținutului articolului 1 al Protocolului 1 la CEDO. Principalul subiect abordat în lucrare este importanța proprietății private pentru o viață demnă și analiza gradului de imixtiune a autorităților în procesul de realizare de către individ a dreptului la proprietate. Prima parte a lucrării conține abordarea teoretică a trei chestiuni: ce este proprietatea? Este proprietatea un drept fundamental al omului? Care sunt limite dreptului la proprietate? Cea de-a doua parte a lucrării indicate conține o cercetare a procesului de aplicare a prevederilor articolului 1 din Protocolul 1 de către organele Convenției.

---

² RENUCCI, J.F. *Introduction générale à la Convention Européenne des Droits de l’Homme*. Council of Europe, 2005. 135 p. p. 55. ISBN 92-871-5714-6.

³ LECKIE, S. *Housing, Land, and Property Restitution Rights of Refugees and Displaced Persons*. Cambridge University Press, 2007. 570 p. ISBN 978-92-871-8866-3.

⁴ COBAN, A. R. *Protection of Property Rights Within the European Convention on Human Rights*. In: *British Yearbook of International Law*. Vol. 76, Nr. 1, 2005, p. 536–537. Aldershot: Ashgate Publishing 2004, 274 p. ISBN 0-7546-2387-4.

În pofida criticii aduse lucrării ”*Protection of Property Rights Within the European Convention on Human Rights*” în doctrina de specialitate străină (a se vedea în special recenzia⁵ semnată de M. A. Sanderson, Pupil Barrister, 8 King’s Bench Walk), merită a fi menționate caracterul extrem de explicit al abordării contextului istoric al evoluției calitative și cantitative a dreptului la protecția proprietății. Am apelat în repetate rânduri la această lucrare întru a analiza izvoarele materiale ale protecției proprietății.

Doctrina autohtonă în materia protecției proprietății în sistemul CEDO nu este consistentă, găsim mențiuni sporadice în lucrările didactice de suport pentru cursurile universitare Drept internațional public⁶, Dreptul Internațional al Drepturilor Omului⁷⁸ și constatăm o lipsă a lucrărilor monografice la subiect. Totodată, întru a redacta compartimentele lucrării privind situația în domeniul cercetat am apelat la următoarele lucrări:

Monografia ”*Convenția Europeană a Drepturilor Omului: obligații pozitive și negative*”⁹ a autorului Mihai Poalelungi a servit drept valoros suport doctrinar pentru lucrarea de doctorat în special în cadrul capitolului II, atunci când au fost relevate obligațiile pozitive și cea negativă pe terenul articolului 1 din Protocolul 1 la CEDO. Lucrarea indicată fundamentează instituții noi ale dreptului internațional al drepturilor omului, care, de fapt, determină conținutul juridic al drepturilor și libertăților concrete ale omului, și în consecință, dezvoltă baza teoretică autohtonă și continentală referitoare la instituția obligațiilor statelor în temeiul Convenției Europene. Dezvoltarea obligațiilor pozitive și negative este una din căile clare pe care a evoluat CEDO. Toate articolele Convenției au fost interpretate de Curte în sensul să ceară statului fie abținerea de la anumite acțiuni ce ar rezulta în atingerea însăși esenței drepturilor protejate, fie luarea anumitor acțiuni pozitive pentru asigurarea protecției acestora. Capitolele lucrării în care au fost cercetate întinderea obligației pozitive a statelor

---

⁵ SANDERSON, M. A., BARRISTER P. King’s Bench Walk, Reviews. The Modern Law Review Limited 2005. Blackwell Publishing. Oxford, 2005. P. 698-701.

⁶ BURIAN, A., BALAN, O., OSMOCHESCU N., ARHILIUC V., SÎRCU (SCOBIOALĂ) D., SUCEVEANU N., GAMURARI V., DORUL O. *Drept internațional public*. Ediția a IV-a (revăzută și adăugită). Tipografia Elena – V.I. Chișinău, 2012. 636 p. ISBN 978-9975-106-99-3.

⁷ SÂRCU-SCOBIOALĂ, D. *Dreptul Internațional al Drepturilor Omului. Note de curs*. Tipografia Elena – V.I. Chișinău, 2009. 102 p.

⁸ SÂRCU-SCOBIOALĂ, D. *Dreptul Internațional al Drepturilor Omului. Note de curs*. Ediția II, revizuită. Tipografia Elena – V.I. Chișinău, 2012. 146 p. ISBN 978-9975-106-96-2.

⁹ POALELUNGI, M. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului: obligații pozitive și negative* F. E. – P. ”Tipografia Centrală”. Chișinău, 2015. 320 p. ISBN 978-9975-53-539-7.

potrivit CEDO (cap. III) și întinderea obligațiilor negative (cap. IV) ne-au permis să conturăm sfera de aplicare a dispozițiilor CEDO în materia protecției proprietății.

Lucrarea ”*Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și recomandări*”¹⁰ elaborată de M. Poalelungi, D. Sârcu, S. Splavnic, L. Grimalschi, A. Nica și O. Dorul ca și structură respectă ordinea redacțională a Convenției europene, fiecare articol fiind cercetat în măsura în care a fost în vizorul Curții cu ocazia cererii adresate contra Republicii Moldova. În Comentariu au fost comentate 196 de hotărâri și 40 de decizii adoptate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului până la data de 31 decembrie 2015. Lucrarea menționată a stat la baza elaborării conținutului capitolului 3 din teza de doctorat, or, anume de acolo ne-am inspirat întru a identifica jurisprudența relevantă a Curții de la Strasbourg pe cauzele privind protecția proprietății deferite de cetățenii Republicii Moldova. Merită a fi menționate aparte recomandările formulate de autori în baza jurisprudenței CtEDO întru a evita violarea repetată de către autoritățile RM a prevederilor articolului 1 din Protocolul nr. 1 la CEDO.

Monografia ”*Protecția drepturilor omului în conflictele armate*”¹¹ semnată de Oleg Balan conține o analiză științifică a soluționării problemei corelației forței și drepturilor omului atât din punct de vedere teoretic cât și practic, autorul făcând uz de realizările științei dreptului internațional și analizând practica și reacția comunității internaționale. Merită a fi menționate opiniile autorului privind reprimarea universală a crimelor de război împotriva persoanelor și bunurilor protejate, anume la ele vom face referire în vederea fundamentării științifice a ipotezelor lansate în cel de-al treilea capitol al prezentei lucrări de doctorat.

---

¹⁰ POALELUNGI, M., SÂRCU, D., SPLAVNIC, S., GRIMALSCHI, L., NICA, A., DORUL, O. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și recomandări*. Tipografia Centrală. Chișinău, 2017. 576 p. ISBN 978-9975-53-828-2.

¹¹ BALAN, O. *Protecția drepturilor omului în conflictele armate*. CEP USM. Chișinău, 2009. 214 p.

*"Indicele tabelar Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova, 13 decembrie 2001 – 31 decembrie 2018"*¹² elaborat de M. Poalelungi, D. Sârcu-Scobioală, O. Dorul, A. Nica și O. Rotari conține repertoriul jurisprudențial sistematizat al cauzelor examinate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului versus Republica Moldova în perioada indicată. Structura indicelui conține elemente distinctive esențiale în vederea formării unei viziuni complete privind cauzele examinate de CtEDO, fiind reliefate aspectele problematice. Ne referim în special la compartimentul "Domeniu" al indicelui. În special acest indicator ne-a ajutat să identificăm problemele de sistem în materia protecția proprietății. Ulterior, accesând baza de date HUDOC am analizat minuțios fiecare cauză în parte în cadrul Capitolului 3. În vederea elaborării conținutului lucrării de doctorat am apelat în repetate rânduri la indice întru a identifica soluțiile jurisprudențiale ale CtEDO atât pe terenul articolului 1 Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, cât și în domeniul altor drepturi protejate de Convenție atunci când sunt invocate aspecte privind protecția proprietății.

Lucrarea monografică *"Extrateritorialitatea Convenției Europene a Drepturilor Omului: obligații pozitive și jurisdicție"*¹³ a autorilor M. Poalelungi și S. Splavnic este relevantă subiectelor analizate în prezenta teză de fiecare dată când a fost cercetată răspunderea extrateritorială a statelor. Din cele afirmate de autori, Convenția Europeană concepută și inițial privită ca un instrument internațional ce protejează o listă certă de drepturi în granițele continentului european și în limitele hotarelor statelor-părți astăzi este percepută ca garantând drepturi și libertăți oriunde pe glob cu condiția ca statul reclamat, parte la ea, exercită acolo un control efectiv. Abordarea extrateritorială a Convenției are importanță crucială pentru angajarea răspunderii statelor în cazul conflictelor armate la care acestea participă, susținerii regimurilor separatiste, intervențiilor militare localizate, anexării de teritorii. Curtea de la Strasbourg în hotărârile pronunțate pe marginea spețelor ce i-au fost deferite spre soluționare, a stabilit în mod explicit că în cazul în care un stat sau agenții acestuia ocupă un teritoriu străin sau alimentează direct sau indirect anumite regimuri secesioniste de

---

¹² POALELUNGI, M., SÂRCU-SCOBIOALĂ, D., DORUL, O., NICA, A., ROTARI, O. *Indicele tabelar: Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova, 13 decembrie 2001 – 31 decembrie 2018* Tipografia Centrală. Chișinău, 2019. 600 p.

¹³ POALELUNGI, M., SPLAVNIC, S. *Extrateritorialitatea Convenției Europene a Drepturilor Omului: obligații pozitive și jurisdicție*. F. E. – P. "Tipografia Centrală". Chișinău, 2014. 299 p.

pe teritoriul statelor terțe, încălcările drepturilor și libertăților omului săvârșite în teritoriile respective (ocupate sau controlate), le vor fi imputabile.

La fel, întru a redacta conținutul prezentei teze am consultat mai multe lucrări de doctorat prezentate în Republica Moldova. Printre acestea se înscrie teza de doctorat a dlui A. Morărescu cu titlul ”*Principiul proporționalității în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului*”¹⁴. În capitolul 4 ”Aplicarea principiului proporționalității în spețele contra Moldovei” autorul dedică un paragraf aparte studiului principiului proporționalității și protecției proprietății (par. 4.2) ajungând la concluzia că principiul proporționalității are un rol semnificativ în estimarea corespunderii ingerinței autorităților naționale în exercițiul neîngrădit al dreptului consfințit la proprietate cu standardele europene relevante. Scopul principiului proporționalității este de a garanta protecția dreptului la proprietate al persoanelor fizice și juridice de orice abuzuri și ilegalități din partea statului. Astfel, statul trebuie să dispună de motive întemeiate pentru a pune în funcțiune orice ingerință privind dreptul la proprietate, aceasta urmând a fi nu doar legală și urmărind un scop legitim de protecție a interesului general, dar și necesară în vederea atingerii acelui scop și în același timp rezonabilă și proporțională, adică cel mai bine plasată să asigure un echilibru just între interesele general și individual implicate la caz. Principiul proporționalității în lumina spețelor contra Moldovei pe marginea protecției proprietății prezintă unele particularități care în mod indubitabil probează existența situațiilor specificului național, întotdeauna analizat foarte atent de către magistrații de la Strasbourg, el nu poate fi privit izolat în exclusivitate prin prisma jurisprudenței degajate contra Moldovei, încadrându-se pe deplin în cadrul jurisprudențial european larg configurat în baza limitelor protecției instituite de Curte cu privire la art.1 Protocol 1 la Convenția Europeană, fiind imposibilă și nerezonabilă separarea totală a cererilor contra statului nostru de cele îndreptate împotriva altor state-membre ale Consiliului Europei.

O altă teză de doctorat consultată în special în vederea expunerii conținutului Capitolului 3 al prezentei lucrări a fost elaborată de V. Zaharia. Autoarea realizând cercetarea la subiectul protecției speciale a copiilor în condițiile conflictelor armate¹⁵ subliniază

---

¹⁴ MORĂRESCU, A. *Principiul proporționalității în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Autoreferat al tezei de doctor în drept*. Chișinău, 2015.

¹⁵ ZAHARIA V., Protecția specială a copiilor în dreptul internațional umanitar. Teză de doctor în drept. [citat 27.11.2022]. Disponibil: <http://www.cnaa.md/thesis/50109/>

imperiozitatea respectării principiului distincției în conflictele armate. În teză în repetate rânduri, deși indirect, este analizată problema respectării populației civile și a bunurilor civile.

1.2. Cadrul normativ în materia protecției proprietății

1.1.1. Cadrul normativ internațional privind protecția proprietății

Consacrarea internațională a dreptului la proprietate s-a realizat anevoios, astfel că abia în sec. al XX-lea se conturează primele reglementări internaționale în domeniu. Proprietatea reprezintă pentru om acea stare de bunăstare, care atât din punct de vedere economic, cât și juridic și îi oferă acestuia sentimentul de siguranță și satisfacție personală. Protecția dreptului de proprietate constituie un interes aparte pentru comunitatea internațională, iar atunci când acest drept este încălcat la nivel intern, vin să ofere soluții și o satisfacție echitabilă mecanismele internaționale de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Considerată a fi apărută odată cu individul, proprietatea stă la baza dezvoltării societății omenești și reprezintă una dintre problemele fundamentale ale existenței individuale, în special, și ale societății umane, în general.¹⁶

Primele conflicte în legătură cu repartitia bunurilor materiale, atunci când modul primitiv de repartitie a bunurilor a încetat să mai fie acceptabil în deplină măsură pentru relațiile în grupul social, determină apariția dreptului de proprietate.¹⁷ În opinia profesorului U. Mattei, normele dreptului de proprietate sunt mai vechi decât însăși ideea de stat, iar dreptul de proprietate privată își denotă caracterul „firesc”.¹⁸

Bunăstarea individului prin prisma fenomenului proprietății era examinată și studiată încă din antichitate prin așa numitele Constituții ale lui Solon din Atena (circa 650 î.e.n.) ce consacrau dreptul de proprietate al proprietarilor mici și mijlocii.¹⁹

---

¹⁶ BÎRSAN, C. *Drept civil. Drepturile reale principale*. Ed. a II-a revăzută și adăugită. Editura Hamangiu, București, 2007, 486 p. p. 27. ISBN/ISSN: 978-606-522-052-2

¹⁷ ХАРТЛИИ, Т. К. *Основы права Европейского Сообщества: Пер. с англ.* – М.: Закон и право. ЮНИТИ, 1998. 703 с. p. 251. ISBN 5-85171-037-3.

¹⁸ MATTEI, U., BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Principiile fundamentale ale dreptului de proprietate privată*. Editura ARC, București, 2000, 346 p. p. 13. ISBN 9975-61-147-8.

¹⁹ SMOCHINĂ, A. *Istoria Universală a statului și dreptului, Epoca Antică și Medievală*. Chișinău: F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2002. 224 p. p. 58. ISBN 9975-78-177-2.

Dreptul privat roman, care reușește să pună bazele dreptului civil în țările cu sistem de drept continental, definește proprietatea sub două sensuri:

- în sens obiectiv, dreptul de proprietate desemnează totalitatea normelor juridice care reglementează repartizarea bunurilor între persoane.
- în sens subiectiv, dreptul de proprietate desemnează posibilitatea unei persoane de a stăpâni un bun prin putere proprie și în interes propriu.

Astfel, în epoca prestatală, au fost cunoscute două forme ale proprietății:

- proprietatea colectivă a ginției;
- proprietatea familială.

În epoca veche apar:

- proprietatea privată, sub forma proprietății quiritare;
- proprietatea colectivă a statului roman.

În dreptul clasic, pe lângă proprietatea quiritară care supraviețuiește, apar:

- proprietatea pretoriană;
- proprietatea provincială;
- proprietatea peregrină.

În dreptul postclasic, asistăm la un proces de unificare a proprietății, finalizat prin apariția unei forme de proprietate unice, numită *dominium*.²⁰ Este important a menționa că proprietatea la romani era ridicată la cel mai înalt rang, astfel încât comiterea unei fapte care să aducă atingere proprietății era pedepsită mai aspru decât încălcarea drepturilor unei persoane. Legea celor XII Table a definit concret dreptul proprietății. Astfel că în această lege s-a consacrat dreptul de dispoziție asupra proprietății, unul dintre principalele sale atribute, s-au prevăzut modalitățile exacte de achiziționare a proprietății prin posesie și proprietatea individuală a devenit inviolabilă.²¹

În primul act constituțional scris - Magna Charta-Libertatum (1215), din Anglia, la fel se reglementează dreptul de proprietate, interzicând regelui depozedarea. În epoca modernă, Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului (1789) din Franța revoluționară a exprimat

---

²⁰ MOLCUȚ, E. *Drept privat roman*. Universul Juridic, București, 2011, 168 p. p. 109. ISBN 978-973-127-637-3.

²¹ ROXANA, S. Z. *Profil istoric privind dreptul de proprietate privată*. [online]. p.5. [cit. 27.11.2017]. Disponibil: <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481046727-drd.-roxana-severina-zamfir.pdf>.

temeiurile juridice ale concepției liberale despre proprietate. Articolul 17 al Declarației drepturilor omului și ale cetățeanului prevede că „Proprietatea fiind un drept inviolabil și sfânt, nimeni nu poate fi lipsit de ea, afară numai de cazul în care necesitatea publică, constatată conform legii, o cere în mod evident, și cu condiția unei juste și prealabile despăgubiri “ (*La propriété étant un droit inviolable et sacré, nul ne peut en être privé, si ce n'est lorsque la nécessité publique, légalement constatée, l'exige évidemment, et sous la condition d'une juste et préalable indemnité*).²²

Creșterea numărului de indivizi, apariția diferitor modalități de organizare a acestora, inclusiv sub forma societăților comerciale, care intră într-o concurență continuă, implică dezvoltarea unor conținuturi diferite a dreptului de proprietate. De exemplu, în unele țări conținutul dreptului de proprietate privată atribuia proprietarului cele trei elemente: posesia, folosirea și dispoziția. În alte țări, dreptul de proprietate privată apărea ca un șir de drepturi, depășind cu mult clasică triadă, prevăzând împuternicirile specifice ale proprietarului, care se deosebeau în funcție de obiectul dreptului de proprietate (hârtiile de valoare, proprietatea intelectuală, dreptul de creanță ș.a.). Deosebiri în abordare, de regulă, sunt explicate prin diferența dintre sistemul de drept continental și cel anglo-saxon.²³

Prin urmare, sistemele de drept urmează să asigure un anumit nivel de obiectivitate, previzibilitate, legitimitate, prin intermediul unei serii de mecanisme instituționale. Revoluțiile politice au influențat conținutul dreptului de proprietate, astfel încât revoluția franceză a abrogat drepturile de proprietate ale nobililor în favoarea burgheziei, revoluția din Rusia țaristă a anulat constituția anterioară a proprietății prin naționalizarea masivă, acest proces fiind anulat ulterior prin destrămarea U.R.S.S., iar statele ex-sovietice prin constituții noi au proclamat libertatea proprietății prin privatizări și redistribuirea bunăstării.²⁴

Termenul de proprietate provine din latinescul „*proprietas, proprietatis*” și semnifică propriu, neîmpărțit.²⁵ În literatura de specialitate nu există o poziție unică privind definirea dreptului de proprietate, unii autorii raliindu-se ideii că acesta este un atribut indispensabil

---

²² Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului. În vigoare din 1789. [citat 26.11.2017]. Disponibil: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-du-4-octobre-1958/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789.5076.html>.

²³ CTTOR, N., Aspecte teoretice și dimensiuni istorice privind evoluția dreptului de proprietate privată. În: *Legea și viața*. 2011, nr. 5, pp. 25-31 p. 26.

²⁴ Op. cit. MATTEI, U., BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Principiile fundamentale ale dreptului de proprietate privată*. p. 29.

²⁵ DIMA, E., COBET, D., ș.a. *Dicționar Explicativ ilustrat al limbii române*. Editura Arc&Gunivas, 2007, 2280 p. p. 1578. ISBN 978-9975-908-04-7. ISBN 978-9975-61-155-8.

personalității umane – libertatea.²⁶ Esența dreptului de proprietate privată o regăsim în atitudinea față de obiectul proprietății ca față de ceva „al său”, proprietarul exercitând acest drept în putere proprie și în interes propriu.²⁷

Analizând definițiile privind dreptul de proprietate, aderăm opiniei autorul român C. Bîrsan, care consideră că dreptul de proprietate privată poate fi definit ca fiind acel drept subiectiv care aparține persoanelor fizice, persoanelor juridice, statului și unităților administrativ-teritoriale, asupra oricărui bun, cu excepția celor aflate exclusiv în proprietate publică, bunuri asupra cărora titularul exercită posesiunea, folosința și dispoziția, în putere proprie și în interes propriu, însă în limitele determinate de lege.²⁸

Cert este că proprietatea include principiile de bază ale concepției liberale, completate cu necesitatea respectării principiului echilibrului dintre interesele publice și cele particulare.

Comunitatea internațională, de-a lungul timpului, conștientizează asupra necesității creării unui sistem care să poată proteja drepturile omului, fiind concepute, în acest sens, mecanisme, altele decât reglementările interne ale țărilor. În acest sens, se creează un mecanism internațional de ordine publică, apariția căruia este cauzată de violările sistematice ale drepturilor omului. Astfel, un rol hotărâtor în încercarea de a formula un text internațional în materia drepturilor omului îi revine Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite care, la 10 decembrie 1948, adoptă Declarația Universală a Drepturilor Omului. Declarația este primul document cu vocație de universalitate și își propune stabilirea unei concepții unitare a comunității internaționale despre drepturile și libertățile omului.²⁹ Având în vedere faptul că, Declarația Universală a Drepturilor Omului proclamă un șir de drepturi și libertăți, studiul în cauză va face referire doar la protecția proprietății, obiectul analizei în cele ce urmează.

---

²⁶ ILIESCU, A-P. *Liberalismul. Între succese și iluzii*. București: Editura: ALL, 1998, 271 p. p. 14. ISBN 973-571-240-7.

²⁷ ВЕНЕДИКТОВ, А. В. *Избранные труды по гражданскому праву. В 2 томах*. Том 2, Статут, 2004, 557 c. p. 154. ISBN 5-8354-0197.

²⁸ BÎRSAN, C. *Drept civil. Drepturile reale principale în reglementarea noului Cod civil*. Ed. Hamangiu, București, 2013, 486 p. p. 52.

²⁹ POTÎNGA, A., COSTACHI, Gh., *Asigurarea drepturilor omului în lume*. Epigraf, Chișinău, 2003, 608 p. p. 44.

Astfel, Declarația Universală a Drepturilor Omului proclamă în art.17 că *“Orice persoană are dreptul la proprietate, atât singură, cât și în asociere cu alții. Nimeni nu poate fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa.”*³⁰ Conținutul acestor prevederi este de ordin foarte general, dar este o reacție venită din partea comunității internaționale asupra ilegalităților care se comiteau asupra proprietății. Este plauzibilă reglementarea ce ține de posibilitatea asocierii, fiind deci, recunoscut acest drept la nivel internațional. Autorul Gassin R., citat de către Charvin R., menționează că în contextul eliberării, în care curente socialiste sunt determinante, proprietatea colectivă nu este considerată un risc pentru drepturile omului, dimpotrivă, constituie un drept fundamental, astfel încât „legea fiecărei țări guvernează dreptul de a deține întreprinderi individuale sau colective”, ceea ce presupune că dreptul internațional nu trebuia să dedice exclusiv asupra unei sau altei forme de proprietate.³¹

Această poziție a fost dur criticată de către juriștii americani, care consideră că Declarația Universală a Drepturilor Omului, în mare parte este „un eșec al universalismului de compromis”. Se menționează că „Declarația Universală a Drepturilor Omului pretinde a reconcilia dreptul de proprietate privată a societăților occidentale și proprietatea colectivă a societăților marxiste, în timp ce ambele tipuri de proprietate reies din concepții filozofice radical opuse și exclusive una alteia”.³² Analizând conținutul acestor declarații, într-adevăr putem fi parțial de acord cu această poziție, or în spațiul sovietic proprietatea privată era un concept practic inexistent, căci baza economică a sistemului socialist o constituia proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție sub formă de proprietate de stat (a întregului popor) și cooperatist-colhoznică. Lipsa proprietății private era declarată factor social-economic de bază al dezvoltării societății sovietice, care nu admite exploatarea omului de către om.³³ În această perioadă socialistă, în spațiul sovietic, aplicarea prevederilor Declarației Universale a Drepturilor Omului era practic imposibilă, însă nu putem nega importanța acesteia cu desăvârșire, deoarece Declarația Universală a Drepturilor Omului reprezintă primul standard,

---

³⁰ Declarația Universală a Drepturilor Omului, Rezoluția 217 A. Paris, Franța, adoptată la 10.12.1948. [citat 29.11.2017]. Disponibil:

https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf.

³¹ CHARVIN, R. R. Gassin et la Déclaration Universelle des Droits de l'Homme. În: *Rvue Belge de droit international*. [online]. 1998/2 — Éditions Bruylant, Bruxelles. [citat 29.11.2017]. Disponibil: <http://rbdi.bruylant.be/public/modele/rbdi/content/files/RBDI%201998/RBDI%201998-2/Etudes/RBDI%201998.2%20-%20pp.%20321%20%C3%A0%20337%20-%20Robert%20Charvin.pdf>.

³² LEBRETON, G. *Critique de la Declaration Universelle des Droits de l'homme*. [online] CRDF, nr. 7, 2009. p. 26. [citat 29.11.2017]. Disponibil: <https://www.unicaen.fr/puc/images/crdf0702lebreton.pdf>.

³³ CTITOR, N. Aspecte teoretice și dimensiuni istorice privind evoluția dreptului de proprietate privată. În: *Legea și viața*. 2011, nr. 5, pp. 25-31; p. 22-23.

acceptat de către popoare, în așa fel ca aceste drepturi să fie recunoscute și acceptate de către toate statele, conferindu-i o forță juridică deosebită.

Dreptul de proprietate nu este prevăzut în cele două Pacte internaționale ale O. N. U. din 1966: Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale³⁴ și Pactul cu privire la drepturile civile și politice³⁵. Totuși, într-o formulare proclamatorie, art. 47 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice dispune că nici o dispoziție a sa nu poate fi interpretată ca aducând atingere *„dreptului inerent al tuturor popoarelor de a beneficia și de a folosi pe deplin și în mod liber de bogățiile și resursele lor naturale”*.

În sistemul onuzian de protecție a drepturilor omului, dreptul de proprietate este recunoscut în art. 5, lit. d), pct. y) din Convenția internațională O. N. U. privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, care stipulează că *„statele părți se angajează să interzică și să elimine discriminarea rasială sub toate formele și să garanteze dreptul fiecăruia la egalitate în fața legii fără deosebire de rasă, culoare, origine națională sau etnică, în folosința drepturilor următoare: (...) dreptul de proprietate al oricărei persoane, atât singură cât și în asociere (...)”*.³⁶

Un alt tratat universal de protecție a drepturilor anumitor persoane în care este menționată protecția proprietății este Convenția privind statutul refugiaților.³⁷ Tratatul menționat stipulează la art. 13 intitulat *”Proprietate mobilă și imobiliară”* că *statele contractante vor acorda oricărui refugiat un tratament cât mai favorabil posibil și, în orice caz, un tratament care să nu fie mai puțin favorabil decât cel acordat, în aceleași împrejurări, străinilor în general, în ce privește dobândirea de proprietăți mobiliare și imobiliare, precum și de alte drepturi care se referă la acestea, închirierea și alte contracte privind proprietatea mobilă și imobiliară.”*

---

³⁴ Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. Adunarea Generală ONU. GA. Rezoluția 2200A (XXI). Adoptat: 16.12.1966, în vigoare: 03.01.1976. [citat 29.11.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356369>.

³⁵ Pactul cu privire la drepturile civile și politice. Adunarea Generală ONU. Rezoluția 2200A (XXI). Adoptat: 16.12.1966, în vigoare: 23.03.1976. [citat 29.11.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356337>.

³⁶ Convenția internațională ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială. New York, Statele Unite al Americii. În vigoare: 04.01.1969. [citat 29.11.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356346>.

³⁷ Convenția privind statutul refugiaților. Geneva, Elveția. Adoptată: 28.07.1951. În vigoare pentru RM din 31.01.2002. Publicat în: Tratatate Internaționale, vol. 38, pag. 5. Înregistrat la ONU cu nr. I-2545.

La fel în Convenția privind statutul refugiaților găsim dispoziții privind proprietatea intelectuală și industrială. Astfel, în materie de protecție a proprietății industriale, în special de invenții, desene, modele, mărci de fabrica, firme de comerț și în materie de protecție a proprietății literare, artistice și științifice, orice refugiat va beneficia, în țara unde își are reședința obișnuită, de aceeași protecție care este acordată naționalilor țării respective. Pe teritoriul oricăruia dintre statele contractante, el se va bucura de aceeași protecție care este acordată pe teritoriul respectiv cetățenilor țării în care el își are reședința obișnuită (art. 14).

Începând cu secolul trecut numeroase standarde în materia restituirii terenurilor, locuințelor și bunurilor refugiaților și persoanelor deplasate au fost propuse, discutate și aprobate atât la nivel internațional, cât și la nivel național. Din mai multe puncte de vedere anul 2005 a marcat un moment vital prin fixarea standardelor în această materie, și anume în august 2005 Subcomisia Națiunilor Unite privind Protecția și Promovarea Drepturilor Omului a aprobat Principiile Pinheiro privind restituirea locuințelor și proprietății refugiaților și persoanelor deplasate. Iar în luna decembrie a anului 2005 Adunarea Generală a ONU a adoptat Principiile de bază și liniile diriguitorii privind dreptul la remediu și reparare pentru victimele violării dreptului internațional și dreptului umanitar. Împreună aceste două norme au exemplificat gradul de gravitate a problemei și atenția comunității globale privind protecția drepturilor garantate.

Din păcate standardele internaționale nu sunt implementat plenar de către state și actorii naționali din cauza legislației arbitrare, discriminatorii și inechitabile special elaborate întru a preveni exercitarea drepturilor la restituirea locuințelor, terenurilor și bunurilor.³⁸

Este de menționat că dispoziții identice cu privire la protecția proprietății apatrizilor pot fi găsite în Convenția privind statutul apatrizilor din 1954 (art. 13 și art. 14)³⁹.

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului continuă a fi consacrate și dezvoltate la nivel regional, astfel încât sistemul european de protecție a drepturilor omului adoptă la 4 noiembrie 1950 Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale⁴⁰. Convenția a fost primul tratat internațional multilateral elaborat în cadrul Consiliului Europei

---

³⁸ LECKIE, S. Housing, Land, and Property Restitution Rights of Refugees and Displaced Persons. In: *Cambridge University Press*. 2007. 570 p. p. xix. ISBN 9780511511264.

³⁹ Convenția privind statutul apatrizilor. New York, Statele Unite ale Americii. Adoptată: 28.09.1954. În vigoare pentru RM din 19.04.2012 Înregistrat la ONU cu nr. I-5158.

⁴⁰ Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Roma, Italia. Adoptată: 04.11.1950, în vigoare: 03.09.1953. [citat 27.11.2017]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.

și ea rămâne pentru acesta din urmă instrumentul, prin excelență, al protecției drepturilor omului, care constituie unul dintre obiectivele fundamentale ale organizației.⁴¹

Abordarea diferită, dar și progresistă a conținutului proprietății private în Statele Unite ale Americii, dar și în Regatul Unit la începutul anilor 80, precum și colapsul socialismului ce au condus la privatizarea serviciilor publice și marilor complexe industriale au afectat conceptul de proprietate privată în două moduri. Pe de o parte, volumul proprietății private s-a extins enorm în întreaga Europa. Pe de altă parte, proprietatea privată a intrat în conflict cu alte drepturi fundamentale și acestea au devenit subiectul multiplelor reglementări. Suplimentar, preocupările crescânde despre protecția mediului ambiant au conturat un nou conflict între dreptul de proprietate și reglementările de mediu. Tehnologiile inovaționale au relevat aspecte ce ar putea pretinde să fie considerate bunuri în sensul Convenției cum sunt: organe și țesuturi umane, material genetic uman, informația, programele, spațiul cibernetic etc.⁴²

Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale a reușit să creeze un sistem, a dat naștere unei veritabile ordini publice europene în care statele au devenit debitori față de creditori, care sunt, în același timp, alte state și indivizi în cadrul unei Europe civice exclusive. Din punct de vedere tehnic, Convenția Europeană a Drepturilor Omului reprezintă un tratat internațional în virtutea căruia statele își asumă anumite obligațiuni juridice.⁴³ Convenția are 59 de articole și a fost extinsă și amendată prin 16 Protocoale adiționale. Primul Protocol adițional la Convenția europeană a fost adoptat la 20 mai 1952 și a completat conținutul material al Convenției cu unele drepturi, astfel încât dreptul de proprietate și-a găsit o reglementare expresă. la art. 1, care stipulează că *„orice persoană fizică sau juridică are dreptul să i se respecte bunurile sale. Nimeni nu poate fi privat de proprietatea sa decât din motive de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de*

---

⁴¹ BALAN, O., SÂRCU, D. Aplicarea directă a reglementărilor internaționale în materia drepturilor omului, În: *Materiale ale mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului*. [online] 11 decembrie 2013. Academia de Administrare Publică. Chișinău, 2014, pp.11-24. p. 18. [citat 28.11.2017]. Disponibil: <http://aap.gov.md/files/conferinte/11.12.13.pdf>.

⁴² COBAN, A. R. Protection of Property Rights Within the European Convention on Human Rights. In: *British Yearbook of International Law*. Vol. 76, Nr. 1, 2005, p. 536–537. Aldershot: Ashgate Publishing 2004. ISBN 0-7546-2387-4. 274p.

⁴³ BALAN, O., SÂRCU, D. Aplicarea directă a reglementărilor internaționale în materia drepturilor omului, În: *Materiale ale mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului*. [online] 11 decembrie 2013. Academia de Administrare Publică. Chișinău, 2014, pp.11-24. p. 18. [citat 28.11.2017]. Disponibil: <http://aap.gov.md/files/conferinte/11.12.13.pdf>.

*principiile generale ale dreptului internațional*⁴⁴. Din acest text juridic rezultă trei domenii generale de aplicare a dreptului protejat: principiul general de respectare a proprietății; condițiile în care persoana fizică sau cea juridică poate fi privată de proprietate; și statele au dreptul, să controleze utilizarea proprietății în conformitate cu interesul general, prin aplicarea unor astfel de legi pe care le consideră necesare în acest scop.⁴⁵

Dreptul de proprietate este atribuit categoriei de drepturi economice, care era considerat ca un drept absolut și necontestat. Totuși, conviețuirea într-o societate implică și stabilirea unor limite, or proprietatea creează și obligații, prin identificarea rolului interesului general, creează un termen mediu între excesele individualiste și cele socializante privind proprietatea. Aceasta presupune acceptarea aspectului de drept public al relațiilor de proprietate și a rolului intervenționist al statului, însă strâns atașat de latura de drept privat a acestor relații, ceea ce necesită acordarea unor garanții ferme pentru particulari. Deci, după cum s-a menționat mai sus, dreptul de proprietate este absolut și inviolabil în raporturile dintre particulari, dar devine relativ în raport cu puterea publică⁴⁶. Această teză își găsește reglementarea în alin. 2 al art. 1 al Protocolului nr. 1 adițional: *„Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare reglementării folosirii bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor”*⁴⁷.

Exproprierile în masă care au avut loc în sec. XX-lea, au generat urmări dezastruoase pentru mii de familii. Țările ex-sovietice, odată cu declararea independenței, au semnat Convenția Europeană a Drepturilor Omului, reafirmând atașamentul lor profund față de aceste libertăți fundamentale care constituie temelia însăși a justiției și a păcii în lume și a căror menținere se bazează în mod esențial, pe de o parte, pe un regim politic cu adevărat democratic, iar pe de altă parte, pe o concepție comună și un respect comun al drepturilor omului din care acestea decurg. Cadrul intern normativ a suferit un proces anevoios de

---

⁴⁴ Protocolului Adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. [cit. 29.11.2017]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.

⁴⁵ POALELUNGI, M, GRIMALSCHI, L., ș.a. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și Recomandări*. [online]. p. 329. ISBN 978-9975-53-828-2. [cit. 01.12.2017]. Disponibil: <https://www.inj.md/sites/default/files/Conventia%20Europeana.pdf>.

⁴⁶ BAEȘU, V. Drepturile economice ale omului — drepturi subiective sau libertăți public. În: *Revista Studii Juridice*. Universitatea Liberă Internațională din Moldova. VIII, nr. 1-2, 2015. pp.89-100 p. 98.

⁴⁷ Protocolului Adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. [cit. 29.11.2017]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.

adaptare la realitățile social-economice, pe parcursul ajustării lacunelor, fiind încălcate drepturile omului în general, iar dreptul la proprietate în mod special. Curtea Europeană a reiterat, în special, că Convenția nu impune statelor contractante nici o obligație specifică de a despăgubiri sau daune cauzate înainte de ratificarea Convenției. În mod similar, articolul 1 din Protocolul nr. 1 nu poate fi interpretat ca restricționând libertatea statelor contractante de a alege condițiile în care acestea sunt de acord să restituie proprietatea transferată acestora înainte de a ratifica Convenția⁴⁸.

Practica Curții Europene a Drepturilor Omului, privind aplicarea Convenției denotă că noțiunile utilizate în textul art. 1 Protocolul nr. 1 adițional au o semnificație autonomă, în special noțiunea de „bun” are o interpretare vastă, cuprinzând atât bunurile mobile, cât și bunurile imobile, drepturile reale, cât și cele de creanță, drepturile proprietății intelectuale, succesiuni, dreptul la salariu, pensie, asigurări sociale⁴⁹ ș.a. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în interpretările făcute la art. 1 al Protocolului nr. 1 adițional, menționează că o pretenție poate reprezenta un „bun” în sensul Articolului 1, dacă reclamantul poate argumenta că avea cel puțin o „speranță legitimă”⁵⁰ că va obține un drept de proprietate. Pentru a stabili dacă așteptarea este „legitimă”, Curtea trebuie să stabilească dacă pretenția reclamantului se baza pe un fundament legal suficient și „să examineze dacă a existat o bază legală suficientă care ar permite ca pretenția reclamantului să fie considerată un bun”.⁵¹ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, făcând referire la noțiunea de „bun”, precizează că prevederile art. 1 al Protocolului adițional nr. 1, nu se vor aplica asupra dreptului de a dobândi un bun viitor.⁵² Speranța de a vedea un drept de proprietate care este imposibil de exercitat efectiv nu poate fi considerat „bun” în sensul articolului 1 din Protocolul nr. 1⁵³.

---

⁴⁸ Cauza *Kopecký c. Slovaciei*. Cerere nr. 44912/98. Hotărâre CtEDO din 28.09.2004. [citat 30.11.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-66760\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\).

⁴⁹ Cauza *Stec ș.a c Regatului Unit*. Cerere nr. 65731/01, 65900/01. Hotărâre CtEDO din 12.04.2006. [citat 01.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"fulltext\":\[\"stec\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\", \"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-73204\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\).

⁵⁰ Cauza *Cazacu c Moldovei*. Cerere nr. 40117/02. Hotărâre CtEDO din 23.10.2007. [citat 30.11.2017]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/cedo/judgements/CAZACU_ro.pdf.

⁵¹ Cauza *Kopecký c. Slovaciei*. [citat 30.11.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-66760\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\).

⁵² Cauza *Marckx c Belgiei*. Cerere nr. 6833/74. Hotărâre CtEDO din 13.07.1979. [citat 30.11.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"fulltext\":\[\"marckx\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\", \"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-62092\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\).

⁵³ Cauza *Kopecký c. Slovaciei*. [citat 30.11.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-66760\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\).

În cele urmează, propunem să analizăm alte sisteme regionale de protecție a drepturilor omului. Declarația Americană a Drepturilor și Îndatoririlor Omului, adoptată în anul 1948 la Bogota, a constituit un debut în domeniul drepturilor omului, iar art. XXIII prevede că „Toate persoanele au dreptul la proprietate privată pentru a satisface necesitățile esențiale unei vieți decente, care contribuie la menținerea demnității și căminului său”.⁵⁴

Sistemul interamerican de protecție a drepturilor omului are la bază Carta Organizației Statelor Americane și Convenția Americană a Drepturilor Omului, având ca mecanism de control atât Comisia Interamericană a Drepturilor Omului cât și Curtea Interamericană a Drepturilor Omului. Comisia are misiunea, de a primi și de a analiza plângeri din partea persoanelor care pretind că au fost victime ale încălcărilor drepturilor omului în temeiul Convenției Americane privind Drepturile Omului, iar Curtea emite avize consultative în general cu privire la interpretarea Convenției, examinează plângerile care i-au fost prezentate de către Comisie și dispune acțiunile pe care le consideră adecvate. Dinamismul sistemului se reflectă și în diferitele schimbări care au avut loc în ultimii ani, care îi consolidează capacitatea de a reacționa eficient la cazurile de violare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului proclamate de Convenție.

Convenția Americană privind Drepturile Omului, consacră la art. 21 dreptul de proprietate privată:

„1. Toate persoanele au dreptul de folosință și de posesie a bunurilor sale. Legea poate subordona această folosință și posesie interesului social.

2. Nimeni nu poate fi privat de bunurile sale, cu excepția plății unei despăgubiri juste, pentru motive de interes public sau de interes social și în cazurile și în formele prevăzute de lege.

*3. Uzura și toate celelalte forme de exploatare a omului de către om sunt interzise prin lege*⁵⁵.

Este important a menționa că probleme de ordin juridic care se referă la proprietate diferă de la un sistem regional de protecție la altul, astfel dacă ne referim la cel interamerican și cel african. Curtea a dezvoltat în jurisprudența sa un concept relativ larg privind dreptul de proprietate, care a incorporat posesia de bunuri; dreptul la pensie⁵⁶ (dreptul de proprietate

---

⁵⁴ Declarația Americană a Drepturilor și Îndatoririlor Omului. Bogota, Columbia. Adoptată: aprilie 1948, în vigoare: 02.05.1948. [citat 01.12.2017]. Disponibil: <https://www.cidh.oas.org/basicos/french/b.declaration.htm>.

⁵⁵ Convenția Americană privind Drepturile Omului. San José, Costa Rica Adoptată: 22.11.1969, în vigoare: 18.07.1969. [citat 01.12.2017]. Disponibil: <https://www.cidh.oas.org/basicos/french/c.convention.htm>.

⁵⁶ Cauza „Cinci pensionari” vs Peru, Hotărârea Curții Interamericane a Drepturilor Omului din 28.02.2003. [citat 29.11.2017]. Disponibil: http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_98_ing.pdf.

implică dreptul la pensie), a proprietății intelectuale și a libertății de gândire⁵⁷, dar se constată și o necesitate de protecție sporită a populației indigene(autohtone). Primul caz care a pus baza teoretico-practică a dreptului de proprietate colectivă a popoarele indigene asupra terenurilor și a resurselor naturale, este cazul Comunitatea Mayagna (Sumo) Awas Tingni împotriva Nicaragua⁵⁸. Curtea a reiterat că terenurile pe care este stabilită populația indigenă, face parte din identitatea acestora și sunt transmise din generație în generație și sunt în strânsă legătură cu viața culturală și spirituală a acestor popoare. În raport cu examinarea acestora cauze se aplică în special dreptul cutumiar⁵⁹. Curtea menționează în cazul Populația Kichwa of Sarayaku și membrii săi c. Ecuadorului⁶⁰ că, „relația dintre popor și pământul său nu se limitează la una de subzistență, ea își integrează propria viziune asupra identității culturale și spirituale”.

Într-un alt caz examinat de Curtea Interamericană a Drepturilor Omului, aceasta a constatat încălcarea dreptului de proprietate colectivă a populației indigene pentru că statul Panama nu a delimitat sau acordat titluri popoarelor indigene pentru perioade de 6 până la 24 de ani și pentru că nu a revocat titluri acordate persoanelor fizice. Speța face referire la faptul că, în rezultatul unei construcții unui baraj hidroelectric în Panama în 1972, o mare parte a unei rezervații indigene a fost inundată. În această rezervă au trăit populația indigenă Kunda din Madungandí și Emberá de Bayano. Ca urmare a acestor incidente, statul le-a acordat noi terenuri și le-a plătit compensații financiare. Datorită conflictului din ce în ce mai mare între popoarele indigene și populațiile învecinate, acestea formează mai întâi diferite măsuri de remediere pentru ca statul să le acorde drepturi asupra terenului acordat sub forma unei proprietăți colective. În acest sens, în 2008, a fost promulgată o lege care reglementează procedurile de acordare a proprietății colective a terenurilor popoarelor indigene. Totuși, Curtea consideră că statul a încălcat dreptul la proprietate colectivă. În opinia ei, lipsa de demarcare și delimitare permanentă a terenurilor a creat un sentiment de incertitudine pentru

---

⁵⁷ RINALDI, K. *Le droit des populations autochtones et tribales a la propriete dans le systeme interamericain de protection des droits de l'homme*. A. Pedone. Paris, 2005. p.215-221. p. 218. ISBN 978 2 233 00575 5. [cit 29.11.2017]. Disponibil: <http://pedone.info/cadh/RINALDI-CADH.pdf>.

⁵⁸ Cauza *Mayagna (Sumo) Awas Tingni Community c. Nicaragua*. Hotărârea Curții Interamericane a Drepturilor Omului din 31.08.2001. [cit 29.11.2017]. Disponibil: http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_79_ing.pdf.

⁵⁹ Cauza *Saramaka People c. Surinam*. Hotărârea Curții Interamericane a Drepturilor Omului din 28.11.2007. [cit 29.11.2017]. Disponibil: http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_172_ing.pdf.

⁶⁰ Cauza *Kichwa People of Sarayaku and its members vs Ecuador*. Hotărârea Comisiei Interamericane a Drepturilor Omului din 26.04.2010. [cit 02.12.2017]. Disponibil: <https://www.cidh.oas.org/demandas/12.465%20Sarayaku%20Ecuador%2026abr2010%20ENG.pdf>.

membrii popoarelor indigene. Prin urmare, statul era obligat să delimiteze terenul. De asemenea, Curtea reamintește jurisprudența potrivit căreia posesia tradițională a terenurilor de către localnici are efecte echivalente cu titlul de drept.⁶¹

Cât privește alte sisteme regionale de protecție a drepturilor omului, Carta Africană a drepturilor Omului și Popoarelor⁶² reprezintă primul document al sistemului african al drepturilor omului, a intrat în vigoare la 21 noiembrie 1986. Aceasta conține atât drepturi civile și politice, cât și drepturi economice, sociale și culturale, dar și drepturi colective, precum și îndatoriri ale individului. De asemenea, acest document creează un mecanism de control, concretizat într-o Comisie africană a drepturilor omului și ale popoarelor, ale cărei competențe și proceduri sunt asemănătoare celor din sistemul american.

Reținem că dreptul de proprietate este recunoscut de art. 14 din Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor, care prevede:

„Dreptul de proprietate este garantat. El nu poate fi limitat decât pentru necesitate publică sau în interesul general al colectivității, în conformitate cu dispozițiile legale”.

Mecanismul de control în aplicarea prevederilor Cărții Africane a Drepturilor Omului o constituie Curtea Africană a Drepturilor Omului, creată prin Protocolul relativ la Carta Africană a Drepturilor Omului și ale Popoarelor din 1988⁶³.

Comisia Africană, care este organismul responsabil de monitorizarea și punerea în aplicare a Cărții, a dat interpretare art. 14, subliniind că dreptul de proprietate se referă atât la proprietatea individuală, cât și cea colectivă și a specificat că posesia pământurilor de către popoarele indigene au aceleași efecte juridice ca și în cazul deținerii unui drept de proprietate. În cazul plângerii depuse în numele Comunității Endorois din Kenya⁶⁴, Comisia a ajuns la următoarele constatări:

- Posesia tradițională a terenurilor sale de către indigeni are efecte echivalente celor ale unui act de proprietate acordat de către stat;

---

⁶¹ Cauza *Kunda din Madungandí și Emberá de Bayano și membrii săi c. Panama*. Hotărârea Curții Interamericane a Drepturilor Omului din 14.10.2014. [citat 29.11.2017]. Disponibil: http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_284_esp.pdf.

⁶² Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor. Nairobi, Kenya. Adoptată: 27.06.1981, în vigoare: 21.10.1986. [citat 01.12.2017]. Disponibil: http://www.achpr.org/files/instruments/achpr/achpr_instr_charter_fra.pdf.

⁶³ Protocolul relativ la Carta Africană a drepturilor Omului [citat 02.12.2017]. Disponibil: http://www.achpr.org/files/instruments/court-establishment/achpr_instr_proto_court_fra.pdf.

⁶⁴ Plângerea în numele Comunității Endorois vs Kenya. [citat 02.12.2017]. Disponibil: http://www.achpr.org/files/sessions/46th/comunications/276.03/achpr46_276_03_fra.pdf.

- Posesia tradițională implică faptul că popoarele indigene au dreptul de a cere recunoașterea și înregistrarea oficială a actului de titlu;
- Membrii comunității indigene care au părăsit involuntar terenul strămoșilor lor sau care și-au pierdut posesia, își păstrează dreptul de posesie și proprietate, chiar dacă acestea nu au un titlu legal, cu excepția cazului în care aceste terenuri au fost transferate legal către terțe persoane cu bună-credință;
- Membrii unei comunități indigene care au pierdut involuntar posesia asupra terenurilor lor, când aceste terenuri au fost transferate legal către terți care nu poartă nici o vină, au dreptul la restituirea terenurilor în cauză sau la obținerea altora cu aceeași suprafață și de aceeași calitate.

În conformitate cu articolul 14 din Carta africană a drepturilor omului și popoarelor, este posibil să se limiteze dreptul la proprietate în circumstanțe speciale. Orice limitare sau restricție a unui drept de proprietate va fi contrară Cărții Africane a Drepturilor Omului și Popoarelor, cu excepția cazului în care sunt respectate următoarele măsuri de protecție: limitarea sau restricționarea trebuie:

- (a) să fie stabilită prin lege;
- (b) urmărește atingerea unui obiectiv legitim într-o societate democratică;
- (c) este necesară;
- (d) să fie proporțională cu scopul limitării sau restricției.

Mai mult decât atât, pentru a se asigura că restricțiile impuse cu autorizarea statului asupra teritoriilor popoarelor indigene nu amenință chiar supraviețuirea lor ca popoare, ar trebui respectate și următoarele elemente: elaborarea unui studiu de impact asupra mediului, social și cultural, respectarea dreptului popoarelor indigene la consimțământul liber, prealabil și în cunoștință de cauză, respectarea și dreptului popoarelor indigene la o partajare rezonabilă a beneficiilor generate de proiectul pentru care dreptul de proprietate a fost limitat.⁶⁵

---

⁶⁵ *Ibidem*

1.2.2. Evoluția cadrului normativ național în domeniul protecției proprietății

Înrădăcinat din dreptul privat roman, regimul proprietății în spațiul românesc își are trăsăturile sale caracteristice, reieșind din circumstanțele politice și economico-sociale din diferite perioade.

Formarea entităților statale incipiente sub forma voievodatelor și cnezatelor pe vechile temelii, determină caracterul autohton al dreptului de proprietate, în principal al dreptului de proprietate agrară.⁶⁶ Remarcabilă este influența unor instituții străine în dezvoltarea dreptului de proprietate, în special dacă evidențiem înrăurirea slavă, receptarea bizantină, influența germano-ungară. Dreptul austriac la fel și-a lăsat amprenta, în special dacă facem referire la codul civil din 1811, sau asupra Codului lui Caragea din 1818.

În perioada marilor migrații, sec IV-VIII-lea, domină sistemul de drept sub denumirea de *Ius Valahicum*, care de fapt reprezintă „Legea țării” este o creație românească, izvorâtă din modul de viață al strămoșilor, dezvoltată de români în condițiile organizării lor în obști și în formațiuni politice cu caracter feudal. Legea țării cunoștea proprietatea privată, în special asupra averii mobile (terme de animale, de exemplu).⁶⁷ Vechiul drept românesc era marcat de existența obștilor sătești la baza căreia stătea, din punct de vedere economic și juridic „stăpânirea de-a valma” a pământului agricol, a apelor, a pășunilor, a pădurilor, a turmelor etc.⁶⁸, dar și proprietatea privată coexista, aceasta se referea la pământul de lângă casă, precum și terenurile puse în valoare prin muncă proprie - terenurile defrișate.⁶⁹

Până la instaurarea dominației otomane, tipurile de proprietate erau în funcție de titularii care o conduceau, astfel avem: proprietatea domnească, care cuprindea domeniul personal al domnului sau al regelui/principelui în Transilvania; proprietatea boierească în Țara Românească și Moldova și proprietatea nobiliară în Transilvania; proprietatea ecleziastică sau bisericească, aceasta fiind o proprietate stăpânită de biserică, aparținea episcopilor, parohiilor sau mănăstirilor; proprietatea țărănească liberă, numită în Țara Românească moștenească și în Moldova răzeșească⁷⁰. Modalitățile de dobândire a proprietății funciare erau:

---

⁶⁶ SABĂU-POP, I. *Dobândirea dreptului de proprietate*. Accent, Cluj- Napoca, 2000. 410p. p. 19.

⁶⁷ ARAMĂ, E. *Istoria dreptului românesc*. Editura Reclama, Chișinău, 2003. 204 p. p. 21. ISBN 9975-932-48-7.

⁶⁸ ZAMFIR, R.O. *Profil istoric privind dreptul de proprietate privată*. [online]. [cit. 05.12.2017]. Disponibil: <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481046727-drd.-roxana-severina-zamfir.pdf>.

⁶⁹ Op. cit. ARAMĂ, E. *Istoria dreptului românesc*. p. 21

⁷⁰ TOMULEȚ, V. *Basarabia în epoca modernă (1812-1918)*. Vol. I. CEP USM, Chișinău, 2012. 420 p. p. 165-166. ISBN 978-9975-71-208-8.

- cel primar: prin prelucrarea primară sau acaparare;
- cel derivat: prin tranzacții, moștenire sau donație domnească⁷¹. Transferurile de proprietate erau necesare a fi confirmate de către domnitor, ca proprietar suprem. Structura ierarhizată a proprietății s-a păstrat și după instaurarea regimului otoman.

În perioada modernă se conturează apariția unor reglementări, norme juridice cuprinse în: *Pravilniceasca condică* a domnitorului Alexandru Ipsilanti (1780), *Manualul lui Donici* (1814), *Codul Calimach* (1817), *Legiuirea Caragea* (1818)⁷². În *Manualul lui Donici* la fel se regăsesc cele două forme de dobândire a proprietății, fiind reglementate și termenele de prescripție în vederea transformării stăpânirii în proprietate. *Codul Calimach* începe a interpreta proprietatea funciară ca proprietate absolută, însă mai rămâne a fi păstrat dreptul asupra lucrului și dreptul de folosință în exercitare comună de către două persoane.⁷³

Termenul de „stăpân de moșie” care era utilizat, se înlocuiește cu noțiunea de „proprietar” prin *Regulamentele organice*.⁷⁴

O întorsătură istorică remarcabilă în materia dreptului de proprietate se conturează odată cu implementarea reformelor lui Alexandru Ioan Cuza. Cea mai importantă reformă a avut în vedere necesitatea cea mai stringentă a societății românești - desființarea obligațiilor feudale și împrumutarea țăranilor. Legea rurală a fost promulgată la 14/26 august 1864, după aprobarea prin plebiscit a Statutului Dezvoltator al Convenției de la Paris, conform legii, țăranii au devenit proprietari asupra 2/3 din fiecare moșie, recunoscându-se dreptul lor preexistent la lotul aflat în folosință. Marii proprietari rămâneau stăpâni pe 1/3 din proprietate - rezerva feudală. Aceasta înseamnă că nu a avut loc o expropriere, ci doar o delimitare a drepturilor de proprietate prin ieșirea din indiviziune (dreptul anterior de folosință este asimilat dreptului de proprietate). S-a prevăzut obligația țăranilor de a nu-și înstrăina proprietățile timp de 30 de ani și obligația plății unei despăgubiri pentru a compensa desființarea clăcii și altor angarale (carele de lemne, podvezile etc.).⁷⁵

Anexarea Basarabiei la Rusia țaristă și-a lăsat amprente și asupra regimului de proprietate, și asta în special, odată cu venirea coloniștilor, care au primit în proprietate

---

⁷¹ *Op. cit.* Aramă, E. *Istoria dreptului românesc*. p. 37

⁷² MARCU, L. P. *Istoria dreptului românesc*. Luminalex, București, 1997. 375 p. p. 167. ISBN 9739186955.

⁷³ *Op. cit.* Aramă, E. *Istoria dreptului românesc*. p. 83

⁷⁴ *Op. cit.* Aramă, E. *Istoria dreptului românesc*. p. 79

⁷⁵ PÎRȚAC, G., ș.a. *Note de curs. Istoria dreptului românesc*. USEM, 2003, p. 54. [online]. [cit. 05.12.2017]. Disponibil: http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclu_1/008_-_Istoria_dreptului_romanesc.pdf.

pământurile pe care le foloseau în schimbul unei răscumpărări nu prea mari. La 14 iulie 1868 a fost adoptat Regulamentul privind relațiile agrare ale țăranilor regiunii Basarabia stabiliți pe pământul proprietarilor privați, mănăstirilor și ale altor instituții eclesiastice. Problema-cheie a fost împrumutarea țăranilor, și dacă în România „clăcașii (pontașii) rămâneau deplini proprietari pe locurile supuse stăpânirii lor” (articolul 1), în Basarabia „dreptul de proprietate asupra terenurilor arabile acordate în folosință țăranilor rămânea după moșier”. Terenurile atribuite țăranilor basarabeni puteau fi procurate în proprietate personală în baza normelor indicate în regulament. Mărimea loturilor țărănești, în Basarabia, urma să fie stabilită prin înțelegeri benevole între moșieri și țărani. Dacă nu se ajungea la înțelegere, țăranilor le rămâneau vechile lor pământuri, care nu puteau depăși normele prevăzute de Regulament. Țăranii erau împrumutați în schimbul răscumpărării, operație în care rolul de intermediar îi revenea statului, care plătea moșierului 80% din suma de răscumpărare. Astfel, țăranii deveneau datornici statului și urmau să se achite cu statul în 49 ani, pe parcursul cărora să fie plătite și procente la suma dată.⁷⁶

În perioada interbelică se remarcă un colaps juridic, având în vedere că pe teritoriul Basarabiei, urmau a fi aplicate reglementările Codului Civil din 1864. Caracterul absolut al proprietății consacrat anterior pe teritoriul României, pierde din putere, astfel încât art. 17 al Constituției din 1923 prevedea expres că *„Proprietatea de orice natură precum și creanțele asupra Statului sunt garantate. Autoritatea publică, pe baza unei legi, este în drept a se folosi, în scop de lucrări de interes obștesc, de subsolul oricărei proprietăți imobiliare, cu obligațiunea de a desdăuna pagubele aduse suprafeței, clădirilor și lucrărilor existente. În lipsa de învoială despăgubirea se va fixa de justiție. Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică și după o dreaptă și prealabilă despăgubire stabilită de justiție. O lege specială va determina cazurile de utilitate publică, procedura și modul exproprierii. În afară de expropriere pentru căile de comunicație, salubritate publică, apărarea țării și lucrări de interes militar, cultural și acele impuse de interesele generale directe ale Statului și administrațiilor publice, celelalte cazuri de utilitate publică vor trebui să fie stabilite prin legi votate cu majoritate de doua treimi”*⁷⁷. Se conturează pentru prima dată într-un text legislativ noțiunea de „utilitate publică”, fiind totodată precizată necesitatea

---

⁷⁶ Op. cit. Tomuleț, V. *Basarabia în epoca modernă (1812-1918)*, p. 165-166

⁷⁷ Constituția României din 1923. Textul actului publicat în Monitorul Oficial nr. 282/29 martie 1923. [cit. 07.12.2017]. Disponibil: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=1517.

acordării unei despăgubiri, în caz de expropriere. Aplicarea acestor reglementări însă, a fost de scurtă durată, deoarece în 1924 se formează R.A.S.S.M. (Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească), în componența Ucrainei. În această perioadă bolșevicii au desființat proprietatea privată prin exproprierea forțată, fără despăgubiri, a transportului, fondului locativ în orașe, întreprinderilor industriale și comerciale etc., pe care le-au declarat proprietate socialistă. În Codul Civil al Ucrainei din 1923, aplicabil și pe teritoriul Basarabiei, se disting trei forme de proprietate: de stat, cooperatistă și privată (dominantă era proprietatea de stat).⁷⁸

În acest context, remarcăm faptul că în perioada existenței actualului teritoriu al Republicii Moldova sub dominația rusă, proprietatea privată era un concept ce contravenea politicii și obiectivelor regimului din acea perioadă.

Formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești în 1940 s-a soldat cu adoptarea Constituției R.S.S. Moldovenești din 10 februarie 1941, temelia politică a statului o constituiau sovietele, iar baza sa economică – proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție.⁷⁹ Este important a menționa că din 1944 se reinstaurează complet puterea sovietică pe teritoriul R.A.S.S.M., astfel încât se evidențiază o perioadă de colectivizare în masă, sentimentul proprietății fiind pierdut în represiuni și deportări masive, iar proprietatea socialistă cuprinde toate și întreprinderile mari și mici. Până la adoptarea Codului civil din 1964, pe teritoriul R.A.S.S.M. se aplica Codul Civil al Ucrainei. Deși, aparent se creează impresia că legiuitorul sovietic vine să facă careva modificări la capitolul proprietate, dar se atestă aceeași limitare a proprietății private. O confirmare a celor menționate supra o regăsim în conținutul art. 10 al Codului Civil din 1964, care prevedea că „În conformitate cu legea, cetățenii pot avea bunuri în proprietate personală, pot avea dreptul de folosință asupra locuințelor și altor bunuri, pot moșteni și testa bunuri (...)”⁸⁰. Titlul a doilea, intitulat „Dreptul

---

⁷⁸ BANTUȘ, I., BANTUȘ, M. *Istoria statului și dreptului Republicii Moldova. Curs de lecții*. Tipografia „Reclama” Chișinău, 2001. 182 p. p. 105. ISBN 9975-9602-8-6.

⁷⁹ SÎMBOTEANU, A. *Repercusiuni ale anexării Basarabiei în 1812 la Imperiul Rus asupra sistemului administrativ autohton*. In: *Administrarea Publică*. nr. 2, 2012. p. 9 – 19. [online]. p. 16. [citat 05.12.2017]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/1.Repercusiuni%20ale%20anexarii%20Basarabiei%20in%201812%20la%20Imperiul%20Rus.pdf.

⁸⁰ Codul Civil al R.S.S.M. Publicat: 26.12.1964 în B.Of. Nr. 000. Promulgat: 26.12.1964. Data intrării în vigoare: 26.12.1964. Abrogat prin LP1107/06.06.02, MO082/22.06.02 art.661 la data 12.06.03. [citat 07.12.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=286216>.

de proprietate”, distinge 2 categorii de proprietate: proprietatea socialistă și proprietate personală.

Proprietatea socialistă era compusă din „*proprietatea de stat (a întregului popor); proprietatea cooperatist-colhoznică; proprietatea organizațiilor sindicale și a altor organizații obștești*”⁸¹. Codul Civil din 1964 garanta dreptul proprietății de stat era un bun comun al întregului popor sovietic și forma de bază a proprietății socialiste, fiind stipulat expres că statul este proprietarul unic al tuturor bunurilor de stat.

Articolul 89 intitulat „Drepturile proprietarului” prevedea că „*Proprietarul se bucură de dreptul de posesiune, de folosință și de dispoziție asupra bunurilor, în limitele determinate de lege*”. Proprietatea personală însă era limitată doar la posibilitatea satisfacerii a cerințelor cetățenilor, astfel încât potrivit art. 102 al Codului Civil din 1964, „*Baza proprietății personale a cetățenilor o constituie veniturile provenite din muncă*”. Același articol enumeră expres bunurile numindu-le „obiecte” care pot face parte din proprietatea personală, acestea limitându-se la „*obiectele de întrebuințare curentă, de consum personal, de confort și cele din gospodăria casnică auxiliară, casa de locuit și economiile provenite din muncă*”. Se identifică cu precizie dreptul de proprietate asupra casei de locuit, care putea fi doar una sau o porțiune din ea. Articolul 103 al Codului Civil, menționează expres limitarea „*În proprietatea personală a cetățeanului se poate afla o singură casă de locuit (sau o porțiune a ei)*”. Același articol vine să precizeze că „*Soții și copii lor minori care locuiesc împreună pot avea numai o singură casă de locuit, ce aparține cu titlu de proprietate personală unuia dintre ei sau se află în proprietatea lor comună*”. Dreptul de proprietate asupra imobilelor era limitat prin mărimea suprafeței casei de locuit (art. 104). Limitările dreptului de proprietate nu se termină aici, prevederile art. 105 al Codului Civil din 1964, stipulau expres „*dacă se va întâmpla, ca la un moment dat cetățeanul sau soții care locuiesc împreună și copiii lor minori să aibă în proprietate personală, în virtutea temeiurilor admise de lege, mai mult decât o casă de locuit proprietarul, are dreptul să-și lase în proprietate, la alegere, oricare din aceste case. Cealaltă casă (case) el trebuie în curs de un an s-o vândă, s-o doneze sau s-o înstrăineze în alt mod*”⁸². Abia în 1984 se introduce prevederea legală care ține de compensarea către cetățean a costului casei, ce-i aparține cu titlu de proprietate personală, fiind demolată în legătură cu retragerea

---

⁸¹ Ibidem.

⁸² Ibidem.

lotului de pământ, astfel încât în legătură cu retragerea lotului de pământ pentru nevoi de stat sau obștești, cetățeanul menționat primește o compensație, ale cărei forme, mărimi și modalitate sunt stabilite de legislația Uniunii RSS și a RSS Moldovenești. Necesitatea cunoașterii prevederilor legislației sovietice reiese din circumstanțele de fapt, or până la adoptarea noului Cod Civil, multe dintre prevederile Codului Civil din 1964 au fost păstrate și aplicate în continuare, chiar după declararea independenței Republicii Moldova. De asemenea manifestă interes și faptul că un număr mare de cetățeni, victime ale naționalizării și exproprierii forțate au reușit ulterior să-și recunoască și restabilească drepturile încălcate.

Totuși, pentru Republica Moldova reglementarea dreptului de proprietate în sensul juridic se realizează odată cu declararea acesteia ca stat independent. Până la adoptarea Constituției, statul nou-format avea necesitatea primordială de a începe un șir de reforme. Primii pași spre stabilirea democrației, a statului de drept se conțin în Declarația de Independență, prin care se regăsește o dorință de afirmare a libertății, independenței și unității naționale, de edificare a statelor de drept și de trecere la economia de piață⁸³. Primul act normativ care consacră proprietatea privată în Republica Moldova este Legea nr. 459 din 22.01.1991 cu privire la proprietate⁸⁴. Constituția Republicii Moldova la art. 9 *Principiile fundamentale privind proprietatea*, prevede că „(1) *Proprietatea este publică și privată. Ea se constituie din bunuri materiale și intelectuale*”. Totodată art. 46 al Constituției R.M. proclamă dreptul la proprietatea privată și la protecția acesteia, astfel dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului sunt garantate. Caracterul absolut al proprietății este limitat în interesul utilității publice, fiind precizat că „*Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire*”.

Constituția Republicii Moldova la art. 127 prevede că statul ocrotește proprietatea⁸⁵, subliniind că proprietatea publică aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale. Totodată se identifică bunurile care nu pot face obiectul proprietății private, acestea fiind: bogățiile de orice natură ale subsolului, spațiul aerian, apele și pădurile folosite în interes

---

⁸³ Declarația de independență din 27 august 1991. Legea privind Declarația de independență a Republicii Moldova nr. 691-XII din 27.08.1991. Monitor nr.11-12/103, 118 din 1991. [citât 07.12.2017]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/pageview.php?l=ro&idc=11&id=276&t=/Prezentare->.

⁸⁴ Legea R.S.S. Moldova nr. 459 din 22.01.1991 cu privire la proprietate. Publicat: 30-06-1991 în Monitorul Oficial Nr. 3-6 art. 22.

⁸⁵ Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994//Monitorul Oficial al R.Moldova nr.1 din 12.08.1994, în vigoare din 27.08.1994

public, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, căile de comunicație, precum și alte bunuri stabilite de lege.

Nici Constituția, nici Codul civil actual al Republicii Moldova, nu definește termenul de „proprietate”, în art. 315 al Codului Civil fiind enumerate doar împuternicirile acestui drept: „proprietarul are drept de posesiune, de folosință și de dispoziție asupra bunului”⁸⁶.

În opinia autorilor Baieș S., Roșca N., dreptul de proprietate este un drept subiectiv ce conferă titularului exercitarea în putere proprie și în interes propriu a atributelor de posesiune, folosință și dispoziție asupra bunurilor sale în limitele stabilite de lege⁸⁷.

Potrivit opiniei autoarei Cojocari E., dreptul de proprietate privată reprezintă acel drept real care aparține persoanelor fizice și persoanelor juridice, în virtutea căruia titularii exercită posesia, folosința și dispoziția asupra unor bunuri, mobile sau imobile, care se află în circuitul civil în condițiile stabilite de legislația în vigoare, având următoarele caractere: real, perpetuu, absolut, exclusiv, sesizabil, alienabil, prescriptibil.⁸⁸

Autorul Ardelean G., identifică distincția dintre proprietate și dreptul de proprietate, menționând că momentul apariției proprietății precedă pe cel al dreptului de proprietate, până a deveni un drept, proprietatea reprezintă o realitate social-economică, la fel menționează autorul că, dreptul de proprietate este mult mai limitat, căci exercitarea prerogativelor acestuia cunoaște anumite granițe stabilite prin lege, în interesul general al societății.⁸⁹

Curtea Constituțională, făcând trimitere la alte hotărâri în materie, menționează că „, Potrivit Hotărârii Curții Constituționale nr. 110 din 25 ianuarie 1996, cu modificările operate prin Hotărârea nr. 183 din 21 februarie 1996, prin proprietate se înțelege dreptul de proprietate al persoanelor fizice, juridice, statului sau al unităților administrativ-teritoriale asupra unor bunuri mobile sau imobile, exercitând asupra lor atributele dreptului de proprietate (de posesie, folosință și dispoziție) în mod exclusiv și perpetuu, prin putere proprie și în interes propriu, în condițiile legii. În Hotărârea nr. 19 din 18 octombrie 2011, Curtea a reiterat că este incontestabil faptul că dreptul de proprietate, garantat de articolul 46 din Constituție,

---

⁸⁶ Codul Civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 6 iunie 2002. Publicat: 22-06-2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-86 art. 661.

⁸⁷ BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Drepturile reale principale*. Tipografia Centrală, Chișinău, 2005. 302 p. p. 46-47. ISBN 9976-78-398-8.

⁸⁸ COJOCARI, E. *Drept Civil. Drepturi reale*. Bălți: tipogr. Biznes-Elita, 2003. 239 p. p. 119. ISBN 9975963161.

⁸⁹ ARDELEAN, G. *Drept civil. Drepturile reale principale*. Tipogr. Bons Offices, Chișinău, 2016. 270 p. p. 22. ISBN 978-9975-87-155-6.

reprezintă în substanță dreptul persoanei la respectarea bunurilor sale, mobile și imobile. Curtea reține că în calitate de „bun”, protejat de art. 46 din Constituție, poate fi recunoscut orice element al activului patrimonial al persoanei, care are valoare economică. Termenul „bun” include în sine drepturile patrimoniale, care pot fi reale și obligaționale.⁹⁰

Într-o altă opinie, dreptul de proprietate se extinde atât asupra lucrurilor corporale (proprietate mobilă sau imobilă), cât și asupra celor necorporale (proprietate intelectuală etc.).⁹¹

Făcând trimitere la legislația altor țări, menționăm că articolul 553 al Codului Civil Român - Proprietatea privată - stipulează expres că „sunt obiect al proprietății private toate bunurile de uz sau de interes privat aparținând persoanelor fizice, persoanelor juridice de drept privat sau de drept public, inclusiv bunurile care alcătuiesc domeniul privat al statului și al unităților administrativ-teritoriale”.⁹²

Principiul inviolabilității proprietății se regăsește în art. 316 al Codului Civil, care de fapt, este un mijloc de garantare a dreptului de proprietate „*proprietatea este, în condițiile legii, inviolabilă. Dreptul de proprietate este garantat. Nimeni nu poate fi silit a ceda proprietatea sa, afară numai pentru cauză de utilitate publică pentru o dreptă și prealabilă despăgubire. Exproprierea se efectuează în condițiile legii*”. Mai mult, legiuitorul vine să precizeze că „*pentru lucrări de interes general, autoritatea publică poate folosi solul oricărei proprietăți imobiliare cu obligația de a despăgubi proprietarul pentru daunele aduse solului, plantațiilor sau construcțiilor, precum și pentru alte daune imputabile ei*”⁹³. În această situație este vorba despre un proces juridic complex, numit expropriere pentru utilitate publică. Obiectul, procedura și condițiile în care poate fi realizată exproprierea este reglementată de Legea exproprierii pe cauză de utilitate publică.⁹⁴ Prin expropriere, în sensul Legii menționate supra, se înțelege *transferul de bunuri și de drepturi patrimoniale din proprietate privată în proprietate publică, transferul către stat de bunuri proprietate publică ce aparțin unei unități*

---

⁹⁰ Hotărârea Curții Constituționale nr. 17 din 19.06.2015 pentru controlul constituționalității art. 49 alin. (13) din Legea nr. 1134-XIII din 2 aprilie 1997 privind societățile pe acțiuni. [cit. 07.12.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=362134>.

⁹¹ TEACĂ I. ș.a., *Ghidul funcționarului public. managementul proprietății publice*. Tipogr. "Bons Offices", Chișinău, 2015. 220 p. p. 10.

⁹² Codul civil al României din 17.07.2009, în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 489 din 8 iulie 2011, [cit. 09.12.2017]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/175630>.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ Legea exproprierii pentru utilitate publică, nr. 488 din 08.07.1999, în Monitorul Oficial Nr. 42-44 din 20.04.2000, [cit. 09.12.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311674>.

administrativ-teritoriale sau, după caz, cedarea către stat sau către o unitate administrativ-teritorială a drepturilor patrimoniale în scopul efectuării de lucrări pentru cauză de utilitate publică de interes național sau de interes local, în condițiile prevăzute de lege, după o dreaptă și prealabilă despăgubire⁹⁵. Atât Codul Civil, cât și Legea exproprierii pentru utilitate publică, menționează că exproprierea sau lipsirea de proprietate poate fi realizată doar în condițiile unei o drepte și prealabile despăgubiri. În acest sens, au fost declarate neconstituționale prevederile articolului 19 alin.(4) din Legea serviciului public de alimentare cu apă și de canalizare și ale articolul 5 alin. (41) din Legea nr.272-XIV din 10 februarie 1999 cu privire la apa potabilă, deoarece acestea aduc o limitare directă și disproporțională a dreptului de proprietate, prin reglementarea care prevede că „la finalizarea lucrărilor de construcție, instalațiile și rețelele publice de alimentare cu apă și de canalizare, situate pe teren public, construite de persoane fizice și/sau de persoane juridice, precum și cele construite până la intrarea în vigoare a prezentei legi, indiferent de sursa de finanțare, se transmit gratuit la balanța autorității administrației publice locale sau direct operatorului în conformitate cu decizia consiliului local”. Curtea Constituțională a menționat că, privarea de proprietate impune obligația statului de a despăgubi pe proprietar, pentru că fără plata unei sume rezonabile, raportată la valoarea bunului, măsura constituie o atingere excesivă a dreptului la respectarea bunurilor sale. Imposibilitatea de a obține o despăgubire echitabilă în cadrul privării de proprietate constituie o rupere a echilibrului între necesitatea protecției dreptului de proprietate și exigentele de ordin general. În context, Curtea statuează că orice construcție efectuată din mijloacele financiare ale persoanei fizice sau juridice poate fi transmisă la balanța autorității administrației publice locale sau direct operatorului, doar după o dreaptă și prealabilă despăgubire.⁹⁶

---

⁹⁵ Legea exproprierii pentru utilitate publică, nr. 488 din 08.07.1999, în Monitorul Oficial Nr. 42-44 din 20.04.2000, [citat 09.12.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311674>.

⁹⁶ Hotărârea Curții Constituționale nr. 30 din 01.11.2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 19 alin.(4) din Legea nr. 303 din 13 decembrie 2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare (transmiterea instalațiilor și rețelilor publice de alimentare cu apă). [citat 09.12.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/md/368152/>.

Autorul Chirtoacă L., analizând exproprierea, menționează că aceasta poate fi realizată și de fapt, atunci când formal persoana rămâne proprietar al bunului, dar nu dispune liber de elementele dreptului de proprietate pe care deși le are nu le poate exercita. Autorul menționează cauza Burghelea împotriva României, în care reclamanta nu putea să-și utilizeze terenul întrucât acesta a fost inundat.⁹⁷

Statul poate impune anumite condiții speciale în cazul unor categorii de bunuri, cum ar fi terenurile agricole. Se atestă o grijă sporită a terenurilor agricole, distingându-se în acest sens, legislație specifică care prevede următoarele forme de reglementare:

- stabilirea regulilor de atribuire a terenurilor cu drept de proprietate (art. 12 din Codul funciar), de posesie și folosință (art. 40 din Codul funciar), a regulilor de exercitare a acestor drepturi, a drepturilor și obligațiilor generale ale celor care folosesc terenurile, a temeiurilor în a căror bază încetează aceste drepturi.⁹⁸
- controlul unor activități desfășurate de către persoanele ce utilizează terenul în scop de asigurare a exploatării corespunzătoare a acestuia;
- intervenția în cazul apariției unor factori și necesități statale (tragerea la răspundere juridică a persoanelor vinovate de încălcarea legislației funciare, retragerea terenurilor din proprietate privată pentru necesități statale și sociale etc.).⁹⁹

În aceeași ordine de idei, potrivit Legii privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pământului, se permite vânzarea-cumpărarea terenurilor cu destinație agricolă aflate în proprietate privată. Dreptul de vânzare-cumpărare a terenurilor cu destinație agricolă aparține statului, persoanelor fizice cetățeni ai Republicii Moldova, precum și persoanelor juridice al căror capital social nu conține investiții străine (art. 4 - vânzarea terenurilor proprietate publică.)¹⁰⁰ Astfel, cetățenii străini sau apatrizii nu pot cumpăra terenuri agricole. În cazul în care aceștia devin proprietari de terenuri prin moștenire, ei au dreptul de a le înstrăina numai cetățenilor Republicii Moldova. În opinia autoarei Șargo A., aceasta prevedere legală ar veni în contradicție cu prevederile articolului 6 (1 și 2) al Legii cu privire la

---

⁹⁷ CHIRTOACĂ, L. Aspecte privind limitarea dreptului de proprietate privată prin intermediul instituției exproprierii, În: *Revista națională de drept internațional*, nr. 3, 2012. p. 30-38. p. 33. ISSN 1857-1999.

⁹⁸ Codul funciar al Republicii Moldova. Nr. 828 din 25-12-1991. Publicat: 04-09-2001 în Monitorul Oficial Nr. 107 art. 817.

⁹⁹ BONTEA, L. Regimul juridic al terenurilor agricole. În: *Legea și viața*. Nr. 11 (287), 2015. p. 29-32. p. 31. ISSN 2587-4365.

¹⁰⁰ Legea privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pământului nr.1308 din 25.07.1997. Publicat: 04-09-1997 în Monitorul Oficial Nr. 57-58 art. 515.

investițiile în activitatea de întreprinzător¹⁰¹, în care se menționează că: „În Republica Moldova investițiile nu pot fi supuse discriminării în funcție de cetățenie, domiciliu, reședință, loc de înregistrare sau de activitate, stat de origine al investitorului sau al investiției sau din orice alt motiv. Investitorilor li se acordă condiții echitabile și egale de activitate, care exclud aplicarea de măsuri discriminatorii ce ar putea împiedica dirijarea, operarea, întreținerea, folosirea, fructificarea, achiziționarea, extinderea sau dispunerea investițiilor”¹⁰². Totuși, considerăm că rațiunea legiuitorului de a pune această limitare este argumentată prin menținerea unui echilibru între interesele cetățenilor Republicii Moldova și celor străini, având în vedere potențialul economic al ultimilor și reieșind din circumstanțele reale ale situației economico-sociale a țării.

În cele urmează ne propunem să analizăm natura dreptului de proprietate. Mai sus am argumentat ideea conform căreia, caracterul absolut este o noțiune abstractă, având în vedere limitările pe care le impune, în anumite condiții legea. În acest context, ne raliem opiniei autorului Baeșu V., care susține că proprietarul are drept exclusiv asupra bunurilor sale, acționând nu în mod absolut, ci manifestând monopol asupra atributelor acestui drept: de posesiune, folosință și dispoziție, după bunul său plac, în limitele legii.¹⁰³

Dreptul de proprietate este un drept real, deoarece titularul său poate să-și exercite atributele asupra unui lucru determinat fără a fi necesară intervenția altei persoane, în mod direct și nemijlocit.

Un alt caracter al dreptului de proprietate este caracterul perpetuu, care derivă din prevederile art. 315 alin 2 din Codul civil. Perpetuitatea semnifică faptul că dreptul de proprietate durează atât timp cât există bunul și că el nu se stinge prin neuz. Caracterul perpetuu al dreptului de proprietate este însușirea lui exclusivă, fiindcă în cazul altor drepturi reale sau drepturi de creanță, acestea au o existență temporară. Faptul că dreptul de proprietate poate forma obiectul unei cesiuni (transmisiuni) aceasta nu afectează caracterul perpetuu al proprietății. Perpetuitatea proprietății nu dispare chiar dacă natura juridică se schimbă în

---

¹⁰¹ Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător nr.81 din 23.04.2004. [citat 09.12.2017]. Disponibil: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=6F32D9AD:1AD3FF6A.

¹⁰² ȘARGO, A. *Mecanismele dezvoltării și creșterii economice a sectorului agrar prin intermediul procesului investițional*. [online]. Teza de doctor în științe economice, specialitatea Economie și management (în agricultură). Chișinău, 2016. [citat 09.12.2017]. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2016/24658/aliona_sargo_thesis.pdf.

¹⁰³ BAEȘU, V. *Reglementarea juridică a drepturilor economice ale omului în Republica Moldova*. [online]. Teză de doctor în drept. Specialitatea drept constituțional. Chișinău, 2017. p. 92. [citat 09.12.2017]. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2017/52204/baesu-valeriu_thesis.pdf.

timpul înstrăinării, de exemplu în cazul exproprierii pentru utilitate publică, când bunul va fi transferat din domeniul privat a persoanelor fizice sau juridice în domeniul public al statului.¹⁰⁴

Într-o ipoteză teoretică, se afirmă că dreptul de proprietate este un drept exclusiv, în sensul că titularul dreptului de proprietate este singurul îndreptățit să exercite toate atributele acestuia, și să revendice lucrul de la oricare altă persoană la care s-ar afla fără vreun titlu, sau să nege existența oricărui alt drept sau sarcina reală care se pretinde că ar fi fost constituită asupra lucrului. În măsura în care titularul dreptului de proprietate ar consimți la dobândirea unuia dintre atributele dreptului de proprietate de către altă persoană (prin constituirea unui drept de uzufruct, uz, abitație, concesiune sau la constituirea unei sarcini reale, de exemplu imobilul ar fi ipotecat), caracterul exclusiv al dreptului de proprietate este diminuat¹⁰⁵. Caracterul exclusiv al dreptului de proprietate este diminuat și în cazul coproprietății, când atributele acestuia sunt exercitate cu privire la unul și același lucru de către mai multe persoane. Tot așa, constituie limitări ale dreptului de proprietate la servituțile pozitive ori prorogările legale ale contractelor de închiriere¹⁰⁶. Desprindem deosebiri de dreptul de proprietate ce aparține exclusiv unei singure persoane și în cazul proprietății pe cote-părți. În cadrul dreptului de proprietate comună pe cote-părți, există o corelație dintre cota-parte și titularii acesteia. În consecință, fiecărui coproprietar îi corespunde o cotă-parte ideală și abstractă din dreptul de proprietate, iar numărul de titulari determină și numărul de cote-părți existente.¹⁰⁷

În literatura de specialitate, se indică asupra caracterului abstract al dreptului de proprietate, care presupune că, deși proprietarul de facto nu deține toate cele trei elemente ale dreptului de proprietate, de jure el rămâne a fi proprietarul acestuia. Un exemplu în acest sens ar fi cazul bunului pierdut sau furat.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴

¹⁰⁵ POPESCU-CRUCERU, S., BALTAC, G.A. Elemente privind conceptul juridic al proprietății private. În: *Revista Română de Statistică*. Trim. III/2012 – Supliment. p.286-290. p. 287.

¹⁰⁶ POPESCU-CRUCERU, S., BALTAC, G.A. Elemente privind conceptul juridic al proprietății private, În: *Revista Română de Statistică*. Trim. III. 2012 – Supliment. p.286-290, p. 287.

¹⁰⁷ OTGON, A., Conceptul și caracterele juridice ale dreptului de proprietate comună pe cote-părți, În: *Revista Națională de Drept*. Nr. 5, 2015, p. 53-57. p. 55.

¹⁰⁸ BÎTCĂ, I. *Drept civil. Dreptul de proprietate și dezmembrămintele sale. Note de curs*. Chișinău, 2013. p. 33. [cit. 09.12.2017] Disponibil: http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclu_1/015_-_Drept_civil_partea_generala_2.pdf.

Analizând prevederile legislației naționale actuale, care reglementează două forme ale proprietății, concluzionăm că proprietatea publică se bucură de o reglementare mai amplă. Am stabilit cu certitudine că există proprietate privată, care aparține persoanelor fizice și juridice și proprietatea publică - care aparține statului. Proprietatea statului include două domenii - public și privat (art. 296 CC al RM). Domeniul public al proprietății publice a statului este inalienabil (bunurile din domeniul public, fiind scoase din circuitul civil general, nu pot face obiectul unor acte juridice civile) și imprescriptibil și din punct de vedere prescriptiv și achizitiv, în timp ce domeniul privat al dreptului de proprietate publică a statului este alienabil și prescriptibil din punct de vedere achizitiv și sesizabil.

La acest moment, este oportun să indicăm că în procesul de interpretare și aplicare a legislației Republicii Moldova în materia protecției proprietății se prezintă ca fiind interesantă practica Curții Constituționale, care atunci când este invitată să controleze constituționalitatea prevederilor legale frecvent face trimitere la principiile generale de drept stabilite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

În textul Hotărârii Curții Constituționale pentru controlul constituționalității articolului 301 alin. (1) lit. c) din Codul muncii al Republicii Moldova¹⁰⁹ Curtea a făcut o analiză amplă a conceptului de proprietate în relațiile de muncă. Autorul sesizării a invocat că prevederea Codului muncii în al cărei temei contractul individual de muncă încheiat cu cadrele didactice, pe lângă temeiurile generale prevăzute de prezentul cod, poate înceta la „c) stabilirea pensiei pentru limită de vârstă”, contravine Constituției Republicii Moldova. Suplimentar, în sesizare, autorul a invocat și incidența prevederilor art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO.

În hotărârea prin care au fost respinse argumentele autorului sesizării Curtea Constituțională a făcut trimitere la jurisprudența CtEDO. Astfel, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, articolul 1 al Protocolului nr.1 la Convenție nu garantează dreptul la dobândirea proprietății (Kopecky v. Slovacia, hotărâre din 28 septembrie 2004, nr. 44912/98, § 35). *Reclamantul poate pretinde încălcarea art. 1 al Protocolului nr. 1 doar în măsura în care decizia contestată se referă la „proprietatea” sa în sensul acestei dispoziții. „Proprietatea” poate fi o „proprietate existentă”, sau active, inclusiv creanțe, cu privire la*

---

¹⁰⁹ Hotărârea Curții Constituționale Nr. 5 din 23-04-2013 pentru controlul constituționalității articolului 301 alin. (1) lit. c) din Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28 martie 2003, în redacția Legii nr. 91 din 26 aprilie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Sesizarea nr. 31a/2012). Publicat : 17-05-2013 în Monitorul Oficial Nr. 110-113 art. 10

care solicitantul pretinde că el sau ea are cel puțin o „speranță legitimă” de a obține satisfacerea efectivă a dreptului său de proprietate. Per a contrario, speranța recunoașterii unui drept de proprietate, care nu a fost posibil de exercitat în mod efectiv, nu poate fi considerată drept „proprietate” în sensul art.1 al Protocolului nr.1 (a se vedea Kopecky, citată mai sus, § 35).

Nu sunt concludente argumentele autorului sesizării privind încălcarea dreptului de proprietate al cadrelor didactice (diminuarea veniturilor acestora) odată cu stabilirea pensiei pentru limită de vârstă. În viziunea Curții Constituționale, potrivit normei legale contestate, contractul individual de muncă încheiat cu cadrul didactic poate înceta odată cu stabilirea pensiei pentru limită de vârstă. Așadar, dreptul la pensie poate fi asimilat unui drept de proprietate, iar pensia – unui bun de proprietate privată, însă nu poate fi interpretat în sensul că garantează un anumit quantum al dreptului patrimonial, ci doar plata acestuia ca un drept câștigat.

Fosta Comisie Europeană a reținut că art. 1 din Protocolul nr. 1 nu recunoaște dreptul de a deveni proprietarul unui bun, aplicându-se doar privind bunurile actuale. Persoana nu se poate plânde de o atingere a dreptului său de proprietate atât timp cât nu demonstrează existența lui (cauza *Lupuleț v. România*, Decizia Comisiei din 17 mai 1996).

Într-o altă hotărâre, adoptată la subiectul controlului constituționalității unor prevederi din Codul audiovizualului¹¹⁰, autorul a invocat că prin sancțiunile severe, cum ar fi suspendarea sau retragerea licenței, care conduc efectiv la încetarea activității unui radiodifuzor, se încalcă dreptul la proprietate. El consideră că doar instanța de judecată ar trebui să aibă dreptul de a decide cu privire la suspendarea sau retragerea licenței de emisie. Orice restrângere a dreptului de proprietate trebuie să fie justificată printr-o necesitate socială imperioasă și să fie demonstrată ca fiind necesară într-o societate democratică.

În acest context, Curtea Constituțională urma să determine dacă normele contestate vizează un „bun”, în sensul articolului 46 din Constituție și articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană. În acest sens, Curtea a reținut că, în hotărârea *Centro Europa 7 S.r.l.*

---

¹¹⁰ Hotărârea Curții Constituționale nr. 17 din 06.12.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul audiovizualului al Republicii Moldova nr.260-XVI din 27 iulie 2006. În: Monitorul Oficial Nr. 273-279/28 din 28.12.2012

și *Di Stefano v. Italia* [MC] din 7 iunie 2012, Curtea Europeană a statuat, în privința unei concesiuni acordate pentru difuzarea programelor de televiziune terestră la nivel național, în vederea instalării și operării unei rețele de televiziune analogică, că aceasta constituie un „bun” în sensul articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție. Cu referire la caz Curtea Constituțională a constatat că emisia prin rețeaua de televiziune sau radio în temeiul licenței, este suficient de întemeiată ca să constituie un interes material și, prin urmare, un “bun” în sensul articolului 46 din Constituție și primei fraze de la articolul 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

Ulterior, Curtea a făcut o analiză detaliată a prevederilor din Codul audiovizualului și a constatat că sancțiunile de suspendare a licenței pentru o anumită perioadă și retragerea licenței duc la oprirea activității radiodifuzorilor și distribuitorilor de servicii. Aceasta se întâmplă deoarece decizia Consiliului Coordonator al Audiovizualului devine executorie de la data adoptării și aducerii la cunoștință celor vizați.

Curtea Constituțională consideră că dreptul de proprietate, garantat de articolul 46 din Constituție, include dreptul la respectarea bunurilor mobile și imobile. Ea subliniază că retragerea unei licențe de exploatare a unei afaceri reprezintă o ingerință în dreptul la respectarea proprietății, protejat de articolul 1 din Protocolul nr.1 la Convenție. Curtea susține că limitarea dreptului de proprietate trebuie să îndeplinească mai multe criterii, astfel încât ingerința să nu fie arbitrară. Trebuie să existe un echilibru just între cerințele interesului general și cerințele de protecție a drepturilor fundamentale ale individului. Potrivit jurisprudenței constante a Curții Europene, al doilea alineat al articolului 1 (P1-1) trebuie să fie interpretat în lumina principiului enunțat în prima frază a articolului 1 (P1-1) (a se vedea, între altele, *Gasus Dossier-und Fördertechnik GmbH v. Țările de Jos*, din 23 februarie 1995, § 62). În consecință, orice ingerință trebuie să asigure un „echilibru just” între cerințele interesului general al comunității și cerințele de protecție a drepturilor fundamentale ale individului. Preocuparea pentru realizarea acestui echilibru se reflectă în structura articolului 1 (P1-1) integral, inclusiv în alineatul doi al acestuia. Prin urmare, trebuie să existe un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit.

În acest caz, Curtea consideră că executarea imediată a sancțiunii în forma suspendării sau retragerii licenței nu este justificată în raport cu un interes major al societății. Nu există argumente suficiente care să demonstreze un risc iminent de producere a unor prejudicii grave pentru public, care ar justifica necesitatea punerii imediate în executare a deciziilor Consiliului Coordonator al Audiovizualului, în lipsa unei decizii a instanței de judecată.

Prin urmare, Curtea a concluzionat că prevederile din Codul audiovizualului referitoare la executarea imediată a deciziilor de suspendare sau retragere a licenței contravin principiilor de bază referitoare la activitatea de întreprinzător, precum și garanțiilor constituționale privind dreptul de proprietate. Aceste prevederi nu sunt compatibile cu protecția proprietății consacrate în art.46 din Constituție, reprezentând „o interferență în dreptul de a se bucura de proprietate”, având în vedere efectul imediat al acestor decizii și, drept urmare, împiedicarea titularului de a-și continua afacerea, precum și faptul că deținătorul licenței, reieșind din jurisprudența CEDO, are o „speranță rezonabilă și legitimă în privința valabilității în timp a licenței și a posibilității de a continua să obțină beneficii din exercitarea unei activități în baza acestei licențe”, pentru care considerente Curtea Constituțională a arcat ca fiind neconstituționale prevederile contestate în această parte.

La 20 octombrie 2011, Curtea Constituțională oferă o interpretare amplă a art. 46 alin. (3) din Constituție¹¹¹. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 5 aprilie 2011 în temeiul articolelor 25 alin.(1) lit. c) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin.(1) lit. c) din Codul Jurisdicției Constituționale de Ministrul Justiției, dl Oleg Efrim, privind interpretarea articolului 46 alin. (3) din Constituție, potrivit căruia: „Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.” Curtea Constituțională, a reținut, în aprecierea sa, că prezumția caracterului licit al dobândirii averii, prevăzută de alineatul (3) al articolului 46 din Constituție, constituie o garanție constituțională a dreptului de proprietate privată, fiind în deplină concordanță cu alineatul (1) din același articol, potrivit căruia: „Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului sunt garantate.”

Prezumția caracterului licit al dobândirii proprietății este un element fundamental al articolului 46 din Constituție și are rolul de a asigura securitatea juridică și legalitatea proprietății private. Aceasta presupune responsabilitatea statului, în special a procurorului, de a prezenta probe care să demonstreze că proprietatea a fost dobândită ilegal.

Prezumția se bazează pe principiul general conform căruia orice act sau fapt juridic este considerat licit până la proba contrarie. Aceasta impune ca, în ceea ce privește averea unei persoane, dobândirea ilicită să fie dovedită, iar sarcina probei revine exclusiv organelor

---

¹¹¹ Hotărârea Curții Constituționale nr. 21 din 20.10.2011 privind interpretarea articolului 46 alin. (3) din Constituție. În: Monitorul Oficial nr.187-191/29 din 04.11.2011

statului. Proprietatea este unul dintre domeniile referitor la care Curtea Europeană a statuat aplicabilitatea articolului 6 din Convenția Europeană. Astfel, garanțiile unui proces echitabil se răsfrâng asupra actelor care pot avea consecințe directe asupra dreptului de proprietate, cum sunt exproprierea, autorizația de construcție, etc.

Curtea Constituțională a subliniat că prezumția caracterului licit al proprietății este legată de garanțiile unui proces echitabil, inclusiv prezumția nevinovăției, dreptul de a nu contribui la propria incriminare și dreptul la o procedură contradictorie. Curtea reține că, în lumina jurisprudenței Curții Europene, prezumția nevinovăției instituită de articolul 6 § 2 din Convenția Europeană, nu privește numai procesul penal în sens strict, ci are o aplicație mai largă, într-un dublu sens: pe de o parte, această garanție este aplicabilă ori de câte ori fapta imputabilă unei persoane are o conotație penală, indiferent de calificarea atribuită de legislația internă a fiecărui stat [astfel, ea este aplicabilă, de exemplu, unei proceduri privitoare la fraudă fiscală (*Heinrich v. Franța*, hotărârea CEDO din 22 septembrie 1994, §64) sau în materie de sancțiuni administrative (*Lutz v. Austria*, hotărârea CEDO din 25 august 1987, §57)].

Curtea Constituțională mai precizează că, conform articolului 46 alineatul (4) din Constituție, bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni pot fi confiscate numai în condițiile legii, iar sarcina probei revine celui care invocă caracterul ilicit al dobândirii. Astfel, prezumția nu împiedică cercetarea caracterului ilicit al dobândirii averii. Curtea Constituțională observă că, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a statuat că, indiferent dacă este o pedeapsă sau o reglementare a folosinței bunurilor, în toate cazurile confiscarea intră sub incidența articolului 1 § 2 din Protocolul nr.1 la Convenția Europeană (*Friren v. Rusia*, hotărârea din 24 martie 2005, § 31).

Se subliniază că statul are responsabilitatea de a asigura un just echilibru între protecția dreptului de proprietate și interesul public. Răsturnarea probei în cazul funcționarilor publici și al altor persoane salarizate de la bugetul de stat ar veni în contradicție cu prezumția nevinovăției și cu principiul egalității.

Curtea Constituțională examinează în detaliu raportul dintre două prevederi constituționale. Astfel, în primul rând, se analizează relația dintre alineatul (3) al articolului 46, care presupune că dobândirea de avere este licită, și alineatul (1) al articolului 127, care impune statului responsabilitatea de a proteja proprietatea. Se subliniază că statul are obligația de a ocroti atât proprietatea privată, cât și cea publică, și pentru aceasta trebuie să dispună de mijloace corespunzătoare.

În al doilea rând, se examinează compatibilitatea dintre alineatul (3) al articolului 46 și alineatul (2) al articolului 54 din Constituție, având în vedere gravitatea criminalității organizate și corupției într-un stat democratic. Curtea concluzionează că aceste prevederi nu stânjenesc autoritățile în lupta împotriva acestor fenomene, sub condiția respectării principiilor fundamentale ale Constituției.

În plus, se pune întrebarea dacă prevederea din alineatul (3) al articolului 46 permite o aplicare eficientă a angajamentelor asumate de Republica Moldova prin ratificarea unei convenții europene de combatere a spălării banilor și a finanțării terorismului. Curtea concluzionează că prezumția caracterului licit al dobândirii nu împiedică adoptarea de reguli care să asigure respectarea tratatelor internaționale în lupta împotriva criminalității.

În final, Curtea Constituțională afirmă că prezumția caracterului licit al dobândirii averii stabilește o protecție generală aplicabilă tuturor persoanelor, inclusiv funcționarilor publici și altor salariați plătiți din bugetul de stat.

Din aceste motive, în temeiul articolelor 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit.a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională hotărăște faptul că, în sensul alineatului (3) al articolului 46 din Constituție, principiul constituțional al prezumției dobândirii licite a averii instituie o protecție generală ce se aplică tuturor persoanelor, inclusiv, în egală măsură și în același volum, funcționarilor publici și altor persoane salarizate de la bugetul de stat.

1.3. Concluzii la Capitolul I

Începând cu antichitatea mari gânditori, numeroși doctrinari, juriști practicieni au dezvoltat conceptul de proprietate privată și mecanismele de protecție a proprietății, considerând absolut justificat că acestea, împreună cu libertățile fundamentale cu caracter civil ale persoanei constituie garanții a bunăstării individului și îi permite valorificarea plină a demnității, aceasta constituind astăzi tendința esențială în procesul de codificare universală, regională și națională a drepturilor omului începând cu anul 1948, când a fost adoptat primul act cu caracter de universalitate ce a proclamat dreptul la proprietate.

Analizând mecanismele internaționale universale și regionale de protecție a drepturilor omului în general, și a dreptului de proprietate în special, ajungem la concluzia că scopul comun al acestora este de a oferi o protecție justificată intereselor patrimoniale ale persoanei,

privită individual sau prin asociere, de a sancționa statele care au făcut abuz, neasigurând respectarea acestui drept fundamental.

Rezumând poziții ale doctrinarilor, definiții întâlnite în actele internaționale, legislațiile statelor, practica forului jurisdicțional de la Strasbourg deducem că dreptul la respectarea bunurilor, în sensul art. 1 Protocolul nr. 1 la CEDO, poate fi definit ca fiind un drept economic, subiectiv, real, perpetuu care aparține persoanelor fizice, persoanelor juridice, având natură absolută în raporturile pe orizontală și fiind un drept relativ în raporturile pe orizontală, în condițiile respectării legii și a principiilor generale ale dreptului internațional.

În jurisprudența sa generală, inclusiv în jurisprudența ce se referă la domeniul dreptului de proprietate, Curtea Constituțională a Republicii Moldova face întotdeauna referire la practica Curții Europene a Drepturilor Omului. Deși hotărârile pronunțate în materia protecției proprietății nu sunt numeroase, poate fi ușor deslușită tendința respectării întocmai a standardelor convenționale și jurisprudențiale în domeniu de către însăși Curtea Constituțională, iar subsecvent, de toți actorii societății naționale.

2. CONȚINUTUL PROTECȚIEI PROPRIETĂȚII ÎN SISTEMUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

2.1. Înțelesul noțiunii de ”bun” în sensul Convenției Europene a Drepturilor Omului

Protecția proprietății, după cum am stabilit în Capitolul I, datorită importanței sale, atât pentru individ, cât și pentru societate, s-a regăsit printre drepturile fundamentale protejate prin reglementările universale și regionale. Făcând referire la mecanismul regional european de protecție a drepturilor omului vom analiza prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului, completată ulterior de Protocoalele adiționale, care vin să reglementeze și alte drepturi fundamentale. În acest sens, a fost adoptat la 20 mai 1952 Protocolul adițional nr. 1 la Convenție, iar la articolul 1 și-a găsit o reglementare expresă protecția proprietății, care prevede că *„orice persoană fizică sau juridică are dreptul să i se respecte bunurile sale. Nimeni nu poate fi privat de proprietatea sa decât din motive de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional”*.¹¹²

„Limitarea dreptul de proprietate, în interesul public își găsește reglementarea în alin. 2 al art. 1 al Protocolului nr. 1 adițional: *„Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare reglementării folosirii bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor.”*¹¹³

Din practica Curții rezultă că art. 1 din Protocolul nr.1 cuprinde trei reguli distincte:

- principiul respectării bunurilor;
- privarea de proprietate cu respectarea anumitor condiții;
- statele au dreptul, să controleze utilizarea proprietății în conformitate cu interesul general, prin aplicarea unor astfel de legi pe care le consideră necesare în acest scop.¹¹⁴

---

¹¹² Protocolului Adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. [citat 29.11.2017]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ *Op. cit.* POALELUNGI, M., SÂRCU, D., SPLAVNIC, S., GRIMALSCHI, L., NICA, A., DORUL, O. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și recomandări.* p. 239.

Principiul potrivit cu care art. 1 din Protocolul nr. 1 garantează dreptul de proprietate, se regăsește, practic, în multe dintre hotărârile Curții consacrate aplicării dispozițiilor acestui text. Cercetarea acestei jurisprudențe, ca și a celei elaborate de fosta Comisie, pune în evidență faptul că problema definirii obiectului reglementărilor cuprinse în art. 1 este mult mai complexă. Organele Convenției au extins protecția instituită de art. 1 și la alte drepturi reale, la drepturi de creanță, la „interese economice”, adică la diverse valori patrimoniale. Toate acestea intră în noțiunea de drept civil de „bun”.¹¹⁵

Convenția utilizează atât termenul de „bun”, cât și cel de „proprietate”, iar dacă e să analizăm variantele în franceză și engleză ale termenilor, constatăm că în prima frază a primului alineat se reține sintagma „*să i se respecte bunurile sale*”, prin traducerea a ceea ce în limba franceză se desemnează prin „respect de ses biens”. Varianta în limba engleză cuprinde sintagma „*peaceful enjoyment of his possessions*”. Totodată, sunt utilizați și termenii de „*sa propriété*” din limba franceză, în timp ce varianta în limba engleză reține sintagma „*his possessions*”. Cel de al doilea alineat preia traducerea din limba franceză a noțiunii „usage des biens” – „folosința bunurilor”, în timp ce varianta în limba engleză cuprinde sintagma „*use of property*”. Se observă o utilizare neuniformă a termenilor atât în limba română, cât și în cele franceză și engleză, totuși, considerăm că recunoscând fiecăruia dreptul la respectarea bunurilor sale, articolul 1 garantează, în substanță, dreptul de proprietate, or dreptul de a dispune de bunurile sale constituie un element tradițional fundamental al dreptului de proprietate.¹¹⁶ În cauza *Marckx c Belgiei* se confirmă că utilizarea acestor termeni, indică echivoc asupra dreptului de proprietate. Acest precedent indică asupra unui alt principiu de bază, pe care Curtea îl aplică cu vehemență la soluționarea adresărilor, este vorba de faptul că Protocolul adițional nr. 1 nu garantează dreptul de a dobândi proprietăți.¹¹⁷

---

¹¹⁵ BÎRSAN C. *Convenția Europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I Drepturi și libertăți*. Editura All Beck, București, 2005. 1251 p. p. 971. ISBN 973-655-573-9.

¹¹⁶ *Lege AZ*. Protecția dreptului de proprietate în CEDO. © 2017. [citat 10.12.2017]. Disponibil: <https://legeaz.net/dictionar-juridic/protectia-dreptului-de-proprietate-in-cedo>.

¹¹⁷ Cauza *Marckx c Belgiei*. Cerere nr. 6833/74. Hotărâre CtEDO din 13.07.1979. [citat 30.11.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["marckx"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-62092"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

Practica Curții Europene a Drepturilor Omului, privind aplicarea Convenției denotă că noțiunile utilizate în textul art. 1 Protocolul nr. 1 adițional au o semnificație autonomă, în special noțiunea de „bun” are o interpretare vastă, cuprinzând toate bunurile care au valoare patrimonială, respectiv noțiunea de bun înglobează toate interesele ce decurg din raporturi economice.¹¹⁸

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în interpretările făcute la art. 1 al Protocolului nr. 1 adițional, menționează că o pretenție poate reprezenta un „bun” în sensul Articolului 1, dacă reclamantul poate argumenta că avea cel puțin o „speranță legitimă”¹¹⁹ că va obține un drept de proprietate. Pentru a stabili dacă așteptarea este „legitimă”, Curtea trebuie să stabilească dacă pretenția reclamantului se bazează pe un fundament legal suficient și „să examineze dacă a existat o bază legală suficientă care ar permite ca pretenția reclamantului să fie considerată un bun”.¹²⁰ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, făcând referire la noțiunea de „bun”, precizează că prevederile art. 1 al Protocolului adițional nr. 1, nu se vor aplica asupra dreptului de a dobândi un bun viitor.¹²¹ Speranța de a vedea un drept de proprietate care este imposibil de exercitat efectiv nu poate fi considerat „bun” în sensul articolului 1 din Protocolul nr. 1.¹²²

Din categoria „bunuri” fac parte în primul rând bunurile mobile și bunurile imobile, afirmație reiterată de către fosta Comisie în cazul *Wiggins c Regatul-Uni*.¹²³ Protecția oferită de art. 1 al Protocolului nr. 1 se extinde și asupra drepturilor reale, cât și cele de creanță. Prin drepturi reale se înțelege acel drept subiectiv, în temeiul căruia titularul său exercită direct și nemijlocit atributele asupra unui bun determinat, fără intervenția terților. Dreptul de creanță

---

¹¹⁸ RENUCCI, Fr. *Droit Européen des droits de l'homme*. 3-e édition, L.G.D.J., Paris, 2002, p. 337. ISBN 9782275023298.

¹¹⁹ Cauza *Cazacu c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 40117/02. Hotărâre CtEDO din 23/01/2008. [citată 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22languageisocode%22%3A%22ENG%22%2C%22appno%22%3A%2240117/02%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-82867%22%7D>.

¹²⁰ Cauza *Kopecký c. Slovaciei*. Cerere nr. 44912/98. Hotărâre CtEDO din 28.09.2004. [citată 30.11.2017]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-66760%22%7D>.

¹²¹ Cauza *Marckx c. Belgiei*. Cerere nr. 6833/74. Hotărâre CtEDO din 13.07.1979. [citată 30.11.2017]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22marckx%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-62092%22%7D>.

¹²² Cauza *Kopecký c. Slovaciei*. Cerere nr. 44912/98. Hotărâre CtEDO din 28.09.2004. [citată 30.11.2017]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-66760%22%7D>.

¹²³ Cauza *Marckx c. Belgiei*. Cerere nr. 6833/74. Hotărâre CtEDO din 13.07.1979. [citată 30.11.2017]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22marckx%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-62092%22%7D>.

este un drept subiectiv prin care creditorul - subiectul activ, poate să ceară debitorului - subiectul pasiv, să dea, să facă sau să nu facă ceva.¹²⁴ Din categoria drepturilor reale fac parte și dezmembrămintele dreptului de proprietate: dreptul de uz, uzufruct, abitație, suprafață, servitute.

Recunoașterea dreptului de servitute ca un bun în sensul Convenției a fost enunțat în cazul *S. contra Regatului Unit*, astfel dreptul de a încasa o rentă anuală ca rezultat al instituirii dreptului de servitute față de un imobil, poate constitui un „bun” în sensul Convenției, fapt ce presupune că un drept real de origine contractuală la fel constituie un bun.¹²⁵

Bunurile imobile, chiar dacă sunt neautorizate, iar dreptul de proprietate asupra acestora nu a fost înregistrat în modul corespunzător, pot fi atribuite la categoria de „bun” în sensul Convenției. În cauza *Hamer c Belgiei*, Curtea a menționat că aflarea în folosință a construcției neautorizate pe o perioadă de 37 de ani, denotă interesul patrimonial al reclamantei care era suficient de mare pentru a constitui un interes recunoscut și substanțial, deci un „bun” și avea, prin urmare, o „speranță legitimă” pentru a continua să se bucure de această proprietate.¹²⁶

Dreptul la proprietate poate fi examinat în coraport cu dreptul la locuință, iar în cauza *Öneryildiz c Turciei*, în opinia Curții, interesul patrimonial al reclamantului referitor la locuința sa era suficient de important și recunoscut pentru a constitui un interes substanțial, deci „un bun” în sensul normei exprimate în prima frază a articolului 1 al Protocolului nr. 1, care este aplicabil față de acest capăt al cererii.¹²⁷ Curtea a considerat că faptul ocupării de către reclamant timp de aproximativ cinci ani a unui teren din patrimoniul public nu-l poate transforma în titular de drepturi susceptibile de a fi analizate ca un „bun”. În schimb, ea a opinat că, făcând abstracție de ilegalitatea construcției litigioase, reclamantul era proprietarul corpurilor și componentelor barăcii pe care a construit-o, precum și al tuturor bunurilor menajere și personale care se puteau găsi acolo. Din aceste considerente, Curtea a conchis că locuința construită de către reclamant și faptul domicilierei lui și a apropiaților săi în aceasta

---

¹²⁴ ADAM, I. *Drept civil. Drepturile reale*. Ed. All Beck, București, 2002. p. 26. 816 p. ISBN: 973-655-206-3.

¹²⁵ KARADJOVA, M. *La protection du droit de propriété au niveau européen et son importance pour l'harmonisation des pratiques des cours constitutionnelles*. [online]. p. 5, [cit. 17.12.2017] Disponibil: <https://www.nato.int/acad/fellow/96-98/karadjov.pdf>.

¹²⁶ Cauza *Hamer c Belgiei*. Cerere nr. 21861/03. Hotărâre CtEDO din 27.11.2007. [cit. 16.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-119571\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\).

¹²⁷ Cauza *Öneryildiz c Turciei*. Cerere nr. 48939/99. Hotărâre CtEDO din 30.11.2004. [cit. 14.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-94146\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\).

reprezenta un interes economic substanțial și că un asemenea interes, al cărui persistență în timp a fost tolerată de către autorități, constituie un “bun” în sensul normei exprimate în prima frază a articolului 1 paragraf 1 al Protocolului nr. 1.¹²⁸

Aspecte specifice materiei cercetate pot să apară și cu privire la drepturile ce decurg din exercitarea unei anumite profesii, de regulă o profesie liberală. Fosta Comisie a decis că nu constituie un bun, în sensul dispozițiilor art. 1, volumul de activitate a unei persoane care desfășoară o asemenea activitate, volum supus riscurilor inerente vieții economice, după cum nu intra sub protecția instituită de acest text speranța notarilor publici ca onorariile lor să nu le fie diminuate printr-o viitoare reglementare aplicabilă în materie. La rândul ei, Curtea a statuat în sensul că, în măsura în care un avocat a prestat asistență juridică nu în baza unui contract încheiat cu clientul său, ci prin desemnarea lui spre a efectua această activitate de către baroul în care era înscris, nu poate pretinde că are un drept protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1, din moment ce biroul de consultanță juridică și de apărare organizat de acel barou a reținut că cel apărut era într-o adevărată stare de necesitate, lipsit de orice mijloace materiale. Așa fiind, Curtea a decis că, într-o asemenea situație, nici o creanță nu s-a născut vreodată în patrimoniul reclamantului, mai ales că cheltuielile avansate nu au fost importante, iar munca depusă a putut fi asimilată unei activități de interes social, compatibilă cu dispozițiile art. 4 din Convenției care interzic desfășurarea unei munci forțate. Dimpotrivă, Comisia a decis că dreptul medicilor de a pretinde actualizarea onorariilor plătite de pacienți pentru consultațiile medicale pe care le efectuează, drept ce rezultă din convențiile încheiate cu organismele publice de securitate socială, constituie un bun în sensul art. 1 și se bucură de protecția pe care acesta o instituie.¹²⁹

În cauza *T. vs. Suediei*, Curtea a menționat că dreptul la pensie, bazat pe ocuparea forței de muncă, poate fi în anumite circumstanțe asimilat unui drept de proprietate, chiar dacă această pensie, în temeiul contractului de muncă a fost achitată de către angajator.¹³⁰

---

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ *Op. cit. Bîrsan C. Convenția Europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I Drepturi și libertăți.* p. 976-977

¹³⁰ Cauza *T. c Suediei*. Cerere nr. 10671/83. Hotărâre CtEDO din 04.03.1985. [citat 13.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-73785"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

Dreptul la pensie sau la alte beneficii (asigurări sociale), de asemenea, poate cădea sub protecția art. 1 din Protocolul 1. Curtea a subliniat în cazul *Stec și alții v. Regatul Unit*, că în cazul în care o persoană a avut un drept în temeiul dreptului intern la un ajutor social, importanța acestui drept ar trebui, de asemenea, să fie reflectată prin aplicabilitatea art. 1 din Protocolul nr. 1.¹³¹

Aspectele patrimoniale ale drepturilor de creație intelectuală sunt cuprinse în noțiunea de bun, cum ar fi, de exemplu, dreptul unui autor la remunerație cuvenită în urma executării unui contract de editare a operei sale sau dreptul la remunerație cuvenit pentru interpretarea unei opere literare muzicale sau de altă natură. Cele personal nepatrimoniale credem că intră, mai degrabă, sub protecția instituită prin art. 8 al Convenției pentru dreptul la viață privată, fiind vorba despre drepturi privat-sociale. Atunci când este vorba despre un drept de creație intelectuală ce se naște nu numai ca rezultat al activității creatorului, dar și ca urmare a parcurgerii unor proceduri administrative, fosta Comisie a făcut unele distincții. Astfel, în măsura în care un inventator a obținut un brevet potrivit legislației naționale, titularul său este desemnat ca proprietar al respectivului brevet cu dreptul de a-l cesa sau transfera în modul prevăzut de lege. Așa fiind, ea a decis că un brevet intră sub incidența noțiunii de „bun” în sensul art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO. În schimb, ea a statuat că, atâta vreme cât un brevet nu a fost acordat de autoritatea națională competentă, nu poate fi vorba despre „un drept cu caracter civil”, iar procedura de înregistrare a brevetelor are o natură esențialmente administrativă, care scapă de sub incidența dispozițiilor Convenției.¹³²

Marca comercială, în sensul Convenției, este considerată un „bun”. În cauza *Anheuser-Busch INL. vs Portugalia*, Curtea a reiterat că, conceptul de „bun” din prima parte a articolului 1 din Protocolul nr. 1 are un domeniu autonom de aplicare care nu se limitează la proprietatea asupra bunurilor corporale și care este independent de calificările formale ale dreptului intern, respectiv altele drepturi și interesele care constituie active pot fi, de asemenea, considerate „drepturi economice” și, prin urmare, „proprietate” în sensul prezentei dispoziții. În fiecare caz, este important să se ia în considerare dacă împrejurările, luate în ansamblu, au conferit reclamantei un interes substanțial protejat de articolul 1 din Protocolul nr. 1.¹³³

---

¹³¹ Cauza *Stec ș.a c Regatului Unit*.

¹³² Op. cit. Bîrsan C. *Convenția Europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I Drepturi și libertăți*. p. 975-976.

¹³³ Cauza *Anheuser-Busch INL. c Portugalia*. Cerere nr. 73049/01. Hotărâre CtEDO din 11.01.2007. [citat 22.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"tabview":"document"},"itemid":\["001-78980"\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

În cauza *Malmstrom v. Suedia*, Curtea a examinat dacă acțiunile au constituit „bunuri” în sensul Articolului 1 al Protocolului nr. 1. Ea a examinat natura complexă a acțiunilor care constituie niște certificate care atribuie deținătorului dreptul de proprietate asupra unei părți a societății, împreună cu drepturile aferente (inclusiv dreptul de vot). Aceasta, de asemenea angajează o creanță indirectă asupra bunurilor companiei. În speță era indiscutabil faptul că acțiunile prezentau o valoare economică. Prin urmare, fosta Comisie a considerat că acțiunile constituiau „bunuri”.

Noțiunea de „bun” se extinde și asupra creanțelor recunoscute printr-o hotărâre judecătorească, iar casarea unei astfel de hotărâri după ce a devenit irevocabilă și executorie constituie o ingerință în dreptul beneficiarului hotărârii judecătorești la protecția proprietății.¹³⁴ În cauza *Tudor-Auto S.R.L. c Republicii Moldova* Curtea reiterează că o datorie în baza unei hotărâri judecătorești poate fi considerată „un bun” în sensul articolului 1 al Protocolului nr. 1. Curtea a notat că Triplu-Tudor S.R.L. și Tudor-Auto S.R.L. au avut fiecare câte o pretenție executorie care rezultau din hotărârile judecătorești din 31 martie 1998, care au rămas neexecutate timp de 8 ani, inclusiv la momentul examinării cauzei de către Curte. Ca urmare, imposibilitatea întreprinderilor reclamante de a obține executarea acestor hotărâri judecătorești și eliberarea certificatelor de înregistrare, pentru a desfășura afacerile lor în domeniul asigurărilor, a constituit o ingerință în dreptul acestora la protecția proprietății în sensul primei propoziții a primului paragraf al articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție. Încălcarea principiului securității raporturilor juridice în urma casării abuzive de către autoritățile naționale a unei decizii definitive prin care societatea reclamantă a dobândit dreptul asupra unui teren, se constată încălcarea dreptului acesteia garantat de Articolul 1 din Protocolul nr.1 la Convenție.¹³⁵

Estimăm necesar, în contextul unei cercetări cu privire la conținutul dreptului la proprietate, să ne exprimăm dezacordul vis-a-vis de ultimele tendințe apărute în lucrările anumitor doctrinari contemporani care consacră conceptul de ”proprietate biologică”. Libertatea individului de a dispune în mod liber de propriile țesuturi, organe, celule, gene nu

---

¹³⁴ CARSS-FRISK M. *Dreptul la proprietate. Ghid privind punerea în aplicare a articolului 1 al Protocolului nr. 1 din Convenția europeană pentru Drepturile Omului*. [online]. Manuale privind drepturile omului, nr. 4. [cit. 14.12.2017]. Disponibil: <http://www.infoeuropa.md/files/dreptul-la-proprietate-ghid-privind-punerea-in-aplicare-a-articolului-1-al-protocolului-nr-1-al-cedo.pdf>.

¹³⁵ Cauzele *Tudor-Auto SRL și Triplu-Tudor SRL c Moldovei*. Cerere nr. 36344/03, 30346/05 și 36341/03. Hotărâre CtEDO din 09.12.2009. [cit. 14.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\": \"001-112864\"}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\)].

are un caracter absolut și, în opinia juriștilor contemporani versați în materia dreptului internațional al drepturilor omului, contravine conceptului de demnitate umană. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avut ocazia recent să se pronunțe pe marginea unor asemenea alegații în cauza *Parrillo c. Italiei* când reclamanta susținea, în special, că interdicția, prevăzută de legea italiană, de a dona în scopul cercetării științifice embrionii concepuți prin reproducere asistată medical era incompatibilă *inter alia* cu prevederile art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.¹³⁶

Pronunțându-se pe marginea cauzei indicate, Curtea a reamintit că noțiunea de „bun” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 are un sens autonom care nu este limitat la dreptul de proprietate asupra bunurilor corporale și care este independent de clasificările formale din dreptul intern: anumite alte drepturi și interese care constituie active pot fi, de asemenea, considerate „drepturi patrimoniale” și, prin urmare, „bunuri” în sensul acestei dispoziții. În fiecare cauză, este necesar să se examineze dacă circumstanțele, considerate în ansamblu, îl transformă pe reclamant în titular al unui interes substanțial protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1.

Suplimentar, art. 1 din Protocolul nr. 1 se aplică numai bunurilor actuale. Astfel, un venit viitor nu poate fi considerat un „bun” decât în cazul în care a fost deja câștigat sau face obiectul unei creanțe certe. În plus, nu se poate considera „bun” nici speranța de a obține recunoașterea unui drept de proprietate al unei persoane aflate în imposibilitatea exercitării lui efective, nici o creanță condițională devenită caducă ca urmare a neîndeplinirii condiției. Cu toate acestea, în anumite circumstanțe, „speranța legitimă” de a obține o valoare patrimonială poate beneficia, de asemenea, de protecția conferită de art. 1 din Protocolul nr. 1. Astfel, în cazul în care interesul patrimonial este de ordinul creanței, se poate considera că persoana interesată are o speranță legitimă dacă acest interes are o bază suficientă în dreptul intern, de exemplu atunci când este confirmat de jurisprudența consacrată a instanțelor.

Curtea a constatat că cauza *Parillo* ridică problema preliminară a aplicabilității art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție în raport cu faptele cauzei, iar părțile au poziții diametral opuse în privința acestei chestiuni, în special în ceea ce privește statutul embrionului uman in vitro.

---

¹³⁶ Cauza *Parrillo c. Italiei*. Cerere nr. 46470/11. Hotărâre CtEDO din 27.08.2015. [citat 25.03.2017]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178811>.

În final, Curtea a considerat totuși că nu este necesară examinarea problemei, delicate și controversate, a momentului începerii vieții omenești întrucât art. 2 din Convenție nu este pus în discuție în speță. În ceea ce privește art. 1 din Protocolul nr. 1, Curtea a considerat că dispoziția nu se aplică în prezenta cauză. Astfel, având în vedere sfera economică și patrimonială a acestui articol, embrionii umani nu pot fi reduși la statutul de „bunuri” în sensul acestei dispoziții.

2.2 Obligațiile statelor în temeiul articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Statele părți la Convenția Europeană a Drepturilor Omului cărora le revin obligații în temeiul acestui tratat internațional poartă răspundere pentru nerespectarea legilor care, după cum o demonstrează practica, sunt adoptate în concordanță cu standardele internaționale privind drepturile omului. În cazul încălcării legii, titularii de drepturi ar trebui să poată solicita despăgubiri în fața unei instanțe independente și competente sau a unui mecanism adecvat și imparțial.

Exigențele statului de drept presupun, printre multe altele, faptul că toate persoanele, instituțiile și entitățile, publice și private, inclusiv statul însuși, să răspundă în baza legilor care adoptate potrivit procedurilor constituționale ale statului, aplicate în mod uniform și egal. Aceasta presupune inerent realizarea unor măsuri care asigură respectarea principiilor supremației legii, egalității în fața legii, răspunderii în fața legii, corectitudinii în aplicarea legii, separarea puterilor, participarea la luarea deciziilor, securitatea juridică, evitarea arbitrarului și transparența actului de justiție.

În acest context ne propunem realizarea unei analize a prevederilor art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO, în materia obligațiilor pe care acesta le-a generat la adresa statelor părți la Convenție. Or, fiind semnat în prezent de toate statele membre ale Consiliului Europei, în vigoare pentru Republica Moldova începând cu 12 septembrie 1997, Protocolul nr. 1, promovând valori comune tuturor statelor europene, a declanșat în anumite momente și modificări de legislație a statelor care au proclamat în calitate de ideal statul de drept.

În conformitate cu prevederilor articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional. Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare reglementării folosirii bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor.¹³⁷

Angajamentul ce le revine statelor de a asigura dreptul la respectarea bunurilor, enunțat *supra* presupune obligații negative și pozitive. Scopul esențial al acestei dispoziții este de a proteja o persoană de ingerințele nejustificate ale statului în exercitarea dreptului la respectarea bunurilor sale: o obligație negativă valabilă în special în caz de expropriere sau de distrugeri a bunurilor imobile, în caz de restricții inerente politicilor de amenajare a teritoriului, de confiscare.¹³⁸ În general, obligațiile negative impun statului obligația să se abțină de preluări forțate, evacuare forțată și control excesiv al utilizării terenului.¹³⁹

Obligațiile pozitive de protecție a statului sunt opozabile obligațiilor negative de abținere a statului. Această din urmă funcție este funcția clasică de protecție a drepturilor omului contra ingerințelor statale. Deși distincția între obligațiile pozitive și obligațiile negative se exprimă prin acțiuni active și omisiuni, este clar, de principiu, că în practică aceasta este dificil de a fi determinată. Sunt extrem de rare cazurile când ingerința în exercitarea unui drept fundamental este produsă în urma unei acțiuni sau exclusiv în temeiul unei omisiuni, aceasta datorându-se prezenței statale crescânde neîncetat în toate domeniile societății.¹⁴⁰

Structura internă a obligațiunilor pozitive este fundamental diferită de cele ale obligațiilor negative în cel puțin o privință. Obligațiile negative interzic distrugerea,

---

¹³⁷ Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. Intrată în vigoare la 3 septembrie 1953. Publicat: 30.12.1998 în: *Tratate Internaționale* Nr. 1, art. Nr : 342.

¹³⁸ GRGIC, A., MATAGA, Z., LONGAR, M., VILFAN, A. *Le droit à la propriété dans la Convention européenne des Droits de l'Homme. Un guide sur la mise en œuvre de la Convention européenne des Droits de l'Homme et de ses protocoles*. Conseil de l'Europe. Précis sur les droits de l'homme, n° 10. 2007. p. 10.

¹³⁹ SAMANTHA, B. *Les obligations positives de protection des droits fondamentaux - Un essai en dogmatique comparative*. [online]. [Citat 20.05.2019] Disponibil: <https://core.ac.uk/download/pdf/20656995.pdf>.

¹⁴⁰ KLATT, M. *Positive Obligations under the European Convention on Human Rights*. [online]. p. 64-65. [Citat 30.05.2019] Disponibil: https://www.zaoerv.de/71_2011/71_2011_4_a_691_718.pdf.

obstrucționarea sau imixtiunea într-un interes legal. Dacă sunt interzise distrugerea sau imixtiunea în interes legal, atunci orice acțiune, care provoacă distrugere sau imixtiune, este interzisă. Dimpotrivă, dacă există o obligație de protecție sau salvare a interesului legal, nu este obligatorie nicio acțiune care să constituie sau să condiționeze protecție sau salvagardare.¹⁴¹

Întru a exemplifica practic cele menționate supra, este relevantă invocarea cauzei *Broniowski c. Poloniei*. Astfel, în urma modificării frontierei poloneze la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, statul polonez s-a angajat să acorde despăgubiri repatriaților polonezi care au fost nevoiți să-și abandoneze proprietățile situate peste râul Bug și aflate în prezent pe teritoriul ucrainean, bielorus sau lituanian. Sesizată cu cererea unui resortisant polonez care se plângea că nu a primit despăgubirile în natură care i se cuveneau, Curtea a constatat că respectiva cerere a revelat o deficiență sistemică care privează o întreagă categorie de persoane particulare (aproape 80 000 de persoane) de dreptul lor de proprietate.¹⁴² În această cauză Curtea a constatat că scopul principal al articolului 1 al Protocolului nr. 1 este de a proteja o persoană de imixtiunea nejustificată din partea statului în exercitarea dreptului la protecția proprietății. Cu toate acestea, în virtutea articolului 1 al Convenției, fiecare parte contractantă "recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția sa drepturile și libertățile definite [în] Convenție". Realizarea acestei obligații generale poate implica obligații pozitive inerente asigurării exercitării efective a drepturilor garantate de Convenție. În contextul articolului 1 din Protocolul nr. 1, aceste obligații pozitive pot cere statului să ia măsurile necesare pentru a proteja dreptul de proprietate. Totuși, limitele dintre obligațiile pozitive și negative ale statului în conformitate cu articolul 1 din Protocolul nr. 1 CEDO nu pot fi definite precis. Principiile aplicabile sunt totuși similare. Indiferent dacă cazul este sau nu o situație pozitivă a statului sau criteriile de aplicare a statului de drept. În ambele contexte trebuie să fie echilibrat între interesele concurente ale individului și ale comunității în ansamblu. De asemenea, consideră

---

¹⁴¹ VAN DER MOLEN, P. Property, human rights law and land surveyors. În: *Journal Survey Review*. Vol. 48, 2016 - Issue 346 [citat 20.05.2019]. Disponibil: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396265.2015.1097594>.

¹⁴² Hotărârile pilot. Fișă tematică. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Iulie 2013. [citat 20.05.2019] Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Pilot_judgments_ROM.pdf.

că următoarele aspecte pot avea relevanță în contextul aplicării legii. În ambele contexte, statul se bucură de o anumită marjă de apreciere în determinarea respectării convenției.

Legătura reciprocă a presupuselor omisiuni din partea statului și acțiunilor legate de acestea poate fi privită ca ”imixtiune” în proprietatea reclamantului și face dificilă încadrarea acestora într-o categorie precisă. În prezenta cauză Curtea nu a considera necesar să categorisească strict examinarea cauzei ca ținând de obligațiile pozitive ale statului sau de obligația de obligația negativă de a se abține de imixtiunea nejustificată în exercitarea dreptului la protecția bunurilor.¹⁴³

Suplimentar, după Loizidou și Cipru, au urmat o serie de hotărâri împotriva Turciei, prin care a fost recunoscută încălcarea dreptului de proprietate prin îngrădirea accesului de către forțele armate turcești sau de către autoritățile Republicii Turce a Ciprului de Nord (RTCN) la casele reclamantilor sau a altor bunuri imobile într-o formă sau alta, circumstanțele generale fiind similare aceloră din spețele precedente, astfel fiind constatată încălcarea art. 1 din Protocolul 1 și ale articolelor 3 și 8 din CEDO (după caz) în spețele: Andreou Papi; Olymbiou; Strati; Saveriades; Gavriel; Solomonides; Kyriakou; Alexandrou ș.a. Toate spețele enumerate au în comun faptul că Înalta Curte a aplicat criteriul de control general pentru a determina legătura jurisdicțională dintre acțiunile militarilor turci și ai RTCN. Din punct de vedere material, și mai ales în privința art. 1 Protocolul 1, a fost constatată încălcarea obligației negative de a nu aduce atingere dreptului de proprietate.¹⁴⁴

Articolul 1 al Protocolului facultativ la Convenția Europeană a Drepturilor Omului garantează fiecărei persoane dreptul la respectarea bunurilor sale. La fel cum este prevăzut pentru multe alte drepturi fundamentale, garantate de Convenție, statul poate limita dreptul de proprietate.¹⁴⁵ În acest context, este cazul să reamintim că alin. 1 al art. 1 Protocol nr. 1 CEDO stabilește obligația autorităților de a acționa în condițiile legii și principiile generale ale dreptului internațional.

---

¹⁴³ Cauza *Broniowski c. Poloniei*, Cerere nr. 31443/96, Hotărâre CtEDO din 22.06.2004. [Citat 20.05.2019] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61828>.

¹⁴⁴ Op. cit. POALELUNGI, M. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului: obligații pozitive și negative*, p. 243 – 244.

¹⁴⁵ ГОМИЕН Д. *Путеводитель по Европейской Конвенции о защите Прав Человека*. Совет Европы. Страсбург, 2000. С. 83. ISBN 92-871-3754-4.

Este important să menționăm la acest moment că în practica sa Curtea Europeană a Drepturilor Omului rareori face apel la principiile generale ale dreptului internațional în contextul protecției proprietății.

Mai mult, această dispoziție este una dintre cele mai discutate în rândul atât a specialiștilor de drept internațional public, precum și în rândul practicienilor în materia Dreptului Convenției Europene a Drepturilor Omului. În cauza James și alții contra Regatului Unit cu titlu subsidiar, reclamantii susțineau că făcând trimitere la ”principiile generale de drept internațional”, cea de-a doua frază a articolului 1 al Protocolului nr. 1 extinde asupra autorităților naționale exigența – ce rezultă, în opinia lor, din dreptului internațional – unei compensări prompte, adecvate și efective a străinilor privați de proprietatea lor. Comisia Europeană a Drepturilor Omului a precizat în mod constant că principiile respective au fost concepute și se aplică exclusiv străinilor, ele nu sunt relevante pentru cazurile de expropriere de către un stat a resortisanților săi. Curtea a considerat că este mai firesc să fie dedus din text decât să fie făcută trimiterea la principiile generale de drept internațional, acestea fiind incorporate în articolul 1 al Protocolului nr. 1, însă exclusiv pentru actele care cad sub incidența sa, și anume actele statului față de străini. Suplimentar, este necesar să fie atribuit termenilor unui tratat sensul obișnuit (articolul 31 din Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor).

În opinia curții, referirea la principiile generale de drept are o dublă utilitate. În primul rând, acestea permit necetățenilor să utilizeze direct mecanismul Convenției pentru a invoca drepturile lor în baza principiilor pertinente de drept internațional fără de care ei ar trebui să apeleze la căile diplomatice ori la alte modalități disponibile în vederea soluționării cauzei. În cel de-al doilea rând, această prevedere le ocrotește drepturile prin neadmiterea pretenției că intrarea în vigoare a Protocolului nr. 1 a avut drept efect restrângerea drepturilor lor. Este necesar să notăm suplimentar că articolul 1 al Protocolului 1 solicită expres o privare de proprietate ”pentru cauză de utilitate publică”; asemenea exigență a figurat dintotdeauna printre principiile generale de drept internațional, includerea sa ar fi fost în sine superfluă dacă articolul 1 ar fi dispus să o facă aplicabilă resortisanților și străinilor.

În fața unui text, al cărui analiză a suscitât asemenea controverse, Curtea a estimat adecvat să recurgă la lucrările pregătitoare în calitate de mijloc complementar de interpretare (conform prevederilor articolului 32 din Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor). Examinarea celor din urmă a relevat că menționarea dreptului la compensare figura în anumite versiuni anterioare ale articolului 1, însă opoziția, în special, Regatul Unit și alte state au solicitat să fie abandonată asemenea dispoziție. Ulterior, a fost introdusă trimiterea la principiile generale de drept internațional, mai multe delegații precizând că ele protejează exclusiv străinii. Astfel, când guvernul german a declarat că va putea accepta textul dacă acesta va conține mențiunea expresă că aceste principii vor conține obligația de a achita o indemnizație în caz de expropriere, Suedia a subliniat că ea se aplică exclusiv relațiilor dintre un stat și necetățeni. La cererea delegațiilor germane și belgiene a fost recunoscut atunci că ”principiile generale de drept internațional, așa cum sunt ele în prezent înțelese, presupun obligația de a achita necetățenilor o indemnizație în caz de expropriere” (a subliniat Curtea). Mai ales că potrivit rezoluției (52) 1 din 19 martie 1952 prin care a fost aprobat textul Protocolului facultativ, acesta fiind deschis pentru semnare, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a specificat: ”în ce privește articolul 1 al Protocolului nr. 1, principiile generale de drept internațional, în accepțiunea lor actuală, conțin obligația de a achita necetățenilor o indemnizare în caz de expropriere”. Cât privește istoricul negocierilor, în ansamblu, această rezoluție a stabilit clar că referirea la principiile generale de drept internațional nu era destinată cetățenilor. În final, nimic nu arată că după intrarea în vigoare a Protocolului nr. 1 practica statelor contractante a evoluat până la recunoașterea faptului că principiile în cauză se aplică și propriilor cetățeni.

În cauza *Lithgow și alții c. Regatului Unit* Curtea a reiterat faptul că principiile generale de drept în sensul articolului 1 al Protocolului nr. 1 se aplică exclusiv necetățenilor. Ele au fost elaborate în mod particular în beneficiul necetățenilor. Ca atare, aceste principii nu se referă la tratamentul acordat de stat propriilor cetățeni. Prin urmare, în această cauză Curtea a decis că principiile generale de drept nu presupun, după cum au invocat reclamantii, aplicarea față de cetățenii propriului stat a principiilor indemnizării prompte, adecvate și reale pentru proprietatea naționalizată.

2.3. Garanții în caz de privare de proprietate

Protecția proprietății în sensul sistemului Convenției Europene a Drepturilor Omului presupune un sistem de garanții împotriva formelor arbitrare sau disproporționate de imixtiune a autorităților în procesul de realizare de către persoanele fizice și juridice a conținutului acestui drept. Ingerința în realizarea dreptului la respectarea bunurilor ar putea lua forma privării sau forma limitării drepturilor.

Privarea persoanei de bunurile sale nu poate interveni decât în cazul existenței utilității publice. În cazul în care aceste circumstanțe au loc, statul este obligat să asigure o recompensă justă. Atât guvernelor, cât și particularilor le este interzis să-și atribuie proprietăți fără justă cauză. Fostul proprietar al terenului trebuie să fie compensat în mod echitabil în cazul în care guvernul îl însușește pentru uz public.

Noțiunea de „privare” sau „lipsire” de proprietate este echivalenta cu aceea de „deposedare” adică lipsire a persoanei private titulare de obiectul și atributele dreptului de proprietate (stingere a dreptului) și transferul acestui drept în patrimoniul statului.¹⁴⁶

Esența privării de proprietate constă în deposedarea subiectului de proprietate sau stingerea drepturilor legale ale proprietarilor.¹⁴⁷ Nu este întotdeauna lipsită de dificultăți determinarea interferenței ce constituie privare. În general, privarea de proprietate include transferul proprietății.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a afirmat, ori de câte ori a avut ocazia să se expună asupra acestui subiect, că privarea de dreptul de proprietate este cea mai radicală formă de ingerință în exercitarea dreptului la respectarea bunurilor aparținând persoanelor fizice sau juridice. CtEDO a adoptat o definiție largă a „privării” ca incluzând exproprierea și pierderea altor drepturi care decurg din dreptul la proprietate. Pentru a intra sub incidența prevederilor

---

¹⁴⁶ CRACIUNEAN, L. *Limitarea dreptului de proprietate privata in jurisprudenta Curtii Europene a Drepturilor Omului* Economie&Finante, 12 Martie 2008. [citat 09.04.2020]. Disponibil: https://www.avocatnet.ro/articol_11392/Limitarea-dreptului-de-proprietate-privata-in-jurisprudenta-Curtii-Europene-a-Drepturilor-Omului.html

¹⁴⁷ GRGIC A., note 22, p. 10. *The right to property under the European Convention on Human Rights: a guide to the implementation of the European Convention on Human Rights and its protocol*. Council of Europe Publishing, Strasbourg, France 2007.

art. 1 Protocolul nr. 1 la CEDO privarea trebuie să fie definitivă și să implice exproprierea sau un transfer al drepturilor de proprietate.

În cazurile de ingerință în realizarea dreptului de proprietate Curtea a aplicat un test al „echilibrului just” între interesul individual și interesul public. În jurisprudența sa, Curtea a stabilit faptul că privarea de proprietate este permisă în esență numai dacă are la bază legea, principiile generale ale dreptului internațional și se invocă utilitatea publică.

Acțiunile de confiscare sau de ingerință în dreptul de proprietate sunt de obicei luate de legiuitori, oficiali de rang înalt și instanțele de judecată, autorități vamale, autoritățile de licențiere, ofițerii de control și alți funcționari publici pot exercita, de asemenea, competențe în acest domeniu. Aceștia vor fi ținuti să se asigure că în acțiunile lor există un temei legal; se urmărește interesul public și este realizat un echilibru just între interesul individual și interesul general. Este ne menționat la acest capitol că statele dispun de o largă marjă de apreciere în determinarea existenței și întinderii „interesului public”.

Pentru a fi justificată, orice ingerință în dreptul de proprietate trebuie să servească unui obiectiv legitim în interesul public sau general.¹⁴⁸ Totuși nu este suficient ca ingerința să servească unui obiectiv legitim, aceasta trebuie să fie, simultan, proporțională. În Hotărârea *Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei*¹⁴⁹, Curtea a statuat următoarele aspecte importante a principiului cu privire la justificarea unei ingerințe: ” [...] Curtea trebuie să stabilească dacă a fost realizat un echilibru just între cerințele intereselor generale ale comunității și cerințele de protecție a drepturilor fundamentale ale individului [...] Căutarea acestui echilibru este inherentă întregii convenții și se reflectă și în structura articolului 1 [din Protocolul nr. 1].

Aplicând acest test, Curtea a constatat că echilibrul just a fost încălcat în acel caz. Într-o altă constatare de principiu semnificativă, reiterată de fiecare dată în hotărârile sale ulterioare, Curtea a afirmat: ”Fiind combinate în acest fel, cele două serii de măsuri au creat o situație care a perturbat echilibrul echitabil care ar trebui realizat între protecția dreptului de proprietate și cerința interesului general: *Sporrong Estate* și doamna *Lönnroth* suportau o sarcină individuală și excesivă care ar fi putut fi legitimă numai dacă ar fi avut posibilitatea

---

¹⁴⁸ *Cauza James ș.a. c. Regatului Unit. Cerere nr. 8793/79. Hotărârea CtEDO din 21.02.1986. [citată 01.04.2020]. Disponibil : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62065>. para. 46.*

¹⁴⁹ *Cauza Sporrong și Lönnroth c. Suediei. Cerere nr. 151/75; 7152/75. Hotărârea CtEDO din 23.09.1982. [citată 01.04.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62136>. para. 69*

de a solicita o reducere a termenelor sau de a pretinde despăgubiri. Cu toate acestea, la momentul relevant, legea suedeză a exclus posibilitățile și încă o exclude pe cea de-a doua dintre ele.” (par. 73)

Prin urmare, este necesar de fiecare dată când circumstanțele speței o cer să se analizeze dacă orice ingerință în exercitarea dreptului la respectarea bunurilor particularilor respectă un echilibru just între protecția dreptului de proprietate și cerința interesului general. Un astfel de echilibru just nu va fi realizat atunci când proprietarul individual este obligat să suporte „o povară individuală și excesivă”.

O ingerință în exercitarea dreptului de proprietate va respecta în mod imperativ exigențele principiului securității juridice. Această cerință este menționată în mod expres în articolul 1 primul paragraf din Protocolul nr. 1, unde se prevede că lipsirea de proprietate trebuie să fie „supusă condițiilor prevăzute de lege”. Totodată, reiterăm în contextul prezentei cercetări, principiul securității juridice poate fi considerat piatra unghiulară a sistemului de protecție a drepturilor omului instituit în baza Convenției Europene a Drepturilor Omului, acesta fiind inherent Convenției în ansamblu și trebuie respectat în procesul de realizare a conținutului tuturor drepturilor garantate de Convenție.

Articolul 1 al Protocolului nr. 1 prevede că privarea de proprietate trebuie să fie „supusă condițiilor prevăzute de lege” și că controlul utilizării trebuie să se bazeze pe „legile pe care [statul] le consideră necesare”, fiind prima și cea mai importantă cerință prevăzută de art. 1. Această cerință de legalitate are scopul unei garanție împotriva acțiunilor și măsurilor arbitrare eventual întreprinse de către stat. Referirea se face asupra dreptul intern, care poate fi scris (legi, decrete, reglementări), bazat pe precedent sau cutumiar. În ceea ce privește condițiile prevăzute de lege, trebuie menționat că dreptul de proprietate cade sub rezerva exigenței securității juridice sau legalității, care presupune îndeplinirea a 2 cerințe¹⁵⁰, ce implică existența și respectarea unor reglementări interne suficient de accesibile și precise. În plus, referirea nu se referă doar la dreptul intern, ci și la calitatea acestuia, adică la compatibilitatea sa cu statul de drept.

---

¹⁵⁰ OJOGA (CEBAN), M. *Condițiile exercitării restrângerii dreptului la proprietate*. [online]. Institutul de Cercetări Juridice și Politice AȘM, Școala Doctorală Științe Juridice, Politice și Sociologice. p. 183. [cit. 20.04.2020]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/182--187.pdf.

Expresia „în condițiile prevăzute de lege”, referitoare la orice ingerință în dreptul la respectarea „proprietății”, trebuie interpretată în același mod precum expresia „prevăzută de lege” de la art. 8 în ceea ce privește ingerința în drepturile protejate de această dispoziție sau „prevăzute de lege”, în legătură cu ingerințele în drepturile protejate în temeiul art. 9, 10 și 11 din Convenție.¹⁵¹

Curtea are o competență restrânsă în ceea ce privește procesul de verificare a interpretării și aplicării corespunzătoare a dreptului intern, aceasta fiind incapabilă, în temeiul CEDO, să se substituie instanțelor naționale. Respectiv, Statelor li se oferă o marjă largă de apreciere în ceea ce privește procesul de legiferare a folosinței proprietății, atât timp cât sunt urmate principiile statului de drept, oferind simultan garanții împotriva arbitrariului. Misiunea Curții constă, mai degrabă, în asigurarea faptului că deciziile instanțelor naționale nu sunt arbitrarie sau că nu manifestă în alt mod un caracter vădit nerezonabil, că dispozițiile aplicabile ale dreptului intern sunt suficient de **accesibile, precise și previzibile** în aplicarea lor. Legea trebuie să fie accesibilă subiecților de drept, iar prevederea ei să fie formulată cu suficientă precizie, încât să permită persoanelor să prevadă consecințele pe care le poate avea o anumită acțiune. Previzibilitatea normei implică existența măsurilor inerente, care permit exercitarea protecției împotriva ingerințelor arbitrare venite din partea autorităților publice.

Accesibilitatea legii, în esența sa, stabilește că termenul „lege” trebuie înțeles în sens material, nu în sensul său formal. Respectiv, circumstanțele în care anumite reglementări referitoare la exercitarea dreptului de proprietate protejat prin intermediul art. 1 din Protocolul nr. 1 nu au fost publicate în publicațiile oficiale în condițiile și sub forma prevăzută de lege pentru promulgarea de acte cu putere de lege sau de acte normative obligatorii pentru cetățeni și pentru entități juridice, în general, nu reprezintă o piedică în calea considerării acestora ca fiind lege. Totuși, este necesară constatarea de către Curte a faptului că acestea au fost făcute cunoscute publicului prin alte mijloace.¹⁵²

---

¹⁵¹ Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Protecția proprietății. Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2020. p. 22. [citat 20.04.2020]. Disponibil: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_1_protocol_1_rum.

¹⁵² Ibidem pag. 23

Curtea a considerat doar în mod excepțional că o hotărâre a unei instanțe civile naționale a constituit o ingerință în dreptul de proprietate a persoanei, întrucât modalitățile de executare a acestora erau atât de inflexibile încât impuneau o sarcină excesivă uneia dintre părți (Milhau împotriva Franței, pct. 48-53).¹⁵³

În cauza Iatridis împotriva Greciei, reclamantul a fost evacuat dintr-un cinematograful în aer liber, în ciuda faptului că ordinul de evacuare în cazul său fusese anulat la câteva luni după evacuare. Curtea a stabilit că refuzul autorităților la cererea reclamantului de a întoarce posesia terenului în cauză – care a constituit o ingerință în dreptul său de proprietate – a fost ilegal și că, în consecință, a existat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1.

Este important să menționăm la acest capitol că frecvent pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului ajung cauze în care reclamantii invocă indisponibilitatea remediilor judiciare pentru a reclama în ordinea juridică internă nerespectarea dreptului la respectarea bunurilor de către particulari. Curtea în practica sa de fiecare dată când este cazul atenționează că accesul la justiție este un element *sine qua non* în spețele privind protecția proprietății.

Altfel spus, orice ingerință intervenită în dreptul la respectarea proprietății trebuie, eventual, să fie însoțită de garanții procedurale care să acorde persoanei sau entității posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în fața autorităților competente, având scopul de a contesta, în mod efectiv și eficient, măsurile și acțiunile care constituie o ingerință în drepturile garantate de dispoziția în cauză. Pentru a verifica dacă această condiție este îndeplinită, este necesar să se țină cont de procedurile judiciare și administrative aplicabile.¹⁵⁴

Conceptul de proces echitabil și principiul statului de drept, în contextul art. 6 CEDO sunt opuse ingerinței din partea legiuitorului în administrarea justiției în scopul influențării soluționării pe cale juridică a unui litigiu, cu excepția unor motive de interes public concludente.

---

¹⁵³ Ibidem pag. 19

¹⁵⁴ Ibidem pag. 23

În cazul în care procedurile interne administrative, judiciare sau de executare durează o perioadă nerezonabil de lungă, lăsând incert statutul proprietății solicitantului, CEDO examinează cazul în temeiul ambelor articole – art. 6 și art. 1 Protocolul nr. 1. Examinarea jurisprudenței arată că multe cauze privesc nu numai dreptul material la proprietate, ci și aspectele procedurale ale acestuia și că garanțiile procedurale pot fi semnificative în asigurarea respectării dreptului la respectarea bunurilor.

Mijloacele și procedeele de reglementare a folosinței proprietății întreprinse în baza legilor adoptate ulterior faptelor care au determinat o ingerință nu sunt, în fapt, ilegale. Totuși, doar în cazul în care legile respective au fost adoptate fără un scop specific de a influența rezultatul unui caz individual. Nici Convenția, nici protocoalele sale nu presupun o piedică în calea legiuitorului în cazul intervenției în contractele existente cu efect retroactiv. Cu toate acestea, în anumite circumstanțe, aplicarea retroactivă a unei prevederi normative al cărei efect implică lipsirea unei persoane de un „bun” preexistent care a făcut parte din proprietatea sa, poate determina o ingerință care poate afecta justul echilibru dintre exigențele interesului general, pe de o parte, și protecția dreptului la respectarea proprietății, pe de altă parte. Aspectele vizate se aplică și cazurilor în care litigiul vizează doar persoanele particulare, fără ca statul să fie parte la procedură.¹⁵⁵

Supremația legii este deosebit de importantă; într-adevăr, Curtea a afirmat că acesta este „unul dintre principiile fundamentale ale unei societăți democratice... inerente tuturor articolelor convenției” și că „prima și cea mai importantă cerință a articolului 1 din Protocolul nr. 1 este că orice ingerință a unei autorități publice în exercitarea pașnică a dreptului de proprietate ar trebui să fie legală.” Cu toate acestea, marea majoritate a cazurilor satisfac cu ușurință cerința, iar problema reală este dacă ingerința realizează un echilibru just între interesele comunității și cele individuale.

După cum sa menționat mai sus, orice ingerință în exercitarea dreptului la respectarea bunurilor, în sensul art. 1 Protocolul 1 CEDO, poate fi justificată numai dacă este realizată în interes general. Exigența ca privarea de dreptul asupra proprietății să fie în interesul „public” este prevăzută în mod expres în a doua parte a articolului 1 din Protocolul nr. 1.

---

¹⁵⁵ Ibidem p. 24

Curtea delimitează conceptele de „interes public” și „interes general”, însă nu face o distincție clară dintre acestea. Simultan, aceasta admite faptul că interesul public poate fi interesul altei persoane. „O însușire a proprietății efectuată în temeiul unor politici sociale, economice sau de altă natură poate fi „în interes public”, chiar dacă comunitatea în general nu are nici o utilitate directă în legătură cu aceasta sau o facilitare ce derivă de pe urma proprietății luate”¹⁵⁶

„Întinderea sferei interesului general este foarte largă. Spre deosebire de articolele 8, 9, 10, 11 din CEDO, în textul art. 1 Protocolul nr. 1 nu găsim determinate scopurile admisibile ale unei restricții a drepturilor protejate de Convenție. Mai mult, art. 1 Protocolul 1 nu cuprinde nicio referință a faptului că restricțiile trebuie să fie „necesare într-o societate democratică”, și că constituie măsuri de asigurare a siguranței publice, protecției ordinii, sănătății, moralei publice, a drepturilor și libertăților altora. Din cele observate, în formula protecției proprietății autorii Convenției au recunoscut, indirect, în beneficiul autorităților naționale competențe net extinse, aceasta oferindu-le o marjă largă de acțiune. Raționamentul la baza acestei abordări diferențiate rezidă în capacitatea autorităților naționale de a cunoaște îndeaproape problemele cu care se confruntă o comunitate și, evaluând circumstanțele speței, să poată deduce ele-însele interesul general.

Suplimentar, întrucât statele au îndatorirea de a garanta respectarea drepturilor și libertăților, acestora li se recunoaște și o anumită marjă de apreciere, fie că este vorba despre legislatorul național, fie de alte organe ale statului, inclusiv de instanțele judecătorești, chemate să interpreteze și să aplice prevederile legislației în vigoare.¹⁵⁷

Curtea a constatat că următoarele scopuri sunt incluse în noțiunea de „interes public” în sensul dispoziției în cauză:

- eliminarea nedreptăților sociale în sectorul locuințelor;
- naționalizarea unor industrii specifice;
- adoptarea de planuri de dezvoltare a terenurilor și orașelor;

---

¹⁵⁶ Cauza *James v. Regatul Unit.* par. 39, 45

¹⁵⁷ NEGRU, B., OSMOCHESCU, N. și alții. *Constituția Republicii Moldova. Comentariu.* Editura Arc. Chișinău, 2012. p. 218. ISBN 978-9975-61-700-0.

- asigurarea terenurilor în legătură cu implementarea planului local de amenajare teritorială;
- prevenirea evaziunii fiscale;
- măsuri de combatere a traficului de droguri și a contrabandei;
- protejarea intereselor victimelor unei infracțiuni;
- măsuri de restricționare a consumului de alcool;
- protecția moralei;
- controlul provenienței legitime a autovehiculelor puse în circulație;
- confiscarea sumelor de bani dobândite ilegal;
- tranziția de la economia socialistă la economia de piață;
- buna funcționare a sistemului de justiție, cu trimiteri citate la importanța administrării justiției fără întârzieri care i-ar putea pune în pericol caracterul efectiv și credibilitatea.¹⁵⁸

Deși Convenția nu își extinde aplicabilitatea asupra protecției generale a mediului, articolele acesteia fiind concepute în afara acestui scop, în societatea contemporană și în contextul realității obiective, protecția mediului reprezintă un considerent din ce în ce mai important, care capătă valențe ce nu pot fi ignorate, iar „considerentele economice, și chiar anumite drepturi fundamentale, cum ar fi dreptul de proprietate, nu ar trebui să prevaleze în fața considerentelor legate de protecția mediului, în special atunci când statul a adoptat legislație în materie”.¹⁵⁹ În consecință, protecția mediului poate fi încadrată în categoria de interes public, în anumite condiții.

La fel, din conținutul art. 1 Protocolul 1 CEDO, se consideră că este realizat scopul urmărit de interesul public inclusiv ceea ce vizează corectarea anumitor erori comise în distribuirea realizată în cadrul sistemului de pensii, erori manifestate, de exemplu, prin obținerea de avantaje nejustificate sau dobândite pe nedrept. Astfel, prin intermediul unei intervenții legislative, se asigură garantarea unei echități sporite a sistemului de pensii. Astfel,

---

¹⁵⁸ Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Protecția proprietății. Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2020. p. 22. [citat 20.04.2020]. Disponibil: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_1_protocol_1_rum. p. 24

¹⁵⁹ Cauza *Kyrtos c. Greciei*. Cerere nr. 41666/98. Hotărârea CEDO din 22.03.2003. para. 52. [citat 20.04.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%5B%22002-4866%22%5D%7D>.

în cauza *Béláné Nagy împotriva Ungariei*¹⁶⁰, Curtea Europeană a Drepturilor Omului recunoaște dreptul de a obține prestații din fondul asigurărilor sociale în temeiul articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care prevede dreptul la protecția proprietății.

Cauza *Béláné Nagy* se referea la situația particulară a unei doamne cărei i s-a acordat o pensie de invaliditate în 2001. În urma unei modificări a metodei de determinare a gradului de invaliditate, dar aparent fără nicio modificare substanțială a stării de sănătate a acesteia, dreptul ei la pensia în cauză a fost retras în 2010. În 2012 a intrat în vigoare o nouă lege a indemnizațiilor de invaliditate, care introduce criterii suplimentare de aplicabilitate. Doamna *Béláné Nagy* a depus o cerere prin care solicita indemnizația și, după ce starea ei a fost reevaluată, s-a considerat că îndeplinește condițiile necesare pentru acordarea dreptului la obținerea indemnizației. Cu toate acestea, întrucât nu primise o pensie de invaliditate la 31 decembrie 2011 și nu acumulase numărul necesar de zile acoperite de asigurările sociale impuse de noua lege, nu i s-a acordat prestația.

CEDO, neavând competență să revizuiască retragerea pensiei din 2010, concluzionează că refuzul noii cereri în 2012, a constituit o „povară individuală excesivă și disproporționată”. Potrivit Curții, din 2001, reclamanta avea „o pretenție legitimă de a primi o pensie/alocație de invaliditate atunci când starea ei medicală o impunea” și acesta a fost motivul pentru care interesul s-a încadrat în marja de protecție pe care o oferă noțiunea de „proprietate” prin articolul 1 P1. În acest sens, CEDO se referă, de asemenea, la Convenția OIM privind securitatea socială – deși observă că aceasta nu a fost ratificată de Ungaria sau de majoritatea statelor membre ale Consiliului Europei – și la faptul că, în timpul angajării sale, reclamanta a contribuit la sistemul de asigurări sociale. Ea recunoaște că statele au o anumită marjă de apreciere în reglementarea accesului cetățenilor la prestațiile de invaliditate, dar acestea nu pot priva titularii de drepturi de „însăși esența lor”. În plus, ca „chestiune de supremație a legii”, Curtea a subliniat principiul *impossibilium nulla obligatio est* [...] [întrucât] reclamantei i s-a reproșat că, în trecut, nu a contribuit suficient la bugetul asigurărilor sociale, așa cum este solicitat și determinat de noua legislație — o condiție pe care

---

¹⁶⁰ Cauza *Béláné Nagy c. Ungariei*. Cerere nr. 53080/13. Hotărâre CEDO din 10.02.2015. [citat 20.04.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%5B%22002-10372%22%5D%7D>.

nu o putea îndeplini”. Acesta a fost motivul pentru a concluziona cu privire la o încălcare a articolului 1 Protocolul nr. 1.

Până la propunțarea hotărârii pe cauza *Béláné Nagy împotriva Ungariei*, art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție nu a fost niciodată interpretat de către Curte drept constitutiv a obligației statelor membre să acorde persoanelor dreptul la prestații sociale, sub formă de pensii de invaliditate, independent de faptul că acestea au un drept real de a pretinde la o astfel de pensie conform dreptului intern.¹⁶¹ Prin intermediul hotărârii în cauză, Curtea a extins sfera de aplicare a art. 1 Protocolul 1, dar și a dreptului de proprietate protejat în temeiul Convenției. Maniera în care s-a extins protecția oferită de acest articol este complet incompatibilă cu jurisprudența precedentă a Curții și cu obiectul și scopul articolului 1 din Protocolul nr. 1, având în vedere faptul că, de obicei, Curtea se abține să se pronunțe și să intervină atunci când circumstanțele cauzei implică nemijlocit aspecte ce țin de asigurările sociale, lăsând statului o marjă de apreciere destul de largă în acest sens, argumentând prin faptul că statul se află într-o poziție mai potrivită pentru a evalua situația, fiind în cunoștință directă în legătură cu circumstanțele ce țin de aspecte sociale.

În unele cazuri, CtEDO a fost sceptică cu privire la motivele unui guvern, pretinzând că acționează „în interesul public”, dar s-a abținut de la a decide direct că scopul ingerinței nu era în interesul public. De exemplu, în cazul *Fostul rege al Greciei și alții împotriva Greciei*¹⁶², membrii fostei familii regale au susținut că privarea de proprietatea asupra unor terenuri din Grecia le-a încălcat drepturile de proprietate. Guvernul a susținut că obiectivele unei astfel de privațiuni erau protejarea pădurilor și a siturilor arheologice din cadrul proprietății contestate și păstrarea statutului constituțional al țării ca republică. CEDO a respins primul argument deoarece nu a găsit nicio dovadă care să-l susțină. De asemenea, a avut o oarecare ezitare cu privire la cel de-al doilea argument, deoarece legea contestată a fost adoptată la aproape 20 de ani după ce Grecia a devenit republică. Totuși, a statuat că această îndoială nu poate fi suficientă pentru a priva obiectivul general al exproprierii de legitimitatea sa ca fiind în interes

---

¹⁶¹ *Verfassungsblog*. On matters Constitutional. LEIJTEN, I. *Does property protection entail a right to obtain social benefits under the ECHR?*, *VerfBlog*. 25.02.2015. [20.09.2020]. Disponibil: <https://verfassungsblog.de/does-property-protection-entail-a-right-to-obtain-social-benefits-under-the-echr/>.

¹⁶² *Cauza Fostul Rege al Greciei și alții c. Greciei*. Crere nr. 25701/94. Hotărârea CEDO din 23.11.2000. [20.09.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-60797&filename=CASE%20OF%20THE%20FORMER%20KING%20OF%20GREECE%20AND%20THE%20RS%20v.%20GREECE.docx&logEvent=False>.

public. Această decizie ilustrează faptul că puterea statelor de a determina ceea ce este în interesul public este aproape nelimitată. .

Proportionalitatea, inclusiv la evaluarea legalității ingerinței pe terenul art. 1 Protocolul 1, implică existența unui just echilibru între interesele aflate în conflict: cel public și cel privat. Linia de echilibru presupune preocuparea ca nici unul dintre interesele implicate în speță să nu beneficieze de o protecție absolută, prin negarea generală a protecției celuilalt. În orice moment trebuie să existe anumite limite de protecție pentru fiecare interes implicat în parte, chiar dacă limitele respective sunt diferite ca și întindere și conținut.¹⁶³

O măsură care interferează cu folosința, posesia și utilizarea pașnică a proprietății trebuie să fie necesară într-o societate democratică îndreptată spre atingerea unui scop legitim. Ea trebuie să atingă un echilibru just între cerințele interesului general al comunității și cerințele drepturilor fundamentale ale individului.¹⁶⁴ Un astfel de echilibru echitabil nu va fi realizat atunci când proprietarul individual este obligat să suporte o povară sau o sarcină individuală disproporționată și excesivă”.

În cauza Hentrich împotriva Franței¹⁶⁵, reclamantul a achiziționat un teren pe care o autoritate de stat a dorit ulterior să își exercite dreptul de preemțiune. Statul a susținut că interesul public în prezenta cauză constă în prevenirea evaziunii fiscale. Curtea a concluzionat, în primul rând, că preempțiunea de către stat a operat în mod arbitrar și selectiv, precum și că era puțin previzibilă. Pe baza unei astfel de proceduri, Curtea a concluzionat că reclamanta, în calitate de victimă selectată, suporta o povară individuală și excesivă care ar fi putut fi legitimată numai dacă ar fi avut posibilitatea – care i-a fost refuzată – de a contesta efectiv măsura luată împotriva a ei. Echilibrul echitabil care ar trebui realizat între protecția dreptului de proprietate și cerințele interesului general a fost, așadar, perturbat.

---

¹⁶³ Morărescu A. Principiul proporționalității și protecția proprietății în spețele Curții Europene a Drepturilor Omului contra Moldovei. În: Materiale Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei în contextul valorificării opțiunii europene: viziuni ale tinerilor cercetători” ediția a VII-a, 30 mai 2013, Chișinău, p. 233-234.

¹⁶⁴ Op. cit. GRGIC, A., MATAGA, Z., LONGAR, M., VILFAN, A. *Le droit à la propriété dans la Convention européenne des Droits de l'Homme. Un guide sur la mise en œuvre de la Convention européenne des Droits de l'Homme et de ses protocoles*. p. 14. [citat: 12.11.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/168007ff55>.

¹⁶⁵ Cauza Hentrich c. Franței. Cerere nr. 13616/88. Hotărârea CEDO din 03.07.1995. [citat 20.09.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-57903&filename=001-57903.pdf&TID=ihgdqbxnfi>.

În cauza *Scollo împotriva Italiei*¹⁶⁶, reclamantul a cumpărat un apartament în Roma, care a fost ocupat de un chiriaș. Chiar dacă reclamantul însuși era o persoană cu handicap, șomer și avea nevoie de apartamentul pentru uz propriu, nu a reușit să dispună evacuarea chiriașului pentru o perioadă de aproape doisprezece ani. Ca și în multe alte cauze referitoare la drepturi de închiriere, Curtea a examinat cazul în temeiul celei de-a treia reguli a articolului 1 din Protocolul nr. 1, controlul folosirii proprietății. După ce a constatat că autoritățile naționale nu au întreprins nicio acțiune pentru evacuarea chiriașului, chiar dacă reclamantul le-a clarificat situația în care se află, Curtea a concluzionat că restricțiile privind utilizarea de către reclamant a apartamentului său au echivalat cu o încălcare a proporționalității și la o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1.

Scopul criteriului proporționalității este de a stabili, în primul rând, cum și în ce măsură a fost limitat reclamantul în exercitarea dreptului afectat de ingerința reclamată și care au fost consecințele adverse ale restricției impuse asupra exercitării dreptului reclamantului în situația sa. Ulterior, acest impact este pus în balanță cu interesul public pe care îl servește ingerința.¹⁶⁷

De asemenea, se ia în considerare și timpul necesar pentru contestarea măsurilor de restrângere a drepturilor reclamantului. În *Luordo împotriva Italiei*, unde nu a existat nicio justificare pentru restrângerea dreptului reclamantului pe întreaga durată a procedurii de insolabilitate. În timp ce, în principiu, este necesară privarea persoanei insolabile de dreptul de a administra „bunurile” în vederea realizării scopului acestei proceduri, necesitatea se va diminua odată cu trecerea timpului și cu durata excesivă a procedurii de insolabilitate.¹⁶⁸

---

¹⁶⁶ Cauza *Scollo c. Italiei*. Cerere nr. 19133/91. Hotărârea CEDO din 28.09.1995. [cit. 20.09.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-57936&filename=CASE%20OF%20SCOLLO%20v.%20ITALY.docx&logEvent=False>.

¹⁶⁷ *Ibidem*, p. 27, pct. 129

¹⁶⁸ Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Protecția proprietății. Consiliul European/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2020. p. 22. [cit. 20.04.2020]. Disponibil: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_1_protocol_1_rum. p. 24

Articolul 1 al Protocolului nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului în sine nu specifică prevederi ce țin de acordarea unei compensații. În perioada în care a fost redactat articolul, reprezentanții statelor contractante „au respins fiecare propunere care conținea o referire la compensare”; aceștia erau îngrijorați că precizarea prevederilor de compensare ar compromite implementarea politicilor economice și sociale fundamentale.¹⁶⁹

În cazurile de privare de proprietate, proporționalitatea este respectată dacă proprietarului depozitat i se acordă despăgubiri.¹⁷⁰ Acesta este motivul pentru care examinarea cauzelor pe terenul art.1 Protocolul 1 se deosebește de examinarea altor cauze privind nerespectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului proclamate de CEDO. Numai, atunci când ingerința autorităților presupune achitarea despăgubirii juste proprietarului, acesta nu va fi considerată încălcare a protecției proprietății în sensul CEDO.

În termeni simpli, testul echilibrului echitabil poate fi satisfăcut în unul din două moduri: fie victima primește beneficii compensatorii care reduc impactul ingerinței la un nivel modest, fie interesul public servit de ingerință este atât de convingător încât să justifice chiar și un impact sever. Instanța direcționează despăgubirea către prima posibilitate, deoarece reduce impactul asupra victimei prin oferire de bani ca înlocuitor al bunului.¹⁷¹

În acest context, se ridică întrebări cu privire la utilizarea banilor ca substitut al proprietății, deoarece banii nu îndeplinesc această funcție în privința altor drepturi ale omului. De exemplu, a arăta că un interes public convingător depășește interesele individului poate justifica o ingerință în libertatea religioasă, dar a arăta că statul i-a plătit banii ca înlocuitor al oportunității de a-și exercita convingerile nu o face.¹⁷²

---

¹⁷⁰ Cauza *Lithgow și alții c. Regatul Unit*. Cerere nr. 006/80; 9262/81; 9263/81; 9265/81; 9266/81; 9313/81; 9405/81. Hotărâre CtEDO din 08.07.1986 [citat 09.04.2020]. Disponibil : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57526>, para. 120

¹⁷¹ ALLEN, T. Compensation for Property Under the European Convention on Human Rights. In: *Michigan Journal of International Law*. Vol. 28 nr. 2. 2007. p. 286 – 335. p. 305, [citat 20.09.2020]. Disponibil: <https://repository.law.umich.edu/mjil/vol28/iss2/2>.

¹⁷² *Op. cit.* ALLEN, T. Compensation for Property Under the European Convention on Human Rights. p. 316.

Daunele, pe de altă parte, sunt o formă de despăgubire acordată proprietarilor atunci când nu au fost respectate condițiile de imixtiune în proprietate.¹⁷³

Curtea a remarcat că, în sistemele juridice ale statelor contractante, preluarea proprietății fără nicio compensație ar fi justificată doar în circumstanțe excepționale: în caz contrar, dreptul de proprietate ar fi în mare măsură „iluzoriu și ineficient”.¹⁷⁴

Simultan, o despăgubire mai mică decât cea oferită în mod obișnuit, poate fi considerată necesară și justificată atunci când proprietatea este confiscată în scopul unei „schimbări fundamentale a sistemului constituțional al unei țări precum tranziția de la monarhie la republică”¹⁷⁵

Concluzii la Capitolul 2

Sensul termenului de „bun”, argumentat prin practica Curții Europene a Drepturilor Omului indică asupra domeniului larg și autonom de aplicare. Considerăm că termenul de „bun” utilizat în prima frază a art.1 al Protocolului adițional 1 este mai larg decât cel de „proprietate”, uneori acestor s-a demonstrat, studiind practica Curții, că reclamanții dețineau un bun, îl foloseau, fără însă a deține dreptul de proprietate asupra acestuia în sensul clasic al acestei noțiuni, nefiind înregistrat în modul corespunzător, potrivit legislației țărilor ale căror resortisanți erau.

În materia obligațiilor ce revin statelor pe terenul art. 1 Protocolul 1 CEDO, Curtea Europeană a Drepturilor Omului are o abordare asemănătoare cu cea referitoare la examinarea altor drepturi substanțiale, în cauzele vizând protecția proprietății Curtea se expune pe marginea obligațiilor pozitive și cele negativă, fără însă a le delimita expres.

Statele dispun de o marjă largă de apreciere în determinarea întinderii interesul public în sensul dispoziției art. 1 Protocolul nr. 1. Astfel, autoritățile naționale vor putea decide atât asupra scopului, cât și asupra mijloacelor realizării acestui scop în cauzele de lipsire de proprietate pentru utilitate publică. Curtea Europeană a Drepturilor Omului se va expune de

---

¹⁷³ SERMET L. Human rights files, No. 11 rev. The European Convention on Human Rights and property rights, Council of Europe Publishing, 1992, p. 38. [citat 12.11.2022]. Disponibil: [https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-11\(1998\).pdf](https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-11(1998).pdf).

¹⁷⁴ Monica Carss-Frisk, The right to property A guide to the implementation of Article 1 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 4, 2001, <https://rm.coe.int/168007ff4a>, citat: 12.11.2022

¹⁷⁵ *Ibidem*, pct. 87

fiecare dată asupra respectării ”regulii de aur”, cea a proporționalității acțiunilor statului ce au constituit o ingerință în sensul art. 1 Protocolul nr. 1.

Examinarea cauzelor pe terenul art.1 Protocolul 1 se deosebește de examinarea altor cauze privind nerespectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului proclamate de CEDO. Numai atunci când ingerința autorităților presupune achitarea despăgubirii juste proprietarului, acesta nu va fi considerată încălcare a protecției proprietății în sensul CEDO.

3. ASPECTE PARTICULARE PRIVIND PROTECȚIA PROPRIETĂȚII ÎN SISTEMUL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

3.1. Standarde în materia protecției proprietății degajate de CtEDO în cauzele versus Republica Moldova

Republica Moldova numără începând cu 18 mai 2004, ziua când a fost adoptată prima hotărâre (cauza *Prodan c. Republica Moldova*¹⁷⁶) pe terenul articolului 1 Protocolul 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, până în prezent mai mult de 100 cauze¹⁷⁷ în care fost stabilită nerespectarea de către autoritățile moldovenești a dreptului la respectarea bunurilor aparținând persoanelor fizice sau juridice.

Cauzele în care a fost constatată nerespectarea de către Republica Moldova a prevederilor CEDO în materia protecției proprietății se rezumă, în esență, la următoarele: lipsirea de proprietate printr-o hotărâre suplimentară, lipsirea de proprietate în urma anulării privatizării, invalidarea sau retragerea nejustificată a licențelor privind efectuarea activității economice, respingerea pretențiilor judiciare care erau legitime potrivit legislației naționale, obligarea la achitarea taxelor și amenzilor pentru comportamentul fraudulos al unui terț, cu care el a avut relații contractuale, confiscarea ilegală a proprietății, imposibilitatea recuperării bunurilor sigilate de poliție, neexecutarea hotărârilor judecătorești, lipsirea de efect al unor hotărâri judecătorești cu privire la drepturile patrimoniale prin intermediul unor proceduri judiciare ulterioare, compensații insuficiente pentru violarea art. 1 Protocolul 1 CEDO.

În cele ce vor urma, vom expune în aspect evolutiv jurisprudența CtEDO pe cauzele vs. Republica Moldova pe segmentul protecției proprietății reliefând de fiecare dată raționamentele care au stat la baza hotărârilor Curții în baza căror statul nostru a angajat răspunderea internațională materială. Această expunere cronologică pentru fiecare domeniu

---

¹⁷⁶ Cauza *Prodan c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 49806/99. Hotărârea CtEDO din 18.05.2004. [citată 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112687>.

¹⁷⁷ GOINIC D. GRIBINCEA V. Violările admise de Republica Moldova și constatate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului timp de 26 de ani. Sinteza (12 septembrie 1997 - 11 septembrie 2023) [citată 24.11.2023]. Disponibil : <https://crjm.org/wp-content/uploads/2023/09/Sinteza-Violarilor-CEDO-in-ultimii-26-de-ani-1.pdf>

separat va permite o mai bună înțelegere a evoluției jurisprudenței CtEDO, identificarea tendințelor și formularea perspectivelor asigurării protecției proprietății. Totodată, nu pretendem să fim exhaustivi în expunerea cauzelor vs. Republica Moldova, ne vom opri doar la acele spețe pe care le considerăm deosebit de importante în lumina prezentului studiu.

Cele mai multe cauze în care a fost constatată răspunderea statului nostru pe terenul art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO se referă la neexecutarea hotărârilor judecătorești.

În cauza *Prodan c. Republicii Moldova*, reclamanta este descendentă din părinți deportați în anul 1949 în Siberia, ale căror casă a fost naționalizată. După mai mulți ani de examinare a cauzei privind reclamarea proprietății naționalizate în ordinea juridică internă, reclamanta s-a confruntat cu problema executării hotărârii instanței de judecată emisă în favoarea sa, autoritățile invocând lipsa mijloacelor financiare. În fața Curții de la Strasbourg, reclamanta a pretins nerespectarea de către autoritățile moldovenești a prevederilor articolului 6 paragraful 1 și a invocat faptul că datorită neexecutării hotărârilor judecătorești pronunțate în favoarea ei, ea nu a putut să beneficieze de bunurile sale și, astfel, dreptul ei la protecția proprietății conform articolului 1 al Protocolului 1 al Convenției a fost încălcat.

Cu referire la caz, Curtea a reiterat faptul că, o “revendicare” poate constitui o “posesie” în accepțiunea articolului 1 al Protocolului 1 al Convenției, dacă ea este stabilită suficient pentru a fi executată (vezi hotărârea din 9 decembrie 1994, *Stran Greek Refineries și Stratis Andreadis c. Greciei*, Seria A nr. 301 – B, § 59).

Hotărârile Judecătoriei Sectorului Centru din 14 martie 1997 și din 3 octombrie 2000 au devenit definitive și executorii la 19 august 1998 și, respectiv la 10 ianuarie 2001. Dar reclamanta nu a putut să obțină executarea acestor hotărâri odată cu data de la care ele au devenit executorii. Urmează, ca imposibilitatea reclamantei de a obține executarea hotărârii din 14 martie 1997 până la 10 ianuarie 2001 a constituit o imixtiune în dreptul său de a beneficia de bunurile sale, precum este prevăzut în prima propoziție a primului paragraf al articolului 1 al Protocolului 1 al Convenției. Imposibilitatea reclamantei de a obține executarea hotărârii din 3 octombrie 2000 cel puțin până la 20 noiembrie 2002, de asemenea trebuie privită ca o imixtiune în dreptul său de a beneficia de bunurile sale, așa precum este stabilit în prima propoziție a primului paragraf al articolului 1 al Protocolului 1 al Convenției.

Prin neexecutarea hotărârilor Judecătoriei Sectorului Centru, autoritățile naționale au împiedicat reclamanta să primească banii pe care în mod rezonabil ea i-ar fi putut primi și de a obține evacuarea chiriașilor apartamentelor. Guvernul nu a prezentat nici o justificare a acestei imixtiuni și Curtea consideră că lipsa de fonduri și de spațiu locativ alternativ nu poate justifica o astfel de omisiune (vezi *mutatis mutandis*, *Ambrosi c. Italiei*, nr. 31227/96, §§ 28 – 34, 19 octombrie 2000). Respectiv, a existat o încălcare a articolului 1 al Protocolului 1 al Convenției.

Statuând pe marginea cauzei menționate, judecătorii CtEDO au susținut unanim existența violării art. 6 par. 1 și art. 1 Protocolul 1 al Convenției, obligând statul reclamant să achite reclamantei 11000 EUR în calitate de prejudiciu material și 3000 EUR în calitate de prejudiciu moral.

În cauza *Sîrbu și alții c. Republicii Moldova*¹⁷⁸, reclamanții, inspecori ai Unității Militare de Pompieri de pe lângă Ministerul Afacerilor Interne, au solicitat pe cale judiciară să le fie recalculată indemnizația. În pofida, adoptării în ordine internă a hotărârii instanței de judecată în favoarea lor, reclamanții primind la mână titlurile executorii, nu au izbutit să încaseze sumele care li se cuveneau din cauza ”lipsei de fonduri pe contul bancar al Ministerului Afacerilor Interne”. În fața CtEDO reclamanții au pretins *inter alia* că din cauza neexecutării hotărârilor judecătorești pronunțate în favoarea lor, nu au putut folosi bunurile aflate în proprietatea lor și prin urmare dreptul lor la protecția proprietății în conformitate cu articolul 1 al Protocolului 1 al CEDO a fost violat.

Cu referire la caz, Curtea observă că reclamanții aveau pretenții ce urmau a fi executate reieșind din hotărârile judecătorești din 1 și 18 august 1997. Aceasta înseamnă că imposibilitatea reclamanților de a obține executarea hotărârilor până la data de 15 mai 2003 a constituit o imixtiune în dreptul lor de a folosi bunurile lor, așa cum este prevăzut de prima propoziție a primului alineat al art.1 al Protocolului 1. Abținându-se să se conformeze hotărârilor Judecătoriei sectorului Centru, autoritățile naționale au împiedicat reclamanții de a-și primi compensațiile și de a se bucura de bunurile ce le aparțineau. Guvernul nu a prezentat nici o justificare a acestei imixtiuni, și Curtea consideră că lipsa fondurilor nu poate justifica o asemenea omisiune (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Ambruosi c. Italiei*,

---

¹⁷⁸ Cauza *Sîrbu și alții c. Republica Moldova*. Cerere nr. 73562/01, 73565/01, 73712/01, 73744/01, 73972/01, 73973/01. Hotărârea CtEDO din 15.06.2004. [citat 24.06.2023]. Disponibil <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112691>.

nr.31227/96, §§ 28-34, 19 octombrie 2000). Prin urmare, a existat o violare a articolului 1 al Protocolului 1.

Constatând violarea prevederilor articolului 6 par. 1 și art. 1 Protocolul 1 la CEDO, Curtea a hotărât că statul reclamat trebuie să plătească câte 84 de EUR d-lui Pavel Sîrbu, d-lui Vitalie Cornovan, d-lui Gheorghe Bragoi, d-lui Alexandru Usatîi și d-lui Iulian Gustiuc și 67 de EUR d-lui Petru Bragoi în calitate de prejudiciu material; câte 1000 de EUR ca prejudiciul moral și câte 200 de EUR cu titlu de costuri și cheltuieli.

În cauza *Popov (nr. 1) c. Republica Moldova*¹⁷⁹ reclamantul, din cauza neexecutării hotărârii judecătorești definitive din 5 noiembrie 1997, a invocat în fața Curții încălcarea drepturilor sale garantate de articolele 6 § 1 (dreptul la un proces echitabil), 3 (interzicerea tratamentelor inumane și degradante) și 13 (dreptul la un recurs efectiv) ale Convenției, precum și articolul 1 al Protocolului 1 (protecția proprietății) al Convenției. În fapt, în anul 1941 autoritățile sovietice au naționalizat casa părinților petiționarului. În același an familia sa, a fost deportată în Rusia și Uzbekistan. După ce Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la reabilitarea victimelor represiunii politice comisă de către regimul totalitar comunist de ocupație reclamantul a înaintat o cerere de chemare în judecată la Judecătoria Sectorului Centru, potrivit căreia el cerea restituirea casei părinților lui. Deoarece casa a fost cumpărată de către noii chiriași, petiționarul a cerut să fie declarat nul și să fie anulat, contractul de cumpărare a acestei case de la stat. De asemenea, el a cerut evacuarea tuturor locatarilor acestei case. După multiple ședințe de judecată, reclamantul nu a reușit să obțină executarea hotărârii instanței de judecată prin care a fost repus în drepturi.

Cu referire la pretinsa violare a articolului 1 Protocolul 1 al Convenției, exprimată prin neexecutarea hotărârii judecătorești pronunțate în favoare reclamantului, ca efect dânsul nu a putut să beneficieze de bunurile sale, în fața CtEDO Guvernul nu a făcut nici un comentariu la acest capitol.

Cu referire la această alegație a reclamantului, Curtea reiterează faptul că, o “revendicare” poate constitui o “posesie” în accepțiunea articolului 1 al Protocolului 1 al Convenției, dacă ea este stabilită suficient pentru a fi executată (hotărârea din 9 decembrie 1994, *Stran Greek Refineries și Stratis Andreadis c. Greciei*, Seria A nr. 301 – B, para. 59).

---

¹⁷⁹ Cauza *Popov (nr. 1) c. Republica Moldova*. Cerere nr. 74153/01. Hotărârea CtEDO din 18.01.2005. [citât 24.06.2023]. Disponibil <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112656>.

Curtea notifică că petiționarul dispune de o pretenție argumentată derivând din hotărârea din 5 noiembrie 1997 în vigoare pînă la 26 mai 2004, când Curtea de Apel Chișinău a anulat-o. În acest context, conchidem că imposibilitatea petiționarului de a obține executarea hotărârii din 5 noiembrie 1997 pînă la 26 mai 2004, a constituit o interferență în dreptul său legitim de a se bucura de bunurile proprii, prevăzut în prima frază al primului paragraf al art. 1 Protocolul 1 al Convenției.

Prin neexecutarea hotărârii Judecătoriei Sectorului Centru din 5 noiembrie 1997, autoritățile naționale au împiedicat petiționarul să primească locuința moștenită legal. Guvernul nu a prezentat nici o justificare a acestei imixtiuni și Curtea consideră că lipsa de fonduri și de spațiu locativ alternativ nu poate justifica o astfel de omisiune (vezi *mutatis mutandis*, *Ambrosi c. Italiei*, nr. 31227/96, para. 28 – 34, 19 octombrie 2000). La 26 mai 2004 Curtea de Apel Chișinău a decis să redeschidă procedura pentru a justifica neexecutarea hotărârii pînă la acel timp. Respectiv, a existat o violare a articolului 1 al Protocolului 1 al Convenției.

După constatarea încălcării drepturilor protejate de articolele 6 din Convenție și articolul 1 Protocolul 1, Curtea a atribuit reclamantului sumele de 5000 EUR cu titlu de prejudiciu moral și 1000 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli.

În cauza *Istrate c. Republica Moldova*¹⁸⁰ reclamantul este pensionar și a depus o cerere de chemare în judecată la Judecătoria sectorului Râșcani împotriva unei persoane terțe („C.”), solicitând compensații pentru pretinsa nerespectare a unui contract încheiat între ei. După multiple amânări a examinării cauzei, reclamantul obține pronunțarea hotărârii instanței de judecată în favoarea sa, care nu a fost executată pînă în momentul adresării la CtEDO. După ce constată violarea pe terenul articolului 6 al Convenției, CtEDO se expune asura pretensei violări a articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție, manifestată la fel prin neexecutarea de către autorități a hotărârii instanței de judecată.

Cu referire la caz, Curtea a reiterat că o „pretenție” poate constitui un „bun” în sensul articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție, dacă ea este suficient de certă pentru a fi executorie (a se vedea *Prodan v. Moldova*, nr. 49806/99, § 59, ECHR 2004-III).

Curtea a notat că reclamantul avea o pretenție executorie care deriva din hotărârea din 21 iulie 1998 care, după executarea parțială în anul 2000, a rămas neexecutată. Rezultă că

---

¹⁸⁰ Cauza *Istrate c. Republica Moldova*. Cerere nr. 53773/00. Hotărâre CtEDO din 13.06.2006. [citat 24.06.2023]. Disponibil <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112634>.

imposibilitatea reclamantului de a obține executarea hotărârii între 2000 și 4 iunie 2002, constituie o ingerință în dreptul său la protecția proprietății sale, garantat de prima propoziție a primului paragraf al articolului 1 Protocolul nr. 1 la Convenție.

Prin neîntreprinderea măsurilor necesare pentru executarea hotărârii din 21 iulie 1998, autoritățile Republicii Moldova au împiedicat reclamantul să beneficieze sau să se folosească de acești bani. Ținând cont de constatările sale cu privire la articolul 6, Curtea consideră că autoritățile Republicii Moldova nu au asigurat un echilibru just între interesele reclamantului și celelalte interese implicate. Prin urmare, a existat o violare a articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție.

Cu titlu de satisfacție echitabilă, Curtea a hotărât că statul pârât trebuie să plătească reclamantului 258 EUR cu titlu de prejudiciu material, 1500 EUR cu titlu de prejudiciu moral și 100 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli, plus orice taxă care poate fi percepută.

În cauza *Oferta Plus SRL c. Republica Moldova*¹⁸¹ reclamantul, o persoană juridică de naționalitate din Republica Moldova, s-a plâns inițial de faptul că o hotărâre judecătorească pronunțată în favoarea sa nu a fost executată timp de câțiva ani, după care a fost casată ca urmare a unei cereri de revizuire abuzive.

Contextul acestei cauze se referă la o serie de angajamente contractuale complexe luate în anul 1997 cu privire la importul energiei electrice din Ucraina în Moldova, care implicau, pe lângă reclamant, o companie moldovenească de stat de distribuire a energiei electrice, numită „Moldtranselectro”, o companie ucraineană de stat de distribuire a energiei electrice și o companie ucraineană privată. Acordul la care compania Oferta Plus era parte prevedea inter alia că ea va plăti companiei ucrainene private energia electrică livrată companiei Moldtranselectro în dolari americani („USD”), iar, ulterior, companiei Oferta Plus i se va plăti costul energiei de către Moldtranselectro în lei moldovenești („MDL”), conform ratei oficiale de schimb la ziua plății.

La 27 octombrie 1999, Judecătoria Economică de circumscripție Chișinău a pronunțat o hotărâre în favoarea reclamantului, confirmând dreptul acestuia de a i se plăti MDL 20 milioane de către Ministerul Finanțelor conform Obligațiunii Trezoreriale. Instanța judecătorească și-a întemeiat hotărârea pe constatarea că Oferta Plus a plătit pentru energia electrică livrată Moldtranselectro din Ucraina, în conformitate cu acordul dintre ele, și că

---

¹⁸¹ Cauza *Oferta Plus SRL c. Republica Moldova*. Cerere nr. 14385/04. Hotărârea CtEDO din 19.12.2006. [citat 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78585>.

energia electrică a fost consumată de instituțiile bugetare. Instanța a considerat că simplul fapt că Moldtranselectro nu și-a îndeplinit obligațiile sale prevăzute de Obligațiunea Trezorerială nu a fost suficient pentru absolvirea Ministerului Finanțelor de obligația de a plăti. Instanța, de asemenea, a decis să exonereze Moldtranselectro de orice responsabilitate.

La 14 februarie 2000, reclamantul a solicitat oficial executorului să inițieze procedura de executare a titlului executoriu. Autoritățile naționale nu au executat hotărârea instanței de judecată. În speță, cu referire la pretinsa violare a dreptului la protecția proprietății, Curtea a reiterat că o datorie în baza unei hotărâri judecătorești poate fi considerată „posesie” în sensul articolului 1 al Protocolului nr.1 (a se vedea, printre altele, *Burdov v. Russia*, nr. 59498/00, § 40, ECHR 2000-III, și cauzele citate în hotărâre). Mai mult, casarea unei astfel de hotărâri după ce a devenit irevocabilă și fără drept de recurs constituie o ingerință în dreptul beneficiarului hotărârii judecătorești la protecția proprietății (a se vedea *Brumărescu*, citată mai sus, § 74).

Curtea a notat că reclamantul a avut o pretenție executorie conform hotărârii judecătorești din 27 octombrie 1999 care a rămas neexecutată cel puțin până în luna decembrie a anului 2003. Ca urmare, imposibilitatea reclamantului de a obține executarea hotărârii judecătorești, în perioada februarie 2000 și decembrie 2003, a constituit o ingerință în dreptul său la protecția proprietății, așa cum prevede prima propoziție a primului paragraf al articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție. Situația a încetat prin casarea acelei hotărâri la 12 iulie 2004.

Luând în considerație constatările sale cu privire la articolul 6, Curtea consideră că autoritățile moldovenești nu au asigurat un echilibru just între interesul reclamantului și alte interese implicate. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție.

După ce a constatat nerespectarea pe terenul articolelor 6, 34 din Convenție și articolul 1 Protocolul nr. 1 la Convenție, prin hotărârea sa din 12.02.2008 Curtea a atribuit reclamantului 2500000 EUR cu titlu de prejudiciu material, 25 000 EUR prejudiciu moral și 10 104 EUR pentru costuri și cheltuieli.

În cauza *Mazepa c. Republica Moldova*¹⁸² reclamantul a pretins, în special, că neexecutarea hotărârii judecătorești pronunțate în favoarea sa a încălcat drepturile sale garantate de articolul 6 al Convenției și articolul 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție și că procedurile judiciare au fost nerezonabil de lungi.

În fapt, reclamantul s-a născut în 1953 și locuiește în Chișinău. El este invalid de gradul doi. Fiind proprietar al unei părți dintr-o casă afectată grav în urma reconstrucției celelaltei părți de către vecin, reclamantul a inițiat proceduri judiciare întru a obține compensarea prejudiciului cauzat. După obținerea unei hotărâri în favoarea sa, reclamantul nu a reușit să obțină și executarea acesteia.

În această cauză Curtea a decis să examineze concomitent pretinsa violare a articolului 6 § 1 al Convenției și a articolului 1 al Protocolul nr. 1 prin neexecutarea hotărârii judecătorești definitive.

Cu referire la caz, Curtea a reiterat că o „pretenție” poate constitui un „bun”, în sensul articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție, dacă ea este suficient de certă pentru a fi executorie (a se vedea *Prodan v. Moldova*, § 59). Reclamantul a avut o hotărâre definitivă pronunțată în favoarea sa și, astfel, avea un „bun”. De asemenea, ea reamintește că redeschiderea procedurilor judiciare și casarea unei hotărâri definitive „nu pune la îndoială caracterul executoriu al [acelei hotărâri]” și, prin urmare, nu scutește autoritățile de responsabilitatea lor pentru neexecutarea hotărârii în perioada în care aceasta a fost în vigoare (*Popov v. Moldova* (nr. 1), nr. 74153/01, § 55, 18 ianuarie 2005). Deoarece nu a fost formulată nicio pretenție cu privire la redeschiderea procedurilor, această chestiune nu va fi examinată de Curte.

În ceea ce privește pretenția reclamantului formulată în temeiul articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție, Curtea reamintește că, potrivit practicii sale, „nerecuperarea unei datorii, din cauză că debitorul nu posedă bunuri, nu poate fi imputată statului pârât, decât și în măsura în care această omisiune este imputabilă autorităților naționale” (a se vedea, printre altele, *Poláčik v. Slovakia*, nr. 58707/00, § 64, 15 noiembrie 2005). Totuși, în prezenta cauză, problema nu era în lipsa de bunuri a debitorului, deoarece V. dispunea de un imobil care putea fi folosit pentru executarea hotărârii. Într-adevăr, atunci când executorul a decis să întreprindă acțiuni concrete în vederea executării hotărârii, el a putut să o facă (a se vedea

---

¹⁸² Cauza *Mazepa c. Republica Moldova*. Cerere nr. 1115/02. Hotărârea CtEDO din 10.05.2007. [citată 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127911>.

paragrafele 13 și 14 de mai sus). Guvernul nu a explicat omisiunea autorităților de a întreprinde asemenea acțiuni mai devreme.

Prin neluarea măsurilor necesare pentru executarea hotărârii din 27 mai 1999, autoritățile naționale au împiedicat reclamantul să beneficieze de rezultatul benefic al litigiului său. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 6 § 1 al Convenției și a articolului 1 al Protocolului nr. 1 (*Immobiliare Saffi v. Italy* [GC], nr. 22774/93, §§ 59 și 74, ECHR 1999-V; *Popov* (1), citată mai sus, §§ 58 și 64 și *Istrate v. Moldova*, nr. 53773/00, §§ 55 și 61, 13 iunie 2006).

Hotărând că a avut loc violarea articolelor 6, 13 al Convenției și articolului 1 al Protocolului nr. 1 Curtea a hotărât achitarea în favoarea reclamantului a 2900 EUR cu titlu de prejudiciu material și moral și 100 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli.

În cauza *Vitan c. Republica Moldova*¹⁸³ reclamantul, după încheierea unui contract cu o companie de asigurări, potrivit căruia el a plătit o primă de asigurare în schimbul unei pensii viagere fixe, compania peste 2 ani a încetat să mai plătească pensia, invocând schimbarea ratei dobânzii Băncii Naționale a Moldovei. În fața CtEDO reclamantul a pretins că, prin executarea întârziată a două hotărâri judecătorești pronunțate în favoarea sa timp de 40 luni și 34 luni, a fost încălcat dreptul său ca o instanță să hotărască asupra drepturilor sale cu caracter civil, garantat de articolul 6 al Convenției, și dreptul său la protecția proprietății, garantat de articolul 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție. Cu referire la pretinsa violare a articolului 6 par. 1 al Convenției și a articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție, în ceea ce privește argumentul Guvernului potrivit căruia debitorul era o companie privată, Curtea a reamintit că responsabilitatea statului pentru executarea unei hotărâri judecătorești pronunțată împotriva unei companii private nu se extinde mai departe de implicarea organelor de stat în procedurile de executare. Mai mult, Curtea reamintește în acest context că statul are obligația pozitivă să organizeze un sistem de executare al hotărârilor judecătorești care să fie efectiv atât în drept, cât și în practică și care să asigure executarea acestora fără întârzieri necuvenite.

Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 6 § 1 al Convenției și a articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție (*Immobiliare Saffi v. Italy* [GC], nr. 22774/93, §§ 59 și 74, ECHR 1999-V și *Prodan v. Moldova*, citată mai sus, §§ 56 și 62). După constatarea încălcării drepturilor reclamantului protejate de art. 6 par. 1 al Convenției în ceea ce privește executarea

---

¹⁸³ Cauza *Vitan c. Republica Moldova*. Cerere nr. 6901/03. Hotărârea CtEDO din 16/01/2008. [cit. 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112772>.

întârziată a hotărârilor judecătorești; art. 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție în ceea ce privește aceeași executare întârziată; art. 13 al Convenției combinat cu art. 6 par. 1 al Convenției, Curtea a atribuit în folosul reclamantului sumele de 800 EUR cu titlu de prejudiciu moral și 600 EUR (șase sute EUR) cu titlu de costuri și cheltuieli.

În cauza *Bulava c. Republica Moldova*¹⁸⁴ reclamantii au pretins că executarea întârziată de către o companie care aparține statului a hotărârilor judecătorești definitive pronunțate în favoarea lor a încălcat dreptul lor ca o instanță să hotărască asupra drepturilor lor cu caracter civil, garantat de articolul 6 al Convenției, și dreptul lor la protecția proprietății, garantat de articolul 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție. Curtea a constatat în mod repetat că procedurile privind reintegrarea în serviciu sunt de o „importanță crucială” pentru reclamantii și că, de fapt, ele trebuie examinate cu „promptitudine” (a se vedea *Guzicka v. Poland*, nr. 55383/00, § 30, 13 iulie 2004); această cerință este consolidată suplimentar în țările în care dreptul intern prevede că toate cauzele de acest gen trebuie soluționate cu o promptitudine deosebită (a se vedea *Borgese v. Italy*, hotărâre din 26 februarie 1992). Aceasta este mai cu seamă relevant când o hotărâre judecătorească a fost deja adoptată și autoritățile trebuie doar să o execute. Curtea notează că dificultățile specifice la care persoana este supusă când este privată în mod ilegal de salariu, chiar pentru o perioadă scurtă de timp, au fost luate în considerație de către legislatorul național care face ca hotărârile judecătorești privind reintegrarea în serviciu și plata unei părți a salariului să devină executorii imediat (a se vedea *Ungureanu v. Moldova*, nr. 27568/02, § 26, 6 septembrie 2007). Perioadele de neexecutare a hotărârilor instanțelor de judecată erau între 7 luni 17 zile și 25 luni și 3 zile. Curtea a constatat violări ale articolului 6 § 1 al Convenției și articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție în numeroase cauze privind întârzieri în executarea hotărârilor judecătorești definitive (a se vedea, printre altele, *Prodan v. Moldova și Lupacescu and Others v. Moldova*). Prin urmare, Curtea constată, din motivele expuse în acele cauze, că neexecutarea într-un termen rezonabil a hotărârilor judecătorești definitive pronunțate în favoarea reclamantilor constituie o violare a art. 6 par. 1 și art. 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție. Prin urmare, statul urmează să plătească reclamantilor 440 EUR + 457 EUR cu titlu de prejudiciu material și 1000 EUR + 800 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

---

¹⁸⁴ Cauza *Bulava c. Republica Moldova*. Cerere nr. 27883/04. Hotărârea CtEDO din 08/01/2008. [citat 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112796>.

În cauza *Unistar Ventures GMBH c. Republica Moldova*¹⁸⁵, reclamantul, întreprindere înregistrată în Germania, s-a plâns de faptul că o hotărâre judecătorească definitivă pronunțată în favoarea sa cu referire la rambursarea investițiilor nu a fost executată timp de câțiva ani.

Cu referire la caz, Curtea a reiterat că articolul 1 al Protocolului nr. 1 protejează bunurile pecuniare, cum ar fi datoriile (a se vedea *Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium*, 20 noiembrie 1995). Pentru a stabili când întreprinderea reclamantă a început să aibă un „bun” în sensul articolului 1 al Protocolului nr. 1, Curtea trebuie să determine dacă hotărârea judecătorească a instituit o datorie în favoarea acesteia, care a fost suficient de certă pentru a fi executorie (a se vedea *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, 9 decembrie 1994, § 59).

În speță, datoria a constat din recuperarea investiției inițiale și restituirea profitului obținut de companie în timpul existenței sale. Curtea a reamintit că neexecutarea de către autorități a unei hotărâri judecătorești definitive poate fi considerată o ingerință disproporțională în dreptul la protecția proprietății. Acest lucru a fost constatat de multe ori de către Curte (a se vedea, spre exemplu, *Prodan v. Moldova*, nr. 49806/99,); *Popov v. Moldova* (no. 1), nr. 74153/01, 18 ianuarie 2005). În această cauză, Curtea nu găsește vreun motiv pentru a se abate de la constatările sale din cauzele menționate mai sus.

În final, CtEDO a conchis că ingerința în dreptul întreprinderii reclamante la protecția proprietății a fost disproporțională și că, prin urmare, a hotărât în unanimitate că avut loc o violare a articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție și nu este necesar de a examina separat pretenția formulată în temeiul art. 6 par. 1 al Convenției. În consecință, CtEDO a atribuit în favoarea reclamantului 6700000 EUR cu titlu de prejudiciu materiale, 3000 EUR cu titlu de prejudiciu moral și 9855 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli.

Un alt motiv pentru care Republica Moldova angajează răspunderea în fața Curții Europene a Drepturilor Omului ține de o practică defectuoasă a instanțelor naționale de judecată, și anume revizuirea abuzivă a hotărârilor judecătorești. Acest lucru relevă aspecte grave pe terenul principiului securității juridice, consacrat prin dreptul la un proces echitabil în temeiul articolului 6 § 1 din Convenție.

---

¹⁸⁵ Cauza *Unistar Ventures GMBH c. Republica Moldova*. Cerere nr. 19245/03. Hotărârea CtEDO din 09/12/2008. [citat 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112866>.

În cauza *Balan c. Republicii Moldova* (nr. 2)¹⁸⁶, reclamantul a publicat o fotografie în 1985, care a fost ulterior folosită fără consimțământ pe buletinele de identitate. În 2001, Judecătoria Chișinău a acordat reclamantului despăgubiri, dar aceasta a fost casată și respinsă în apel în 2002. În 2008, CtEDO a constatat încălcarea articolului 6 § 1 și a articolului 1 din Protocolul nr. 1, acordând despăgubiri. Curtea Supremă de Justiție a redeschis apoi procedura și a menținut hotărârea inițială, dar Guvernul a solicitat revizuirea suplimentare, care au determinat reducerea despăgubirii în 2010.

Curtea a subliniat că invocarea art. 251 din Codul de procedură civilă pentru a solicita o revizuirea a condus la o modificare arbitrară a hotărârii definitive și la pierderea proprietății reclamantului. Astfel, a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. Curtea a acordat reclamantului 1500 EUR cu titlu de prejudicii morale și 400 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli.

Cauza *Cereale Flor S.A. și Roșca c. Republicii Moldova*¹⁸⁷ implică două cereri separate. În prima cerere, societatea reclamantă, societate pe acțiuni din Moldova, a fost obligată să plătească o anumită sumă către o altă societate. Acesta din urmă a urmărit reluarea termenului de executare a hotărârii judecătorești din pretinsa pierdere a titlului executoriu inițial. În pofida unei hotărâri definitive de respingere a acestei cereri, Curtea de Apel Economică a permis să curgă din nou termenul legal, rezultând o procedură de executare silită și plata parțială de către societatea reclamantă.

În a doua cerere doamna Roșca, a solicitat executarea unei hotărâri prin care i-a fost acordată proprietatea asupra unui teren în scop de construcție, acordat în baza statutului de „familie tânără”. Administrația locală a încercat să revizuiască hotărârea susținând că moartea soțului ei face ca aceasta să nu se mai încadreze în categoria „familie tânără”. Curtea de Apel Chișinău a casat în cele din urmă hotărârea inițială și a acordat reclamantei daune morale pentru întârzierea prelungită în executarea drepturilor sale de proprietate.

---

¹⁸⁶ Cauza *Balan c. Republicii Moldova* (nr. 2). Cerere nr. 49016/10. Hotărâre CtEDO din 28/02/2023. [citat 13.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-221436%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-221436%22]}).

¹⁸⁷ Cauza *Cereale Flor S.A. și Roșca c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 24042/09, 3159/10. Hotărâre din 14/02/2017. [citat 13.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-171089%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-171089%22]}).

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că deciziile autorităților interne de a casa hotărârile definitive în ambele cazuri au încălcat drepturile de proprietate ale reclamantilor, așa cum sunt protejate de articolul 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție. Societatea reclamantă a fost scutită de o obligație de plată, în timp ce doamnei Roșca i s-a refuzat dreptul la un teren din cauza întârzierilor și revizuirilor. Aceste acțiuni au subminat dreptul reclamantilor de a beneficia în mod pașnic de proprietatea lor, evidențiind o încălcare a drepturilor fundamentale ale omului în temeiul Convenției. Astfel, Curtea a acordat reclamantului Cereale Flor SA 18400 EUR cu titlu de prejudicii materiale, 2000 EUR cu titlu de prejudicii morale și 900 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli, iar reclamantei Roșca, 18168 EUR cu titlu de prejudicii materiale, 2000 EUR cu titlu de prejudicii morale și 1500 EUR.

În cauza *Rusu Lintax SRL c. Republicii Moldova*¹⁸⁸ reclamantul, o societate cu răspundere limitată cu sediul în Moldova, a fost implicat într-un litigiu de proprietate. Curtea Supremă de Justiție a recunoscut inițial reclamantului dreptul de a avea un teren adiacent unui depozit pe care îl deținea, dispunând vânzarea acestuia către reclamant. Cu toate acestea, un terț a solicitat revizuirea deciziei, prezentând o scrisoare de la Agenția Proprietății Publice în calitate de probă nouă în proces. Acest lucru a determinat Curtea Supremă de Justiție să caseze hotărârea inițială și să dispună o nouă examinare. În final, instanța a respins pretențiile reclamantului privind terenul ca nefondate.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că anularea abuzivă de către autoritățile naționale a hotărârii definitive, prin care societatea reclamantă dobândise dreptul asupra terenului, a încălcat dreptul de proprietate a acesteia, așa cum sunt protejate de articolul 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție. Această acțiune a subminat drepturile de proprietate ale reclamantului, determinând o încălcare a drepturilor fundamentale ale omului în temeiul Convenției.

În cele ce urmează ne vom expune asupra unui alte categorii de cauze versus Republica Moldova unde a fost constatată nerespectarea standardelor CEDO. Realizarea neconformă a recursului în anulare poate genera complexități juridice substanțiale, precipitând în cele din urmă o confluență de drepturi și interese într-un echilibru precar. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în calitate de arbitru eminent în materie de drepturi și libertăți fundamentale

---

¹⁸⁸ Cauza *Rusu Lintax SRL c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 17992/09. Hotărâre CtEDO din 13/12/2016. [cit. 13.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-169477%22%7D>.

ale omului, a analizat cu meticulozitate cazurile, cu implicarea Republicii Moldova, în care recursul în anulare a fost administrat în mod incongruent cu principiile legale stabilite, iar ca rezultat, a fost afectat inclusiv dreptul de proprietate al reclamantilor.

În cauza *Popov c. Moldovei* (nr. 2)¹⁸⁹, în 1941, autoritățile sovietice au naționalizat casa deținută de părinții reclamantului, iar familia a fost ulterior deportată. În 1992, a fost adoptată o lege care permite victimelor represiunii politice să solicite restituirea proprietăților confiscate. Reclamantul a solicitat restituirea casei părinților săi în 1997. O hotărâre în favoarea sa a fost pronunțată în 1997, dar executarea a fost amânată. Reclamantul s-a plâns de asemenea la Curtea Europeană a Drepturilor Omului cu privire la neexecutare. În 2004, locatarii casei au depus o cerere de revizuire invocând circumstanțe noi. Curtea de Apel a anulat hotărârea din 1997, invocând informații nou descoperite. Guvernul i-ar fi oferit reclamantului o propunere pentru a-și retrage plângerea.

Curtea reiterează că o datorie judecătorească poate fi considerată o „posesie” în sensul articolului 1 din Protocolul nr. 1 (a se vedea *Burdov c. Rusiei*, nr. 59498/00, § 40, CEDO 2002-). III). Curtea a stabilit faptul că anularea hotărârii definitive și irevocabile a constituit o ingerință în dreptul de proprietate beneficiarului. Chiar dacă ingerința servește unui interes public, ea trebuie justificată prin menținerea unui echilibru just (a se vedea *Brumărescu împotriva României* [GC], nr. 28342/95, § 74 – 80, CEDO 1999-VII). În acest caz, Curtea a concluzionat că ingerința nu a fost justificată, întrucât a impus o povară individuală și excesivă reclamantului, având ca rezultat încălcarea articolului 1 din Protocolul nr. 1. Curtea a acordat reclamantului 3365 EUR cu titlul de prejudiciu material, 3000 EUR cu titlul de prejudiciu moral și 715 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

---

¹⁸⁹ Cauza *Popov c. Moldovei* (nr. 2). Cerere, nr. 19960/04. Hotărâre CtEDO din 06/03/2006. [cit. 13.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22languageisocode%22%3A%22ENG%22%2C%22appno%22%3A%2219960%2F04%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-71507%22%7D>.

În cauza *Macovei și alții c. Moldovei*¹⁹⁰, în 1994, reclamanții au încheiat contracte de pensie viagere cu ASITO, o societate de asigurări din Moldova. În 1999-2001, ASITO a încetat plățile și a încercat să rezilieze contractele. Reclamanții au formulat acțiuni civile împotriva ASITO și au obținut hotărâri executorii prin care s-au dispus restanțe la pensie și continuarea contractelor. Cu toate acestea, Procurorul General a făcut recurs în favoarea ASITO, ceea ce a determinat hotărârea Curții Supreme în 2002 care a permis ASITO să rezoluționeze unilateral contractele. În 2004, Curtea Supremă de Justiție a casat hotărârea din 2002, declarând că ASITO nu putea rezoluționa contractele invocând criza economică, inflația și schimbarea ratei de schimb a Băncii Naționale a Moldovei ca motiv pentru neexecutarea contractelor de pensie viageră.

Prin admiterea acțiunilor civile ale ASITO cu privire la rezilierea contractelor de pensie viageră, în circumstanțele în care aceleași chestiuni au fost deja soluționate prin hotărâri irevocabile și obligatorii, instanțele naționale au încălcat principiul securității raporturilor juridice și dreptul reclamanților „la un proces echitabil” garantat de articolul 6 § 1 al Convenției (a se vedea *Roșca v. Moldova*, nr. [6267/02](#), 22 martie 2005, § 28. Curtea a stabilit faptul că anularea hotărârii definitive și irevocabile constituie o ingerință în dreptul de proprietate. Chiar dacă ingerința servește unui interes public, ea trebuie justificată prin menținerea unui echilibru just (a se vedea *Brumărescu împotriva României* [GC], nr. 28342/95, § 74 – 80, CEDO 1999-VII). Rezultă că a existat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție. Curtea a acordat reclamanților prejudicii după cum urmează: Macovei – 771 EUR (material) 2.000 EUR (moral) 1.200 EUR (costuri și cheltuieli); Socolov – 918 EUR (material) 2.000 EUR (moral) 1.200 EUR (costuri și cheltuieli); Culicovschi – 716 EUR (material) 2.000 EUR (moral); Morozov – 716 EUR (material) 2.000 EUR (moral) Nagornii – 1.775 EUR (material) 2.000 EUR (moral); Cliuchin – 2.000 EUR (material) 2.000 EUR (moral) 63 EUR (costuri și cheltuieli).

---

¹⁹⁰ Cauza *Macovei și alții c. Moldovei*. Cerere nr. [19253/03](#), [17667/03](#), [31960/03](#), [19263/03](#), [17695/03](#), [31761/03](#). Hotărâre CtEDO din 25/07/2006. [citată 13.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22languageisocode%22%3A%22ENG%22%2C%22appno%22%3A%2219253/03%2C%2217667/03%2C%2217695/03%2C%2219263/03%2C%2231761/03%2C%2231960/03%22%2C%22documentcollectionid%22%3A%22CHAMBER%22%2C%22itemid%22%3A%22001-75160%22%7D>.

În cauza *Pîrnău și alții c. Republicii Moldova*¹⁹¹ reclamanții au obținut hotărâri definitive favorabile, dar acestea au fost ulterior casate din cauza procedurilor de revizuire sau a recursurilor premature ale terților. Reclamanții au susținut încălcarea principiului securității juridice și încălcarea drepturilor lor de proprietate în temeiul articolului 6 § 1 și al articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

Curtea a constatat că procedura de revizuire a fost un recurs disimulat, încălcând securitatea juridică. Curtea constată, în conformitate cu jurisprudența sa constantă în materie (a se vedea Popov (nr. 2) citat mai sus), că decizia autorităților interne de a casa hotărârile definitive prin care reclamanții dobândiseră diverse bunuri le-a încălcat drepturile așa cum sunt garantate de articolul 1 al Protocolului nr. 1 la convenție. Prin urmare, s-a constatat încălcarea articolului 6 § 1 și articolului 1 din Protocolul nr. 1. Primului reclamant ia fost acordat un prejudiciu moral în valoare de 2000 EUR, celui de-al doilea reclamant – 213200 EUR cu titlul de prejudiciu material, iar celui de-al treilea reclamant – 2000 EUR cu titlul de prejudiciu material și 2000 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului subliniază situațiile în care retragerea licențelor a determinat întreruperea activităților comerciale și pierderi financiare considerabile. Aceste cazuri ridică semne de întrebare cu privire la obligațiile statului de a respecta dreptul de proprietate, de a urma procesul echitabil și de a oferi remedii adecvate atunci când licențele sunt revocate. Curtea reiterează de fiecare dată faptul că retragerea licenței este echivalentă cu violarea dreptului de proprietate, așa cum este prevăzut de art. 1 al Protocolului 1.

În cauză *Megadat.com S.R.L. c. Moldovei*¹⁹² este vorba de cel mai mare furnizor de servicii de internet din Moldova, compania reclamantă. Aceasta deținea aproximativ 70% din cota de piață a serviciilor de internet din țară. Compania avea două licențe pentru furnizarea de servicii de internet și telefonie fixă. Aceasta și-a schimbat adresa sediului în evidențele sale, dar licențele nu au fost actualizate la noua adresă. După ce compania nu a plătit o taxă de licență și și-a actualizat adresa în intervalele de timp specificate, Agenția Națională de Reglementare în

---

¹⁹¹ Cauza *Pîrnău și alții c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 37225/07, 7456/08, 12255/08. Hotărâre CtEDO din 31/01/2012. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-108861%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-108861%22]}).

¹⁹² Cauza *Megadat.com S.R.L. c. Moldovei*. Cerere nr. 21151/04. Hotărâre CtEDO din 08/07/2008. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-85732%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-85732%22]}).

Telecomunicații și Informatică (ANRTI) a declarat licențele invalide. ANRTI a susținut că compania a funcționat luni de zile cu o licență nevalidă și a raportat acțiunile sale la diferite autorități pentru eventuale sancțiuni. Licența companiei reclamante a fost singura invalidată dintre firmele avertizate.

Curtea notează că măsura aplicată companiei reclamante a fost de atât de severă încât compania, care era cel mai mare furnizor de servicii de internet din Moldova, a fost nevoită să-și înceteze activitatea și să-și vândă toate activele în decurs a câteva luni. Nu numai că măsura a avut consecințe pentru viitor, ci a fost și aplicată retroactiv. Arbitrarul procedurii, tratamentul discriminatoriu al societății reclamante și măsura disproporțional de dură aplicată acesteia au determinat Curtea să concluzioneze că a nu s-a demonstrat că autoritățile au urmat considerente politice reale și consecvente atunci când au invalidat licențele companiei solicitante. Fără a aduce atingere marjei de apreciere acordată statului, în prezenta cauză nu a fost păstrat un echilibru just, iar societatea reclamantă a fost obligată să suporte o povară individuală și excesivă, încălcând articolul 1 din Protocolul nr. 1. Curtea a acordat reclamantului 120000 EUR cu titlul de prejudicii materiale și morale și 10000 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

Cazul *Bimer S.A. c. Moldovei*¹⁹³ implică retragerea licențelor de la magazinele duty-free din Moldova care funcționau la punctele de trecere a frontierei. Societatea reclamantă obținuse licențe pentru un magazin și un bar duty-free la un birou vamal. Ulterior, o modificare a Codului Vamal a restricționat punctele de desfacere duty-free la aeroporturile internaționale și la bordul aeronavelor care zboară pe rute internaționale. Departamentul Vamal a dispus închiderea magazinelor duty-free din afara aeroportului. Reclamantul și alte companii afectate au contestat ordonanța în instanță, susținând că aceasta a încălcat diverse prevederi legale și le-a afectat retroactiv operațiunile. Inițial, Curtea de Apel a dat dreptate reclamantului, dar Curtea Supremă de Justiție a anulat decizia, respingând acțiunea reclamantului. Hotărârea Curții Supreme a menținut efectiv închiderea magazinelor duty-free, în ciuda argumentelor reclamantului privind legalitatea închiderii și aplicarea anumitor prevederi ale legii investițiilor străine.

Curtea reamintește că, potrivit jurisprudenței sale, retragerea unei licențe valabile de conducere a unei afaceri echivalează cu o ingerință în dreptul la respectarea proprietății garantat de articolul 1 din Protocolul nr. 1. Pentru ca o măsură ce constituie controlul utilizării să fie justificată, acesta trebuie să fie proporțională cu scopul urmărit, legală și „de interes general”

---

¹⁹³ Cauza *Bimer S.A. c. Moldovei*. Cerere nr. 15084/03. Hotărâre CtEDO din 10/10/2007. [cit. 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-81505%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-81505%22]}).

sau impusă pentru „asigurarea plății impozitelor sau a altor contribuții sau penalități”. Curtea a stabilit o violare a art. 1 al Protocolului 1 și a acordat reclamantului 520,000 EUR cu titlul de prejudicii materiale.

Cauza *DONPRUT S.R.L. c. Republicii Moldova*¹⁹⁴ implică o companie de taxiuri din Chișinău, Moldova. Companiei i s-a retras licența de către Camera de Licențiere din cauza unor nereguli. Compania nu și-a actualizat licența cu numele noilor angajați și ale mașinilor noi în termenul specificat. Compania a inițiat o acțiune în justiție prin care a solicitat anularea retragerii licenței, susținând că sancțiunile au fost disproporționale și i-au încălcat dreptul de proprietate. Curtea de Apel Chișinău a emis inițial hotărâre în favoarea companiei, însă Curtea Supremă de Justiție a anulat ulterior această decizie, menținând retragerea licenței. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, precizând că retragerea licenței a fost disproporțională față de scopul legitim urmărit. Închiderea companiei din cauza retragerii licenței a determinat pierderi substanțiale a locurilor de muncă și daune economice.

În cauza *Tiramavia S.R.L. și alții c. Republicii Moldova*¹⁹⁵ reclamantii, companii de transport aerian specializate, dețineau licențe de operator aerian (LOA) valabil eliberate de Autoritatea de Stat a Aviației Civile din Moldova (ASACM). La 1 iunie 2007, ASACM a emis un ordin de interzicere a avioanelor înmatriculate în Republica Moldova să zboare către Irak și Afganistan. Nereguli privind respectarea siguranței aviației au fost constatate în timpul verificării Comitetului de Siguranță al Uniunii Europene în iunie 2007. ASACM a retras licențele reclamantilor la 21 iunie 2007, ceea ce a determinat companiile să conteste această decizie în instanță. Curtea de Apel Chișinău și Curtea Supremă de Justiție au menținut decizia ASACM invocând nereguli privind siguranța zborului și nerespectarea interdicțiilor de zbor. Instanțele nu au precizat neregulile și nici nu au abordat legalitatea deciziei ASACM.

Curtea a stabilit faptul că retragerea acestor licențelor a reprezentat o ingerință în dreptul reclamantilor la exercitarea pașnică a dreptului de proprietate în temeiul articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție (a se vedea *Tre Traktörer AB c. Suediei* din 7 iulie 1989, seria

---

¹⁹⁴ Cauza *DONPRUT S.R.L. c. Republicii Moldova*. Crere nr. 45504/09. Hotărâre din 21/10/2015. [citat 14.08.2023].

Disponibil:

[https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-156259%22\]\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-156259%22]]}).

¹⁹⁵ Cauza *Tiramavia S.R.L. și alții c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 54115/09, 55707/09, 55770/09. Hotărâre CtEDO din 04/09/2018. [citat 14.08.2023].

Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6177651-8007979&filename=Judgments%20of%2004.09.18.pdf>.

A nr. 159, § 55, și *Rosenzweig și Bonded Warehouses Ltd. c. Poloniei*, nr. 51728/99, § 48, 28 iulie 2005).). Curtea a constatat că retragerea licențelor nu a fost însoțită de garanții procedurale și, prin urmare, nu este legală. Acțiunile sunt contrare art. 1 din Protocolul nr. 1. Curtea consideră că orice intervenție în dreptul la posesia liniștită a bunurilor trebuie să fie însoțită de garanții procedurale care să ofere posibilitatea rezonabilă unei persoane sau entități de a-și expune cazul în fața autorităților responsabile, pentru a contesta eficient măsurile care provoacă intervenția în drepturile garantate de această dispoziție. Curtea a acordat fiecărui reclamant câte 3000 EUR cu titlul de prejudicii morale și 2500 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

Neacordarea unei pretenții legitime, de rând cu temeiurile indicate supra, rezonează profund cu protecția proprietății consacrată la articolul 1 al Protocolului nr. 1. Ultima se extinde dincolo de simpla posesie a bunurilor corporale, cuprinzând dreptul persoanei de a se bucura de posesiunile sale fără amestecul arbitrar sau nejustificat al statului sau al reprezentanților săi. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, conștientă de această legătură, examinează cazurile în care neacordarea unei pretenții legitime are ca rezultat privarea nejustificată, dezechilibrul sau încălcarea echilibrului just dintre drepturile individuale și interesul colectiv.

În cauza *Botezatu c. Republicii Moldova*¹⁹⁶ reclamantului, ofițer de poliție, i s-a pronunțat o hotărâre în 2004 de către Judecătoria Centru din Moldova, prin care i-a cerut municipalității să îi ofere lui și familiei sale locuințe sociale. Hotărârea a fost menținută și a devenit definitivă în noiembrie 2004, dar procedurile de executare au fost inițiate abia în 2005. După câțiva ani de neexecutare, reclamantul a inițiat în 2011 acțiunea judiciară pentru a solicita despăgubiri pentru prejudiciul moral și material cauzat de întârziere. Judecătoria Râșcani a acordat inițial despăgubiri substanțiale, dar Curtea de Apel Chișinău a redus semnificativ suma. În cele din urmă, reclamantul a primit locuința în 2012.

Curtea a avut deja ocazia să indice că statutul de victimă al unui reclamant poate depinde de nivelul despăgubirii acordate la nivel intern pe baza faptelor despre care el sau ea s-a plâns în fața Curții (a se vedea *Scordino c. Italiei (nr. 1)*[GC], nr.36813/97, §§ 181 și 202, CEDO 2006-V). Curtea a stabilit că instanțele naționale sunt în general mai bine poziționate pentru a evalua prejudiciul material, dar a subliniat că atunci când o hotărâre ce vizează sumele bănești sau posesia nu este executată, aceasta determină iremediabil un prejudiciu material, condiționat

---

¹⁹⁶ Cauza *Botezatu c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 17899/08. Hotărâre CtEDO din 14/07/2015. [cit. 14.08.2023].
Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-153767%22\]}.](https://hudoc.echr.coe.int/#/{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-153767%22]})

de lipsa de control a reclamantului asupra bunurilor sale. Prin urmare, eșecul instanței naționale de a acorda despăgubiri pecuniare a fost nerezonabil și incompatibil cu jurisprudența Curții. Curtea a concluzionat că întârzierea în executarea hotărârii a încălcat articolul 6 § 1 și articolul 1 din Protocolul nr. 1. Curtea a acordat reclamantului 9461 EUR cu titlu de prejudiciu material, 1300 EUR cu titlul de prejudiciu moral și 112 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

În cauza *Iurii c. Moldovei*¹⁹⁷ în 2008, Curtea de Apel Chișinău i-a recunoscut reclamantului dreptul la pensie de invaliditate, însă această decizie a fost ulterior atacată cu recurs. După o serie de proceduri, Curtea Supremă de Justiție a confirmat în cele din urmă dreptul reclamantului la pensia de invaliditate. Între timp, procurorul general a solicitat revizuirea cauzei pentru a solicita reparații pentru încălcarea drepturilor reclamantului ca urmare a casării hotărârii inițiale. Curtea Supremă de Justiție a restabilit hotărârea inițială și a acordat despăgubiri pentru prejudiciul moral, costurile judiciare și cheltuielile diverse, dar nu a acordat despăgubiri pentru prejudiciul material.

CtEDO a reiterat că este, în primul rând, responsabilitatea autorităților naționale să ofere despăgubiri pentru încălcările Convenției. Curtea a observat că, deși Curtea Supremă de Justiție a recunoscut încălcarea și a oferit despăgubiri morale, reclamantul nu a putut obține despăgubiri pentru prejudiciul material. Curtea a concluzionat că despăgubirea acordată de autoritățile naționale nu a remediat efectiv situația. Deși autoritățile interne au recunoscut încălcarea, reclamantul nu a putut obține o despăgubire adecvată pentru casarea hotărârii inițiale. Curtea a reținut că casarea hotărârii a încălcat principiul certitudinii juridice și a încălcat drepturile reclamantului în temeiul articolului 6 din Convenție și al articolului 1 din Protocolul nr. 1 (a se vedea *Popov c. Moldova* (nr. 2), nr. 19960/04, §§ 52-58, 6 decembrie 2005; *Oferta Plus SRL v. Moldova*, nr. 14385/04, §§ 104-07 și 112-15, 19 decembrie 2006 ;). Curtea a acordat reclamantului 1500 EUR cu titlu de prejudiciu moral.

Cauza *Balan c. Republicii Moldova*¹⁹⁸ gravitează în jurul casării unei hotărâri judecătorești definitive printr-un recurs depus în afara termenului legal. Reclamantului i s-au acordat despăgubiri pentru prejudiciul moral și cheltuielile datorate unui accident de muncă, dar hotărârea a fost ulterior casată de o instanță de apel care a admis recursul formulat după termenul

---

¹⁹⁷ Cauza *Iurii c. Moldovei*. Cerere nr. 24446/09 . Hotărâre CtEDO din 13/12/2016. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-169478%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-169478%22]}).

¹⁹⁸ Cauza *Balan c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 17947/13. Hotărâre CtEDO din 11/03/2022. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-216170%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-216170%22]}).

legal. Aceasta a dus la o încălcare a drepturilor reclamantului în temeiul articolului 6 din Convenție și al articolului 1 din Protocolul nr. 1. După comunicarea cauzei, Curtea Supremă de Justiție a recunoscut încălcarea și a redeschis procedurile interne, menținând în cele din urmă hotărârea inițială în favoarea reclamantului. Cu toate acestea, instanța nu a acordat nicio despăgubire reclamantului în legătură cu casarea neregulamentară a hotărârii.

În conformitate cu jurisprudența anterioară, Curtea a constatat o încălcare a articolului 6 § 1 din Convenție și a articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție din cauza casării neregulate a hotărârii (a se vedea *Popov c. Moldova* (nr. 2), nr.19960/04, §§ 52-58, 6 decembrie 2005; *Oferta Plus SRL împotriva Moldovei*, nr.14385/04, §§ 104-07 și 112-15, 19 decembrie 2006).

Cauza *Cazacu c. Republicii Moldova*¹⁹⁹ ține de situația particulară a unei persoane care a lucrat la Biroul Arhitectură, Proiecte și Producție al Arhitectului-șef al Regiunii Cimișlia, serviciu de stat. Biroul a fost transformat într-o entitate juridică de sine stătătoare, iar ulterior a fuzionat cu Biroul Lăpușna. Reclamantul a fost disponibilizat de către Biroul Cimișlia în anul 1999 și a solicitat plăți de concediere. Angajatorul a refuzat să plătească, susținând că nu are fonduri alocate pentru astfel de plăți. Reclamantul a inițiat acțiunea judiciară, dar pretențiile sale au fost respinse de Judecătoria Cimișlia. Împotriva lui s-au pronunțat și Judecătoria Cahul și Curtea de Apel, precizând că Biroul Cimișlia se autofinanța și nu avea nicio răspundere pentru datoriile restante. Instanțele au mai constatat că reclamantul a depășit termenul limită pentru formularea cererii sale. Cu toate acestea, Curtea de Apel a examinat fondul recursului său și a menținut decizia instanței inferioare.

Curtea a precizat că articolul 1 din Protocolul nr. 1 nu garantează dreptul de a dobândi proprietate și poate fi invocat numai în legătură cu bunurile aflate în sfera sa de aplicare (a se vedea *Kopecký împotriva Slovaciei* [GC], nr. 44912/98, § 35, CEDO 2004-IX, și *Van der Mussele împotriva Belgiei*, hotărârea din 23 noiembrie 1983, Seria A nr. 70, p. 23, § 48). Curtea a statuat că refuzul instanțelor naționale de a acorda plățile a încălcat dreptul reclamantului la exercitarea pașnică a proprietății sale în temeiul articolului 1 al Protocolului nr. 1, făcând inutilă evaluarea echilibrului dintre interesele generale ale comunității și drepturile individuale. Astfel, Curtea a constatat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție și a acordat

---

¹⁹⁹ Cauza *Cazacu c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 40117/02. Hotărâre CtEDO din 23/01/2008. [citată 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22appno%22:\[%2240117/02%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-82867%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2240117/02%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-82867%22]}).

reclamantului 805 EUR cu titlul de prejudiciu material, 2000 EUR cu titlul de prejudiciu moral și 1000 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

Plata cu întârziere a depunerilor bănești se intersectează cu esența dreptului de proprietate în temeiul articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, ținând cont de această legătură, examinează cazurile în care sunt subminate principiile de bază ale protecției proprietății, subliniind importanța îndeplinirii echitabile și la timp a obligațiilor financiare pentru a proteja drepturile individuale de proprietate ale persoanei.

În cauza *Dolneanu c. Moldovei*²⁰⁰ reclamantul a depus bani în conturile unei bănci de stat din Moldova. În 1994 a fost luată decizia de a acorda compensații persoanelor cu economii în bancă pe baza anumitor criterii. Reclamantul avea mai mult decât suma specificată în conturile sale și a cerut despăgubiri. După o întârziere îndelungată, a primit doar o parte din despăgubiri. Acesta a inițiat o acțiune în justiție pentru a solicita sumele restante, despăgubiri pentru întârziere și prejudiciu moral. Instanțele inferioare au constatat că Ministerul a fost responsabil pentru întârziere, dar au respins cererile de despăgubire din cauza lipsei de temei legal. Recursurile reclamantului au fost, de asemenea, fără succes.

Curtea a hotărât că întârzierea și refuzul despăgubirii au echivalat cu o ingerință în drepturile sale de proprietate în temeiul articolului 1 din Protocolul nr. 1. Recunoașterea unei încălcări de către instanțele naționale a fost o soluție insuficientă pentru reclamant, ceea ce a condus la încălcarea articolului 1 din Protocol. Nr. 1. De asemenea, Curtea a concluzionat că reclamantul nu avea căi de atac efective pentru plângerea sa, încălcând articolul 13 coroborat cu articolul 1 din Protocolul nr. 1. Curtea a acordat reclamantului 513 EUR cu titlu de prejudiciu material, 2000 EUR cu titlul de prejudiciu moral și 1588 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

Domeniul proprietății intelectuale se aliniază în mod complex cu protecția drepturilor consacrate în articolul 1 al Protocolului nr. 1. Umbrela articolului cuprinde nu numai bunurile corporale, ci și creațiile intelectuale. Curtea Europeană a Drepturilor Omului recunoaște importanța drepturilor de proprietate intelectuală ca aspect esențial al expresiei personale și creative.

---

²⁰⁰ Cauza *Dolneanu c. Moldovei*. Cerere nr. 17211/03. Hotărâre CtEDO din 12/02/2018. [cit. 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-83251%22%5D%7D>.

În cauza *Balan c. Republicii Moldova* (nr. 1)²⁰¹ reclamantul a publicat o fotografie în 1985, care a fost folosită ulterior fără acordul său pe buletinele de identitate de către Guvernul Republicii Moldova. În 1998, reclamantul a solicitat despăgubiri Ministerul Afacerilor Interne. După ce cazul a trecut prin toate verigile sistemului judecătoresc, ministerul a stopat utilizarea fotografiei pe buletinele de identitate din mai 2000. Reclamantul a solicitat apoi despăgubiri pentru continuarea utilizării neautorizate între martie 1999 și mai 2000. Judecătoria Chișinău ia acordat despăgubiri, dar Curtea de Apel a anulat această decizie. Curtea Supremă de Justiție a menținut decizia Curții de Apel, precizând faptul că buletinele de identitate sunt documente oficiale neprotejate prin autor.

Curtea a reiterat că art. 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție este aplicabil proprietății intelectuale (vezi *Anheuser-Busch Inc. c. Portugaliei* [GC], nr. 73049/01, § 63, CEDO 2007-...). În această cauză, Curtea notează că drepturile reclamantului asupra fotografiei făcute de el au fost confirmate de instanțele judecătorești naționale. Curtea admite faptul că emiterea buletinelor de identitate constituie, fără îndoială, o chestiune importantă de interes public. Totodată, se afirmă că acest scop social important putea fi realizat în mai multe feluri, neimplicând încălcarea dreptului reclamantului. Aceștia din urmă i-au fost acordate prejudicii materiale și morale în valoare de 5000 EUR și 2000 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli,

În cauza *AsDAC c. Republicii Moldova*²⁰² asociația reclamantă este o organizație neguvernamentală din Republica Moldova responsabilă de gestionarea colectivă a drepturilor de autor. Guvernul Republicii Moldova a bătut monede comemorative cu modele ale artiștilor L.C. și O.C. Asociația a susținut că această utilizare a fost ilegală, deoarece nu a fost obținut consimțământul și compensații corespunzătoare. L.C. și O.C. au semnat contracte de exclusivitate cu asociația pentru lucrările lor. Curtea de Apel Chișinău a admis parțial cererea de despăgubire și restituirea lucrărilor. BNM a înaintat recurs, argumentând că modelele de monede sunt considerate semne monetare și nu fac obiectul dreptului de autor. Curtea Supremă de Justiție a anulat hotărârea instanței inferioare și a respins cererea asociației, cu excepția ordinului de returnare a lucrărilor.

---

²⁰¹ Cauza *Balan c. Republicii Moldova* (nr. 1). Cerere nr. 19247/03. Hotărâre CtEDO din 29/01/2008. [citat 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-84720%22%5D%7D>.

²⁰² Cauza *AsDAC c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 47384/07. Hotărâre CtEDO din 08/03/2021. [citat 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22languageisocode%22%3A%5C%22FRE%22%5C%22appno%22%3A%5B%2247384/07%22%5D%22documentcollectionid%22%3A%5C%22CHAMBER%22%5C%22itemid%22%3A%5B%22001-206726%22%5D%7D>.

Curtea constată că asociația avea interese substanțiale legate de exploatarea lucrărilor în litigiu și era îndreptățită să pretindă la despăgubiri. Curtea reiterează că, fără plata unei sume raportate în mod rezonabil la valoarea bunului, o privare de proprietate constituie în mod normal o ingerință excesivă, iar lipsa totală a despăgubirii nu poate fi justificată în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1, decât în circumstanțe excepționale (*Fostul Rege al Greciei și alții c. Greciei* [GC], nr. 25701/94, § 89, CEDO 2000-XII). Curtea constată că a existat o ingerință în drepturile de proprietate ale asociației. Ingerința nu era prevăzută de lege și nu era proporțională cu scopul legitim urmărit. În consecință, a existat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1. Reclamantului i s-a acordat 3000 EUR cu titlul de prejudiciu moral.

Cazurile care implică anularea privatizării au evidențiat preocupări cu privire la legalitate și corectitudine. Examinarea Curții subliniază potențialul de dispute cu privire la proprietatea și necesitatea respectării procedurilor adecvate.

În cauza *Dacia S.R.L. c. Moldovei*²⁰³ reclamantul, Dacia S.R.L., este o societate moldovenească implicată într-un litigiu de proprietate privind hotelul „Dacia”. În 1999, compania a licitat cu succes pentru hotel și a achiziționat terenul pe care se afla. Cu toate acestea, procedurile judiciare inițiate de Procuratura Generală în 2003 au determinat anularea privatizării hotelului și s-a dispus anularea vânzării acestuia, cauzând pierderi financiare companiei reclamante. Au urmat numeroase proceduri judiciare, reclamantul solicitând despăgubiri pentru prejudiciile cauzate prin anulare. Cazul a mai implicat accesul la hotel și documentele relevante în scopul evaluării. În ciuda mai multor evoluții și înlocuire a judecătorilor, Curtea Supremă de Justiție a anulat în cele din urmă hotărârile anterioare și a dispus rejudecarea cauzei. Problema valorii hotelului a rămas controversată, reclamantul evaluându-l la 7612000 EUR, în timp ce raportul preliminar al guvernului sugera o valoare mai mică de 2219191 EUR.

În contextul satisfacției echitabile, Curtea subliniază că hotărârea sa impune statului pârât o obligație legală de a remedia încălcarea drepturilor și de a compensa consecințele rezultate. (vezi *Iatridis v. Grecia*, nr. 31107/96, § 32, ECHR 2000-XI, *Fostul Rege al Greciei și alții c. Greciei*, nr. 25701/94, § 72, 28 noiembrie 2002) Acest caz implică o privare de proprietate lipsită de un motiv întemeiat și cu încălcarea certitudinii juridice, reprezentând o

---

²⁰³ Cauza *Dacia S.R.L. c. Moldovei*. Cerere nr. 3052/04. Hotărâre CtEDO din 14/09/2009. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22display%22:\[%220%22\],%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22apno%22:\[%223052/04%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-91479%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22display%22:[%220%22],%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22apno%22:[%223052/04%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-91479%22]}).

încălcarea a art. 1 al Protocolului 1. Reparația solicitată urmărește să readucă societatea reclamantă în situația în care s-ar fi aflat dacă încălcarea nu ar fi avut loc. Curtea stabilește că este necesară fie restituirea hotelului și a terenului către societatea reclamantă, fie o despăgubire echivalentă cu 7.612.000 EUR, reprezentând valoarea de piață a hotelului. De asemenea, Curtea acordă 763.540 EUR pentru profituri pierdute, 98.565 EUR pentru taxe judiciare și dobânzi de întârziere și 28.520 EUR pentru sume preluate de la casierie.

Cauza *IPTEH SA și alții c. Moldovei*²⁰⁴ se referă la privatizarea unui imobil aflat în proprietatea reclamantilor, care l-au dobândit prin privatizare. Procuratura Generală a contestat ulterior privatizarea, invocând încălcări ale legislației, solicitând anularea transferurilor. Instanțele interne au oferit câștig de cauză Procuraturii. Curtea Supremă a menținut acțiunea procurorului în baza noilor dispoziții ale Codului civil. Cazul a implicat și o încercare ulterioară de a privatiza din nou clădirea. Reclamantii au făcut referire la cauza *Dacia SRL v. Moldova* (no. [3052/04](#), 18 March 2008).

Curtea a constatat că acțiunea înaintată de procuror, menținută după expirarea termenului și fără motive întemeiate, a încălcat principiul securității juridice și drepturile de proprietate ale reclamantilor. Curtea a concluzionat că ingerința a fost nejustificată, dezechilibrată și a împovărat excesiv reclamantii, ceea ce a determinat la încălcarea articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție (a se vedea *Brumărescu c. României* [GC], nr. 28342/95, §§ 75-80, CEDO 1999-VII).

În cauza, *Baroul Partener-A c. Moldovei*²⁰⁵, reclamantul a cumpărat acțiuni într-o carieră în anul 2000 printr-o licitație de privatizare. În 2003, un control a scos la iveală anumite nereguli. Ulterior au fost inițiate acțiuni în justiție, care contestau privatizarea și solicitau restituirea acțiunilor. În ciuda obiecțiilor reclamantului contestația a fost admisă, iar vânzările acțiunilor au fost anulate. Statul a pretins controlul asupra carierei, dar au fost descoperite noi acțiuni emise în 2002. Ulterior s-a dispus anularea acestora. Contestațiile reclamantului au fost respinse, cauzându-i probleme juridice și financiare semnificative.

---

²⁰⁴ Cauza *IPTEH SA și alții c. Moldovei*. Crere nr. [35367/08](#). Hotărâre din 07/04/2010. [citată 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-95818%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-95818%22]}).

²⁰⁵ Cauza *Baroul Partener-A c. Moldovei*. Cerere nr. [39815/07](#). Hotărâre CtEDO din 16/10/2009. [citată 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-127436%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-127436%22]}).

Curtea a reiterat că, în cazul în care este în joc o problemă de interes general, este de competența autorităților publice să acționeze în timp util, într-o manieră adecvată și cu cea mai mare coerență (a se vedea *Beyeler c. Italiei* [GC], nr. 33202/96). , § 120, CEDO 2000-I). Curtea a stabilit faptul că anularea titlului de proprietate a reclamantului a reprezentat o privare a acestuia de posesiunea sa în temeiul articolului 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție. Legalitatea, necesitatea și proporționalitatea ingerinței au fost puse la îndoială. Acțiunile guvernului, inclusiv gestionarea inconsecventă a situației și motivele de expropriere, au indicat rea-credință și nerespectarea principiilor democratice. Menținerea acțiunii procurorului general după încălcarea termenului general a constituit o ingerință nejustificată, încălcând drepturile de proprietate ale reclamantului. Prin urmare, s-a constatat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1.

În ceea ce privește termenele de prescripție, curtea a analizat o varietate de cazuri în care acestea fie au fost folosite în mod abuziv, fie au fost ignorate în totalitate, fapt ce a ridicat probleme grave în sfera articolului 6, dar și a afectat dreptul de proprietate al reclamantilor, așa cum este prevăzut de articolul 1 al Protocolului nr. 1.

În cauza *Străisteanu și alții c. Republicii Moldova*²⁰⁶ trei dintre reclamanți sunt membri ai unei familii moldovenești. Al patrulea reclamant, Codrana-Lux S.R.L., este o societate cu răspundere limitată constituită în Republica Moldova, cu 60 la sută din acțiunile sale deținute de familia primilor trei reclamanți. În 2001, Codrana-Lux S.R.L. a achiziționat un teren, cedându-l ulterior primilor doi reclamanți și a închiriat un lac natural adiacent proprietății, iar primii trei solicitanți au dezvoltat proprietatea pentru turism și pescuit.

Evenimentele au luat o turnură problematică în 2005, când oficialii guvernamentali ar fi început să facă presiuni asupra reclamanților pentru a renunța la proprietatea asupra terenului. Procurorul General a înaintat acțiune în instanță pentru rezoluțiunea contractelor privind terenul, iar instanțele de judecată au menținut acțiunile, în ciuda expirării termenului de prescripție, determinând confiscarea proprietăților

Curtea a constatat că această ingerință este nejustificată, întrucât nu a fost menținut un echilibru echitabil, iar reclamanții au fost supuși unei sarcini excesive. Lipsa justificării ingerinței instanțelor interne a agravat și mai mult încălcarea articolului 1 din Protocolul nr. 1 la

---

²⁰⁶ Cauza *Străisteanu și alții c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 4834/06 . Hotărâre din 07/07/2009. [citată 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-92087&filename=CASE%20OF%20STRAISTEANU%20AND%20OTHERS%20v.%20MOLDOVA.docx&logEvent=False>.

Convenție. Acest caz ilustrează modul în care drepturile de proprietate pot fi subminate de acțiunile întreprinse fără o justificare adecvată sau un proces echitabil, ducând la încălcări ale drepturilor fundamentale ale omului. În general, Curtea a stabilit violarea art. 3, 5(1), 5(3), 6(1) și a art. 13 coroborat cu art. 3 al Convenției și art. 1 al Protocolului 1 și a acordat 1000 EUR cu titlul de prejudiciu moral și 100 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

În cauza *Lipcan c. Republicii Moldova*²⁰⁷ reclamantul și consiliul local Călărași au ajuns la o înțelegere amiabilă aprobată de Judecătoria Călărași la 24 decembrie 2007. Consiliul local urma să plătească reclamantului 521.811 MDL, iar la 11 ianuarie 2008 reclamantul a introdus acțiunea silită. La 12 mai 2008, consiliul local Călărași a depus o cerere de revizuire prin care a contestat hotărârea definitivă din 24 decembrie 2007, susținând că reprezentantul consiliului local nu a fost autorizat să încheie un acord de soluționare amiabilă a conflictului cu reclamantul. Aceștia au invocat ca circumstanțe noi un raport întocmit de comitetul local pe probleme privind victimele represiunilor politice.

La 30 mai 2008, Judecătoria Călărași a respins cererea de revizuire ca fiind depusă în afara termenului de trei luni și ca fiind nefondată. Consiliul local a contestat această hotărâre. La 28 octombrie 2008, Curtea de Apel Chișinău a admis recursul, a casat hotărârile din 30 mai 2008 și 24 decembrie 2007 și a trimis chestiunea spre noua examinare. La 14 noiembrie 2012, Curtea Supremă de Justiție a obligat în cele din urmă consiliul local Călărași să plătească reclamantului 426.265 MDL.

La 2 decembrie 2011, reclamantul a inițiat o acțiune civilă prin care solicită despăgubiri pentru încălcarea dreptului său la un proces echitabil într-un termen rezonabil. Curtea Supremă de Justiție, la 12 mai 2012, a recunoscut durata excesivă a procedurii și a atribuit-o autorităților. Aceștia i-au acordat reclamantului 5.000 MDL (aproximativ 316 EUR) pentru prejudiciu moral, respingând totodată alte pretenții.

Curtea a identificat anterior încălcări ale articolului 6 § 1 din Convenție în cazuri similare cu prezentul (a se vedea *Popov c. Moldovei* (nr.2), no. [19960/04](#), §§ 52-58, 6 decembrie 2005; *Oferta Plus SRL c. Moldovei*, nr. 14385/04, §§ 104-107 și 112-115, 19 decembrie 2006). Curtea reține că respingerea cererii de revizuire de către Judecătoria Călărași s-a întemeiat pe cunoașterea de către consiliul local a acordului de soluționare amiabilă și a expirării termenului de trei luni. Curtea de Apel Chișinău a permis însă redeschiderea procedurilor pe baza unui

²⁰⁷ Cauza *Lipcan c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 22820/09. Hotărâre CtEDO din 17.12.2013. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:%22001-139278%22%22%7D}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:%22001-139278%22%22%7D).

raport al consiliului local, emis în urma hotărârii definitive, care contravine principiului securității juridice.

Curtea consideră că procedura de revizuire a fost utilizată într-o manieră incompatibilă cu securitatea juridică și afirmă că dreptul de proprietate al reclamantului a fost încălcat din cauza casării abuzive a hotărârii definitive care i-a acordat despăgubiri. În consecință, a existat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție și a articolul 6 al Convenției. Curtea a acordat reclamantului 5971,44 EUR cu titlu de prejudiciu material, 1500 EUR cu titlul de prejudiciu moral și 100 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

În cauza *Ouș c. Republicii Moldova*²⁰⁸ reclamanta a moștenit o casă și terenurile adiacente de la tatăl său printr-un testament întocmit în anul 2002 și și-a înregistrat proprietatea la cadastru. Ea a locuit în casă, a plătit facturi și taxe și a întreținut proprietatea timp de aproximativ zece ani. În 2012, mama și fratele ei i-au contestat titlul de proprietate și valabilitatea testamentului, pretinzând că abia atunci au aflat despre asta. Cazul a trecut prin toate verigile sistemului judecătoresc național, iar în rezultat, reclamanta a pierdut dreptul de proprietate asupra casei. Reclamanta a susținut încălcarea articolului 6 § 1 (proces echitabil) ca urmare a aprobării acțiunii prescrise și a articolului 1 din Protocolul nr. 1 (drepturi de proprietate) din cauza unei proceduri civile neloiale.

Curtea a reținut că menținerea acțiunii reclamanților după expirarea termenului general de prescripție de trei ani, prevăzut de Codul civil național, fără motive întemeiate a încălcat principiul legalității și al certitudinii juridice. Această ingerință nejustificată în dreptul reclamantei la proprietate a determinat încălcarea articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, iar reclamanta a suportat o sarcină individuală și excesivă (a se vedea *Ipteh SA și alții c. Moldovei*, nr. 35367/08, § 38, 24 noiembrie 2009). Instanțele interne nu au luat în considerare lipsa de acțiune a reclamanților timp de zece ani și au ajuns la concluzii arbitrare cu privire la expirarea termenului de prescripție. Aceasta a echivalat cu o denegare a justiției și a încălcat principiul securității juridice în temeiul articolului 6 din Convenție (vezi *Baroul Partner-A c. Moldovei* (nr. [39815/07](https://hudoc.echr.coe.int/#/%22itemid%22:[%22001-222308%22]), §§ 41, 16 iulie 2009). Instanțele naționale nu au furnizat nicio justificare pentru o astfel de ingerință. Curtea a acordat reclamantei 2000 EUR cu titlul de prejudiciu moral și 1500 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

---

²⁰⁸ Cauza *Ouș c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [1836/16](https://hudoc.echr.coe.int/#/%22itemid%22:[%22001-222308%22]). Hotărâre din 17/01/2023. [citată 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#/%22itemid%22:\[%22001-222308%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#/%22itemid%22:[%22001-222308%22]).

Explorarea de către Curte a problemei recuperării investițiilor a evidențiat problemele care decurg din acțiunile statului ce au împiedicat sau obstrucționat procesul. Analiza subliniază necesitatea protejării drepturilor persoanelor la posesia pașnică și urmărirea unei compensații echitabile.

Cauza *Arzamazova c. Republicii Moldova*²⁰⁹ se referă la vânzarea unui imobil deteriorat de către Consiliul Local Pojăreni către reclamantă. Clădirea a fost vândută fiind în paragină, iar vânzarea a fost efectuată direct, deoarece nimeni nu a participat la licitație. Reclamanta a renovat clădirea și a folosit-o în diverse scopuri. Procuratura a căutat însă rezoluțiunea contractului de vânzare, invocând nereguli. Au urmat acțiuni și proceduri judiciare, instanțele au respins inițial pretențiile Procuraturii. În cele din urmă, Curtea Supremă a dispus reexaminarea, determinând rezoluțiunea contractului de vânzare-cumpărare. Contestațiile reclamantei au fost ineficiente, iar ea a încercat ulterior să-și recupereze investiția în clădire. Reclamanta nu s-a opus rezoluțiunii contractului ce viza terenul pe care se afla imobilul.

CtEDO a stabilit că riscul oricărei greșeli comise de o autoritate a statului trebuie să fie suportat de stat, iar erorile nu trebuie remediate pe cheltuiala persoanei aflată în litigiu (a se vedea *Gashi c. Croației*, nr. 32457/05, § 40, 13 decembrie 2007 și *Radchikov c. Rusiei*, nr. 65582/01, § 50, 24 mai 2007). Curtea a reținut că reclamanta a fost privat de proprietate fără despăgubiri. Instanțele interne au dispus doar rambursarea parțială a prețului plătit de ea pentru imobil, fără a lua în considerare investiția ei în renovare. Curtea a concluzionat că condițiile în care reclamanta a fost lipsită de titlul de proprietate i-au impus o povară excesivă, iar autoritățile nu au reușit să găsească un echilibru just între interesul public și dreptul reclamantei la proprietate. În lumina acestor considerații, Curtea a concluzionat că a existat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție și a acordat reclamantei 160000 EUR cu titlul de prejudicii materiale, 5000 EUR prejudicii morale și 2000 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

---

²⁰⁹ Cauza *Arzamazova c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 38639/14. Hotărâre din 04/11/2020. [cit. 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{"tabview":\["document"\],"itemid":\["2001-203824"\]}\].](https://hudoc.echr.coe.int/#{"tabview":["document"],"itemid":["2001-203824"]})

Cauzele ce implică confiscarea ilegală a proprietății au fost examinate de Curte, ilustrând potențiale încălcări ale drepturilor de proprietate și garanțiile procesului echitabil. Analiza subliniază importanța prevenirii acțiunilor arbitrare ale statului și a asigurării unor proceduri legale corespunzătoare.

În cauza *Pădureț c. Republicii Moldova și a Rusiei*²¹⁰ reclamantul, născut în 1983, are domiciliul în Cocieri, iar cauza se referă la evenimente din contextul conflictului armat transnistrean din 1991-1992. Reclamantului, antreprenor, i-au fost confiscate duba și marfa de către persoane care pretindeau a fi vameși ai autoproclamatei „Republici Moldovenești Transnistrene” („RMT”). Ulterior, a fost amendat pentru a-și recupera bunurile. Guvernul Republicii Moldova a susținut că ingerința în drepturile reclamantului a fost ilegală, în timp ce Guvernul Rusiei nu a furnizat observații specifice.

Curtea a constatat că ingerința în posesiunile reclamantului nu a fost legală și, prin urmare, s-a stabilit o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1. Curtea a stabilit că Moldova și-a îndeplinit obligațiile pozitive, garantând drepturile reclamantului, astfel, nu a comis nici o violare a Convenției. În ceea ce privește responsabilitatea Federației Ruse, Curtea a stabilit că Rusia exercită un control efectiv asupra „RMT” fiind responsabilă pentru încălcarea drepturilor reclamantului. Prin urmare, Curtea a constatat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1 de către Federația Rusă, acordând reclamantului 1320 EUR cu titlu de prejudiciu material, 3000 EUR cu titlu de prejudiciu moral și 2000 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli.

În cauza *Sobieski – Camerzan c. Republicii Moldova*²¹¹ reclamantul a pretins o încălcare a articolului 8 din Convenție (dreptul la respectarea vieții private și de familie, a locuinței și a corespondenței) pe motivul aplicării sigiliului pe compania sa de avocatură. El a depus o plângere împotriva acțiunilor poliției în 2004, urmate de acțiuni în justiție cu privire la proprietatea asupra spațiilor. Curtea a reținut că proprietatea reclamantului a fost sigilată și acesta nu a putut-o recupera, fapt ce constituie o ingerință în dreptul de proprietate în temeiul articolului 1 din Protocolul nr. 1. Având în vedere natura pecuniară a cauzei și constatările

---

²¹⁰ Cauza *Pădureț c. Republicii Moldova și a Rusiei*. Cerere nr. 26626/11. Hotărâre din 13/11/2017. [citat 15.08.2023].

Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D%22itemid%22:%5B%22001-173464%22%5D%7D>.

²¹¹ Cauza *Sobieski – Camerzan c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 3792/05. Hotărâre CtEDO din 13/02/2018. [citat 15.08.2023].

Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22languageisocode%22:%5B%22FRE%22%5D%22appno%22:%5B%223792/05%22%5D%22documentcollectionid%22:%5B%22COMMITTEE%22%5D%22itemid%22:%5B%22001-181108%22%5D%7D>.

anterioare prevăzute la articolul 8, Curtea a constatat că ingerința nu avea temei juridic și a acordat reclamantului 7000 EUR cu titlul de prejudiciu moral și material și 2000 EUR cu titlul de costuri și cheltuieli.

În cauza *Ziaunys c. Republicii Moldova*²¹² reclamantul, membru al organizațiilor numismatice, a efectuat o tranzacție cu bancnote din autoproclamata „Republica Moldovenească Transnistria” (RMT) cu recunoaștere și valoare de colecție limitată. Reclamantul a declarat bancnotele și a intenționat să le expedieze unei companii americane în scopuri numismatice. Vama moldovenească a confiscat bancnotele, afirmând că acestea au fost interzise în circulație. Reclamantul a inițiat o acțiune în justiție pentru a anula decizia, iar după mai multe acțiuni în instanță, Curtea Supremă a menținut confiscarea.

Curtea subliniază că intenția reclamantului nu a fost de a pune bancnotele în circulație ca monedă, ci de a le transfera pentru valoarea lor numismatică. Bancnotele nu mai erau acceptate nicăieri ca monedă legală. Curtea subliniază distincția dintre acest caz și situațiile care implică monedă falsă sau monedă în circulație de la entități autoproclamate. Reclamantul nu a fost acuzat de emiterea neautorizată de bancnote și a declarat oficial bancnotele conform destinației lor. Sechestrul aplicat nu avea o bază legală specifică, iar trimerile Curții Supreme la dispozițiile relevante au fost insuficiente. Astfel, Curtea a stabilit violarea art. 1 al Protocolului nr. 1 și a acordat reclamantului 1900 EUR cu titlu de prejudicii morale, 5000 EUR cu titlu de prejudicii morale și 500 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli.

Cauza *Theo National Construct S.R.L. c. Republicii Moldova*²¹³ se referă la un „atac raider” împotriva companiei reclamante, adică confiscarea ilegală a bunurilor acesteia cu asistența instanțelor presupuse corupte și a agențiilor de aplicare a legii.

În 2007, între o firmă de construcții de drumuri și un om de afaceri moldovean s-a format un parteneriat pentru înființarea companiei Q. Reclamantul a furnizat echipamente rutiere pentru o participație de cincizeci la sută, în valoare de 1.031.965 EUR. Între aceștia au apărut litigii, iar în 2011, o hotărâre judecătorească a condus la excluderea reclamantului din parteneriatul cu societatea Q. Neregulile de procedură, documentele manipulate și lipsa accesului la dosarele cauzei au fost invocate, dar respinse de Curtea Supremă în mai 2011.

---

²¹² Cauza *Ziaunys c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 42416/06. Hotărâre CtEDO din 28/11/2016. [citată 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-140770%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-140770%22]}).

²¹³ Cauza *Theo National Construct S.R.L. c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 72783/11. Hotărâre CtEDO din 11/01/2023. [citată 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-219641%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-219641%22]}).

Cauza a implicat pierderea de către societatea reclamantă a participației și a parteneriatului în societatea Q. Curtea a apreciat încălcarea articolului 1 din Protocolul nr. 1 sub trei aspecte distincte: principiul respectării pașnice a proprietății, privarea de posesiuni și controlul proprietății în interesul general (a se vedea *Broniowski c. Poloniei* [GC], nr. 31443/96, § 134, CEDO 2004-V).). Problemele de procedură au indicat că reclamantul nu a fost informat cu privire la procedurile esențiale ale cauzei. Curtea a constatat că statul nu a asigurat un for eficient pentru afirmarea și executarea drepturilor de proprietate, ceea ce a determinat încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1.

Cauza *Turturica și Casian c. Republicii Moldova și a Rusiei*²¹⁴ implică confiscarea și amenziile reclamantilor pentru nerespectarea regulilor vamale impuse de autoproclamata „Republica Moldovenească Transnistria” (RMT). Reclamanții au folosit mașini cu plăcuțe de înmatriculare moldovenești și au refuzat să folosească plăcuțele „RMT” din cauza neregularităților acestora. Noile reguli din 2004 au impus plata taxelor vamale pentru intrarea temporară în „RMT” pentru vehiculele cu plăcuțe ce nu aparțin „RMT”. Nerespectarea a determinat aplicarea amenzilor și confiscarea. Primului reclamant i-au fost confiscate două vehicule, fiind amendat pentru nerespectarea regulilor de înmatriculare. Acesta contestat deciziile în instanțele „RMT”, dar fără succes. Celui de-al doilea reclamant i s-a confiscat vehiculul pentru un motiv similar, acesta a achitat pentru a-l recupera și a făcut plângere autorităților moldovenești. Încercările Moldovei de a aborda această problemă au fost întâmpinate cu rezistență din partea „RMT” și a Rusiei.

CtEDO a stabilit următoarele: Potrivit jurisprudenței consacrate, confiscarea vehiculelor de către „RMT” și amenziile ulterioare aplicate reclamantilor reprezintă controlul utilizării proprietății, necesitând justificare în drept și urmărirea interesului general. Cu toate acestea, Curtea nu a găsit niciun temei legal pentru ingerința în acest caz, ceea ce a determinat încălcarea articolului 1 din Protocolul nr. 1 imputabilă Federației Ruse. Curtea evaluează apoi obligațiile pozitive ale Republicii Moldova de a proteja drepturile reclamantilor, cuprinzând restabilirea controlului teritorial și asigurarea respectării drepturilor individuale. Eforturile

---

²¹⁴ Cauza *Turturica și Casian c. Republicii Moldova și a Rusiei*. Cerere nr. 28648/06, 18832/07 . Hotărâre CtEDO din 30/01/2017. [citat 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22appno%22:\[%2228648/06%22,%2218832/07%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-166480%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2228648/06%22,%2218832/07%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-166480%22]}).

Moldovei au fost considerate satisfăcătoare, întrucât aceasta a acționat în jurisdicția sa pentru a rezolva problema (a se vedea *Mozer c. Republicii Moldova și Rusiei* ([GC], nr. 11138/10, §§ 151 – 152, 23 februarie 2016)). Prin urmare, Curtea concluzionează că Republica Moldova nu a încălcat articolul 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție. Reclamanților le-au fost acordate prejudicii după cum urmează: Turturica – 6000 EUR (material) 3000 EUR (moral) 1500 EUR (costuri și cheltuieli); Casian – 30 EUR (material) 1500 EUR (moral) 2000 EUR (costuri și cheltuieli)

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului am identificat o singură cauză vs. Republica Moldova ce vizează exproprierea unei persoane de proprietatea sa. Curtea accentuează în acest context importanța respectării drepturilor de proprietate ale persoanelor, a asigurării respectării garanțiilor legale și a acordării unei despăgubiri corespunzătoare.

În cauza *Mocanu și alții c. Republicii Moldova*²¹⁵, în noiembrie 2004, guvernul Republicii Moldova a decis să continue construirea unei căi ferate prin orașul Sângera, invocând îmbunătățirea traficului și creșterea fluxului de tranzit. În acest context, primul reclamant a pierdut 0,41 hectare de teren, al doilea 1,53 hectare, iar al treilea 1,12 hectare. S-a stabilit o compensație. Guvernul a acordat terenurile companiei publice „Calea ferată a Moldovei” în decembrie 2004. Construcția a început în ianuarie 2005. Reclamanții au depus cerere de chemare în judecată în mai 2005, pretinzând exproprierea ilegală a terenurilor fără o compensație echitabilă. Instanțele le-au respins pretențiile, declarând că exproprierea terenurilor a servit utilității publice.

Curtea a făcut trimitere la jurisprudența sa consecventă cu privire la articolul 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, care conține normele și condițiile pentru expropriere (a se vedea *Vistiņš și Perepjolkins c. Letoniei* [GC], nr. 71243/01, §§ 93-94, 25 octombrie 2012). Curtea subliniază că orice ingerință în drepturile de proprietate trebuie să fie legală. Practica exproprierii de facto permite autorităților să ocupe și să modifice ireversibil utilizarea proprietății, transferându-l efectiv în proprietate publică. Legea națională nu admite exproprierea fără o compensație echitabilă, acordată printr-o hotărâre judecătorească în cazul în care există un dezacord. Cu toate acestea, statul a expropriat reclamanții fără a acorda

---

²¹⁵ Cauza *Mocanu și alții c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 8141/07. Hotărâre CtEDO din 26/09/2018. [citat 15.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22display%22:%220%22,%22languageisocode%22:%22FRE%22,%22apno%22:%228141/07%22,%22documentcollectionid%22:%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-184426%22}}>.

despăgubiri corespunzătoare. Având în vedere acești factori, Curtea constată că ingerința nu a fost compatibilă cu principiul legalității și a încălcat drepturile de proprietate ale reclamanților. Prin urmare, a existat o încălcare a articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

Diversele cauze aduse în fața Curții Europene a Drepturilor Omului au pus în lumină o serie de provocări din cadrul sistemului normativ și instituțional al Republicii Moldova. Aceste cazuri dezvăluie probleme multidimensionale legate de dreptul la respectarea bunurilor persoanelor fizice sau juridice, a cărui violare se poate realiza printr-o multitudine de modalități. Pentru a aborda aceste preocupări și a promova un cadru mai puternic pentru protecția drepturilor omului, mai multe recomandări sunt pertinente pentru statul nostru:

Modificarea legislației: Republica Moldova ar trebui să ia în considerare modificarea legislației sale pentru a asigura compatibilitatea cu standardele convenționale privind drepturile omului. Aceasta include revizuirea termenelor de prescripție, revizuirea procedurilor de revizuire a hotărârilor judecătorești și asigurarea faptului că prevederile legale protejează în mod adecvat drepturile de proprietate și dreptul la un proces echitabil.

Aplicarea corectă a legislației: Autoritățile și instanțele ar trebui să asigure aplicarea consecventă și adecvată a legislației existente. Aceasta implică respectarea meticuloasă a procedurilor, procese de judecată corecte și imparțiale și asigurarea protecției proprietății. Reprezentanții sistemului judecătoresc și guvernamental ar trebui să se abțină de la controlul abuziv al hotărârilor judecătorești, asigurându-se că principiul securității juridice este respectat.

Consolidarea sistemului juridic și guvernamental: funcționarea sistemului juridic și guvernamental trebuie, în general, îmbunătățită. Acest lucru poate fi realizat prin practici transparente și responsabile, administrarea eficientă a justiției și comunicarea eficientă între autoritățile relevante. Executarea la timp a hotărârilor judecătorești ar trebui să fie prioritară. Statul ar trebui să întreprindă măsuri pentru a garanta accesul la căi efective de atac în aceste scopuri.

Aderarea la standardele internaționale: Republica Moldova ar trebui să-și reafirme angajamentul față de standardele internaționale privind drepturile omului, în special cele prezentate în Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Implementarea conformă a acestor standarde va consolida protecția drepturilor fundamentale și va contribui la constituirea unei societăți democratice, bazate pe principiile statului de drept.

Prin abordarea acestor recomandări, Republica Moldova poate promova un mediu care respectă, sprijină și protejează drepturile și demnitatea cetățenilor săi, consolidează statul de drept și contribuie la constituirea unei societăți juste și prospere.

3.2. Protecția proprietății private în timpul conflictelor armate

Istoria omenirii se prezintă ca o succesiune de generații, dar și o succesiune de războaie care au marcat soarta generațiilor. Ororile provocate dintotdeauna de conflictele armate nu afectează astăzi poziția decidenților privind declanșarea noilor atrocități. De aici vine pornirea firească a societății internaționale de a limita distrugerii și suferințe. Cunoașterea particularităților protecției proprietății în timpul conflictului armat este indispensabilă pentru realizarea conformă a actului de justiție.

Dreptul internațional umanitar și dreptul internațional al drepturilor omului au fost considerate mult timp de doctrinari și practicieni două corpuri de drept distincte. Cele două seturi de norme au fost considerate ca excluzându-se reciproc, în principal datorită faptului că au urmat o evoluție istorică diferită și au răspuns unor scopuri diferite.²¹⁶ Reglementările internaționale în domeniul drepturilor omului protejează indivizii de eventualele abuzuri de putere ale autorităților statului, stabilind astfel o serie de limitări pentru acestea din urmă. Dreptul internațional umanitar, pe de altă parte, reglementează conduita părților la un conflict armat, limitând metodele și mijloacele de purtare a conflictelor armate. Se reține, în acest sens, că Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948 și Convențiile de la Geneva din 1949²¹⁷ privind protecția victimelor conflictelor armate au fost elaborate și semnate în aceeași perioadă istorică.

Când comparăm regulile dreptului internațional al drepturilor omului cu dreptul internațional umanitar, devine clar că acesta din urmă protejează doar anumite drepturi ale omului și numai în măsura în care sunt puse în pericol de conflict armat și nu sunt, ca atare,

---

²¹⁶ KRIEGER H. A Conflict of Norms: the Relationship Between Humanitarian Law and Human Rights Law in the ICRC Customary Law Study. In: *Journal of Conflict & Security Law*. [online]. 2006, vol. 11, no. 2, p. 265–291. p. 266. [cit. 24.08.2023]. Disponibil: <http://www.jstor.org/stable/26294462>.

²¹⁷ Convenția de la Geneva (I) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie; Convenția de la Geneva (II) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate pe mare; Convenția de la Geneva (III) privind tratamentul prizonierilor de război; Convenția de la Geneva (VI) privind protecția persoanelor civile în timp de război. Geneva, Elveția. Adoptate la 12.08.1949, în vigoare din 21.10.1950.

incompatibile cu existența în sine a un conflict armat. Este de netăgăduit că dreptul la securitate socială, dreptul la libera alegere, libertatea gândirii, dreptul la întrunire și asociere, egalitatea între soți nu sunt reglementate de dreptul internațional umanitar și, într-o serie de situații, regulile acestuia pot fi cuprinse în termeni mai adaptați problemelor specifice care apar în conflictele armate. Dreptul internațional umanitar este în mod tradițional formulat în termeni de reguli obiective de conduită pentru state și grupuri armate, în timp ce dreptul internațional al drepturilor omului este exprimat în termenii drepturilor subiective ale individului în raport cu statul și dezvoltat ca parte a dreptului constituțional al statelor. În plus, în timp ce normele dreptului internațional umanitar privind tratamentul persoanelor aflate în puterea inamicului pot fi înțelese ca punerea în aplicare a drepturilor omului, ținând cont de necesitatea militară și de particularitățile conflictelor armate, anumite reguli privind desfășurarea ostilităților nu sunt abordate de către dreptul internațional al drepturilor omului, prin urmare, cele două concepte se completează reciproc și ar trebui interpretate unul în raport cu celălalt.²¹⁸

Trecerea timpului a exercitat un impact puternic asupra evoluției, atât a dreptului internațional umanitar, cât și a drepturilor omului, având ca rezultat transformări profunde care au purtat aceste cadre juridice către noi orizonturi. Pe măsură ce relațiile sociale evoluau, aceste domenii distincte ale dreptului s-au trezit nu numai modificate substanțial, ci și convergente în momente critice, ducând la apariția unor materii complexe. Acest proces a favorizat o aliniere remarcabilă a obiectivelor – o convergență care demonstrează aspirația comună de promovare și salvagardare a demnității umane, indiferent de context.

Evoluția este o dovadă a flexibilității și rezilienței sistemelor juridice în fața provocărilor istorice și a complexității relațiilor sociale din lumea contemporană. În așa mod, s-au conturat premisele pentru conturarea unei societăți globale armonioase și juste. Cu fiecare pas pe această cale, dreptul internațional umanitar și drepturile omului nu numai și-au extins sferile de aplicare, ci și-au îmbogățit și esența, recunoscând caracterul indivizibil al drepturilor omului și imperativul de a le susține chiar și în context conflictual.

---

²¹⁸ NASTAS A., CAZACU D., Some reflections on the state of emergency within the meaning of article 15 of the european convention on human rights. In: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*. [online]. 2021, Issue 1, Volume 16, Pages 9-23. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 p.

Recunoașterea explicită a aplicării drepturilor omului în perioada conflictelor armate a avut loc în cadrul Conferinței Internaționale pentru Drepturile Omului de la Teheran (22 aprilie – 13 mai 1968). Acest eveniment esențial a marcat o piatră de hotar semnificativă, deoarece Națiunile Unite au recunoscut în mod oficial relevanța principiilor drepturilor omului în contextul ostilităților. Conferința a fost urmată de adoptarea Rezoluției 2444 a Adunării Generale²¹⁹ și de două rapoarte ale Secretarului General care concluzionează că drepturile omului asigură o protecție mai cuprinzătoare decât legile existente ale războiului.²²⁰

Principiile și normele de drept internațional referitoare la conducerea ostilităților, la mijloacele și metodele de luptă la care se recurge în cadrul conflictului armat, inclusiv la limitele în care acestea pot fi folosite, ca și cele privind protecția, în condițiile speciale ale acțiunilor de luptă, a anumitor categorii de persoane și bunuri, se aplică în mod egal și nediferențiat tuturor părților implicate în conflict, menirea acestor reguli fiind de a limita efectele distructive ale confruntărilor militare și de a împiedica producerea de distrugeri inutile, de a umaniza, recurgerea la forța armelor și de a determina pe combatanți de a se abține de la exces, dincolo de orice rațiune și justificare.²²¹

Părțile aflate în conflict trebuie să manifeste prudență constantă în raport cu populația civilă în toate operațiunile militare, inclusiv în timpul mișcării trupelor și manevre pregătitoare pentru luptă, cum ar fi în timpul operațiunilor la sol. Protecția specifică oferită anumitor obiecte poate depăși, de asemenea, cadrul atacurilor clasice. În acest sens, obiectele indispensabile supraviețuirii populației civile nu trebuie nici atacate, nici distruse în alt mod, îndepărtate sau făcute inutile.²²²

---

²¹⁹ Rezoluția Adunării Generale nr. 2444. *Respect for Human rights in armed conflicts*. Adoptată la a 1748-a ședință plenară, 19 decembrie 1968. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://digitallibrary.un.org/record/202681>.

²²⁰ MOLANGO M. M. *Property Right during Armed Conflict: Application of Adopting Principles of International Humanitarian Law by the European Court of Human Rights*. [online]. Washington College of Law. ILSP Law Journal. p. 70. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/R23036.pdf>.

²²¹ BALAN, O. *Protecția drepturilor omului în conflictele armate. Monografie*. CEP USM. Chișinău, 2009. P. 61. ISBN 978-9975-70-851-7.

²²² *Op cit.* p. 17. [citat 28.08.2023]. Disponibil: <https://shop.icrc.org/international-humanitarian-law-and-the-challenges-of-contemporary-armed-conflicts-recommitting-to-protection-in-armed-conflict-on-the-70th-anniversary-of-the-geneva-conventions-pdf-en>.

Garanții temeinice în vederea asigurării protecției bunurilor aparținând particularilor le găsim în dreptul internațional penal.²²³ Actorii societății contemporane au avut grijă să codifice crimele internaționale în așa mod încât acestea au cuprins o gamă extinsă a atrocităților comise în cadrul unui conflict armat sau în legătură cu acesta.

O materie centrală pe arena drepturilor omului este conținutul dreptului de proprietate și consolidarea limitelor acestuia. Or, sistemele economice contemporane și, în fapt, întreaga ordine mondială își bazează existența, succesul și cursul firesc pe consacrarea și respectarea plenară inclusiv a dreptului de proprietate privată.

Convergența inexorabilă dintre dreptul internațional umanitar și drepturile omului a propulsat o evoluție profundă în peisajul juridic, în special în perioada postbelică. Această transformare a fost susținută de apariția unor principii și valori noi în cadrul societății, care au jucat un rol esențial în stabilirea și consolidarea protecției dreptului la proprietate în cadrul reglementărilor privind conflictele armate.

În mod inevitabil, această interacțiune dinamică a dreptului internațional umanitar și a drepturilor omului a condus la afirmarea hotărâtă a dreptului de proprietate, un aspect critic al experienței umane care își extinde efectele inclusiv în contextul conflictelor armate. Recunoscând multiplele efecte adverse și distructive pe care conflictele armate le declanșează atât asupra ființelor umane, cât și asupra mediului, evoluția gândirii juridice a îmbrățișat imperativul de a proteja drepturile de proprietate de ravagiile războaielor.

Această schimbare de paradigmă a fost esențială în modelarea perspectivei că izbucnirea ostilităților armate reverberează cu ramificații multiple, cuprinzând însăși regimul proprietății statului inamic. Această înțelegere nuanțată recunoaște că declanșarea conflictelor armate induce o serie de efecte complexe care nu numai că perturbă viețile indivizilor, ci și au un impact semnificativ asupra proprietății acestora. În interacțiunea dintre dreptul internațional umanitar și drepturile omului, această recunoaștere capătă o importanță crucială, elucidând legăturile complicate dintre bunăstarea indivizilor, funcționarea societăților și respectarea dreptului de proprietate. Marea majoritate a autorilor studiilor în domeniul dreptului conflictelor armate menționează că în timpul conflictului armat bunurile ce aparțin statului inamic urmează a fi confiscate. Totodată, cu referire la regimul proprietății private, o asemenea poziție categorică lipsește. Cert este că regula stabilită în antichitate „*Omnium*

---

²²³ ZAHARIA V., Protecția specială a copiilor în dreptul internațional umanitar. Teză de doctor în drept. [citată 27.11.2022]. Disponibil: <http://www.cnaa.md/thesis/50109/>

maxime sua esse credebant quae ex hostibus cepissent” categoric nu poate fi aplicată raporturilor juridice contemporane.

Proprietatea rămâne sub protecție chiar și în circumstanțe extraordinare survenite în timpul unui conflict armat, atunci când un spectru larg de drepturi, libertăți și instituții își încetează sau suspendă aplicabilitatea. În perioada conflictului armat, protecția proprietății își găsește fundamentul în principiile conturate de dreptul internațional umanitar și dreptul penal internațional. Aceste cadre juridice articulează în mod distinct interzicerea distrugerii arbitrare și a însușirii ilegale atât a proprietății publice, cât și a celei private. Instrumentele juridice care reglementează desfășurarea războiului conțin prevederi referitoare la protecția proprietății private și multe dintre aceste norme juridice au dobândit până acum statutul de drept internațional cutumiar ca urmare a faptului că au fost acceptate ca obligatorii de către majoritatea statelor. Acceptarea lor ca parte a dreptului cutumiar reflectă un consens între națiuni că respectarea proprietății private, chiar și în timpul conflictelor, este o responsabilitate comună.

Dreptul internațional umanitar a protejat proprietatea civilă aproape la fel de mult timp - și din aceleași motive - cât a protejat persoana civilă. Instrumentele de protecție existente au fost concepute pentru a proteja civilii împotriva tacticilor pământului pustiit și pârjolit prin interzicerea distrugerii intenționate a obiectelor esențiale pentru supraviețuire, cum ar fi alimente, apă și animale. Necesitatea practică a unei astfel de protecții, din păcate, este clară.²²⁴

Odată cu dezvoltarea dreptului internațional în Europa, s-a acordat prioritate problemelor legate de ostilitate în relațiile internaționale. Treptat, principiile și regulile privind desfășurarea ostilităților armate au fost încorporate într-o serie de texte cu efect obligatoriu sub forma unor tratate bilaterale și multilaterale.²²⁵

---

²²⁴ BRILMAYER L., CHEPIGA G. Ownership or Use? Civilian Property Interests in International Humanitarian Law. In: *Harvard International Law Journal*. [online]. 2008, vol. 49, nr. 2, p. 413 – 446. p. 418. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://core.ac.uk/download/pdf/72829564.pdf>.

²²⁵ LOUCAIDES G. L. The Protection of the Right to Property in Occupied Territories. In: *Cambridge University Press. The International and Comparative Law Quarterly*. [online]. Vol. 53, No. 3, iulie 2004. p. 677 – 690. p. 678. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/3663294>.

Codificarea obligațiilor care vizează protejarea drepturilor individuale se observă în Regulamentul de la Haga, care a fost anexat la Convenția de la Haga din anul 1907.²²⁶ Acest moment istoric a reprezentat momentul cristalizării principiilor și liniilor directoare fundamentale menite să asigure protecția drepturilor inerente indivizilor, marcând o epocă în care societatea internațională a recunoscut în mod colectiv importanța primordială a protecției demnității umane în contextul conflictelor armate.

Prevederile Regulamentelor sunt încă în vigoare ca parte a dreptului cutumiar pentru toate statele și sunt aplicabile nu numai în cazurile de ocupație în timpul războiului, ci și în cazurile de ocupație ca urmare a oricărei operațiuni militare, inclusiv cele efectuate de state în conformitate cu Carta ONU.²²⁷ Acestea conțin clauze specifice referitoare la proprietatea privată în teritoriile ocupate. Articolul 46 prevede: „Onoarea și drepturile familiei, viața persoanelor și proprietatea privată, precum și convingerile și practica religioasă, trebuie respectate. Proprietatea privată nu poate fi confiscată”.

Distrugerea extinsă și însușirea proprietății, nejustificată de necesitate militară și efectuată în mod ilegal reprezintă o încălcare gravă a Convențiilor de la Geneva din 1949, acest act îndreptat împotriva persoanelor sau bunurilor protejate în temeiul Convențiilor, se încadrează în sfera crimelor de război.²²⁸

Potrivit Regulamentelor de la Haga, proprietatea municipalităților și a instituțiilor dedicate religiei, carității și educației, artelor și științei, chiar și atunci când constituie proprietate a statului, trebuie tratată ca proprietate privată (articolul 56). În consecință, este interzisă confiscarea sau distrugerea unor astfel de proprietăți, inclusiv monumente istorice și opere de artă și știință (articolul 40).

---

²²⁶ Convenția de la Haga (IV) privind legile și obiceiurile războiului pe uscat și anexa acesteia: regulamente privind legile și obiceiurile războiului pe uscat. Haga, Olanda. Adoptată la 18.10.1907, în vigoare 26.01.1910.

²²⁷ STARKE J. G. *An introduction to international law*. [online]. Butterworth and Co. (Publishers) LTD. London, 1972. p. 500. ISBN: 0 406 65952 4. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/document/444938287/An-introduction-to-international-law-pdf#>.

²²⁸ *Protection of Civilians in Armed Conflict Glossary*. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. [online]. p. 22. [citat 28.08.2023]. Disponibil: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/OCHA%20Protection%20of%20Civilians%20in%20armed%20conflict_%20Glossary.pdf.

Interzicerea confiscării proprietății private este codificată în articolul 46 din Regulamentul de la Haga. Această interdicție nu înseamnă că nicio proprietate privată nu poate fi sechestrată²²⁹, deoarece, așa cum se precizează în articolul 53 din Regulamentul de la Haga: „Toate aparatele, fie pe uscat, pe mare sau în aer, adaptate pentru transmiterea de știri sau pentru transport de persoane sau lucruri [...] depozitele de arme și, în general, tot felul de muniții de război pot fi confiscate, chiar dacă aparțin unor persoane particulare, dar trebuie restaurate și stabilite despăgubiri la încheierea păcii”.

În Regulamentul de la Haga din anul 1907 și în Convenția de la Geneva din anul 1949 sunt incluse clauze distincte și bine definite care se referă la tratamentul proprietății private în teritoriile aflate sub ocupație. Aceste cadre de reglementare reprezintă piloni ai sistemului normativ internațional, delimitând drepturile și responsabilitățile puterilor ocupante, asigurând în același timp că proprietății private îi este acordată protecția cuvenită și în perioade de conflict.

Pentru înțelegerea dinamicii nuanțate care guvernează utilizarea proprietăților în teritoriile ocupate sunt importanți doi parametri care joacă un rol esențial în modelarea latitudinii și limitărilor însușirii și utilizării proprietății: caracterul public sau privat al resursei implicate; și utilitatea resursei pentru purtarea conflictului armat, a modului în care resursa în cauză servește scopului războiului. Preluarea proprietății private trebuie să fie justificată de o necesitate militară legitimă, iar proprietatea privată nu poate fi însușită pentru îmbogățirea proprie a ocupantului.²³⁰ Suplimentar, o persoană privată de proprietatea sa în astfel de circumstanțe are dreptul la despăgubiri din partea ocupantului.²³¹ Primele trei Convenții de la Geneva actualizează legile războiului aplicate comportamentului combatanților unul față de celălalt.

---

²²⁹ HENCKAERTS J. M., DOSWALD-BECK L. *Customary International Humanitarian Law*. [online]. Vol I. Rules. Cambridge University Press. International Committee of the Red Cross. Cambridge, United Kingdom 2005. p. 180. ISBN 978-0-521-80899-6. ISBN 978-0-521-00528-9 [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.refworld.org/pdfid/5305e3de4.pdf>.

²³⁰ JESSUP C. P. A Belligerent Occupant's Power over Property. [online]. In: *The American Journal of International Law*. 1944, vol. 38, nr. 3, p. 457-461 p. 458. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/2192387>.

²³¹ OPPENHEIM M. A. *International Law. A treatise. War and Neutrality*. [online]. Vol. II, Second edition. Longmans, Green and Co. London, 1912. p. 186. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.gutenberg.org/files/41047/41047-h/41047-h.htm>.

În textul Convenției III de la Geneva, care reglementează tratamentul prizonierilor de război, pot fi reliefate reglementările și procedurile referitoare la gestionarea bunurilor personale deținute, a prizonierilor. Aceste reglementări stabilesc faptul că prizonierii de război ar trebui, în general, să păstreze posesia bunurilor lor personale. Cu toate acestea, anumite categorii de bunuri, precum banii și obiectele de valoare, pot fi confiscate temporar, cu condiția ca acestea să fie restituite la încetarea prizonieratului (art. 18). După ce prizonierii de război evadează, sunt repatriați, eliberați sau în caz de deces, bunurile lor personale trebuie să fie predate familiilor lor (art. 122). În mod remarcabil, Convenția impune ca părțile aflate în conflict să garanteze, în cazurile de transfer dintr-un lagăr în altul, ca prizonierii să-și poată aduce bunurile cu ei, fie să aranjeze ca bunurile lor să le fie transmise ulterior (art. 48, 65, 68, 119).

A patra Convenție de la Geneva privitoare la protecția persoanelor civile în timp de război din anul 1949 a devenit primul instrument internațional conceput special pentru a proteja civilii, conținând și o serie de dispoziții în materia protecției bunurilor ce aparțin particularilor. Protejarea civililor în timpul conflictelor armate reprezintă o piatră de temelie a dreptului internațional umanitar, care oferă un cadru solid în care civilii sunt protejați. Această protecție se extinde asupra mediului și proprietății lor directe, cunoscute și sub denumirea de „obiecte civile”.²³² În general, scopul convenției implică protecția ființei umane, totuși, aceasta conține și anumite prevederi referitoare la proprietate, menite să scutească oamenii de suferințele rezultate din distrugerea bunurilor lor reale și personale (așa cum este prevăzut inclusiv de art. 53).

Interdicția cuprinsă în alineatul 2 al art. 33 al Convenției a IV-a de la Geneva conține un vechi principiu de drept internațional, enunțat deja în Regulamentul de la Haga în două dispoziții: articolul 28, care prevede: „Jefuirea unui oraș sau loc, chiar dacă este luat prin asalt, este interzisă”, iar articolul 47 prevede: „Jaful este interzis în mod oficial”. Această interdicție are un domeniu general de aplicare. Este vorba nu numai de jefuirea prin acte individuale fără acordul autorităților militare, ci și de jefuirea organizată, ale căror efecte sunt redată în istoriile fostelor războaie, când prada alocată fiecărui soldat era considerată ca parte a salariului său.

---

²³² ICRC: *How does law protect in war?. Protection of Civilians*. ©2018 [citat 28.08.2023]. Disponibil: <https://casebook.icrc.org/highlight/protection-civilians>.

Alineatul 2 al articolului 33 al Convenției a IV-a este extrem de concis și clar; nu lasă loc de interpretare. Înaltele Părți Contractante interzic ordonarea precum și autorizarea jefuirii. În plus, acestea se angajează să prevină sau, dacă a început, să oprească jafurile individuale. În consecință, în acest sens este necesar a fi întreprinse toate măsurile legislative necesare. Interdicția jefuirii se aplică atât pe teritoriul unei părți la conflict, cât și pe teritoriile ocupate. Protecția este garantată în privința oricărei forme de proprietate, fie că aparține unor persoane private, fie că aparține unor comunități sau statului. Pe de altă parte, în acest context, rămâne intact dreptul de rechiziție, expropriere sau de sechestr.

Interzicerea jafului este o regulă bine înrădăcinată în dreptul internațional cutumiar. Jefuirea este interzisă în toate circumstanțele în conformitate cu Regulamentul de la Haga (art. 28, art. 47). Aceasta este identificată drept crimă de război în Raportul Comisiei asupra responsabilității autorilor războiului și aplicării sancțiunilor²³³ înființată după Primul Război Mondial, precum și în Carta Tribunalului Militar Internațional (Nürnberg)²³⁴ instituit în urma celui de-al Doilea Război Mondial. În temeiul Statutului Curții Penale Internaționale²³⁵, „jefuirea unui oraș sau loc, chiar și atunci când este luat prin asalt”, constituie o crimă de război în conflictele armate internaționale.

În temeiul alineatului 3 al articolului 33 al Convenției a IV-a de la Geneva, sunt interzise măsurile de represalii împotriva persoanelor protejate și a bunurilor lor. Represaliile sunt măsuri contrare legii, dar care, atunci când sunt întreprinse de un stat față de un alt stat pentru a asigura încetarea anumitor fapte sau pentru a obține despăgubiri pentru acestea, sunt considerate legale în condițiile particulare în care sunt întreprinse.²³⁶

---

²³³ *Report of the Commission on Responsibility of The Authors of The (First World) War and on Enforcement of Penalties*. International Law Studies. Vol. 60, 29.03.1919. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1917&context=ils>.

²³⁴ *Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis*. Londra, Regatul Unit la Marii britanii și Irlandei de Nord. Semnată: 08.08.1945. Articolul 6(b). [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf.

²³⁵ *Rome Statute of the International Criminal Court*. Roma, Italia. Semnat la 17.07.1998. În vigoare 01.07.2002. United Nations, Treaty Series, vol. 2187, No. 38544. Articolul 8(2)(b)(xvi). [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>.

²³⁶ UHLER M. O., COURSIER H., SIORDET F., PILLOUD C, BOPPE R., WILHELM R. J. *Commentary. IV Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war*. [online]. Geneva International Committee of The Red Cross. Geneva, Switzerland, 1958. p. 227. [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/llmlp/GC_1949-IV/GC_1949-IV.pdf.

Interdicția de a recurge la represalii servește ca măsură de protecție pentru toate persoanele aflate sub protecție, indiferent dacă acestea se află pe teritoriul unei părți în conflict sau în regiunile ocupate. Această interdicție este de natură completă și obligatorie, lipsită de orice excepții implicite referitoare la justificarea necesităților militare.

Interdicția expresă impusă de Convenție Capacitatea Convenției a fost asigurată prin instituirea de mecanisme alternative pentru a asigura respectarea dreptului. Aceste mecanisme, înrădăcinate în principiile supravegherii de către Puterile protectoare și în obligația de a trage indivizii la răspundere pentru încălcările grave, au înlocuit nevoia de represalii. Interzicerea represaliilor este intrinsec legată de alte prevederi care garantează aplicarea Convenției în toate circumstanțele, subliniind datoria sa primordială de a proteja bunăstarea umană.

Toate cele patru Convenții de la Geneva din 1949 conțin o interdicție expresă a represaliilor împotriva persoanelor și bunurilor protejate în condițiile lor. În Convenția a IV-a, această interdicție este extinsă asupra pedepselor colective și măsurilor de terorizare a populației civile din teritoriul ocupat, precum și asupra luării de ostatici.²³⁷

Prin articolul 53 al Convenției se interzice Puterii ocupante de a distruge bunurile mobile sau imobile aparținând persoanelor particulare, individual sau colectiv, statului sau altor autorități publice, organizațiilor sociale sau cooperatiste, în afară de cazurile în care aceste distrugeri ar deveni absolut necesare în urma operațiunilor militare.

Se are în vedere faptul că interdicția se referă doar la „distrugere”. Conform dreptului internațional, autorităților ocupante le este recunoscut dreptul, în anumite circumstanțe, de a dispune de bunuri din teritoriul ocupat – și anume dreptul de a rechiziționa proprietățile private, dreptul de a confisca orice bunuri mobile aparținând statului care pot fi utilizate pentru operațiuni militare și dreptul de a administra și de a beneficia de utilizarea bunurilor imobile aparținând statului ocupat.²³⁸

---

²³⁷ KALSHOVEN F. *Human Rights, The Law of Armed Conflict, and Reprisals*. [online]. The Henry Dunant Institute. International Congress on Humanitarian Law. San Remo, 1970. p. 187. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400023792a.pdf>.

²³⁸ *Op. cit.* p. 301. [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/lmlp/GC_1949-IV/GC_1949-IV.pdf.

Pentru a înlătura eventuale interpretări eronate cu privire la întinderea domeniului de aplicare al articolului 53, este imperativ să se clarifice că protecția prevăzută în acesta nu cuprinde proprietatea în sens general; mai degrabă, convenția impune în mod specific protejarea acesteia în teritoriile ocupate. Ca atare, aplicabilitatea articolului se limitează numai la cazurile în care distrugerea rezultă din acțiunile întreprinse de puterea ocupantă.

Interdicția distrugerii proprietăților în teritoriile ocupate conține o rezervă semnificativă, aceasta nu se aplică atunci când o astfel de distrugere devine absolut necesară în contextul operațiunilor militare. Altfel spus, forțele ocupante se pot angaja, în baza unor exigențe militare convingătoare, în distrugerea completă sau parțială a anumitor proprietăți private sau publice din regiunea ocupată. Este de competența Puterii ocupante să evalueze gravitatea acestor cerințe militare. Cu toate acestea, există o preocupare conform căreia o interpretare fără scrupule a acestei rezerve ar putea submina eficacitatea garanției de salvagardare intenționate. Potențiala utilizare abuzivă a clauzei de necesitate militară ar putea împuternici Puterea ocupantă să se sustragă de la interdicția expres prevăzută de Convenție.

În consecință, este imperativ ca Puterea ocupantă să exercite prudență în interpretarea clauzei în cauză. Atunci când se ia în considerare recurgerea la distrugere, autoritățile ocupante ar trebui să depună eforturi pentru a menține un sentiment de proporționalitate juxtapunând câștigurile militare anticipate cu pagubele rezultate. Provocarea constă în atingerea unui echilibru rezonabil între nevoile militare imperative și conservarea bunurilor civile.

În esență, dispozițiile articolului 53 servesc ca mijloc de prevenire a distrugerilor inutile și involuntare în teritoriile ocupate. Clauza de salvagardare împotriva unei astfel de distrugeri, recunoscând în același timp importanța exigențelor militare, subliniază nevoia de abordare rațională și de luare a deciziilor în spiritul reglementărilor de drept internațional umanitar. Atingerea acestui echilibru este esențială pentru a asigura faptul că acțiunile Puterii ocupante rămân aliniate cu principiile generale ale umanității și protecției proprietății civile, așa cum sunt stabilite în Convenție.

Simultan, potrivit articolului 97 al Convenției IV, internații vor fi autorizați să păstreze obiectele de uz personal. Banii, cecurile, titlurile etc., precum și obiectele de valoare pe care le au cu ei, nu le vor putea fi luate decât în conformitate cu procedurile stabilite. O chitanță amănunțită li se va da pentru acestea. Sumele vor trebui să fie trecute în contul fiecărui internat; ele nu vor putea fi schimbate într-o altă monedă decât dacă legislația teritoriului în

care este internat proprietarul o cere, sau dacă internatul consimte la aceasta. Obiectele având, în special, o valoare personală sau sentimentală nu le vor putea fi luate. [...]

La eliberarea sau la repatrierea lor, internații vor primi în bani soldul creditor al contului, precum și toate obiectele, banii, cecurile, titlurile etc., care le-au fost luate în timpul internării, cu excepția obiectelor sau valorilor pe care Puterea deținătoare ar trebui să le păstreze în baza legislației în vigoare. În cazul în care un bun aparținând unui internat ar fi reținut, în baza acestei legislații, interesatul va primi o chitanță amănunțită.

Documentele de familie și de identitate pe care internații le au asupra lor nu le vor putea fi luate decât contra unei recipise. Internații nu vor putea fi lăsați niciun moment fără act de identitate. Dacă ei nu îl au, vor primi acte speciale care vor fi stabilite de autoritățile deținătoare și care le vor ține loc de acte de identitate până la sfârșitul internării.

Internații vor putea să aibă asupra lor o anumită sumă în bani sau în bunuri de cumpărare, pentru a-și putea face cumpărăturile. Articolul 98 al convenției indicate *supra* reglementează natura și regimul alocațiilor primite de internați.

Domeniul de aplicare al articolelor considerate bunuri personale nu cuprinde numai articole precum îmbrăcăminte, lenjerie de pat, păături și produse de îngrijire, ci se extinde și mai mult pentru a include bunuri precum cărți, mașini de scris portabile, consumabile medicale și orice alte articole utilizate în mod obișnuit în viața de zi cu zi. camerele video sunt tratate cu prudență, ca o excepție, având în vedere preocupările Puterii deținătoare cu privire la obiectele care ar putea contribui la spionaj sau propagandă nefavorabilă. Această recunoaștere a dreptului internaților de a-și păstra bunurile personale subliniază principiul conform căruia internarea ar trebui să funcționeze în primul rând ca o măsură de securitate, cu impact minim asupra drepturilor și privilegiilor individuale.

Cu toate acestea, Puterea deținătoare își păstrează prerogativa de a se proteja împotriva potențialei utilizări abuzive a resurselor reținute ale internaților, în special a activelor lor financiare. Acest lucru rezultă din imperativul Puterii deținătoare de a preveni evadările și de a zădărnici eforturile de a compromite paznicii prin luare de mită. În mod similar, Puterea încearcă să contracareze propaganda subversivă, justificând astfel privarea de posesia de bani, cecuri, obligațiuni, bunuri de comerț și bunuri de valoare a internaților la internarea acestora. Este esențial ca astfel de confiscări să fie realizate conform unei proceduri bine stabilite, asigurând că internații nu sunt supuși depozitării arbitrare.

Alineatul 3 al articolului indicat supra introduce o avertizare cu privire la autoritatea Puterii deținătoare de a sechestra obiecte de valoare de la internați, vizând în mod specific bunurile care posedă o valoare personală sau sentimentală. Această excepție nuanțată subliniază echilibrul delicat dintre preocupările de securitate și conservarea bunurilor prețuite de internați în mod deosebit. Asta înseamnă că importanța acordată posesiei lor nu depinde de valoarea lor comercială, ci mai degrabă de ceea ce reprezintă în sfera sentimentală.²³⁹

O atenție deosebită se acordă interpretării articolului 97 al Convenției IV coroborat cu articolul 35, care se referă la dreptul persoanelor protejate de a părăsi teritoriul. Inclusiv în cazurile în care indivizii sunt repatriați la încetarea unui conflict, procedura stabilită pentru o astfel de repatriere poate implica, inevitabil, întârzieri, timp în care prevederile articolului 97 vor rămâne aplicabile.

Articolul descrie meticolos procedura specificată. Ea impune restituirea sumelor de bani, cecuri, obligațiuni și bunuri de valoare, cu excepția cazului în care acestea sunt reținute de către Puterea deținătoare în conformitate cu legislația sa internă în vigoare. Pot exista cazuri în care Puterea deținătoare consideră că este necesar să sechestreze anumite documente de identitate (cum ar fi permisul de conducere) pentru a împiedica tentativele de evadare. Cu toate acestea, la confiscarea unor astfel de documente, este imperativ ca Puterea deținătoare să se asigure că internații păstrează un mijloc de verificare a identității acestora.

Articolul 98 al Convenției IV precizează că internații cu resurse financiare de care dispun au dreptul să primească venituri din proprietatea lor în conformitate cu legile Puterii deținătoare. În timp ce legislația din timpul războiului ar putea supune proprietățile inamice sechestrului, veniturile obținute din aceasta pot fi încă accesate.

În anul 1977 Convențiile de la Geneva din anul 1949 au fost completate cu două protocoale adiționale. Aceste protocoale au avut menirea de a dezvolta conținutul protecției victimelor conflictelor armate și de a adapta prevederile Convențiilor de la Geneva privind protecția victimelor conflictelor armate la două tipuri de conflicte armate: conflictul armat internațional și conflictul armat fără caracter internațional.

---

²³⁹ *Ibidem*, p. 422. [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/lmlp/GC_1949-IV/GC_1949-IV.pdf.

Protocolul Adicional I, care se referă la protecția persoanelor afectate de conflicte internaționale, impune părților contractante responsabilitatea de a stabili acorduri care să faciliteze repatrierea rămășițelor persoanelor decedate și a bunurilor lor personale. Acest proces este inițiat fie la cererea țării de origine, fie la cererea rudelor apropiate a defunctului (art. 34).

Articolul 48 din Protocolul aditional I din 1977 prevede: „Pentru a asigura respectul și protecția populației civile și a bunurilor civile, părțile la conflict trebuie să facă în orice moment o distincție între bunuri civile și obiective militare”. În cazul în care există o îndoială în privința unui obiect care este în mod normal un bun civil, dar care ar putea fi un obiectiv militar, acesta trebuie considerat ca fiind un obiect civil.

În temeiul prevederilor articolului 54 al Protocolului Adicional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale, este interzis de a se ataca, a se distruge, a lua sau a scoate din uz bunuri indispensabile supraviețuirii populației civile. „Obiectele indispensabile supraviețuirii populației civile” nu sunt definite în dreptul internațional umanitar, în schimb, dispozițiile relevante oferă o listă neexhaustivă de exemple precum produse alimentare și zonele agricole în care acestea se produc, recoltele, vițele, instalațiile și rezervele de apă potabilă și lucrările de irigații, în scopul de a lipsi, ca urmare a valorii lor de subzistență, populația civilă sau partea adversă, oricare ar fi motivația de la care se pornește, fie pentru a înfometa persoanele civile, a provoca deplasarea acestora, sau pentru oricare alt motiv.

Aceste interdicții nu se aplică dacă obiectele enumerate sunt folosite ca întreținere exclusiv pentru membrii forțelor armate sau în alte scopuri decât întreținerea populației civile.²⁴⁰

Totuși, una dintre provocările conflictelor armate contemporane se manifestă prin faptul că o multitudine de obiecte sunt folosite simultan în scopuri militare și civile. De exemplu, un post de tragere poate fi situat pe acoperișul unei case civile sau al unui apartament dintr-o clădire cu mai multe etaje, folosită ca post de comandă.²⁴¹ În mod similar, o centrală

---

²⁴⁰ ICRC: *How does law protect in war?. Objects indispensable to the survival of the civilian population*. ©2018 [citat 28.08.2023]. Disponibil: https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/objects-indispensable-survival-civilian-population.

²⁴¹ GISEL L. *The principle of proportionality in the rules governing the conduct of hostilities under international humanitarian law*. [online]. Report. ICRC. International Expert Meeting. Quebec, 22 – 23 june 2016. p. 37. [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://www.icrc.org/en/download/file/79184/4358_002_expert_meeting_report_web_1.pdf.

electrică poate furniza energie electrică atât unei unități militare, cât și restului orașului. Dacă utilizarea sa în scopuri militare transformă un obiect civil (sau partea separabilă a acestuia) într-un obiect militar, acesta va deveni o țintă legală.

Cu toate acestea, punctul de vedere predominant, împărtășit de Comitetul Internațional al Crucii Roșii, este că principiile proporționalității și precauțiilor rămân relevante, nu numai în ceea ce privește daunele accidentale aduse altor bunuri civile, ci și în ceea ce privește consecințele pentru civili ale împiedicării utilizării civile a acel obiect. Conform acestui punct de vedere, de exemplu, atacul trebuie îndreptat spre acoperișul casei civile sau spre apartamentul specific din clădirea cu mai multe etaje, cu condiția ca acest lucru să fie fezabil în circumstanțe, pentru a preveni posibilitatea ca civilii să-și piardă casele și mijloacele de trai.²⁴²

Se are în vedere faptul că, din punct de vedere juridic, un obiect este fie un obiectiv militar, fie un obiect civil, nu există o categorie intermediară de obiecte cu dublă utilizare. Dacă atacul este îndreptat împotriva obiectelor cu dublă utilizare care ar putea fi ținte militare legitime, dar care servesc și unei nevoi civile legitime, atunci acest factor trebuie echilibrat cu atenție în raport cu beneficiile militare atunci când se face o determinare a proporționalității.

Într-un caz concret, în cadrul conflictului dintre Rusia și Georgia, în raportul sumativ asupra conflictului, s-a reiterat faptul că vehiculele civile nu pot fi supuse atacurilor datorită caracterului lor civil. În contextul conflictului din august 2008, două circumstanțe pot explica daunele cauzate vehiculelor civile și pot avea implicații juridice pentru a stabili dacă astfel de daune ar putea echivala cu o încălcare a dreptului internațional umanitar: fie o țintă militară legitimă se afla în vecinătatea vehiculului atunci când acesta a fost avariat sau luptători înarmați din miliție se aflau în vehicul când a fost atacat. În acest ultim caz, un luptător de miliție este o țintă militară legitimă dacă participă direct la ostilități. Acest lucru este semnificativ deoarece în cursul conflictului multe persoane au raportat că luptătorii miliției din Osetia de Sud au furat mașini și le-au folosit în diferite scopuri.²⁴³

---

²⁴² *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts. Recommitting to Protection in Armed Conflict On The 70th Anniversary Of The Geneva Conventions*. ICRC Report. p. 19. [citat 28.08.2023]. Disponibil: <https://shop.icrc.org/international-humanitarian-law-and-the-challenges-of-contemporary-armed-conflicts-recommitting-to-protection-in-armed-conflict-on-the-70th-anniversary-of-the-geneva-conventions-pdf-en>.

²⁴³ *Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia*. Report, Vol. II. Septembrie 2009. p. 330. [citat 28.08.2023]. Disponibil: https://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_II1.pdf.

În cadrul aceluiași raport, s-a reafirmat faptul că, prin natura lor, casele și clădirile rezidențiale sunt obiecte civile care, conform dreptului internațional umanitar, nu pot fi atacate decât dacă sunt utilizate în scopuri militare. În rezultat, s-a stabilit faptul că pagubele cauzate de artilerie, atacuri aeriene și tancuri ridică motive serioase de îngrijorare, în special în ceea ce privește principiul proporționalității și obligația de a lua precauțiile cerute de dreptului internațional umanitar.²⁴⁴

Potrivit Comentariului la Protocoalele Adicionale, prevederea formulată în alineatul 1 al articolului 54 de interzicere a înfometării populației civile, descrie cele mai comune modalități în care aceasta poate fi aplicată”.²⁴⁵ În același spirit, Articolul 14 al Protocolului II interzice înfometarea civililor ca metodă de luptă. Prin urmare, este interzis atacul, distrugerea, îndepărtarea sau facilitarea inutilității, în acest scop, a obiectelor indispensabile supraviețuirii populației civile.

În ceea ce privește Protocolul adițional II, care se referă la protecția persoanelor afectate de conflicte armate fără caracter internațional, acesta interzice în mod explicit jefuirea „oricând și în orice loc” (art. 4). De asemenea, prevede ca părțile contractante să protejeze răniții, bolnavii și naufragiații de jaf, asigurând totodată conservarea bunurilor decedatului (art. 8).

Generalizând constatările tribunalelor penale internaționale, Curtea Penală Internațională deduce că intenția instanțelor internaționale este de a diminua distincția cantitativă și calitativă dintre crimele de război săvârșite în contextul conflictelor armate cu caracter internațional și crimele de război comise în contextul conflictelor armate fără caracter internațional. Considerăm că această tendință este benefică din perspectiva asigurării realizării principiului reprimării universale a crimelor de război și, în general, din perspectiva realizării consecvenței a dreptului internațional umanitar.²⁴⁶

Totodată, la acest moment ne raliem poziției expuse de autorii Dorul O., și Nastas A., că noile realități impun o altă tipologie a crimelor de război. Cea propusă de autorii Statutului de la Roma a Curții Penale Internaționale era una firească pentru contextul istoric, politic și,

---

²⁴⁴ *Ibidem*. p. 335.

²⁴⁵ *Op. cit.* p. 189. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.refworld.org/pdfid/5305e3de4.pdf>.

²⁴⁶ DORUL O., NASTAS A. War crimes committed in non-international armed conflicts. In: ACROSS. [online]. Cross-border Laws and Regulations. Vol. 7(5), 2023. ISSN 2602-1463. [citat 26.08.2023]. Disponibil: www.across-journal.com. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8037268> p. 82

subsecvent, juridic existent la sfârșitul mileniului al II-lea. Din cele demonstrate în practica instanțelor internaționale de jurisdicție penală, clasificarea conflictelor armate în vederea angajării răspunderii internaționale penale la care face trimitere Statutul CPI riscă să nu acopere din punct de vedere juridic situațiile ce apar în cadrul conflictelor armate contemporane, fapt care ar favoriza impunitatea și ar compromite pacea și securitatea internațională.²⁴⁷

Mecanismul instituit în temeiul Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, în opinia noastră, este instrumentul european regional primordial în domeniul protecției drepturilor omului. Pe parcursul a șapte decenii, acesta a evoluat și a devenit cel mai complex și cel mai consolidat tratat în materia protecției drepturilor omului..

Hotărârile recente ale Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) au constatat și dezvoltat necesitatea protecției drepturilor omului în timpul conflictelor armate. Jurisprudența emblematică a Curții evidențiază că încălcările dreptului de proprietate în perioadele de conflict reprezintă încălcări ale drepturilor fundamentale ale omului.

Protocolul I la Convenție face corp comun cu aceasta și în art. 1 reglementează protecția proprietății. Termenii utilizați în acest articol oferă un scut robust pentru o gamă variată de intervenții pe terenul protecției proprietății. Acesta cuprinde atât bunuri imobiliare, cât și bunuri personale, active tangibile și intangibile.

Ca și în cazul tuturor tratatelor privind drepturile omului, cu excepția sistemului african, articolul 15 din CEDO conține prevederi de derogare. Derogarea este dreptul legal al unui stat în temeiul unui tratat de a limita aplicarea deplină a anumitor drepturi, în caz de urgență sau criză (și război).²⁴⁸ Totuși, pentru ca o astfel de abatere să fie legitimă, Partea care recurge la ea trebuie să dovedească că măsurile care derogă de la obligație au fost strict impuse de exigențele situației. În plus, aceste măsuri trebuie să se alinieze cu angajamentele asumate de către Parte conform dreptului internațional și nu trebuie să fie în contradicție cu acestea.

---

²⁴⁷ DORUL O., NASTAS A., Conflictele armate în sensul articolului 8 al Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale. In: *Revista Universul Juridic (Revistă lunară de doctrină și jurisprudență* (România). august, 2023. ISSN 2393-3445. [citată 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/conflictele-armate-in-sensul-articolului-8-al-statutului-de-la-roma-al-curtii-penale-internationale/>.

²⁴⁸ NI AOLAIN F. *Transitional Justice and The European Convention on Human Rights*. [online]. Geneva Academy. Academy of International Humanitarian Law and Human Rights. Transitional Justice Institute. Academy Briefing no. 10. 2017. p. 42. [citată 26.08.2023]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Ni_Aolain-2017-transitional_justice_and_the_ECHR.

Având în vedere că, în temeiul articolului 15, măsurile derogatorii nu trebuie să fie incompatibile cu alte obligații prevăzute de dreptul internațional, Partea care recurge la acestea nu poate invoca articolul 15 pentru a justifica orice ingerință în orice drept de proprietate în orice teritoriu ocupat de acesta, contrar obligațiilor care îi revin în temeiul dreptului internațional cutumiar, cum ar fi cele prevăzute în Regulamentele de la Haga. Articolul 15 al Convenției conține procesele impuse din punct de vedere politic și legal prin care statele își pot suspenda obligațiile internaționale pentru a proteja drepturile individuale în perioade de urgență sau criză. Cu toate acestea, asumarea răspunderii de a-și proteja cetățenii nu oferă statelor o scuză pentru încălcări ale drepturilor omului care pot echivala în cele din urmă cu crime împotriva umanității.²⁴⁹

Atunci când o instituție internațională este creată în temeiul unui tratat concret, structura își susține competența în limitele drepturilor și obligațiilor limitate prevăzute în tratatul respectiv. Aceasta este în mod clar poziția adoptată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care este un organism ce asigură respectarea drepturilor omului și care aplică dreptul internațional al drepturilor omului. Aplicarea dreptului internațional umanitar este evidentă într-un număr de hotărâri ale Curții, în care influența sa este perceptibilă. Deși sunt cazuri în care deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului au fost influențate în mod deosebit de principiile și liniile directoare consacrate în dreptul internațional umanitar, există o abordare generală de evitare precaută atunci când este vorba de aplicarea directă normelor acestei ramuri de drept.

Primul caz în care CtEDO a pus în legătură reglementările dreptului internațional umanitar și cele privind protecția drepturilor omului a vizat ocuparea Ciprului de Nord de către forțele turce în anul 1974. În urma acestor evenimente, la CtEDO au fost înregistrate mai multe cereri individuale, în care s-a invocat inclusiv încălcări ale dreptului la protecția proprietății. În *cauza Loizidou c. Turciei*²⁵⁰, reclamantul pretindea că i-a fost refuzată accesul la câteva dintre loturile sale de teren în urma invaziei turce, pretinzând încălcarea articolului 1 din Protocolul 1. Indiferent de ocupația militară aparentă, CtEDO nu a aplicat principiile

---

²⁴⁹ ZAND J. Article 15 of The European Convention on Human Rights and the notion of state emergency. In: *Journal of İnönü University Faculty of Law*, Vol. 5, no. 1, 2014. [online]. p. 159 – 224. p. 165. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.acarindex.com/pdf/acarindex-027feeb5b9e3da4787572bef0c6eb5fe.pdf>.

²⁵⁰ Cauza *Loizidou c. Turciei* Cerere nr. 15318/89. Hotărârea CtEDO din 23.03.1995. [citat 24.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-57920%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-57920%22]}).

dreptului internațional umanitar. Acest lucru este surprinzător, deoarece Curtea a exprimat în hotărârea sa importanța interpretării hotărârilor sale în conformitate cu principiile Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor și în special cu articolul 31 alineatul (3) litera (c) din tratatul menționat, care stabilește că „orice norme relevante de drept internațional aplicabile în relațiile dintre părți” trebuie luate în considerare.

CtEDO a avut numeroase ocazii de a se pronunța în materia protecției proprietății atât în cazul conflictelor armate internaționale, cât și cele fără caracter internațional, având oportunități ample de a stabili precedente și de a elucida contururile protecției proprietății în diferite tipuri de conflict.

Cauza Khamzayev ș.a. vs. Federația Rusă și Kerimova ș.a. vs. Federația Rusă au la origine două atacuri aeriene comise de forțele aeriene ale Federației Ruse asupra unui oraș în Cecenia, fapt care a cauzat pierderi în rândul populației civile. În timpul primului atac o bombă a ajuns într-o casă de locuit în care se aflau mai multe apartamente în unul dintre care locuia reclamanta Kerimova împreună cu familia sa. În urma atacului a fost omorât fratele reclamantei și soțul, iar cei trei copii ai reclamantei au fost răniți. În cel de-al doilea atac loviturile aeriene au avut ca consecință moartea a șase persoane, inclusiv trei reclamanți, au fost afectate 40 de case.

În fața CtEDO reclamanții s-au plâns că în urma atacurilor aeriene membrii familiilor lor au fost omorâți, viața lor a fost pusă în pericol și caselor, bunurilor lor le-a fost cauzat un prejudiciu grav.

Statul pârât a negat prima lovitură, însă a recunoscut comiterea celui de-al doilea atac care a avut drept urmare victime omenesti și distrugerea proprietății. Totodată autoritățile ruse afirmă că loviturile au fost comise cu maximă precizie și au fost necesare pentru restabilirea controlului autorităților federale asupra statului și contracararea activității criminale de către grupările militare ilegale, care opuneau rezistență activă și organizată. Autoritățile statului pârât afirmă că utilizarea forțelor armate terestre ar provoca mult mai multe pierderi în rândul angajaților federali.²⁵¹

În cauzele în care reclamanții s-au plâns de distrugerea locuințelor lor în contextul unor conflicte armate, CtEDO a acceptat revendicarea dreptului de proprietate pe baza extraselor dintr-un inventar al locuințelor emis de administrația orașului după atacul

---

²⁵¹ Информационный бюллетень по прецедентной практике Европейского Суда по правам Человека №72.

incriminat (*Kerimova și alții c. Federația Rusă*²⁵²). În cauza *Damayev c. Federația Rusă*²⁵³ CtEDO a considerat că un reclamant care se plângea de distrugerea locuinței sale ar trebui să furnizeze cel puțin o descriere succintă a bunului în cauză. Ca exemple suplimentare de probe *prima facie* privind dreptul de proprietate sau reședința aflată în proprietate, Curtea a acceptat documente precum titluri de proprietate asupra locuinței sau terenului, extrase din registrele funciare sau fiscale, documente emise de administrația locală, planuri, fotografii și chitanțe pentru lucrări de întreținere, precum și probe ale expedierilor poștale, declarații ale martorilor sau orice alte probe relevante (*Prokopovich vs Federația Rusă, Elsanova vs Federația Rusă*).²⁵⁴

Cu referire la jurisprudența CtEDO pe terenul articolului 1 Protocolul nr. 1 CEDO în contextul conflictului armat ce a avut loc în anul 1992 pe teritoriul Republicii Moldova, merită a fi menționată *cauza Ilașcu și alții vs Republica Moldova și Federația Rusă* pe care Curtea s-a expus la 8 iulie 2004. Reclamanții au fost condamnați de către o instanță de judecată din regiunea stângă a Nistrului, care nu era competentă în sensul articolului 6 al CEDO, nu au avut parte de un proces echitabil, și în urma procesului de judecată, *inter alia*, aceștia au fost lipsiți de bunurile lor.

Guvernul Federației Ruse a declarat că pretențiile reclamanților nu pot fi imputate Federației Ruse și că, în orice caz, ele sunt nefondate. Guvernele României și Republicii Moldova nu au exprimat nicio opinie cu privire la acest subiect.

Chiar dacă admitem că CtEDO avea competență *ratione temporis* de a examina aceste pretenții, Curtea la acel timp a constatat că faptele prezentate pentru a susține pretențiile respective nu sunt suficiente. Prin urmare, deoarece această pretenție nu a fost probată, Curtea a considerat că nu a existat o violare a articolului 1 al Protocolului 1 la CEDO.

---

²⁵² *Cauza Kerimova și alții c. Federația Rusă*. Cerere nr. 17170/04, 20792/04, 22448/04, 23360/04, 5681/05, 5684/05. Hotărârea CtEDO din 03.03.2011. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2217170/04%22,%2220792/04%22,%2222448/04%22,%2223360/04%22,%225681/05%22,%225684/05%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-104662%22%5D%7D>.

²⁵³ *Cauza Damayev c. Federația Rusă*. Cerere nr. 36150/04. Hotărâre CtEDO din 22.10.2012. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D,%22appno%22:%5B%2236150/04%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-110944%22%5D%7D>.

²⁵⁴ Curtea Europeană a Drepturilor Omului. *Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Protecția proprietății*. Actualizat la 30 aprilie 2020. [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_1_Protocol_1_ROM.pdf.

Este important să menționăm la acest capitol că existența regimului separatist amplifică și astăzi discrepanța din cadrul juridic unic al Republicii Moldova, condiționând imposibilitatea acordării de asistență juridică cetățenilor Republicii Moldova din localitățile din stânga Nistrului, periclitanând totodată cooperarea internațională judiciară pe acest segment. Este necesar astăzi să fie intensificate eforturile în vederea soluționării problemei acordării de asistență juridică cetățenilor Republicii Moldova din localitățile din stânga Nistrului (Transnistria), în circumstanțele garantării drepturilor și libertăților fundamentale consacrate prin instrumente juridice cu conotație internațională și europeană la care Republica Moldova este parte. Căile de soluționare a conflictului transnistrean se vor baza pe Constituția Republicii Moldova.²⁵⁵

În cele ce urmează, întru a demonstra uniformitatea interpretării și aplicării prevederilor Dreptului de la Haga și Dreptului de la Geneva privind protecția bunurilor în conflictele armate, estimăm oportun să prezentăm succint practica instanțelor jurisdicționale din alte sisteme de drept.

Conflictul din Eritreea și Etiopia reprezintă un capitol esențial din istoria Continentului Africii, marcat de o perioadă prelungită de ostilitate și relații tensionate între aceste națiuni vecine. Derivând dintr-o rețea complexă de factori istorici, teritoriali și etnici, acest conflict a lăsat un impact profund asupra regiunii. Conflictul, care a avut loc între 1998 și 2000, a fost caracterizat de angajamente militare, strămutări și repercusiuni socio-politice extinse. În acest context, cadrele și principiile juridice internaționale au jucat un rol crucial în modelarea discursului în jurul diferitelor aspecte ale conflictului, inclusiv aspecte legate de relațiile comerciale și dinamica conflictelor armate internaționale.

În anul 2005, pe fundalul conflictului Eritreea și Etiopia, a fost înființată o comisie cu sarcina de a examina dimensiunile specifice ale disputei dintre aceste două națiuni. Un aspect notabil care a intrat în sfera de competență a comisiei a fost dreptul părților beligerante implicate într-un conflict armat internațional de a exercita controlul asupra relațiilor lor comerciale cu partea adversă.

---

²⁵⁵ CERNOMOREȚ S. Mijloace juridico-penale destinate asigurării protecției securității naționale. In: *Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea a parcursului european*, Chișinău: 2019, pp. 230-245. p. 230. ISBN 978-9975-3298-2-8.

Comisia instituită a declarat că dreptul părții beligerante într-un conflict armat internațional de a limita sau înceta orice raporturi comerciale între ea și partea adversă în acest conflict a fost în mod expres stabilit și și-a găsit confirmare în practica extinsă a statelor în secolul XX. Cu un șir de excepții statul beligerant posedă în timpul unui conflict armat drepturi extinse de a confisca proprietatea de stat a inamicului aflată în teritoriul său [...] statul beligerant poate lua sub propriul control sau să suspende exercitarea dreptului la proprietate privată de către cetățenii statului inamic pentru a o returna proprietarilor sau de a întreprinde față de ea anumite măsuri coordonate după încetarea acțiunilor armate.²⁵⁶ Comisia recunoaște că izbucnirea unui război va reduce, fără îndoială, activitățile legate de afaceri. Cu toate acestea, chiar dacă operarea afacerilor deținute de resortisanții unui beligerant advers și distribuirea către proprietarii de profituri comerciale și a plăților de chirie pentru proprietăți imobiliare pot fi suspendate în mod legal în timpul ostilităților, confiscarea bunurilor sau alte măsuri care fac o proprietate comercială *res derelicta* fără compensație nu este acceptabilă.²⁵⁷

În așa mod se afirmă de fiecare teza că drepturile de proprietate beneficiază de protecție nu numai în timp de pace, ci și în timp de conflict armat. Acest angajament ferm față de protecția proprietății este articulat printr-un cadru legal bine stabilit, care emană din dreptul internațional umanitar și principiile drepturilor omului. Cu toate acestea, în ciuda prezenței acestei arhitecturi juridice robuste, realitatea lamentabilă persistă – drepturile de proprietate continuă să fie încălcate în mod flagrant în mijlocul peisajelor îngrozitoare ale conflictelor armate de pe tot globul. Conflictele violente care au avut loc în fostele țări iugoslave în ultimul deceniu al secolului XX nu au făcut excepție.²⁵⁸ Conflictele armate desfășurate pe parcursul anului 1990 pe teritoriul fostei Iugoslavii au fost marcate de încălcări în masă ale dreptului internațional umanitar și ale drepturilor omului, inclusiv dreptul de proprietate.

---

²⁵⁶ ДАВИД Э. Принципы права вооруженных конфликтов. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2011. [online]. c. 84. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/publication/eric-david-principles.htm>.

²⁵⁷ Reports of International Arbitral Awards. Eritrea-Ethiopia Claims Commission - Partial Award: Loss of Property in Ethiopia Owned by Non-Residents - Eritrea's Claim 24. [online]. United Nations, vol XXVI, 19.12.2005. p. 429 – 444. pct. 29. p. 442. [citat 28.08.2023]. Disponibil: https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXVI/429-444.pdf.

²⁵⁸ FERIZOVIĆ J. Prosecution of Crimes of Appropriation of Private Property before the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia and the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals. [online]. Awarded Theses. European Regional Master's Programme in Democracy and Human Rights in South East Europe. 2018/2019. p. 2. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://repository.gchumanrights.org/server/api/core/bitstreams/49c51ac4-d1d0-461b-8f61-855ed73f9a2b/content>.

Tribunalul Internațional penal pentru fosta Iugoslavie în contextul examinării crimelor comise de liderii politici și militari sârbi²⁵⁹ în timpul conflictului armat din Kosovo în 1998 și 1999 însușirea ilegală a proprietății a fost discutată intens. Tribunalul a stabilit că actele de însușire ilegală a proprietății au fost efectuate pe scară largă în timpul operațiunii de expulzare a albanezilor kosovari care a avut loc între martie și iunie 1999. Din analiza rechizitoriilor și hotărârilor rezultă că diverse acte de însușire ilegală a proprietății au avut loc în 12 municipalități. Jefuirea proprietății private a fost recunoscută ca o componentă a violenței.

În *cauza Jelusic*²⁶⁰ în fața Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (Tribunal) în 1995, acuzatul i-a fost imputată încălcarea legilor și obiceiurilor războiului (jefuirea proprietății private). În hotărârea sa din 1999, Camera de primă instanță a Tribunalului a găsit acuzatul vinovat de jefuirea proprietății private în temeiul articolului 3(e) din Statutul Tribunalului din 1993. Acesta a considerat că jaful este „însușirea frauduloasă a fondurilor publice sau private aparținând inamicului sau părții adverse, săvârșită în timpul unui conflict armat și legat de acesta”. De asemenea, a susținut că „actele individuale de jaf săvârșite de persoane motivate de lăcomie ar putea atrage răspunderea penală individuală din partea făptuitorilor”. Inculpatul a pledat vinovat pentru infracțiunea de furt de bani, ceasuri, bijuterii și alte obiecte de valoare de la deținuți la sosirea acestora în lagărul Luka din Bosnia și Herțegovina.²⁶¹

Cu toate acestea, în ciuda eforturilor depuse de Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, infracțiunile împotriva proprietății au primit adesea o atenție semnificativ mai mică decât alte încălcări, atât în contextul justiției penale, cât și a cercetărilor academice.

În timp ce unele studii au explorat infracțiunile care implică distrugerea proprietății culturale din fosta Iugoslavie, a existat o lipsă evidentă de examinare a infracțiunilor care implică însușirea proprietății private. În mod curios, subiectul crimelor de război împotriva proprietății pare să fie marginalizat nu numai în contextul cercetării conflictelor din fosta

---

²⁵⁹ *Cauza Šainović et al.* Hotărâre IT-05-87 din 26.02.2009. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.icty.org/en/case/milutinovic>; *Cauza Đorđević.* Hotărâre IT-05- 87/1 din 23.03.2011. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.icty.org/en/case/djordjevic>.

²⁶⁰ *Cauza Jelusic.* Hotărâre IT-95-10 din 09.09.1998. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.icty.org/en/case/jelusic>.

²⁶¹ HENCKAERTS J. M., DOSWALD-BECK L. *Customary International Humanitarian Law*. [online]. Vol. II, Practice. Part 2. Cambridge University Press. International Committee of the Red Cross. Cambridge, United Kingdom 2005. p. 2813 – 2814. ISBN 0 521 83155 5. [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://www.onlinelibrary.ihl.org/wp-content/uploads/2021/06/Cust-Intl-Hum-Law_Vol-II_Practice.pdf.

Iugoslavie, ci în general. Această remarcă se extinde la discursul academic referitor la alte conflicte și la analiza jurisprudenței altor organisme judiciare internaționale.

3.3. Concluzii la Capitolul 3

Diverse cauze aduse în fața Curții Europene a Drepturilor Omului au pus în lumină o serie de provocări din cadrul sistemului normativ și instituțional al Republicii Moldova. Aceste cazuri dezvăluie probleme multidimensionale legate de dreptul la respectarea bunurilor persoanelor fizice sau juridice. Pentru a aborda aceste preocupări și a promova un cadru mai puternic pentru protecția drepturilor omului, mai multe recomandări sunt pertinente pentru stat: modificarea legislației naționale în strictă corespundere cu prevederile tratatelor internaționale în materia drepturilor omului; aplicarea corectă și coerentă a legislației naționale; consolidarea sistemului juridic și guvernamental.

Prin realizarea acestor recomandări, Republica Moldova poate promova un mediu care respectă, sprijină și protejează drepturile și demnitatea cetățenilor săi, consolidează statul de drept și contribuie la constituirea unei societăți juste și prospere.

Protecția drepturilor de proprietate reprezintă o preocupare atât în timp de pace, cât și în timpul conflictelor armate. Constituțiile statelor și legile naționale sunt concepute pentru a proteja proprietatea împotriva încălcărilor neautorizate. Simultan dreptul internațional al drepturilor omului și dreptul internațional umanitar oferă, de asemenea, straturi vitale de protecție. Aceste reglementări cuprind diverse aspecte, delimitând circumstanțele specifice în care anumite tipuri de proprietate privată pot fi confiscate în mod legal și interzicând categoric acțiuni precum jefuirea și alte depozări ilicite de proprietate. În ciuda prezenței unor cadre juridice cuprinzătoare menite să supravegheze protecția drepturilor de proprietate, realitatea nefericită rămâne că aceste drepturi sunt încălcate în mod repetat în cadrul conflictelor de pe întreg globul.

Protecția proprietății în condițiile conflictelor armate este guvernată de *lex specialis* – dreptul internațional umanitar. Acest fapt poate fi constatat atât în urma consultării surselor doctrinare și legale în domeniu, cât și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, atunci când Curtea este sesizată cu cereri prin care reclamanții pretind repararea prejudiciului material cauzat în urma acțiunilor armate.

O trecere în revistă a literaturii de specialitate dezvăluie că cercetarea complexă a crimelor de război care vizează proprietatea rămâne în mod evident subreprezentată atât în

cercetarea academică, cât și în examinarea jurisprudențială a instanțelor jurisdicționale internaționale.

În ciuda unui corp substanțial de cercetări apărute în ultimele două decenii cu privire la crimele de război comise în timpul conflictelor din fosta regiune iugoslavă și urmărirea lor ulterioară de către Tribunal, accentul academic s-a concentrat în primul rând pe crimele considerate deosebit de odioase, cum ar fi genocidul, exterminarea, tortura și violența sexuală. Drept urmare, infracțiunile care vizează proprietatea au rămas relativ neexplorate.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În anii ce au urmat încetării celui de-al Doilea Război Mondial, societatea internațională devine martorul evoluției impresionante a evenimentelor pe terenul protecției proprietății. Atunci, lumea bipolară pe segmentul conținutului și tipologiei proprietății, reprezentată de state socialiste având sistemul economic bazat pe economia planificată, dar și state capitaliste centrate pe economia de piață, instituie primul mecanism regional de protecție a drepturilor omului – Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale. Astfel, organele Convenției (Curtea și Comisia) au fost nevoite să aplice prevederile articolului 1 al Protocolului nr. 1 spețelor cu participarea statelor având abordări normative absolut antagoniste. Aceasta a fost o adevărată provocare la adresa Curții, dar cele evocate în prezenta lucrare ne demonstrează că instanța jurisdicțională europeană a reușit să abordeze coerent conținutul dreptului fundamental făcând apel de fiecare dată la scopurile și obiectivele anunțate în Convenție.

Proclamarea dreptului de proprietate în textul tratatelor internaționale universale și regionale nu este suficientă. Autoritățile naționale sunt obligate, în temeiul angajamentelor asumate în baza tratatelor internaționale, să ofere garanții în vederea valorificării dreptului individual la proprietate în context pașnic, dar și în cel conflictual.

Rezumând poziții ale doctrinarilor, definiții întâlnite în actele internaționale, legislațiile statelor, practica forului jurisdicțional de la Strasbourg deducem că dreptul la respectarea bunurilor, în sensul art. 1 Protocolul nr. 1 la CEDO, poate fi definit ca fiind un drept economic, subiectiv, real, perpetuu care aparține persoanelor fizice, persoanelor juridice, având natură absolută în raporturile pe orizontală și fiind un drept relativ în raporturile pe orizontală, în condițiile respectării legii și a principiilor generale ale dreptului internațional.

Protecția proprietății, în sensul Convenției Europene a Drepturilor Omului, presupune garanții de protecție împotriva formelor arbitrare sau disproporționate de interferență cum sunt privarea, fie limitarea dreptului.

Fiecare individ are dreptul de a deține proprietate și de a folosi bunurile aflate în posesia sa. Atât guvernelor, cât și altor persoane le este interzis să-și atribuie proprietăți fără temei legal. Privarea persoanei de proprietatea sa nu poate interveni decât în cazul existenței

unei necesități publice. În cazul în care aceste circumstanțe au loc, statul este obligat să asigure o despăgubire echitabilă.

Termenul „lipsire” în sensul art. 1 Protocolul nr. 1 la CEDO urmează a fi înțeles cu sensul de ”privare”, fie „deposedare” a titularului dreptului de proprietate de obiectul și atributele dreptului de proprietate.

În prezenta lucrare de doctorat au fost analizate *in concreto* cauzele vs. Republica Moldova pe terenul articolului 1 al Protocolului nr. 1 CEDO iscate în mod particular din: neexecutarea hotărârilor judecătorești, revizuirea abuzivă a hotărârilor judecătorești, realizarea neconformă a recursului în anulare, retragerea licenței, plata cu întârziere a depunerilor bănești, protecția proprietății intelectuale, confiscare, expropriere, recuperarea investițiilor. Examinând alegațiile reclamanților în materia proprietății Curtea Europeană a Drepturilor Omului uneori a constata probleme sistemice, subsecvent au fost declanșate inclusiv pârgșii politice pentru a monitoriza modul în care Republica Moldova respectă prevederile Convenției și hotărârile Curții. Din păcate nerespectarea de către autoritățile naționale a dreptului la proprietate, în formula sistemului Convenției Europene a Drepturilor Omului, afectează imaginea statului nostru și are o serie de consecințe dramatice asupra evoluției situației în societatea internă.

Deși în prezent este recunoscut pe scară largă faptul că drepturile omului rămân în vigoare în timpul conflictelor, alături de dispozițiile dreptului internațional al drepturilor omului, sursa juridică principală care guvernează limitarea impactului pe timp de război și protecția categoriilor vulnerabile de persoane și a bunurilor acestora este dreptul internațional umanitar. În acest cadru, o multitudine de norme ale dreptului internațional umanitar se regăsesc cu fermitate în dreptul cutumiar, dar și în cel al tratatelor, reglementând cu meticulozitate protecția proprietății în timpul conflictelor armate.

Aceste reglementări cuprind diverse aspecte, delimitând circumstanțele specifice în care anumite bunuri pot fi confiscate în mod legal și interzicând categoric acțiuni precum jefuirea și alte deposedări ilicite de proprietate. În ciuda prezenței unui cadru juridic cuprinzător menit să asigure protecția proprietății, realitatea nefericită rămâne că aceste drepturi sunt încălcate în mod repetat în cadrul conflictelor de pe întreg globul.

În urma celor constatate, estimăm oportun să formulăm **recomandări** viabile întru a atribui caracter empiric prezentului studiu.

Astfel, considerăm că astăzi este absolut necesar să fie revizuit cadrul normativ în domeniul dreptului conflictelor armate. Dreptul de la Geneva este inconsistent în special în

materia protecției proprietății private. Prevederile elaborate în perioada imediat după finalizarea celui de-al Doilea Război Mondial au fost concepute practic într-un vid juridic, la acel moment încă nefiind elaborate standarde universale și regionale în domeniu.

În contextul prezentei cercetări considerăm oportună amendarea dispoziției articolului 53 al Convenției de la Geneva cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război după cum urmează:

”Se interzice Puterii ocupante de a distruge bunurile mobiliare sau nemobiliare aparținând persoanelor particulare, individual sau colectiv, statului sau altor autorități publice, organizațiilor sociale sau cooperatiste, în afară de cazurile în care aceste distrugerii ar deveni absolut necesare în urma operațiunilor militare.

Persoanele particulare vor avea dreptul la despăgubire justă în cazul în care au fost lipsite de proprietate.”

La fel, norma materială sugerată ar beneficia de garanții eficiente de respectare dacă actorii societății internaționale ar dezvolta un cadru procedural coerent, iar strategia de urmărire penală a infracțiunilor, având ca obiect proprietatea privată, comise în legătură cu conflictul armat va avea contururi precise pentru a cuprinde toate aspectele (formele și dimensiunile) violenței sistematice realizate asupra proprietății. Este imperativ să se garanteze că infracțiunile care implică dobândirea ilicită a proprietății în conflictele armate sunt supuse urmăririi penale atât prin acuzații distincte, cât și în contextul mai larg al altor infracțiuni penale examinate de instanțele de judecată naționale și cele internaționale.

Cu titlu de recomandare *de lege ferenda* în contextul investigației științifice realizate venim inclusiv cu inițiativa și argumentarea necesității de adaptare a cadrului legal național la standardele Convenției Europene a Drepturilor Omului în vederea realizării plenare de către statul nostru a angajamentelor asumate în baza tratatelor internaționale care reglementează protecția proprietății, inclusiv în baza Convenției Europene a Drepturilor Omului. În acest sens, estimăm ca fiind binevenită modificarea prevederilor alin. (3) art. 1295 din Codul civil al Republicii Moldova după cum urmează:

”(3) Arendașul are dreptul prioritar la încheierea contractului de arendă pe un nou termen în cazul în care:

- a) și-a onorat obligațiile contractuale luate anterior;*
- b) bunurile arendate se dau în arendă pe un nou termen;*
- c) acceptă noile clauze contractuale stabilite de arendator.”*

Considerăm că o asemenea redactare clară, accesibilă și previzibilă a dispoziției legale, prin stipularea expresă a faptului că dreptul de preemțiune la încheierea contractului de arendă îl au doar subiecții care s-au aflat în raporturi de arendă, va permite interpretarea corectă și coerentă a prevederilor legale de către instanțele de judecată, generând astfel o jurisprudență uniformă compatibilă cu standardele CEDO în materia protecției proprietății.

În calitate de ipoteze de cercetări viitoare adiacente prezentului demers științific venim la acest moment cu o constatare și o sugestie. O trecere în revistă a literaturii străine confirmă teza că cercetarea mai largă a crimelor de război care vizează proprietatea rămâne în mod evident subreprezentată atât în cercetarea academică, cât și în examinarea jurisprudențială a instituțiilor judiciare internaționale. Analiza doctrinară a mecanismului protecției proprietății private în contextul conflictelor armate ar permite identificarea normelor desuete și ar genera în plan academic o inițiativă de adaptare a legilor și obiceiurilor războiului la noile realități marcate de progres al științelor și tehnologiilor având repercusiuni și pe segmentul proprietății.

BIBLIOGRAFIE

1. ADAM, I. *Drept civil. Drepturile reale*. Ed. All Beck, București, 2002. 816 p. ISBN: 973-655-206-3.
2. *Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis*. Londra, Regatul Unit la Marii britanii și Irlandei de Nord. Semnată: 08.08.1945. Articolul 6(b). [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf.
3. ALLEN, T. Compensation for Property Under the European Convention on Human Rights. In: *Michigan Journal of International Law*. Vol. 28 nr. 2. 2007. p. 286 – 335. [citat 20.09.2020]. Disponibil: <https://repository.law.umich.edu/mjil/vol28/iss2/2>.
4. ARAMĂ, E. *Istoria dreptului românesc*. Editura Reclama, Chișinău, 2003. 204 p. ISBN 9975-932-48-7.
5. ARDELEAN, G. *Drept civil. Drepturile reale principale*. Tipogr. Bons Offices, Chișinău, 2016. 270 p. ISBN 978-9975-87-155-6.
6. BAEȘU, V. Drepturile economice ale omului — drepturi subiective sau libertăți public. În: *Revista Studii Juridice*. Universitatea Liberă Internațională din Moldova. VIII, nr. 1-2, 2015. pp.89-100.
7. BAEȘU, V. *Reglementarea juridică a drepturilor economice ale omului în Republica Moldova*. [online]. Teză de doctor în drept. Specialitatea drept constituțional. Chișinău, 2017. [citat 09.12.2017]. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2017/52204/baesu-valeriu_thesis.pdf.
8. BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Drept civil. Drepturile reale principale*. Tipografia Centrală, Chișinău, 2005. 302 p. ISBN 9976-78-398-8.
9. BALAN, O. *Protecția drepturilor omului în conflictele armate. Monografie*. CEP USM. Chișinău, 2009. ISBN 978-9975-70-851-7.
10. BALAN, O., SÂRCU, D. Aplicarea directă a reglementărilor internaționale în materia drepturilor omului, În: *Materiale ale mesei rotunde cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului*. [online] 11 decembrie 2013. Academia de Administrare Publică. Chișinău, 2014. p.11-24. [citat la 28.11.2017]. Disponibil: <http://aap.gov.md/files/conferinte/11.12.13.pdf>.

11. BANTUȘ, I., BANTUȘ, M. *Istoria statului și dreptului Republicii Moldova. Curs de lecții*. Tipografia „Reclama” Chișinău, 2001. 182 p. ISBN 9975-9602-8-6.
12. BÎRSAN C. *Convenția Europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I Drepturi și libertăți*. Editura All Beck, București, 2005. 1251 p. ISBN 973-655-573-9.
13. BÎRSAN, C. *Drept civil. Drepturile reale principale în reglementarea noului Cod civil*. Ed. Hamangiu, București, 2013.
14. BÎRSAN, C. *Drept civil. Drepturile reale principale. Ed. a II-a revăzută și adăugită*. Editura Hamangiu, București, 2007. ISBN/ISSN 978-606-522-052-2.
15. BÎTCĂ, I. *Drept civil. Dreptul de proprietate și dezmembrămintele sale. Note de curs*. Chișinău, 2013. p. 33. [citată 09.12.2017] Disponibil: http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_civilul_1/015_-_Drept_civil_partea_generala_2.pdf.
16. BONTEA, L. Regimul juridic al terenurilor agricole. În: *Legea și viața*. Nr. 11 (287), 2015. p. 29-32. ISSN 2587-4365.
17. BRILMAYER L., CHEPIGA G. Ownership or Use? Civilian Property Interests in International Humanitarian Law. In: *Harvard International Law Journal*. [online]. 2008, vol. 49, nr. 2, p. 413 – 446. [citată 24.08.2023]. Disponibil: <https://core.ac.uk/download/pdf/72829564.pdf>.
18. BURIAN, A., BALAN, O., OSMOCHESCU N., ARHILIUC V., SÎRCU (SCOBIOALĂ) D., SUCEVEANU N., GAMURARI V., DORUL O. *Drept international public*. Ediția a IV-a (revăzută și adăugită). Tipografia Elena – V.I. Chișinău, 2012. ISBN 978-9975-106-99-3.
19. CARSS-FRISK M. *Dreptul la proprietate. Ghid privind punerea în aplicare a articolului 1 al Protocolului nr. 1 din Convenția europeană pentru Drepturile Omului*. [online]. Manuale privind drepturile omului, nr. 4. [citată 14.12.2017]. Disponibil: <http://www.infoeuropa.md/files/dreptul-la-proprietate-ghid-privind-punerea-in-aplicare-a-articolului-1-al-protocolului-nr-1-al-cedo.pdf>.
20. Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor. Nairobi, Kenya. Adoptată: 27.06.1981, în vigoare: 21.10.1986. [citată 01.12.2017]. Disponibil: http://www.achpr.org/files/instruments/achpr/achpr_instr_charter_fra.pdf.
21. Cauza „*Cinci pensionari*” vs Peru, Hotărârea Curții Interamericane a Drepturilor Omului din 28.02.2003. [citată 29.11.2017]. Disponibil: http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_98_ing.pdf.

22. Cauza *Anheuser-Busch INL. c. Portugaliei*. Cerere nr. [73049/01](#). Hotărâre CtEDO din 11.01.2007. [citat 22.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"tabview":\["document"\],"itemid":\["001-78980"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
23. Cauza *Arzamazova c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [38639/14](#). Hotărâre din 04/11/2020. [citat 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{"%22tabview%22":\["%22document%22"\],"%22itemid%22":\["%22001-203824%22"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{).
24. Cauza *AsDAC c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [47384/07](#). Hotărâre CtEDO din 08/03/2021. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22languageisocode%22":\["%22FRE%22"\],"%22appno%22":\["%2247384/07%22"\],"%22documentcollectionid%22":\["%22CHAMBER%22"\],"%22itemid%22":\["%22001-206726%22"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
25. Cauza *Balan c. Republicii Moldova (nr. 1)*. Cerere nr. [19247/03](#). Hotărâre CtEDO din 29/01/2008. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{"%22itemid%22":\["%22001-84720%22"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{).
26. Cauza *Balan c. Republicii Moldova (nr. 2)*. Cerere nr. [49016/10](#). Hotărâre CtEDO din 28/02/2023. [citat 13.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{"%22tabview%22":\["%22document%22"\],"%22itemid%22":\["%22001-221436%22"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{).
27. Cauza *Balan c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [17947/13](#). Hotărâre CtEDO din 11/03/2022. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{"%22tabview%22":\["%22document%22"\],"%22itemid%22":\["%22001-216170%22"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{).
28. Cauza *Baroul Partener-A c. Moldovei*. Cerere nr. [39815/07](#). Hotărâre CtEDO din 16/10/2009. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22tabview%22":\["%22document%22"\],"%22itemid%22":\["%22001-127436%22"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
29. Cauza *Béláné Nagy c. Ungariei*. Cerere nr. [53080/13](#). Hotărâre CEDO din 10.02.2015. [citat 20.04.2020]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{"%22itemid%22":\["%22002-10372%22"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{).
30. Cauza *Bimer S.A. c. Moldovei*. Cerere nr. [15084/03](#). Hotărâre CtEDO din 10/10/2007. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22itemid%22":\["%22001-81505%22"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

- [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-156259%22\]}.](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-156259%22]})
40. Cauza *Eriksson c. Suediei*. Cerere nr. [11373/85](#). Hotărâre CtEDO din 22.06.1989. [citat 01.04.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62039>.
41. Cauza *Fostul Rege al Greciei și alții c. Greciei*. Crere nr. 25701/94. Hotărârea CEDO din 23.11.2000. [20.09.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-60797&filename=CASE%20OF%20THE%20FORMER%20KING%20OF%20GREECE%20AND%20OTHERS%20v.%20GREECE.docx&logEvent=False>.
42. Cauza *Hamer c. Belgiei*. Cerere nr. [21861/03](#). Hotărâre CtEDO din 27.11.2007. [citat 16.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-119571"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
43. Cauza *Hentrich c. France*. Cerere nr. 13616/88. Hotărârea CEDO din 03.07.1995. [citat 20.09.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-57903&filename=001-57903.pdf&TID=ihgdqbxnfi>.
44. Cauza *Huvig c. Franței*. Cerere nr. [11105/84](#). Hotărâre CtEDO din 24.04.1990. [citat 01.04.2020]. Disponibil : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62184>.
45. Cauza *IPTEH SA și alții c. Moldovei*. Crere nr. [35367/08](#). Hotărâre din 07/04/2010. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-95818%22\]}.](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-95818%22]})
46. Cauza *Istrate c. Republica Moldova*. Cerere nr. [53773/00](#). Hotărâre CtEDO din 13.06.2006. [citat 24.06.2023]. Disponibil <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112634>.
47. Cauza *Iurii c. Moldovei*. Cerere nr. [24446/09](#). Hotărâre CtEDO din 13/12/2016. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-169478%22\]}.](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],[%22itemid%22:[%22001-169478%22]})
48. Cauza *James ș.a. c. Regatului Unit*. Cerere nr. [8793/79](#). Hotărârea CtEDO din 21.02.1986. [citat 01.04.2020]. Disponibil : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62065>.
49. Cauza *Jelisic*. Hotărâre IT-95-10 din 09.09.1998. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.icty.org/en/case/jelisic>.
50. Cauza *Kerimova și alții c. Federația Rusă*. Cerere nr. [17170/04](#), [20792/04](#), [22448/04](#), [23360/04](#), [5681/05](#), [5684/05](#). Hotărârea CtEDO din 03.03.2011. [citat 26.08.2023].

[https://hudoc.echr.coe.int/rus/#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22appno%22:\[%2217170/04%22,%2220792/04%22,%2222448/04%22,%2223360/04%22,%2225681/05%22,%2225684/05%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-104662%22\]}.](https://hudoc.echr.coe.int/rus/#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2217170/04%22,%2220792/04%22,%2222448/04%22,%2223360/04%22,%2225681/05%22,%2225684/05%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-104662%22]})

- 152

- [2:\[%2219253/03%22,%2217667/03%22,%2217695/03%22,%2219263/03%22,%2231761/03%22,%2231960/03%22\],%22documentcollectionid2%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-75160%22\]}.](#)
60. Cauza *Marckx c. Belgiei*. Cerere nr. [6833/74](#). Hotărâre CtEDO din 13.07.1979. [citat 30.11.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["marckx"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-62092"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
61. Cauza *Mayagna (Sumo) Awas Tingni Community c. Nicaragua*. Hotărârea Curții Interamericane a Drepturilor Omului din 31.08.2001. [citat 29.11.2017]. Disponibil: http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_79_ing.pdf.
62. Cauza *Mazepa c. Republica Moldova*. Cerere nr. [1115/02](#). Hotărârea CtEDO din 10.05.2007. [citat 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127911>.
63. Cauza *Megadat.com S.R.L. c. Moldovei*. Cerere nr. [21151/04](#). Hotărâre CtEDO din 08/07/2008. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"%22itemid%22:\[%22001-85732%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
64. Cauza *Mocanu și alții c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [8141/07](#). Hotărâre CtEDO din 26/09/2018. [citat 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{"%22display%22:\[%220%22\],%22languageisocode%22:\[%22FRE%22\],%22appno%22:\[%228141/07%22\],%22documentcollectionid2%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-184426%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{).
65. Cauza *Oferta Plus SRL c. Republica Moldova*. Cerere nr. [14385/04](#). Hotărârea CtEDO din 19.12.2006. [citat 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78585>.
66. Cauza *Öneryildiz c. Turciei*. Cerere nr. [48939/99](#). Hotărâre CtEDO din 30.11.2004. [citat 14.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-94146"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
67. Cauza *Ouș c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [1836/16](#). Hotărâre din 17/01/2023. [citat 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{"%22itemid%22:\[%22001-222308%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{).
68. Cauza *Parrillo c. Italiei*. Cerere nr. [46470/11](#). Hotărâre CtEDO din 27.08.2015. [citat 25.03.2017]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-178811>.
69. Cauza *Pădureț c. Republicii Moldova și a Rusiei*. Cerere nr. [26626/11](#). Hotărâre din 13/11/2017. [citat 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{"%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-173464%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{).

70. Cauza *Pîrnău și alții c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [37225/07](#), [7456/08](#), [12255/08](#). Hotărâre CtEDO din 31/01/2012. [citat 14.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-108861%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-108861%22]}).
71. Cauza *Popov (nr. 1) c. Republica Moldova*. Cerere nr. [74153/01](#). Hotărârea CtEDO din 18.01.2005. [citat 24.06.2023]. Disponibil <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112656>.
72. Cauza *Popov c. Moldovei (nr. 2)*. Cerere nr. [19960/04](#). Hotărâre CtEDO din 06/03/2006. [citat 13.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22appno%22:\[%2219960/04%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-71507%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2219960/04%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-71507%22]}).
73. Cauza *Prodan c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [49806/99](#). Hotărârea CtEDO din 18.05.2004. [citat 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112687>.
74. Cauza *Rusu Lintax SRL c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [17992/09](#). Hotărâre CtEDO din 13/12/2016. [citat 13.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-169477%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-169477%22]}).
75. Cauza *Šainović et al.* Hotărâre IT-05-87 din 26.02.2009. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.icty.org/en/case/milutinovic>; Cauza *Đorđević*. Hotărâre IT-05- 87/1 din 23.03.2011. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.icty.org/en/case/djordjevic>.
76. Cauza *Saramaka People c. Surinam*. Hotărârea Curții Interamericane a Drepturilor Omului din 28.11.2007. [citat 29.11.2017]. Disponibil: http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_172_ing.pdf.
77. Cauza *Scollo c. Italiei*. Cerere nr. 19133/91. Hotărârea CEDO din 28.09.1995. [citat 20.09.2020]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-57936&filename=CASE%20OF%20SCOLLO%20v.%20ITALY.docx&logEvent=False>.
78. Cauza *Sîrbu și alții c. Republica Moldova*. Cerere nr. [73562/01](#), [73565/01](#), [73712/01](#), [73744/01](#), [73972/01](#), [73973/01](#). Hotărârea CtEDO din 15.06.2004. [citat 24.06.2023]. Disponibil <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112691>.
79. Cauza *Sobieski – Camerzan c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [3792/05](#). Hotărâre CtEDO din 13/02/2018. [citat 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:\[%22FRE%22\],%22appno%22](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:[%22FRE%22],%22appno%22)

- [:\[%223792/05%22\],\[%22documentcollectionid%22:\[%22COMMITTEE%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-181108%22\]\]}.](#)
80. Cauza *Sporrong și Lönnroth c. Suediei*. Cerere nr. 151/75; [7152/75](#). Hotărârea CtEDO din 23.09.1982. [citată 01.04.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62136>.
81. Cauza *Stec ș.a c Regatului Unit*. Cerere nr. [65731/01](#), [65900/01](#). Hotărâre CtEDO din 12.04.2006. [citată 01.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["stec"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["CHAMBER"\],"itemid":\["001-73204"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
82. Cauza *Străisteanu și alții c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 4834/06 . Hotărâre din 07/07/2009. [citată 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=001-92087&filename=CASE%20OF%20STRAISTEANU%20AND%20OTHERS%20v.%20MOLDOVA.docx&logEvent=False>.
83. Cauza *T. c Suediei*. Cerere nr. 10671/83. Hotărâre CtEDO din 04.03.1985. [citată 13.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-73785"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
84. Cauza *Theo National Construct S.R.L. c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [72783/11](#). Hotărâre CtEDO din 11/01/2023. [citată 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-219641%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-219641%22]}).
85. Cauza *Tiramavia S.R.L. și alții c. Republicii Moldova*. Cerere nr. 54115/09, 55707/09, 55770/09. Hotărâre CtEDO din 04/09/2018. [citată 14.08.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6177651-8007979&filename=Judgments%20of%2004.09.18.pdf>.
86. Cauza *Turturica și Casian c. Republicii Moldova și a Rusiei*. Cerere nr. [28648/06](#), [18832/07](#) . Hotărâre CtEDO din 30/01/2017. [citată 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],\[%22appno%22:\[%2228648/06%22,%2218832/07%22\],\[%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-166480%22\]\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],[%22appno%22:[%2228648/06%22,%2218832/07%22],[%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],[%22itemid%22:[%22001-166480%22]]}).
87. Cauza *Unistar Ventures GMBH c. Republica Moldova*. Cerere nr. [19245/03](#). Hotărârea CtEDO din 09/12/2008. [citată 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112866>.
88. Cauza *Vitan c. Republica Moldova*. Cerere nr. [6901/03](#). Hotărârea CtEDO din 16/01/2008. [citată 24.06.2023]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112772> .

89. Cauza *Ziaunys c. Republicii Moldova*. Cerere nr. [42416/06](#). Hotărâre CtEDO din 28/11/2016. [citat 15.08.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-140770%22%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-140770%22%22]}).
90. Cauzele *Tudor-Auto SRL și Triphu-Tudor SRL c. Moldovei*. Cerere nr. [36344/03](#), [30346/05](#) și [36341/03](#). Hotărâre CtEDO din 09.12.2009. [citat 14.12.2017]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-112864"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).
91. CERNOMOREȚ, S. Mijloace juridico-penale destinate asigurării protecției securității naționale. În: *Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea a parcursului european*, Chișinău: 2019, pp. 230-245. ISBN 978-9975-3298-2-8.
92. CHARVIN, R. R. Gassin et la Déclaration Universelle des Droits de l'Homme. În: *Rvue Belge de droit international*. [online]. 1998/2 — Éditions Bruylant, Bruxelles. [citat 29.11.2017]. Disponibil: <http://rbdi.bruylant.be/public/modele/rbdi/content/files/RBDI%201998/RBDI%201998-2/Etudes/RBDI%201998.2%20-%20pp.%20321%20%C3%A0%20337%20-%20Robert%20Charvin.pdf>.
93. CHIRTOACĂ, L. Aspecte privind limitarea dreptului de proprietate privată prin intermediul instituției exproprierii, În: *Revista națională de drept internațional*. nr. 3, 2012. p. 30-38. ISSN 1857-1999.
94. COBAN, A. R. Protection of Property Rights Within the European Convention on Human Rights. În: *British Yearbook of International Law*. Vol. 76, Nr. 1, 2005, p. 536–537. Aldershot: Ashgate Publishing 2004. ISBN 0-7546-2387-4.
95. Codul Civil al R.S.S.M. Publicat: 26.12.1964 în B.Of. Nr. 000. Promulgat: 26.12.1964. Data intrării în vigoare: 26.12.1964. Abrogat prin LP1107/06.06.02, MO082/22.06.02 art.661 la data 12.06.03. [citat 07.12.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=286216>.
96. Codul Civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 6 iunie 2002. Publicat: 22-06-2002 în Monitorul Oficial Nr. 82-86 art. 661.
97. Codul civil al României din 17.07.2009, în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 489 din 8 iulie 2011, [citat 09.12.2017]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/175630>.
98. Codul funciar al Republicii Moldova. Nr. 828 din 25-12-1991. Publicat: 04-09-2001 în Monitorul Oficial Nr. 107 art. 817.

99. COJOCARI, E. Drept Civil. *Drepturi reale*. Bălți: tipogr. Biznes-Elita, 2003. 239 p. ISBN 9975963161.
100. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994//Monitorul Oficial al R.Moldova nr.1 din 12.08.1994, în vigoare din 27.08.1994
101. Constituția României din 1923. Textul [actului](#) publicat în Monitorul Oficial nr. 282/29 martie 1923. [citat 07.12.2017]. Disponibil: http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=1517.
102. Convenția Americană privind Drepturile Omului. San José, Costa Rica Adoptată: 22.11.1969, în vigoare: 18.07.1969. [citat 01.12.2017]. Disponibil: <https://www.cidh.oas.org/basicos/french/c.convention.htm>.
103. Convenția I de la Geneva privind îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993.
104. Convenția II de la Geneva privind îmbunătățirea sorții răniților, bolnavilor și naufragiaților forțelor armate pe mare, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993.
105. Convenția III de la Geneva privind tratamentul prizonierilor de război, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993.
106. Convenția IV de la Geneva privind protecția persoanelor civile în timp de război, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993.
107. Convenția de la Haga (IV) privind legile și obiceiurile războiului pe uscat și anexa acesteia: regulamente privind legile și obiceiurile războiului pe uscat. Haga, Olanda. Adoptată la 18.10.1907, în vigoare 26.01.1910.
108. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Roma, Italia. Adoptată: 04.11.1950, în vigoare: 03.09.1953. [citat la 27.11.2017].Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.
109. Convenția internațională ONU privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială. New York, Statele Unite al Americii. În vigoare: 04.01.1969. [citat 29.11.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356346>.
110. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. Intrată în vigoare la 3 septembrie 1953. Publicat: 30.12.1998 în: Tratatate Internaționale Nr. 1, art. Nr : 342.

111. Convenția privind statutul apatrizilor. New York, Statele Unite ale Americii. Adoptată: 28.09.1954. În vigoare pentru RM din 19.04.2012 Înregistrat la ONU cu nr. I-5158.
112. Convenția privind statutul refugiaților. Geneva, Elveția. Adoptată: 28.07.1951. În vigoare pentru RM din 31.01.2002. Publicat în: *Tratate Internaționale*, vol. 38, pag. 5. Înregistrat la ONU cu nr. I-2545.
113. CRACIUNEAN, L. *Limitarea dreptului de proprietate privată în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului* Economie&Finante, 12 Martie 2008. [citat 09.04.2020]. Disponibil: https://www.avocatnet.ro/articol_11392/Limitarea-dreptului-de-proprietate-privata-in-jurisprudenta-Curtii-Europene-a-Drepturilor-Omului.html
114. CTITOR, N. Aspecte teoretice și dimensiuni istorice privind evoluția dreptului de proprietate privată. În: *Legea și viața*. 2011, nr. 5. pp. 25-31.
115. CTITOR, N., Aspecte teoretice și dimensiuni istorice privind evoluția dreptului de proprietate privată. În: *Legea și viața*. 2011, nr. 5. p. 25-31.
116. Declarația Americană a Drepturilor și îndatoririlor Omului. Bogota, Columbia. Adoptată: aprilie 1948, în vigoare: 02.05.1948. [citat 01.12.2017]. Disponibil: <https://www.cidh.oas.org/basicos/french/b.declaration.htm>.
117. Declarația de independență din 27 august 1991. Legea privind Declarația de independență a Republicii Moldova nr. 691-XII din 27.08.1991. Monitor nr.11-12/103, 118 din 1991. [citat 07.12.2017]. Disponibil: <https://www.constcourt.md/pageview.php?l=ro&idc=11&id=276&t=/Prezentare->.
118. Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului. În vigoare din 1789. [citat 26.11.2017]. Disponibil: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-du-4-octobre-1958/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789.5076.html>.
119. Declarația Universală a Drepturilor Omului, Rezoluția 217 A. Paris, Franța, adoptată la 10.12.1948. [citat 29.11.2017]. Disponibil: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf.
120. DIMA, E., COBET, D., ș.a. *Dicționar Explicativ ilustrat al limbii române*. Editura Arc&Gunivas, 2007, 2280 p. ISBN 978-9975-908-04-7. ISBN 978-9975-61-155-8.
121. DORUL O., NASTAS A. War crimes committed in non-international armed conflicts. In: *ACROSS*. [online]. Cross-border Laws and Regulations. Vol. 7(5), 2023. ISSN 2602-

1463. [citat 26.08.2023]. Disponibil: www.across-journal.com.https://doi.org/10.5281/zenodo.8037268.
122. DORUL O., NASTAS A., Conflictele armate în sensul articolului 8 al Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale. In: *Revista Universul Juridic (Revistă lunară de doctrină și jurisprudență* (România). august, 2023. ISSN 2393-3445. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/conflictele-armate-in-sensul-articolului-8-al-statutului-de-la-roma-al-curtii-penale-internationale/>.
123. FERIZOVIĆ, J. *Prosecution of Crimes of Appropriation of Private Property before the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia and the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals*. [online]. Awarded Theses. European Regional Master's Programme in Democracy and Human Rights in South East Europe. 2018/2019. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://repository.gchumanrights.org/server/api/core/bitstreams/49c51ac4-d1d0-461b-8f61-855ed73f9a2b/content>.
124. *Ghid practic privind condițiile de admisibilitate*. Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2020. [citat 28.11.2017]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ROM.pdf.
125. *Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. Protecția proprietății. Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2020. [citat 20.04.2020]. Disponibil: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_1_protocol_1_rum.
126. GISEL, L. *The principle of proportionality in the rules governing the conduct of hostilities under international humanitarian law*. [online]. Report. ICRC. International Expert Meeting. Quebec, 22 – 23 june 2016. [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://www.icrc.org/en/download/file/79184/4358_002_expert_meeting_report_web_1.pdf.
127. GOINIC, D. GRIBINCEA, V. Violările admise de Republica Moldova și constatate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului timp de 26 de ani. Sintează (12 septembrie 1997 - 11 septembrie 2023) [citat 24.11.2023]. Disponibil : <https://crjm.org/wp-content/uploads/2023/09/Sinteza-Violarilor-CEDO-in-ultimii-26-de-ani-1.pdf>
128. GRGIC, A., note 22. *The right to property under the European Convention on Human Rights: a guide to the implementation of the European Convention on Human Rights and its protocol*. Council of Europe Publishing, Strasbourg, France 2007.

129. GRGIC, A., MATAGA, Z., LONGAR, M., VILFAN, A. *Le droit à la propriété dans la Convention européenne des Droits de l'Homme. Un guide sur la mise en œuvre de la Convention européenne des Droits de l'Homme et de ses protocoles*. Conseil de l'Europe. Précis sur les droits de l'homme, n° 10. 2007.
130. HENCKAERTS, J. M., DOSWALD-BECK, L. *Customary International Humanitarian Law*. [online]. Vol I. Rules. Cambridge University Press. International Committee of the Red Cross. Cambridge, United Kingdom 2005. ISBN 978-0-521-80899-6. ISBN 978-0-521-00528-9 [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.refworld.org/pdfid/5305e3de4.pdf>.
131. HENCKAERTS, J. M., DOSWALD-BECK, L. *Customary International Humanitarian Law*. [online]. Vol. II, Practice. Part 2. Cambridge University Press. International Committee of the Red Cross. Cambridge, United Kingdom 2005. p. 2813 – 2814. ISBN 0 521 83155 5. [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://www.onlinelibrary.iihl.org/wp-content/uploads/2021/06/Cust-Intl-Hum-Law_Vol-II_Practice.pdf.
132. Hotărârea Curții Constituționale nr. 17 din 19.06.2015 pentru controlul constituționalității art. 49 alin. (13) din Legea nr. 1134-XIII din 2 aprilie 1997 privind societățile pe acțiuni. [citat 07.12.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=362134>.
133. Hotărârea Curții Constituționale nr. 30 din 01.11.2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 19 alin.(4) din Legea nr. 303 din 13 decembrie 2013 privind serviciul public de alimentare cu apă și de canalizare (transmiterea instalațiilor și rețelelor publice de alimentare cu apă). [citat 09.12.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/md/368152/>.
134. Hotărârea Curții Constituționale Nr. 5 din 23-04-2013 pentru controlul constituționalității articolului 301 alin. (1) lit. c) din Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28 martie 2003, în redacția Legii nr. 91 din 26 aprilie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Sesizarea nr. 31a/2012). Publicat : 17-05-2013 în Monitorul Oficial Nr. 110-113 art. 10
135. Hotărârea Curții Constituționale nr. 17 din 06.12.2012 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul audiovizualului al Republicii Moldova nr.260-XVI din 27 iulie 2006. În: Monitorul Oficial Nr. 273-279/28 din 28.12.2012

136. Hotărârea Curții Constituționale nr. 21 din 20.10.2011 privind interpretarea articolului 46 alin. (3) din Constituție. În: Monitorul Oficial nr.187-191/29 din 04.11.2011
137. Hotărârile pilot. Fișă tematică. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Iulie 2013. [citat 20.05.2019] Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Pilot_judgments_ROM.pdf.
138. ICRC: *How does law protect in war?. Objects indispensable to the survival of the civilian population.* ©2018 [citat 28.08.2023]. Disponibil: https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/objects-indispensable-survival-civilian-population.
139. ICRC: *How does law protect in war?. Protection of Civilians.* ©2018 [citat 28.08.2023]. Disponibil: <https://casebook.icrc.org/highlight/protection-civilians>.
140. ICRC Report. *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts. Recommitting to Protection in Armed Conflict On The 70th Anniversary Of The Geneva Conventions.* [citat 28.08.2023]. Disponibil: <https://shop.icrc.org/international-humanitarian-law-and-the-challenges-of-contemporary-armed-conflicts-recommitting-to-protection-in-armed-conflict-on-the-70th-anniversary-of-the-geneva-conventions-pdf-en>.
141. ILIESCU, A-P. *Liberalismul. Între succese și iluzii.* București: Editura: ALL, 1998, 271 p. ISBN 973-571-240-7.
142. *Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. Report, Vol. II. Septembrie 2009.* [citat 28.08.2023]. Disponibil: https://www.mpil.de/files/pdf4/IIFFMCG_Volume_II1.pdf.
143. JESSUP, C. P. A. Belligerent Occupant's Power over Property. [online]. In: *The American Journal of International Law*. 1944, vol. 38, nr. 3, p. 457-461 [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/2192387>.
144. KALSHOVEN, F. *Human Rights, The Law of Armed Conflict, and Reprisals.* [online]. The Henry Dunant Institute. International Congress on Humanitarian Law. San Remo, 1970. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400023792a.pdf>.
145. KARADJOVA, M. *La protection du droit de propriété au niveau européen et son importance pour l'harmonisation des pratiques des cours constitutionnelles.* [online]. [citat 17.12.2017] Disponibil: <https://www.nato.int/acad/fellow/96-98/karadjov.pdf>.

146. KLATT, M. *Positive Obligations under the European Convention on Human Rights*. [online]. p. 64-65. [Citat 30.05.2019] Disponibil: https://www.zaoerv.de/71_2011/71_2011_4_a_691_718.pdf.
147. KRIEGER, H. A Conflict of Norms: the Relationship Between Humanitarian Law and Human Rights Law in the ICRC Customary Law Study. In: *Journal of Conflict & Security Law*. [online]. 2006, vol. 11, no. 2, p. 265–291. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <http://www.jstor.org/stable/26294462>.
148. LEBRETON, G. *Critique de la Declaration Universelle des Droits de l'homme*. [online] CRDF, nr. 7, 2009. [citat 29.11.2017]. Disponibil: <https://www.unicaen.fr/puc/images/crdf0702lebreton.pdf>.
149. LECKIE, S. *Housing, Land, and Property Restitution Rights of Refugees and Displaced Persons*. Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-92-871-8866-3.
150. Lege AZ. Protecția dreptului de proprietate în CEDO. © 2017. [citat 10.12.2017]. Disponibil: <https://legeaz.net/dictionar-juridic/protectia-dreptului-de-proprietate-in-cedo>.
151. Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător nr.81 din 23.04.2004. [citat 09.12.2017]. Disponibil: http://lex.justice.md/document_rom.php?id=6F32D9AD:1AD3FF6A.
152. Legea exproprierii pentru utilitate publică, nr. 488 din 08.07.1999, în Monitorul Oficial Nr. 42-44 din 20.04.2000, [citat 09.12.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311674>.
153. Legea privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pământului nr.1308 din 25.07.1997. Publicat: 04-09-1997 în Monitorul Oficial Nr. 57-58 art. 515.
154. Legea R.S.S. Moldova nr. 459 din 22.01.1991 cu privire la proprietate. Publicat: 30-06-1991 în Monitorul Oficial Nr. 3-6 art. 22.
155. LOUCAIDES, G. L. The Protection of the Right to Property in Occupied Territories. In: *Cambridge University Press. The International and Comparative Law Quarterly*. [online]. Vol. 53, No. 3, iulie 2004. [online]. p. 677 – 690. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/3663294>.
156. MARCU, L. P. *Istoria dreptului românesc*. Luminalex, București, 1997. 375 p. ISBN 9739186955.
157. MATTEI, U., BAIEȘ, S., ROȘCA, N. *Principiile fundamentale ale dreptului de proprietate privată*. Editura ARC, București, 2000. 346 p. ISBN 9975-61-147-8.

158. MAZILU, D. *Dreptul internațional public*. Ediția a ii-a. Lumina Lex. București, 2005 p. 312-313. ISBN 973-588-398-8.
159. MOLANGO, M. M. *Property Right during Armed Conflict: Application of Adopting Principles of International Humanitarian Law by the European Court of Human Rights*. [online]. Washington College of Law. ILSP Law Journal. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/R23036.pdf>.
160. MOLCUȚ, E. *Drept privat roman*. Universul Juridic, București, 2011. ISBN 978-973-127-637-3.
161. MORĂRESCU, A. *Principiul proporționalității în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului. Autoreferat al tezei de doctor în drept*. Chișinău, 2015.
162. NASTAS A., CAZACU D., Some reflections on the state of emergency within the meaning of article 15 of the european convention on human rights. In: *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*. [online]. 2021, Issue 1, Volume 16, Pages 9-23. ISSN 1857-1999, EISSN 2345-1963.
163. NEGRU, B., OSMOCHESCU, N. și alții. *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. Editura Arc. Chișinău, 2012. ISBN 978-9975-61-700-0.
164. NI AOLAIN, F. *Transitional Justice and The European Convention on Human Rights*. [online]. Geneva Academy. Academy of International Humanitarian Law and Human Rights. Transitional Justice Institute. Academy Briefing no. 10. 2017. [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Ni_Aolain-2017-transitional_justice_and_the_ECHR.
165. OJOGA, (Ceban), M. *Condițiile exercitării restrângerii dreptului la proprietate*. [online]. Institutul de Cercetări Juridice și Politice AȘM, Școala Doctorală Științe Juridice, Politice și Sociologice. [citat 20.04.2020]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/182--187.pdf.
166. OPPENHEIM, M. A. *International Law. A treatise. War and Neutrality*. [online]. Vol. II, Second edition. Longmans, Green and Co. London, 1912. p. 186. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.gutenberg.org/files/41047/41047-h/41047-h.htm>.
167. OTGON, A., Conceptul și caracterele juridice ale dreptului de proprietate comună pe cote-părți. În: *Revista Națională de Drept*. Nr. 5, 2015.p. 53-57. p. 55.
168. Pactul cu privire a drepturile civile și politice. Adunarea Generala ONU. Rezoluția 2200A (XXI). Adoptat: 16.12.1966, în vigoare: 23.03.1976. [citat 29.11.2017].

Disponibil:

<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356337>.

169. Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. Adunarea Generala ONU. GA. Rezoluția 2200A (XXI). Adoptat: 16.12.1966, în vigoare: 03.01.1976. [citat 29.11.2017]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356369>.
170. PÎRȚAC, G., ș.a. *Note de curs. Istoria dreptului românesc*. USEM, 2003. [online]. [citat 05.12.2017]. Disponibil: [http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/008 - Istoria dreptului romanesc.pdf](http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/008_-_Istoria_dreptului_romanesc.pdf).
171. Plângerea în numele Comunității Endrois vs Kenya. [citat 02.12.2017]. Disponibil: http://www.achpr.org/files/sessions/46th/comunications/276.03/achpr46_276_03_fra.pdf.
172. POALELUNGI, M. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului: obligații pozitive și negative* F. E. – P. ”Tipografia Centrală”. Chișinău, 2015. ISBN 978-9975-53-539-7.
173. POALELUNGI, M., SÂRCU, D., SPLAVNIC, S., GRIMALSCHI, L., NICA, A., DORUL, O. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu asupra hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova. Concluzii și recomandări*. Tipografia Centrală. Chișinău, 2017. ISBN 978-9975-53-828-2.
174. POALELUNGI, M., SÂRCU-SCOBIOALĂ, D., DORUL, O., NICA, A., ROTARI, O. *Indicele tabelar: Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului versus Republica Moldova, 13 decembrie 2001 – 31 decembrie 2018*. Tipografia Centrală. Chișinău, 2019. ISBN 978-9975-53-828-2. [online]. [citat 01.12.2017]. Disponibil: <https://www.inj.md/sites/default/files/Conventia%20Europeana.pdf>.
175. POALELUNGI, M., SPLAVNIC, S. *Extraterritorialitatea Convenției Europene a Drepturilor Omului: obligații pozitive și jurisdicție*. F. E. – P. ”Tipografia Centrală”. Chișinău, 2014.
176. POPESCU-CRUCERU, S., BALTAC, G.A. Elemente privind conceptul juridic al proprietății private. În: *Revista Română de Statistică*. Trim. III/2012 – Supliment. p.286-290.
177. POPESCU-CRUCERU, S., BALTAC, G.A. Elemente privind conceptul juridic al proprietății private, În: *Revista Română de Statistică*. Trim. III. 2012 – Supliment. p.286-290. p. 287.

178. POTÎNGA, A., COSTACHI, Gh., *Asigurarea drepturilor omului în lume*. Epigraf, Chişinău, 2003.
179. *Protection of Civilians in Armed Conflict Glossary*. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. [online]. [citat 28.08.2023]. Disponibil: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/OCHA%20Protection%20of%20Civilians%20in%20armed%20conflict_%20Glossary.pdf.
180. Protocolul relativ la Carta Africană a drepturilor Omului [citat 02.12.2017]. Disponibil: http://www.achpr.org/files/instruments/court-establishment/achpr_instr_proto_court_fra.pdf.
181. Protocolului Adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. [citat 29.11.2017]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf.
182. RENUCCI, Fr. *Droit Européen des droits de l'homme*. 3-e édition, L.G.D.J., Paris, 2002. ISBN 9782275023298.
183. RENUCCI, J.-F. *Droit Europeen des Droits de l'Homme*. 2e edition. L.G.D.J. Paris, 2001. 688 c. ISBN 9782275036557.
184. RENUCCI, J.F. *Introduction générale à la Convention Européenne des Droits de l'Homme*. Council of Europe, 2005. ISBN 92-871-5714-6.
185. *Report of the Commission on Responsibility of The Authors of The (First World) War and on Enforcement of Penalties*. International Law Studies. Vol. 60, 29.03.1919. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1917&context=ils>.
186. *Reports of International Arbitral Awards. Eritrea-Ethiopia Claims Commission - Partial Award: Loss of Property in Ethiopia Owned by Non-Residents - Eritrea's Claim 24*. [online]. United Nations, vol XXVI, 19.12.2005. p. 429 – 444. [citat 28.08.2023]. Disponibil: https://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXVI/429-444.pdf.
187. Rezoluția Adunării Generale nr. 2444. *Respect for Human rights in armed conflicts*. Adoptată la a 1748-a ședință plenară, 19 decembrie 1968. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://digitallibrary.un.org/record/202681>.
188. RINALDI, K. *Le droit des populations autochtones et tribales a la propriete dans le systeme interamericain de protection des droits de l'homme*. A. Pedone. Paris, 2005.

- p.215-221. ISBN 978 2 233 00575 5. [citat 29.11.2017]. Disponibil: <http://pedone.info/cadh/RINALDI-CADH.pdf>.
189. *Rome Statute of the International Criminal Court*. Roma, Italia. Semnat la 17.07.1998. În vigoare 01.07.2002. United Nations, Treaty Series, vol. 2187, No. 38544. Articolul 8(2)(b)(xvi). [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>.
  190. ROXANA, S. Z., *Profil istoric privind dreptul de proprietate privată*. [online]. [citat 27.11.2017]. Disponibil: <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481046727-drd.-roxana-severina-zamfir.pdf>.
  191. SABĂU-POP, I. *Dobândirea dreptului de proprietate*. Accent, Cluj- Napoca, 2000. 410p.
  192. SAMANTHA, B. *Les obligations positives de protection des droits fondamentaux - Un essai en dogmatique comparative*. [online]. [Citat 20.05.2019] Disponibil: <https://core.ac.uk/download/pdf/20656995.pdf>.
  193. SANDERSON, M. A., BARRISTER P. *King's Bench Walk, Reviews. The Modern Law Review*. Limited 2005. Blackwell Publishing. Oxford, 2005. P. 698-701.
  194. SÂRCU-SCOBIOALĂ, D. *Dreptul Internațional al Drepturilor Omului. Note de curs*. Tipografia Elena –V.I. Chișinău, 2009.
  195. SÂRCU-SCOBIOALĂ, D. *Dreptul Internațional al Drepturilor Omului. Note de curs*. Ediția II, revizuită. Tipografia Elena – V.I. Chișinău, 2012. ISBN 978-9975-106-99-3.
  196. SERMET L. Human rights files, No. 11 rev. The European Convention on Human Rights and property rights, Council of Europe Publishing, 1992. [citat 12.11.2022]. Disponibil: [https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-11\(1998\).pdf](https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-11(1998).pdf).
  197. SÎMBOTEANU, A. *Repercusiuni ale anexării Basarabiei în 1812 la Imperiul Rus asupra sistemului administrativ autohton*. In: *Administrarea Publică*. nr. 2, 2012. p. 9 – 19. [online]. [citat 05.12.2017]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/1.Repercusiuni%20ale%20anexarii%20Basarabiei%20in%201812%20la%20Imperiul%20Rus.pdf.
  198. SMOCHINĂ, A. *Istoria Universală a statului și dreptului, Epoca Antică și Medievală*. Chișinău: F.E.P. „Tipografia Centrală“, 2002. ISBN 9975-61-147-8.

199. STARKE, J. G. *An introduction to international law*. [online]. Butterworth and Co. (Publishers) LTD. London, 1972. ISBN 0 406 65952 4. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/document/444938287/An-introduction-to-international-law-pdf#>.
200. ȘARGO, A. *Mecanismele dezvoltării și creșterii economice a sectorului agrar prin intermediul procesului investițional*. Teza de doctor în științe economice, specialitatea Economie și management (în agricultură). Chișinău, 2016. [citat 09.12.2017]. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2016/24658/aliona_sargo_thesis.pdf.
201. TEACĂ, I. ș.a., *Ghidul funcționarului public. managementul proprietății publice*. Tipogr. "Bons Offices", Chișinău, 2015. 220 p.
202. TOMULEȚ, V. *Basarabia în epoca modernă (1812-1918)*. Vol. I. CEP USM, Chișinău, 2012. 420 p. ISBN 978-9975-71-208-8.
203. UHLER, M. O., COURSIER, H., SIORDET, F., PILLOUD, C., BOPPE, R., WILHELM, R. J. *Commentary. IV Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war*. [online]. Geneva International Committee of The Red Cross. Geneva, Switzerland, 1958. [citat 26.08.2023]. Disponibil: https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/l1mlp/GC_1949-IV/GC_1949-IV.pdf.
204. VAN DER MOLEN, P. Property, human rights law and land surveyors. În: *Journal Survey Review*. Vol. 48, 2016 - Issue 346 [citat 20.05.2019]. Disponibil: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00396265.2015.1097594>.
205. *Verfassungsblog*. On matters Constitutional. Leijten, I. *Does property protection entail a right to obtain social benefits under the ECHR?*, *VerfBlog*. 25.02.2015. [20.09.2020]. Disponibil: <https://verfassungsblog.de/does-property-protection-entail-a-right-to-obtain-social-benefits-under-the-echr/>.
206. ZAHARIA V., Protecția specială a copiilor în dreptul internațional umanitar. Teză de doctor în drept. [citat 27.11.2022]. Disponibil: <http://www.cnaa.md/thesis/50109/>
207. ZAMFIR, R.O. *Profil istoric privind dreptul de proprietate privată*. [online]. [citat 05.12.2017]. Disponibil: <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481046727-drd.-roxana-severina-zamfir.pdf>.
208. ZAND, J. Article 15 of The European Convention on Human Rights and the notion of state emergency. In: *Journal of İnönü University Faculty of Law*, Vol. 5, no. 1, 2014. [online]. p. 159 – 224. [citat 26.08.2023]. Disponibil: <https://www.acarindex.com/pdf/acarindex-027feeb5b9e3da4787572bef0c6eb5fe.pdf>.

209. ВЕНЕДИКТОВ, А. В. *Избранные труды по гражданскому праву*. В 2 томах. Том 2, Статут, 2004, 557 с. ISBN 5-8354-0197.
210. ГОМИЕН, Д. *Путеводитель по Европейской Конвенции о защите Прав Человека*. Совет Европы. Страсбург, 2000. С. 83. ISBN 92-871-3754-4.
211. ДАВИД, Э. *Принципы права вооруженных конфликтов*. Международный Комитет Красного Креста. Москва, 2011. [online]. с. 84. [citat 24.08.2023]. Disponibil: <https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/publication/eric-david-principles.htm>.
212. Информационный бюллетень по прецедентной практике Европейского Суда по правам Человека №72.
213. ХАРТЛИ, Т. К. *Основы права Европейского Сообщества: Пер. с англ.* – М.: Закон и право. ЮНИТИ, 1998. 703 с. ISBN 5-85171-037-3.

Declarația privind asumarea răspunderii

Subsemnatul, Petru Loghinescu, studentul-doctorand al Școlii Doctorale Științe Juridice și Relații Internaționale de la Universitatea de Studii Europene din Moldova, declar pe răspundere personală că teza de doctorat este elaborată doar de mine, pe baza efortului personal de cercetare și redactare. În cadrul lucrării precizez sursa tuturor ideilor, datelor și formulărilor care nu îmi aparțin, conform normelor de citare a surselor și a respectării legislației privind drepturile de autor. Declar că toate afirmațiile din lucrare referitoare la datele și informațiile analizate, la metodele prin care acestea au fost obținute și la sursele din care le-am obținut sunt adevărate. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Loghinescu Petru

Data:23.01.2024

INFORMAȚII PERSONALE

Petru Loghinescu

 Tudor Strișcă 8/2, 2048 Chișinău (Republica Moldova)

 79529897

 loghinescup@mail.ru

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ

12/2010–05/2014	Jurist principal "Univers-Vin" SRL, Chișinău (Republica Moldova)
05/2014–05/2016	Stagiul profesional în avocatură BAA "CORECT", Chișinău (Republica Moldova)
01/2015–Prezent	Asistență organizatorico-juridică Proiectul Moldo-Nipon "Unitatea de Implementare și Administrare a Proiectului Creșterii Producției Alimentare" – 2KR, Chișinău (Republica Moldova)
08/2016–Prezent	Avocat Cabinetul Avocatului "Loghinescu Petru", Chișinău (Republica Moldova)

EDUCAȚIE ȘI FORMARE

1994–2005	Atestat de absolvire Școala Medie Nr-3 din or. Florești, Florești (Republica Moldova)
2006	Diploma de bacalaureat Academia de Studii Economice, Chișinău (Republica Moldova)
2006	Livret militar Academia de Studii Economice, Chișinău (Republica Moldova)
2010	Licențiat în Drept Academia de Studii Economice, Facultatea Economie Generală și Drept, Chișinău (Republica Moldova)
2011	Magistru în Drept Financiar-Fiscal Academia de Studii Economice, Facultatea Economie Generală și Drept, Chișinău (Republica Moldova)
2017–Prezent	Doctorand Universitatea de Studii Europene, Chișinău (Republica Moldova)

COMPETENȚE PERSONALE

Limba(i) maternă(e)   română

Limbile străine	ÎNȚELEGERE		VORBIRE		SCRIERE
	Ascultare	Citire	Participare la conversație	Discurs oral	
rusă	C1	C1	C1	C1	B2
engleză	A2	A2	A2	A2	A2

Certificate of achievement A2 (Waystage)

Niveluri: A1 și A2- Utilizator elementar - B1 și B2- Utilizator independent - C1 și C2- Utilizator experimentat

Cadrul european comun de referință pentru limbi străine.

- Competențe de comunicare
- Experiență de lucru în echipă;
  - Mobilitate și obiectivitate în gândire;
  - Spirit activ și organizatoric;
  - Abilități de explicare și aplicare la nivel organizațional a proceselor care conduc la creșterea performanței.

- Competențe organizaționale/manageriale
- Capacitate de selectare, planificare și luare a deciziilor;
  - Competențe logistice și administrative (capacitatea de a gestiona și de a prioritiza sarcinile; respectarea termenelor, a angajamentelor și asumarea de responsabilități);
  - Aptitudini de coordonare.

- Competențe dobândite la locul de muncă
- Capacitate de sintetizare și organizare a ideilor în vederea punerii în practică pentru îndeplinirea planurilor și sarcinilor de lucru;
  - Aptitudini de comunicare și relaționare în cadrul unui grup socio-profesional, abilități de lucru în echipă, spirit de inițiativă, flexibilitate, inventivitate, capacitate de lucru în condiții de stres, capacitate de adaptare la schimbările de mediu de lucru;
  - Competențe în domeniul Contabil, Financiar, Economic.

Competențele digitale

AUTOEVALUARE				
Procesarea informației	Comunicare	Creare de conținut	Securitate	Rezolvarea de probleme
Utilizator experimentat	Utilizator elementar	Utilizator experimentat	Utilizator independent	Utilizator elementar

Competențele digitale - Grilă de auto-evaluare

Operare: Windows XP, 7, 8, Vista, 10;

Microsoft Office: MS Word, MS Excel, MS Power Point.

Permis de conducere A, B, C